

Městská knihovna v Praze

**Karel
Poláček**

Hlavní přelíčení

Městská knihovna v Praze

ůčujeme:

knihy / časopisy / noviny / mluvené slovo /
hudbu / filmy / noty / obrazy / mapy

přístupujeme:

wi-fi zdarma / e-knihy / on-line encyklopedie /
e-zdroje o výtvarném umění, hudbě, filmu

ořádáme:

setkání s autory / přednášky / koncerty /
filmová představení / výstavy /
aktivity pro děti a jejich rodiče / čtení

www.mlp.cz

knihovna@mlp.cz

www.facebook.com/knihovna

www.e-knihovna.cz

Hlavní přelíčení

Karel Poláček

Znění tohoto textu vychází z díla Hlavní přelíčení tak, jak bylo vydáno nakladatelstvím Československý spisovatel v Praze v roce 1969 (POLÁČEK, Karel. *Hlavní přelíčení*. 5. vyd., v Čs. spis. 2. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1969. 237 s. Klíč, sv. 87.).

Autor portrétu Karla Poláčka na obálce e-knihy je neznámý.

Text díla (Karel Poláček: *Hlavní přelíčení*), publikovaného [Městskou knihovnou v Praze](#), není vázán autorskými právy.

[Fotografie Karla Poláčka](#) není vázána autorskými právy.

Citační záznam této e-knihy:

POLÁČEK, Karel. *Hlavní přelíčení* [online]. V MKP 1. vyd. Praha: Městská knihovna v Praze, 2016 [aktuální datum citace e-knihy – př. cit. 2016-06-30]. ISBN 978-80-7532-147-3 (pdf). Dostupné z:

http://web2.mlp.cz/koweb/00/04/25/55/78/hlavni_preliveni.pdf.

Vydání (obálka, upoutávka, citační stránka a tiráž), jehož autorem je Městská knihovna v Praze, podléhá licenci [Creative Commons Uveďte autora-Nevyužívejte dílo komerčně-Zachovejte licenci 3.0 Česko](#).

Verze 1.0 z 2. 9. 2016.

Upozornění pro čtenáře

Tato e-kniha obsahuje poznámky pod čarou, které jsou hypertextově provázány.

Poznámku pod čarou zobrazíte kliknutím na hypertextový odkaz, který je umístěn na pozici číslice na konci slova nebo odstavce, ke kterému se poznámka vztahuje (např.: Text⁰).

Hypertextový odkaz je jednosměrně nebo obousměrně přesměrován na text poznámky pod čarou, která je umístěna průběžně v textu nebo na konci dokumentu.

Případný návrat na původní místo v textu e-knihy provedete kliknutím na hypertextový odkaz, který je umístěn na pozici číslice na začátku řádku textu poznámky pod čarou (např.: ⁰ Text poznámky pod čarou).

Obsah

Upozornění pro čtenáře	3
Hlava první.....	7
Hlava druhá.....	29
Hlava třetí.....	43
Hlava čtvrtá	60
Hlava pátá.....	77
Hlava šestá.....	89
Hlava sedmá.....	100
Hlava osmá	111
Hlava devátá	124
Hlava desátá	137
Hlava jedenáctá.....	150
Hlava dvanáctá	161
Hlava třináctá.....	176
Hlava čtrnáctá	191
Hlava patnáctá	203
Hlava šestnáctá	226
Ediční poznámka	234
Bibliografie díla Karla Poláčka.....	235

Hlava první

1

Jednoho dne řekl mu tchán: „Pepíku, tohle by už nešlo. Já vás tu nechci mít. Ohlédněte se po něčem šikovnějším.“ A odšoural se ven, napadaje na jednu nohu, kterou mu kdysi motýčkou přerazil sedlák, jenž ho přistihl při polním pychu.

Odešel na dvůr, přežvykuje zapadlými ústy, jež byla scvrklá jako sušená švestka. Po způsobu osamělých starců brumlal k sobě mračná slova. V jeho lysé lebce převalovala se stále jedna myšlenka: Sedí mi to na krku. Já je tu nechci a nechci. Proč se nehýbají? Mohl bych dostat uznalou partaj, která by platila o několik stováků víc, a tím by mně bylo pomoheno.

Žlutý pes zachrastil řetězem a s očekáváním nějaké novinky toužebně pohlížel na lysého muže. Tchán si ho nevšímal. Pes zívł, dlouze zakvílel, olízl si břicho a zalezl zase do boudy.

Kolem starce se seběhlo několik slepic. Pohled na ně znovu oživil starcův hněv proti příbuzným. „Ten uličník prostopášný,“ hučel, „udělal mně takovou škodu.“ Mínil tím svého vnuka, jenž si hrál včera na dvoře a zašlápl mu kuře. Silně toužil po tom, aby dcera s rodinou odešla z jeho domku. Stářím vyschl tak, že nezbylo v něm místa pro jakýkoliv cit, kromě náklonnosti k majetku a touhy po samotě.

Domek starého muže Barchánka stál na hranicích Velké Prahy. Nedaleko odtud byla stanice celníků se zelenými výložkami, kteří vybírají od povozů dlažebné. Okna zírala na silnici a živý plot byl pokryt prachem, který zvířují automobily. Zvlněná krajina byla místy pokryta chudým lesíkem, který byl obehnan ostnatým drátem. Byla to pražská příroda. Cesty a pěšiny končily se tabulkami, jež nápísem „Soukromá cesta“ varovaly chodce před hrubostí majitele pozemků. Bylo zde mnoho plotů a za každým plotem byl podezíravý pes, který zuřivě dorážel na chodce, větře

úklady proti soukromému vlastnictví. Kdejaká ohrada nebo plot byly pomalovány reklamními nápisy. Na křižovatkách ulic se pestřily oranžové a červené tanky, kde automobilisté napájeli vozy.

Barchánek zametl dvorek a pak usedl na bedničku a nacpal si dýmku. Jedno jeho oko bylo pokryto bělmem, a proto když s někým mluvil, díval se na něho s nakloněnou hlavou, což mu dodávalo číhavého vzezření. Stařec patřil přes plot na vily pražských měšťanů, na ty reality s věžičkami, arkýři a terasami, jichž tu bylo hojnost a které vesměs byly označeny zdrobnělými ženskými jmény. Barchánek znal všechny majitele v sousedství i znal též jejich cenu. Dumal o majetku, zisku a výnosnosti a vzdychal při pomyšlení, že kolem bydlí chytří lidé, ale on sám zahazuje své štěstí. Má dále patřit na to, jak se v jeho domku roztahuje dcera s rodinou? Kdyby měl pokoj volný, pak by jej mohl pronajmout letním hostům, kteří nehledí na groš; neboť letní hosté si přejí a jsou neopatrni na peníze. Stařec se rozhodl, že už nebude dělat dobráka a že udělá pořádek.

Zatím Maršík seděl na posteli, zíval, drbal se na zádech a klel. Měl dnes volno po čtyřiařdvacetihodinové službě a mohl zůstat ležet. Leč nemohl spát. Ráno vypravovala žena děti do školy, což se neobešlo bez povyku. Děti fňukaly a pištěly při mytí, žena zlostně kdákala, nic nedbajíc na to, že muž je unaven po práci. Život jeden zatracený, pokoje není a není... Obyčejně si žena v jeho přítomnosti nedovolovala. Byla tichá a bála se ho vyrušovat; zato s dětmi se hašteřila, neboť děti byly jí poddány; každý člověk musí někomu vládnout.

Maršík vstal a podíval se do zrcadla. Spatřil v něm trudovitý obličej s kartáčkem bledých vousů pod tupým nosem. Nicméně patřil na svou tvář se zalíbením. Zejména obdivoval se svému úcesu; jiný v jeho letech má už pleš, kdežto on má plnou hlavu světlých, jemně zvlněných vlasů. Byl pyšný na svoje vlasy a vždy dbal na to, aby zpod koketně nasazené železničářské čapky vyhlížel pramének zakroucených vlasů. Vida, jaký je krasavec, a mohl by ještě udělat štěstí. Snil o tom, že by si ho mohla vzít nějaká statkářka, ruměná žena plných ňader. On by nedělal nic, jenom by koukal, kde by co

dobrého snědl a vypil. Zatím má ženu se špičatou bradou a vypoulených očí. Mezi lidmi s ní nemůže, protože ona nedovede s nikým pojednat. Člověk se nemůže s ní povyrazit a zasmát. Nic se od ní nedoví a není s ní žádné radosti. Pak si vzpomněl na to, že ho tchán hned po ránu urazil. Řekl si: „To ti nebude darováno,“ a vyšel na dvůr, aby vyhledal starce.

Oblékl si blůzu a vyšel na dvůr. Stařec pohlédl naň ze strany svým jedním okem a neříkal ničeho. Napadaje na chorou nohu, přistoupil k pumpě, aby načerpal vodu do putýnky. Táhlo rezivě skřípalo.

Maršík strčil ruce do kapes, vyzývavě se houpal v patách a obořil se na tchána: „Tak jak jste to myslel?“

Stařec mlčel. Nevšímaje si Maršíka, odešel s putýnkou do stavení. Zeť ho následoval, ale stařec opět vyšel na dvůr a nejevil náklonnost k hovoru. Maršík opakoval svou otázku silněji a povýšeným hlasem.

Stařec vytáhl dýmku, dvakrát foukl do troubele „plk-plk“, odplivl si a zachraptěl: „Jak jsem to řekl, tak jsem to myslel.“

Napomenul zetě, aby měl rozum, sám vidí, že to takhle dál nejde. Domek si postavil pro sebe a nikoho jiného, pravil. Musí koukat, aby si polepšil, nikoli pohoršil. Od nikoho nic nechce, jenom svůj pořádek chce mít.

Maršík se poškleboval: „No, dyť, dyť.“

Tchán se pohoršil nad tím neuctivým chováním a oznámil, že už má toho dost a od kvartálu že se musí byt vyklidit, jinak že na to dokročí soudně.

Zeť se posupně zachechtal, co si dědek myslí, že snad nenajde byt. Domnívá se, že Maršíka vytrhne, ale to se mýlí. Potřebuje jenom chtít a postaví si sám domek; na nikoho se nemusí spoléhat, on se svým rozumem vystačí.

Stařec řekl: „No, to jsem sám zvědav.“

Maršík se rozzuřil a počal nadávat. Ze sousedního domku vyšel muž a počal pozorně poslouchat. Maršík zakončil hrozbou, že pohládí starce cihlou po hlavě, a rozlícen odkvačil.

Barchánek utkvěl pohledem za odcházejícím a pak řekl k sousedovi: „Tak jednají vlastní, co pak může člověk žádat od cizích?“

Soused odvětil: „To jinak nejde,“ a odšoural se do stavení.

2

Tchán se zetěm se rozešli znepokojení a rozhněvání. Kdyby byl zeť prohlásil, že si najde jiný byt, byl by stařec poněkud upokojen, neboť byt najít je možno. Avšak on pronesl výstřední a nesmyslné tvrzení, že sám si postaví domek. To naplnilo tchána nelibostí a hněvem, neboť on nemiloval slova pronášená do větru. I viděl počátky zmatků a nesvárů a klesal na mysli, když viděl, že naděje na zvětšení výnosu z jeho majetku se tenčí.

Stařec věděl, že jeho zeť není z lidí, jimž je usouzeno nabýt majetku. Je třeba zvláštní lstivosti k tomu, aby člověk přilákal peníze, a velbloudí trpělivosti a houževnatosti, aby je udržel. Peníze setrvávají jen u lidí mlčelivých. Majitel musí být skoupý na slovo, neboť majetek má mnoho nepřátel. Kdo chce být majitelem, musí složit slib, že nikdy neprozradí velikost svého majetku, že při zmínce o penězích bude temně vzdychat a zarytě mlčet. Majitel se musí vzdát přátelství a společnosti, odolávat svůdným radostem a neoddávat se pocitům, neboť to jsou vlci, kteří se snaží zadávit soukromé vlastnictví. Jen starý člověk udrží bohatství. A je-li ještě něco, co dovede vznítit starcovu obraznost, pak je to myšlenka na výhru, dědictví a zakopané poklady.

Jeho zeť nikdy nemůže nabýt majetku. Stařec cítil, že neměl nikdy svolit k tomu, aby si dcera vzala Maršíka. Měla si vzít muže, který by tchánův majetek zvětšil, nikoli aby ho ztenčil. Zeť nedovede udržet svého jazyka, nesmyslně plýtvá slovy, jimiž třeba šetřit jako penězi. Zdatný majitel zadrží svá slova, neboť zadržená slova nesou úroky. Majitel netouží po popularitě, neboť vzdal se své osobnosti a na jejím místě postavil oltář majetku. Avšak zeť vyhledává společnost, je hlučný a dává se slyšet, neboť je marnivý

a lačný chvály. A tu starci přišla myšlenka na nebožku manželku. Jaká to byla hodná žena, která si nikdy nepřála nových šatů, která nikdy nejedla dosyta a byla tichá. Jenom v noci, když všecko spí a není nepřítel nablízku, šeptali si číslice, radovali se ze zisku a hýčkali naděje. Takových žen už dnes není.

Maršík se rozhodl, že půjde do hospody, aby se povyrazil. Když se rozptýlil jeho hněv, který zvířila rozmluva s tchánem, tu viděl, že pochybil, když lehkomylně prohlásil, že o tchánův byt nestojí a že si postaví domek sám.

Seděl v hospodě nad sklenicí piva a oddával se myšlení. Pronesl ono slovo, a poněvadž je známo, že Maršík je muž slova, bude mu nyní postavit domek. Neboť nelze, aby byl Maršík zahanben tchánem, Jidášem se zlodějským okem. Dal slovo a již viděl tyčit se krásný dům zrovna naproti tchánově vlhké barabizně, kterou stařec pokládá za nejspolehlivější dům a za nejkrásnější stavbu, která je k tomu povolána, aby z ní plynuly zisky. Tchán nebude mít už jednu šťastnou chvíli v životě, jeho ctižádost bude zlomena, jeho marnivost zdeptána, neboť sezná, že Maršík se vyzná a dovede si postavit nádhernou vilu k úžasu všech. Hle, jaká to bude vila: Její střecha bude červená a bude ji zdobit věžička, která bude zakončena plechovým kohoutem. Přední stranu budou zdobit popínavé růže nebo raději něco užitečnějšího, například meruňky. Květiny jsou pouze pro oko, a proto se musejí spokojit odlehlými kouty, kde nelze sázet něco rozumnějšího. Nezapomeňme na balkón. Na ten balkón vstoupí Maršík, právě když bude stařec štípat dříví na dvorku, opře se o zábradlí a bude patřit na kulhavého tchána, který pozná, že vlastně nic nemá, ale Maršík má všechno. Pak se vrátí do pokoje, aby pojedl něco dobrého; a pak se zase vrátí na balkón, kamž mu žena přinese kávu.

Při vzpomínce na ženu sesula se mu půvabná stavba a všecko myšlení se uvedlo v nepořádek. Žena se špičatou bradou nehodí se do vysněné vily. K manželce se špičatou bradou pojí se představa necek, které dýmají mydlinkovou páru, špinavých a kňouravých děcek, která dlužno ustavičně napomínat a rozsuzovat.

Hostinský přinesl novou sklenici piva, přičemž podotkl, že dnes je středa, ale zítra je čtvrtek, načež šel a vyhnal z lokálu kachnu, která se vbatolila dovnitř. Maršík zase zapudil z mysli ženu se špičatou bradou a s vyschlými nadry a místo toho vykouzila mu obraznost jakousi ženštinu v červeném šatě, velmi veselou a říznou ve slovech, která v chůzi vrtí zadnicí a natřásá boky. To by byla ona manželka, která by mu připravila něco dobrého k snědku a která by mu přinesla na balkón kávu. Ta by nastoupila na místo oné ženy, která vykuluje bledé oči, když je urážena, a které se zduří nos, když nabírá k pláči. Opět vyrostla z ochotné fantazie vila, která je podobná oněm vilám v okolí, kde pánové s lebkou opálenou do ruda hrají tenis a kde pískají veselé a syté slečny, z jichž růžových těl je cítit svůdná vůně. Na jeho zahradě sice nebude tenisový kurt, ale besídka, v níž bude hrát gramofon.

Avšak jak získat peníze k postavení domku? To je to právě... Jak to, že někteří lidé dovedou k sobě přilákat peníze? Bohatí lidé střeží své tajemství a nikomu je nevydají. Snad znají ona slova, kterými se otvírají poklady. Maršík vraští čelo a usilovně přemítá, avšak ochotná obraznost, která ho před chvílí potěšila luznými obrazy, od něho odešla.

Do místnosti vešlo s hlukem několik zedníků, kteří dělali poblízku na novostavbě. Maršíkovi se ulevilo, že může odložit své starosti, a rozveselil se, že je najednou kolem něho plno. Mrkaje lstivě, přitůkl si s jedním zedníkem a zapředl ho do hovoru. Po chvíli bylo slyšet jenom Maršíka, o němž bylo známo, že je muž slova, který nikoho nezarmoutí a vždy dá něco k lepšímu. Protože byl účastník války, tedy stará vojna, vybral ze své paměti množství příhod, které se týkaly toho, že Maršík vždycky našel něco k snědku, i když byl hlad, a že se pokaždé vyznal. Vyjmenoval jména ruských osad, ve kterých užil a kde se našlo něco k přilepšení. Zedníci mají vědět, že se tamější obyvatelé dosud pamatují na Maršíka, před nímž se trásly slepice. Chechtal se při vzpomínce, jak jednomu popovi ukradl vepře a jak se celá setnina pak měla dobře. Pop si přišel stěžovat k veliteli setniny, ale

nepořídil, neboť dědek na něho vyvalil oči a zařval: „Kehrt euch – marsch!“ Pak tu záležitost vyšetřoval, ale jenom naoko, protože měl radost, že má takové obratné vojíny, kteří se ve všem vyznají.

„Ba,“ dodal s povzdechem, „byly to časy naše mladý a už se nevrátí.“

„Copak je to platný,“ odpověděl na to jeden ze zedníků a dal znamení k odchodu. Zedníci snímali čepice z věšáků a myslili si při tom: „Co bysme poslouchali takového hovorku,“ a hrnuli se ke dveřím.

Maršík osaměl se svými myšlenkami. Přemítal chvíli, má-li si dát tlačenu s cibulí, pak ale zamítl tu myšlenku, neboť nebylo tu nikoho, který by se díval na to, jak Maršík užívá.

3

Nad nádražím se klenulo černé nebe a na něm se chvěly chladné hvězdy. Maršík s kolegou brzdařem sedí na červeném nákladním vagóně, který je popsán cizozemskými nápisy. Noc už pokročila, ale přece doléhá z města zvonění tramvají a houkání automobilových trubek, i celý ten neurčitý, zmatený, avšak jednotvárný hluk velkého města.

Maršík byl ustavičně v zajetí svých myšlenek a nemohl se zbavit dolézávých starostí. Chvilkami ho lstivě sváděla lehkomyšlnost, aby odtrhl tíživé myšlení a přestal se starat. Dosud nemyslel ani týden napřed, neboť jeho duch byl mdlý. Byl však hněvivý a domýšlivost sídlila pod úzkým čelem. Opakoval si svéhlavě: „Dal jsem slovo a Maršík je muž slova. Jak se získá jmění?“ I počal opatrně vyzvídat na kolegovi, jenž držel ve špetce cigaretu, ohněm obrácenou do dlaně, a chvilkami sál kouř. Kolega je muž zkušený a světem zběhlý; mimo to není skoupý na slovo a rád posuzuje. Snad řekne ono slovo, které v Maršíkově hlavě způsobí pořádek a přinese mu úlevu. Je potřebí pouze na to zavést řeč.

Kolega odhodil zbytek cigarety, která opsala ohnivou dráhu a zapadla mezi koleje. Pak pravil: „Jak přijít k penězům? To máš,

holečku, těžký. Jsou takový lidi, ke kterým peníze samy přijdou a zůstávají u nich, protože jsou na ně zvyklý. Někdo má štěstí, někdo nemá štěstí, jak se to vezme.

Příkladně já nemám štěstí, mně peníze neříkají ‚pane‘. Patnáctýho se už u nás z komína nekouří, a to ne že by žena nebyla hospodárná. Naopak, dovede se starat a má rozumu víc než mužskej. Ale to už je takový... Máš to osud člověka, například.“

Zezadu pošinul rukou železničářskou čapku, která mu padla do čela. Mnul si zádumčivé neholenou bradu, na níž zasvištělo strniště vousů.

„Mojí babičku,“ pokračoval, „potkalo jednou štěstí. Šla po ulici a vítr jí s prachem vehnal do tváře nějaký papírek. Babička ho zachytí a koukne se, ona to papírová zlatka, jak tenkrát bejvaly.

Babička přijde domů, chlubí se dědečkovi zlatkou, kterou jí přinesl vítr, a povídá: ‚Je vidět, že jsem šťastná žena. Mně jsou souzený peníze.‘ – ‚Nono,‘ udělá si na to děda, protože nemiloval hloupý řeči a věděl svý.

Ale babička si vzala do hlavy, že na ni čeká štěstí, a od těch časů počala sázet na numera a stala se z ní vášnivá lutristka. Tajně chodívala do Kostelce, to je od nás dobrá hodina, k tamějšímu kolektantovi a nosila mu peníze. Celý dopoledne čekala, až přijde kolektantův hoch ze školy, aby jí z pytlíčku vytáhl šťastný numera, protože o tom chlapci se říkalo, že má požehnanou ruku. Měla vybraný tři čísla, který se jí zjevily ve snu, a těm číslům věřila, že z ní udělají šťastnou ženu.

Nikdy ale nevyhrála, ledaže mizerný extráto, nebo když byl osud neobyčejně příznivý, i nějaký to ambo. Měli tenkrát živnost, nebylo to tak slavný, že by to stálo za řeč, ale každé se najedl a žilo se obstojně.

Ale za nějaký čas šlo všechno z kopce, babička brala slepicím vajíčka na vysezení a všechno nosila kolektantovi. A tak hospodářství hynulo, časem přišlo všechno v nic a děti musely do světa.

Jednou ti nemohla do Kostelce, něco jí do toho přišlo a tu máš: Vyšly tři čísla, na který ona vždycky sázela, a kdyžby tentokrát hrála,

tak by vyhrála terno sekko a brala houf peněz. Když o tom uslyšela, dělala divy a vzala si to tak k srdci, že zanedlouho zemřela, ale už bylo pozdě, nebejt toho, snad by se ještě něco udrželo. Z toho je vidět, že děda měl pravdu, nebyl to její osud a ona nevyrostla pro jmění. A nikdo z nás nevyšel z rodu. Nám nikomu nejsou souzeny peníze; tak ti to, člověče, říkám a tak je to taky pravda...”

Zazněla píšťalka a hnědý vagón se dal do pohybu. Zazvonily nárazníky, načež Maršík seskočil z vozu a zavěsil těžký řetěz. Po kolejích se pomalu šinula samotná lokomotiva, těžce supajíc, a metala ohnivé snopy jisker. Z ní vykláněl se strojvůdce se začerněnou tváří.

Nikoli, nelze věřit v hlavní výhry, dlužno potlačit v sobě každou takovou naději. Maršík hojně slýchal o šťastných výhercích, i v novinách se o tom píše, sám však takového člověka neviděl, šťastný výherce je nejasná mátoha, nikdo si jej nedovede představit. Snad někde v odlehlých krajinách, v cizích zemích a za starých časů, kdož ví... Maršík mávl rukou.

V temnotě vyskakovala červená a zelená světla, odkudsi se ozývaly kovové údery a opět kvačila po kolejích samotná lokomotiva, která vyhlížela jaksi zvláště směšně a jakoby zahanbeně, že se pachtí bez vagónů.

Nejlépe by bylo zapudit všechny myšlenky a vzdát se toho plánu. Ale tu opět vynořila se červená střecha s věžičkou, na níž vrže plechový kohout. A odkudsi přihopkovala žena okrouhlých vнад, v červených šatech s bílými puntíky. V besídce hraje gramofon. Maršík vystoupil na balkón, aby snědl něco dobrého. Vila má zdrobnělé ženské jméno, například... Jeho žena se nazývá Kristýna, to jméno se nehodí pro vilu, jenom pro valchu a necky, z nichž čpí mydlinková pára. Jeho žena se ostatně nehodí do veselé vily, ona má prodlouženou bradu, a když pije kávu, sedí na truhlíku u kamen a klepá při tom nohou do podlahy, jako by v duchu zpívala nějakou jednotvárnou píseň.

Ozývají se stručné povely, naproti běží kolega s píšťalkou v ústech a mává červeným raporkem. Maršík seskakuje z vagónu

a opět chrastí těžkými řetězy. Noc bledne, mihotavé hvězdy umdlévají a bledý srpek měsíce se s velikou rychlostí prodírá roztrhanými mraky. Město jaksi zvláště utichlo, jak tomu bývá před svítáním.

„Nejhorší je vlastně to,“ uvažuje Maršík, „že nemám školy a neznám všelijaká slova. Vzdělání lidé hovoří lehce, bodře a bez bázně a peníze k nim ochotně přibíhají. Nemusejí svou hlavu trudit a obtěžovat. Všecko jde jim podle přání...“ Nicméně opakuje svéhlavě: „Dal jsem slovo, tak lehce se nevzdám a jednooký Jidáš nebude jásat, že nade mnou zvítězil. Však já už na něco připadnu, neboj se, holečku, ty nevíš, co Maršík dovede. Ale ovšem musí to být nějaká lumpárna, to svět dneska žádá. Rovnou cestou se nic nepořídí. Když to nejde po dobrém, tak se to musí zlomit.“

Na východě se roztrhla obloha, vynořil se větřík a čiperně zaševlel, elektrická světla pohasínají a železničáři říkají, že se dělá hezký den. Odcházejí poslední mátohy noci a z šera se vynořila bouda nádražního hlídače s miniaturní zahrádkou, v níž rostou popínavé boby, červená řeřicha i žluté terče slunečnic. Maršík cítí v ústech kovovou příchut' po vykouřených cigaretách a po probdělé noci.

Pak se podíval do kapesního zrcátka a uspokojením zjistil, že jeho účes je hebký a jemně zvlněný, i nasadil si čapku tak, aby pramen vlasů vylezl zpod štítku a dotýkal se levého obočí. Železničáři chápou se modrých bandasek, odcházejí z nádraží a s mnohými šprýmy zdraví se s kolegy, kteří je přišli vystřídat.

4

Barchánek počítal, ale počty nesouhlasily. Říkal si, že málokdo má takovou smůlu jako on; jiný by seděl na svém majetku a jenom počítal. Nikdo by ho z počtů nevyrušoval. Klidně by žil ještě několik let, pak by klidně odešel a nechal by tu majetek. Pak by zase mohl počítat jiný.

Maršíková pozorovala, že otec nějak zbytečně otálí v kuchyni, Dělá, jako by něco hledal, ale nehledal ničeho. Hledí tupě jedním okem jako prastarý havran, jenž pro stáří nemůže už najít ponravu. Hledá slovo, kterým by navázal rozmluvu. Maršíková věděla, čeho se ta rozmluva bude týkat, a proto nehleděla na otce a se soustředěným výrazem míchala v kastrolku jíšku.

„Vaříš?“ otázal se najednou stařec, hledě na kastrolek.

„Vařím,“ odpověděla dcera.

„Hm... Tak ty teda vaříš... To je dobře...“ Stařec zažvýkal zapadlými ústy a odmlčel se. Sehnul se, uchopil sekýrku a odcházel. Ve dveřích se zastavil a zahučel: „A vůbec tu nemůžete bejt. Musíte se kouknout po něčem jiným.“

Dcera spustila hlasitý nářek. Kam má jít? Co má dělat s dětmi? Má je utopit? Z úst se jí bleskurychle sypaly výčitky. Otec nemá srdce pro vlastní krev.

Stařec tupě vyslechl tuto řeč a pak opakoval svéhlavě: „Nemůžete tu bejt, musíte pryč, já vás tu nechci.“

Pak dodal: „Možná, že uslyšíte ode mne novinku. Pak budete sami od sebe. Já jsem velkej dobrák, ale jenom co může bejt. Já vás, mně se zdá –“

Novinku si nechal pro sebe. Domníval se, že je to tajnost, ale netušil, že jeho tajemství zná celá obec. Zatím co Barchánek dosud uvažoval a počítal, lidé vyslovovali o jeho záměru své mínění.

Často vidávali starého Barchánka v trafice, která patřila dvěma sestrám Rösslerovým. Někdy sedával vedle starší Marie, jindy zase hovořil s Teklou, která přišla Marii vystřídat. Byly to staré panny, obě s malými nosíky a s tvářemi šedými jako z kvasnic.

Barchánek se vyptával na výnos z tabáku, kolků, poštovních známek, pohlednic, jakož i kuřáckých potřeb. Sám odhadl tento obchod již dávno; ale hovořil stále o zisku z trafiky, neboť jiného druhu rozhovoru neznal. A tak si obě sestry přesně vypočítal.

Sestry chválily trafiku, neboť je to obchod pomalý, ale zato stálý. V poslední době dostaly ránu, neboť pět set kroků odtud se usadil invalida, který za amputovanou nohu dostal trafiku. Nazvaly

invalidu povalečem a škodlivým člověkem; v tom jim Barchánek dal za pravdu.

Naproti tomu sestry věděly, že Barchánek se skládá z domku v ceně osmapadesáti tisíc a bez dluhů. Potom, že prodává stromky a růžové keře, drůbež a vejce a že si přijde na pěkný peníz, dohazuje dobytek a nemovitosti. Barchánek byl tudíž sestrami zvážen a přesně vypočítán.

Barchánek odečetl cifru, kterou by dostal od letních hostů za byt, od hodnoty sester a došel k názoru, že by se mu žena vyplatila. Seznal, že sestry mají zásobu šatů a že se neřídí podle módy, poněvadž marnivost se z nich lety vytratila. Snědí toho málo, protože nemají zubů. Zejména maso nemohou žvýkat. Živí se většinou kávou, což Barchánek schvaloval. Možno tudíž manželku levně udržovat.

Sestry pak věděly, že Barchánek je starý na užívání, že po ničem netouží, leč po tom, jak by majetek zdokonalil. Je tichý a pomalý, miluje klid a neutráci. Kouří jenom dýmku, takže manželství by mu vyneslo i to, že by měl tabák levnější.

Šlo jen o to, která má být ta šťastná. Sestry se shodly, že to bude Marie, protože je starší. Tekla může čekat. Marie považovala svou sestru za krasavici a věřila, že čeká na ni větší štěstí než starý Barchánek.

Barchánek ještě nevěděl, bude-li se ženit a která z obou sester bude jeho manželkou. Ale sestry to věděly, i celá obec to věděla a schvalovala, neboť starý člověk má mít svůj pořádek.

O tom všem uvažoval starý Barchánek, dupal o prodeji tabáku, pohlednic a potřeb pro kuřáky; říkal si, že je osamělý, a znovu se mu v mysli zjevovala nebožka žena, se kterou v bezesných nocích sečítal, odčítal, násobil a dělil. Snad to nebude dlouho trvat a vedle něho na loži bude bytost, která mu porozumí a která s ním bude mít cit; nepochyboval o tom, že s ní bude taktéž možno počítat.

Bylo vedro a stařec chodil po dvorku, přemílaje rty. Znova uvažoval, znovu přepočítával, nemohl se shodnout, odmlouval sám sobě a rozkládal rukama. Vyšel souseď a jevil chuť dáti se se starým

do hovoru. Ale Barchánek si ho nevšímal, a tak soused chvíli postál, zíral na dvorek a pak klátivě odešel.

Před domkem se ozýval dětský pokřik. Hrály si dvě děti, starcova vnoučata; děti házely gumovým míčem a odříkávaly přitom dětské průpovídky. Stařec pojal proti nim hněv, že děti bezstarostně povykují, zatím co on je sužován starostmi. A když se mu k nohám zakutálel míč, nepozorovaně se ho zmocnil a odnesl do stavení a pečlivě uzavřel do skříně.

„Já vám dám,“ hučel mstivě, „beztoho byste ten míč zkazily.“ Umínil si, že dětem míč vydá, až budou starší a budou si více vážit věcí, které stojí peníze.

A nevydal míč, ani když slyšel, že děti naříkají nad ztrátou. Vyšla matka, aby je rozsoudila, ale uslyševši o škodě, zabědovala a herdami poháněla děti do stavení.

Barchánek přihlížel k tomu, jak jeho vnukové jsou častováni ranami, a brebtal při tom: „Máš je pěkně zvedený, jen co je pravda, jste všechny pěkná sorta.“

Dcera odpovídala: „Bodejť, budete se jich ještě zastávat, takovej krásnej míč, dostala jsem ho od pánů, oni se budou po něm ptát, a co já jim řeknu? A vy si hleďte svýho.“

Stařec vykřikoval, aby to vedle slyšeli: „Moc krásný, jen co je pravda, moc krásně mluvíš s otcem, jestlipak se vás jednou zbavím?“

5

Byla neděle, to jest den, který se čeká s mnohými, ale neurčitými nadějemi, kdy ženy se otáčejí pilněji než ve všední den, ale mužové se oddávají lenosti a pečlivě pěstí svůj zevnějšek. V neděli si mužové dlouho a oddaně cítí svoji obuv, pohvizdující si při tom, zhlížejí se v zrcadle, neudělala-li se jim v obličeji výrazka.

Maršíkova namydlená tvář zírala z velikého, zlatým rámem olemovaného zrcadla a její majitel luštil podle svého zvyku nápis

»ykniřok évosalv ejuñvepu lortepriaH«, který visel na stěně za jeho hlavou.

Holičovy vlhké a chladné prsty dotýkaly se jeho tváře, a když holič mluvil, tu ovíval ho dech, který čpěl štiplavě po cibuli. Skončil svoji práci s mnohými obřady a Maršík si připnul límec a odcházel za pokřiku učedníka, který mu ještě ve dveřích oprašoval kabát rýžovým košťátkem.

Cítil se osvěžen a lehký, i vykročil z holičské dílny pružným a sebevědomým krokem. Na ulici si šikmo nasadil tvrdý klobouk, dbaje při tom, aby pramen vlasů se dotýkal pravého obočí. Dnes byl obzvláště v dobré míře, neboť konečně našel rozřešení toho, co ho tak dlouho obtěžovalo. Bludné myšlenky se vzdálily a v hlavě se rozjasnilo. Maršík si pochvaloval svoji hlavu; věděl, že je bystrá a vynalézavá; nikdy ho v nouzi neopustí. Nikdo mu nic neřekl, nikdo mu neporadil. Sám na to přišel. Stačilo mu přečíst si staré noviny, v nichž měl zabalenou svoji svačinu. Bude to podařený kousek, jestli se povede. Ovšemže se to povede, co by se to nepovedlo, vezme-li člověk rozum do hrsti. Musí se dbát toho, aby se to neprozradilo, ale i když... Hoši řeknou: „Ten Maršík, to je vykutálený patron. Vždycky dá něco k lepšímu.“ Bude z toho švanda a sám vpadl do té pomyslné veselosti, otrásaje se neslyšným smíchem.

Bodře zdravil sousedy, které potkával, a pokoušel vybranými šprýmy napolo ustrojené a chechtavé slečny, které přebíhaly ulici se sklenicemi piva. Povznášelo jej vědomí, že je oblíben a že upevňuje svoji popularitu. Došel až k četnické stanici, která vedle hostince a školy je nejvýznačnější budovou v obci. Portál tohoto domu zdobí dva krokodýlové, kteří se drží v křížku. Za oknem je akvárium, naplněné rozličnými vodními bylinami; v zelenavém slizu se tajemně pohybují cizokrajné rybičky a na skleněných stěnách jsou přilepeni černí plži. Z okenní římsy visí asparát, možno v okně zahlédnout barometr, pokud ho nezakrývají široké listy Árónovy hole. To všecko náleží četnickému strážmistrovi panu Cechmajstrovi, který je veliký znalec a ctitel přírody.

Maršík zahvízdal signál a po chvíli se objevila mezi nevinnými koulemi hortenzie krátce ostříhaná hlava s kníry pod páskou. Hlava se rozchechtala, spatřivši železničáře.

„Tak co, pane Cechmajster?“ vyzýval Maršík. „Že bysme něco podnikli?“

Muž v okně vycenil svoje mohutné zuby a otázel se: „A co by to mělo být, pane Maršík?“

Maršík posunkem naznačil míchání karet. Strážmistr se opět rozchechtal a zahrozil prstem. Pak řekl: „V momentě jsem dole. Kolega Týc je taky volný.“

„Tak je to v pořádku,“ děl na to Maršík s uspokojením.

Sešli se v hospodě, strážmistr přivedl s sebou kolegu Týce, mladého, červeného závodčího s velikými rty a s něžnými očima, v nichž byl jakýsi dětský a uražený výraz, jaký mívají mladí negři. Připili si na zdraví, ať slouží, a Maršík počal řeč: „Tak, co dáte k lepšímu, pane Cechmajster?“

Tlustý strážmistr se rozchechtal, neboť byl velký smíšek. Nedovedl se udržet a všechno jej pokoušelo k smíchu.

„Tak, co budeme dělat, abysme se měli dobře?“ útočil dále Maršík. „Povězte mi, jak přijít k penězům? První milión bych měl, ale ten druhej mi dělá starost.“

Strážmistr se rozřehtal, až se mu oči zalily, a pak pravil: „Jen když máte ten první milión. To ostatní přijde. Peníze dělají zase peníze.“

Rozmluva o penězích přešla do vážnosti, neboť nelze nadlouho udržeti lehký hovor o podkladě světa. Majetek odmítá žert a smích; chce, aby se k němu přistupovalo s úctou. Padlo slovo milión a oči všech se zastřely. I z tváře tučného strážmistra zmizelo veselí. Milión je nedůtklivý a těžkopádný, nepitvoří se a nehopsá.

Maršík počal hovor o tom, co by dělal, kdyby měl milión. Řekl, že by především si nedal nic líbit a na každého by se podíval. Potom by on pískal a jiní by tančili. Dokud je člověk chudý, musí na zavolání přiskočit, podat, odpovědět, posloužit. Kdyby byl milionář, pak by pokynul a jiní by přiskočili, dali odpověď a posloužili. Ó, Maršík by

dovedl užít světa. Vykouznil obraz vily, s věžičkou, arkýřem a balkóny. V besídce by hrál gramofon. Možná, že by nad vchodem visel gong, kterým by se svolávalo k obědu. Takové opatření mají oni majitelé s opálenými plešemi, kteří pobíhají po tenisových kurtech. Něco dobrého sníst, vypít, fešnou děvku po boku, to je moje. Užít a zemřít, to je správná zásada.

Strážmistr Cechmajster příkyvoval k této řeči, shledával, že je to pěkné mít svůj domek, ale co se týče jeho, on by naložil s bohatstvím jinak. Od mládí je zaujat pro přírodu a její poklady. Má velkou sbírku nerostů, motýlů i herbář a ve sbírkách mnoho vzácných unikátů, často ho navštěvuje pan řídící učitel, který má s ním stejné zájmy. Sbírký odkáže škole, aby měla památku na strážmistra Cechmajstra.

Řekl: „Já bych všeho nechal a vydal bych se do světa. Odmalička toužím po tom spatřit cizí kraje a různé národy. Pánové, já ještě neviděl moře, a když na to myslím, nemám stání. Všecko na mne padá. Vím, že zavřu oči, aniž bych uviděl moře, a jsem proto velice smutný. Jakáž pomoc! Bylo psáno, že musím chodit po okrese a prohlížet vandrákům papíry.“

Zadumal se a v ruce drolil krabičku od zápalek. Pan Týc nic neříkal, měl ruměnec v tváři a jeho nevinné oči pohlížely se zájmem na staršího kolegu.

Pan Cechmajster se zase uchopil řeči: „Pánové, já odebírám od jednoho kolportéra zeměpisné dílo, v němž je celý svět popsán. Každý měsíc mně přinese ten člověk sešit. Je to krásná kniha, moc se s ní těším. Tak si kolikrát myslím, takhle si koupit lístek v cestovní kanceláři, sednout na tu velkou parolod', stojím u zábradlí, loď odrazí od břehu, země mizí v dálce, zelená voda a modré nebe po dlouhé a dlouhé dni, jižní noci, jižní hvězdy na nebi, o mnoho větší než u nás. Pánové, co je to všecko platný, krásný to musí být. Loď přistane u břehů Jižní Ameriky, v přístavě mulati, kreolové, vydáš se do vnitrozemí, ozbrojen puškou, tropickou přilbou a konzervami, neproniknutelné pralesy, kam nevstoupila lidská noha, kolibříci jako létající drahokamy, hedvábní motýlové měňavých barev... To

všecko bych mohl spatřit, kdybych byl bohatý. Jenom ty krásný jména tamějších měst, pánové, ty jména mně učarovaly. Jenom vyslovím jméno Sao Paulo nebo Pernambuco, a už do mě nic není, už jsem smutnej a nic mě netěší.“

Maršík míní, copak o to, zajímavé by to bylo. Pan Týc řekl, že nemá zvláštní přání, jenom by se chtěl dočkat úpravy platu, člověk nesmí chtít moc, každý má mít místo, jaké mu náleží. Řekl to ostýchavě a zarděl se do krvava. Pan Cechmajster se opět rozchechtal, poplálal pana Týce po zádech a řekl mu, že je kluk hezký a kudrnatý a že ho má rád pro upřímnost.

Nato Maršík zakončil řeč tím, že se nesešli proto, aby mluvili hlouposti, ale aby něco uhráli. Zavolal na hostinského: „Pane Vodvárka, náradí!“ a hostinský přinesl karty. Maršík zručně zamíchal a sejmul. Pan Cechmajster obřadně vytáhl z pouzdra viržinku, kterou přiložil k uchu a zmáčkl, aby se přesvědčil, je-li suchá. Ponořili se soustředěně do hry. Pan Cechmajster hrál váhavě a opatrně a každou kartu několikrát ohmatal, než ji vynesl. Závodčí Týc hrál lhostejně, jenom aby nekazil společnost. Maršík hlučně luskal kartami o stůl, pronášel žertovná úsloví a osvojil si samolibý výraz zkušeného hráče.

Skončili v samé poledne. Pan Cechmajster zjistil, že prohrál, i pravil: „Měl jsem tohle zapotřebí? Nehrál, neprohrál, jak říkala moje babička.“ Vstal, opásal se řemenem, chystaje se k odchodu. Pan Týc ho následoval. Maršík vyhrál a viděl v tom dobré znamení. Shrábl vyhrané mince, chvilku postál před nálevním stolkem a pak koupil dětem dva slané rohlíky. Nato si před zrcadlem přihladil účes, nasadil si šikmo tvrdý klobouk a následoval oba četníky. Byl spokojen, že strávil čas ve společnosti četníků, byl jist, že se jim zalíbil, což je dobré, neboť někdy člověk potřebuje, aby mu šli četníci na ruku.

Noc sestoupila na zemi a obklopila osadu na hranicích Velké Prahy. Země podobala se tmavému jezeru, od něhož odráží se nebeská souhvězdí; byla to elektrická světla barákové kolonie, která vyrostla na mírném svahu. I byla třpytná souhvězdí na nebi i na zemi.

Spal starosta obce i obecní zastupitelstvo, spali všichni obyvatelé i ptactvo pod hustými haluzemi i pod okapovými rourami.

Bděl žlutý pes na dvorku starého Barchánka. Opíraje se o přední nohy, zdvíhal čumák k bledému měsíci a zoufale vyl, sklíčen strachem a osamělostí. Děsil ho tichý měsíc, neboť byl mlčelivý a neměl se k tomu, aby něco podnikl. Kdyby byl promluvil, tu by žlutý pes úslužně zavrtěl chvostem a hlučně by zaštěkal na pozdrav. Takhle nevěděl, nehodlá-li světlé těleso ublížit utiskovanému a chudému psovi.

Bděli zřízenci se zelenými výločkami, kteří vybírali od povozů dlažebné. Bděl hostinský Odvárka, neboť v jeho hospodě se sešli sedláci a se zoufalou vytrvalostí, sveřepě a mlčelivě hráli ferbla. Hostinský seděl, hlavu podepřenou, nad nálevním stolkem, a kolem nohou se mu lísala černá kočka. Bděl i pan Cechmajster se závodčím Týcem. Vrátili se právě z prohlídky cikánského tábora. Pan Týc byl zahloubán do nejnovějších oběžníků zemského četnického velitelství a pan Cechmajster tiše seděl a kouřil z dýmky, upíraje zrak na svou sbírku motýlů.

Bděl i starý Barchánek, neboť této noci se pevně rozhodl, že jednu ze sester Rösslerových pojme za manželku. Nyní ležel v posteli, oči upíral do černé tmy, protkané fialovými a bílými proužky, a naslouchaje vytí psa, přemítal o svém záměru. Jeho rty ševalily, neboť počítal své i cizí, sečetl svůj majetek se jméním sester Rösslerových. Sloupce číslic se řadily na temnou stěnu a potmě světélkovaly. Výsledek byl jasný a dvakrát podtržen, ale sloupce číslic se znova a znova vynořovaly, stařec byl je nucen opět a opět sečítat a spánek míjel jeho oči. Myslel na to, že zanedlouho nebude

počítat sám, ale v počtech mu bude pomáhat bytost právě tak dbalá prospěchu a oddaná majetku jako on.

Bděl také železniční zřízenec Maršík, neboť svoji tajnou myšlenku, kterou tak dlouho hýčkal v prsou, uváděl v čin. Byla to výtečná myšlenka, která se mohla zrodit jenom v té hlavě pod zvlněným účesem. Maršík seděl u stolu a psal, pokrýváje aršík dopisního papíru šviháckým písmem. Také ševalil rty, přemýšleje soustředěně, a pramen světlých vlasů křížil čelo a dotýkal se pravého obočí. Jeho žena také nespala, ale kradmo pohlížela na písícího muže a toužila po tom, aby nepálil drahé světlo a šel spát. Ale neodvažovala se dát najevo svou netrpělivost, neboť žena nemá muže rušit při psaní, jako muž se nesmí plést do kuchyně.

Dopsal a pak ještě dlouho pročítal, co napsal, kývaje hlavou a vyslovuje neslyšná slova. Cítil uspokojení nad tím, že má takovou krásnou ruku a že dovede sestavit psaní jako vyškolený člověk. Tak to by bylo jako odbyto. Nyní nutno postupovat opatrně a lstivě. Copak o to, na Maršíka je spolehnouti, neboť je znalý světa. Dost dlouho trpěl a ohýbal se až k zemi. Nyní chce také nosit hlavu vzhůru. Dnešní noci vydává se na neznámou, ale samostatnou cestu. Ten jednooký Jidáš nebude triumfovat nad jeho chudobou, nebude jím smýkat, nebude ho utiskovat. Nade všechny se povznese a tchán bude zahanben.

Dlouho nenalézal spánku a hleděl do tmy, ve které nahoru a dolů plynuly fialové a červené tečky jako bublinky v kapalině; tato tma se rozestupovala a průlinou bylo zříti vilu s červenou střechou, která je zakončena věžičkou; vila honosila se výstředním arkýřem i balkónem, na nějž možno vystoupit a pojíst něco dobrého. Po ostříhaném pažitě poskakuje ona ruměná žena pevných tvarů v rudém šatě bíle stříkaném. Tato žena přináší něco k snědku a přeje dobré zažití. I gong možno zavěsit nad hlavním vchodem, gong, jenž svolává k obědu... svolává k obědu... po kolejích se šine nákladní vagón, na němž je nápis Mágyar állam vasutak... nemá to smyslu, když samotná lokomotiva se pachtí... Všecko se točí v hlavě, v té hlavě, která se pyšní hebce zvlněnými vlasy, hlavní věc

jsou peníze, máš-li peníze, můžeš se každému postavit, třebaže manželka, když pije kávu, sedí na truhlíku u kamen a protivně klepá nohou do taktu. Maršík cítil, že neudrží myšlenky pohromadě, a usínal, maje jakýsi zlověstný pocit v boku, jako by ležel na tvrdém předmětu. Něco není v pořádku, snad nějaký háček by tu byl, ale to až ráno –

Ráno se otvíral překrásný den, v koruně velkého jasanu rozčileně zlořečil shluk vrabců; pyšný kohout vyletěl na zídku, nadmul se, až se mu oči pokryly modrou blánou, a okázale zakokrhal; žlutý pes byl upokojen, že podezřelý zjev na nebi odešel, aniž ublížil chudému psovi, a nyní ležel, maje čumák na předních tlapách, a masařky obletovaly jeho zahnojené oči.

S mnohým povykem vypravovala paní Maršíková své děti, chlapce a děvčátko, do školy, a s napomenutím, aby dávaly pozor na automobily, vyhnala je z domu. Sotva byly z dohledu, zkoušel chlapec, podaří-li se mu zasáhnout kamenem porcelánovou hrušku na telegrafní tyči.

Hostinský Odvárka vyšel před hospodu, obrátil se napravo, obrátil se nalevo, poškrabal se na zádech a zazíval. Nato se podíval k nebi, zjistil, že se dělá krásný den, a odešel do stavení.

Strážmistr Cechmajster zkoumal aneroid a seznal, že ukazuje na „velmi krásně“. Potom přilil rybičkám čerstvou vodu. Závodčí Týc leštil řemeny žlutým voskem. Starosta Linda dal vyvěsit vyhlášku o voličských seznamech.

Stařec Barchánek se toho dne holil, pak si oblékl černý kabát i vyšel a venku chvíli postál a díval se na svůj domovní majetek. Válo z něho kafrem a vážnými záměry. Zíral několik okamžiků na domek, stavěný ze solidního materiálu, žmoulaje scvrklými ústy. V hlavě se mu řadila slova, která pravila: „Holoto, holoto neužitečná. Dlouho mi na krku nebudete sedět. Už mi nebudete užírat věk. Já vám ukážu –“ Pak dodal v duchu, že má vyhlídnutou parcelu. Věřil, že po houževnatém smlouvání bude možno z ceny něco srazit. Nato se odebral k sestrám Rösslerovým, které ho očekávaly, oděny v napjatý výraz a v černé hedvábné šaty. Na krku

měly medailónky, na němž byla podobenka zesnulých rodičů. Uctily ho neurčitými, rozšafnými slovy a domácím likérem. Za mnohých okolností se stařec Barchánek dověděl, že Marie bude ta šťastná. Když pak od nich odcházel, bylo usneseno, že dva majetky se dají na jednu hromadu. Načež se sestry odebraly do trafiky prodávat doutníky, ceniny, pohlednice, jakož i potřeby pro kuřáky. Stařec Barchánek pak šel domů, svlékl si černý kabát a šel na dvůr štípat polena.

A když se Maršík ubíral z domova, tu mu manželka naznačila, jaké úklady chystá tatík proti nim. Železničář Maršík vyslechl její šepot, pyšně pohodil hlavou, jež byla pokryta hebce zvlněnými vlasy, a pravil, že je Barchánek na něho krátký.

Dodal: „Ten bude koukat jako jelen.“

„To jsem sama zvědava,“ odvětila manželka.

Rozloučil se, šikmo nasadiv železničářskou čapku. Pramen světlých vlasů šikmo dělil čelo a dotýkal se pravého obočí.

Na cestě se srazil se starostou panem Lindou, potřásl si rukama a vyměnili si několik povšechných, ale přátelských slov o počasí. Šel kolem četnické stanice, křikl do okna povzbudivý šprým, strážmistr Cechmajster se vyklonil, hlaholně odpověděl, oťrásaje se smíchem. Opět zachvátil Maršíka sladký pocit, že upevnil své společenské postavení a že jeho popularita se šíří.

Bylo mu jíti dobrou půlhodinu, než dospěl konečné stanice elektrické dráhy. Usedl do vozu a uctil průvodčího vybraným šprýmem. Průvodčí mu dal patřičnou odpověď. Dráždili se vzájemnými žerty až do příští stanice, kde nastoupil velký zástup chechtavých a pištivých fabriček.

Vystoupil na Václavském náměstí a vyhledal palác velkého pražského deníku. Když vešel dovnitř, uviděl velkou dvoranu, která byla rozdělena přepážkou s mnohými okénky. Maršík přistoupil k okénku, které neslo nápis „Malý oznamovatel“. Za okénkem seděla slečna s brýlemi na nose. Maršík podal jí lístek popsáný šviháckým písmem. Slečna přijala lístek a počítala slova. Opět ucítil Maršík v boku jakýsi neurčitý, zlověstný tlak. Aby se rozptýlil,

pokusil se uctít slečnu šprýmem. Avšak slečna jej neposlouchala, ale suše řekla, co je železničář dlužen. Maršík zaplatil, přijal potvrzení a odcházel. Po něm přistupovali k okénku jiní lidé s lístky v ruce.

A Maršík se ocitl zase na ulici v proudu spěchajících lidí. Tak tedy, říkal si, to bychom jako měli. Dal své slovo, a to slovo právě nyní tělem učiněno jest. Zlověstný pocit mu zaklepal v boku, že by byl ještě čas odstoupit od toho záměru; možná, že je to velká lumpárna, co zamýšlí. Ale Maršík odvětil, že je to právě to, co svět dneska žádá, neboť rovnou cestou se nic nepořídí.

Pak odešel do služby.

Hlava druhá

1

Alžběta Válová, osmatřicetiletá služebná, svobodná, katolička, nyní bytem na Vinohradech, třída Spojeneckých armád. Slouží nyní u manželů Skrbkových, ale není spokojena s místem. Ne snad, že by páni na ni nebyli hodni. Bůh uchovej, pomlouvat nechce. Ostatně je nevidí celý den.

Pan Skrbek je obchodní cestující. Dodává laky, oleje, vosk, fermeže a barvy drogeriím. V sobotu přijíždí, večer jde s paní do biografu nebo tancovat; v neděli pak hraje na housle nebo poslouchá rádio. Je tichý, vzdělaný a docela hezký člověk, třebaže mu vlasy počínají řidnout a v obličeji je bledý. S paní se mají velice rádi.

Paní Růžena Skrbková také není celý den doma, neboť je zaměstnána jako účetní u americké půjčovny filmů. V úřadě ji mají rádi, protože je přesná a spolehlivá.

Alžběta si myslí: „Jaká je to služba u paní, která sama musí sloužit?“ To přece není žádná milostpaní. Kdyby ji aspoň někdy vyplísnila, ale ona ne. Jiné paničky jsou hněvivé a panovačné, rozkazují a hubují; ale člověk si aspoň nepřipadá tak opuštěným. V tomto místě, více než v předešlých službách, musí Alžběta Válová myslet na to, že je sirotek. Její matka odpočívá drahá léta na vesnickém hřbitově a její otec přišel o život neštěstím v továrně, když byla ještě školní dítě. Má ještě tetu z matčiny strany, která ji občas chodí navštěvovat. Ale jaká je s ní řeč? Teta je hluchá a mimo to vždycky něco chce. Pořád jí něco chybí a vyloudila by od Alžběty Válové její poslední. Měla přítelkyni, nějakou Bohumilu Noskovou, ale ta se strhla při nošení uhlí a nyní leží ve Všeobecné nemocnici.

Tak večer samotinká sedávala v kuchyni a myslela s tesknoutou na svou dřívější zaměstnavatelku. Byla to opravdová paní, mrzutá a popudlivá, neboť byla velmi bohatá. Její manžel býval majitelem lihovaru a zanechal vdově několik domů v Praze. Paní nedělala nic

jiného, než že chodila vybírat činži. Obě ženy žily spokojeně řadu let. Sedávaly spolu večer na plyšové pohovce a čítaly spolu román „Tajemství zločinného lékaře“, který Alžběta Válová v sešitech odbírala od jistého kolportéra. Byl to krásný román, žel, že příliš dlouhý. Kolportér nosil pořád nové a nové sešity, až to Alžbětu omrzelo a ona kolportéra vyhnala, že už nebude vyhazovat peníze. Paní se služebnou četly román znovu a znovu a vždycky došly k místu, jak Fred přikročil k té slečně a pravil: „Ty jsi to vskutku, krásná Šárko? Vskutku, již bych tě ani nepoznal, jsi ještě mnohem vnadnější od oné doby, kdy jsi u ‚Zeleného papouška‘ v mé náruči tančila. Víš ještě, jak hudba nám nejdivočejší valčík musila hrávati, ale místo onoho zeleného hávu odívá tě nyní drahocenné hedvábí. Ano, časy se mění – ze Šárky, královny tance, stala se Šárka Borovcová, vznešená choť bohatého velkostatkáře.“

„Ten bídník,“ pomyslí si Šárka, „úmyslně vyvolává ve mně všechny ty vzpomínky – připomíná mi onen divý rej, mou bídu i můj dřívější háv –, jen aby mě pokořil.“

Zde se končila kniha, a když paní došla k tomuto místu, vždycky plísnila Alžbětu, že nekoupila všechny sešity. A paní byla tolik žádostivá vědět, jak se ten román skončil.

Alžběta se domnívala, že už snad ani do jiného místa nepůjde a že ještě dlouhá léta bude se zaměstnavatelkou čítat román „Tajemství zločinného lékaře“. Avšak tu starou paní potkalo velké neštěstí. Když jednou vybírala činži, tu jí lupiči vykradli byt, při čemž poškodili nábytek a zničili perský koberec. Paní si to tak brala k srdci, že zmalomyslněla, pak chátrala, uzavřela se do sebe a jednoho dne ji nalezla Alžběta oběšenou. Byl to strašlivý pohled na ni, jak visela na okenním rámu a vedle ní byla převrhnutá židle. Alžběta na to nezapomene, co živa bude.

I vzpomíná si Alžběta, jak se ten večer před smrtí stará paní nějak tklivě loučila, jak jí dávala dobrou noc a pak se ještě jednou vrátila a pravila: „Alžběto, bylas ke mně vždycky hodná a já ti toho nikdy nezapomenu, uvidíš, že jsem na tebe v poslední vůli pamatovala.“

Pak se ještě na ni tak divně podívala, že Alžbětě bylo úzko, ale přece jenom si nepomyslela, že by došlo k takovým koncům.

Skutečně, nezapomněla ta dobrá paní na svou věrnou služku. Když otevřeli její závěť, tu se objevilo, že odkázala služebné Alžbětě Válové z uznalosti patnáct tisíc korun. Tak potkalo chudé děvče nenadále velké štěstí a ona sama pak počala ukládat na knížku, aby svoje jmění zvětšila.

Zabalena v hedvábném papíru, byla uložena spořitelní knížka v kufríku mezi všelijakými tretkami, od nichž se nelze odloučit, protože to jsou památky. Večer po práci, klečíc u kufru, rozbalovala Alžběta hedvábný papír a nahlížela do knížky. Přední tři stránky byly popsány úhlednými číslicemi; na konci součet, který stvrzoval, že Alžběta Válová je majetnice kapitálu 17.404 Kč a osmatřiceti haléřů.

Dumala nad vkladní knížkou a cítila, že ty tisíce a osmatřicet haléřů na konci daly jí vzkvěsti mnohým nadějím, že takové tisíce dovedou změnit osud člověka; i seznala, že se v ní rozpoutala ctižádost provdat se za muže, který by jí vládl a kterého by následovala, kamkoli by šel. Přivírala oči nad zelenými listy s podtiskem znaku hlavního města Prahy a číslice sedmnácti tisíc se měnila v muže dolíčkovaných tváří, ale upřímných modrých očí; ten muž je asi vdovec s jedním dítětem, takoví vdovci jsou souzeni starším služebným, které menším věnem vládnou.

Proč ne? Mnohé její družky udělaly štěstí a žádná z nich neměla sedmnáct tisíc na knížce. Proč by jí měla pořád poroučet cizí paní, proč by neměla poslouchat vlastního muže? Nechť přijde vdovec s dolíčkovatou tváří; podá mu ruku a bude ho následovat do vlastního domova. Vdovec v hodnotě sedmnácti tisíc musí být v zajištěném postavení, nemůže to být outrata, karbaník a noční pták; naopak mírný, opatrný muž, pomalé řeči a starostlivé povahy. Za sedmnáct tisíc možno získati muže, jenž by nezačínal hádky a křik, neboť nesváry plodí chudoba, ale sedmnáct tisíc je jmění, kapitál a dobré mravy.

Alžběta vydrhla nádobí a uklidila je do skříně a nyní seděla s rukama v klíně a zírala na ulici. Bylo nedělní odpoledne, zdlouhavé a beznadějně pro ty, kteří nikoho nemají. Neboť neděle možno užívat pouze ve dvou; neděle je zasvěcena milencům, vojákům a rodinám s dětským kočárkem. Prázdné ulice šumí tesnotou. Po chodníku se ubírají pouze kmeti, jež stáří obklopilo a oddělilo od života. Zvoní elektrická tramvaj, která je na přední straně ozdobena věncem. Někdo jede na Olšany, aby uctil smutečním věncem památku zesnulého. Kmitavý pes očuchal sloup pouliční svítilny a pak přeběhl jízdní dráhu.

Odvrátila zrak od okna a ponořila se do četby novin, které jí zapůjčila paní Mikulová, co má v prvním patře rukavičkářskou dílnu. Alžběta Válová vzývala osud. Nuže, osud jí dává odpověď v Malém oznamovateli:

Inteligentní muž zda najde dívku nebo vdovu, kt. by menším věnem vládla? Podob. vítána, ne však podm. Jen vážné nab. pod zn. „Státní zaměstnanec – novému životu vstříc“ do adm. t. l.

Inteligentní muž se ptá, zda najde. Alžběta Válová odpovídá: Zde je dívka, která vládne sedmnácti tisíci a je ochotna podati ruku muži, který ji povede novému životu vstříc. Žert vyloučen. Lidé se scházejí, ani nevědí jak. Alžběta zná jednu dívku, která udělala také prostřednictvím inzerátu štěstí. Jak jinak by mohla najít ženicha? Do tanečních zábav nechodí, to je pro ty mladší, které nemyslí na to, aby udělaly štěstí, nýbrž aby užívaly.

Alžběta se rozhodla. Večer, když v domě všechno utichlo, vyhledala v kufříku dopisní papíry, jichž záhlaví bylo ozdobeno pestrým obrázkem. Seděla u stolu, přemýšlela, psala a škrtila, zkazila mnoho papíru, ale konečně se jí podařilo sestavit dopis: „Ctěný Pane. Zda-li byste to myslil upřímně, mám sedmnáct tisíc na knížce, dovedu všechny domácí práce a jsem na děti hodná, jen jest-li byste byl na mě hodný, neb já Vás neznám, podobenku žádnou

nemám, ale kdyby to muselo být, tak bych šla k Fotografovi. Ctěný Pane, pak-li to není žert, tak pište, mám každý den volno po osmé hodině, Paní mě pustí. Jest-li je to žert, pak raději nepište, snad jste tak inteligentní, že to myslíte vážně.“

Podepsala se, složila psaní do obálky a ráno, až půjde pro housky, hodí psaní do poštovní schránky.

A to psaní donese listonoš vdovci s dolíčkovitým obličejem, ale s upřímnými modrými očima, který si dovede své manželky vážit a dělá jí pomyšlení. Alžběta mu slibuje, že od ní špatného slova neuslyší, že bude trpělivá a oddaná; věří, že budou spolu žít spokojeně, on je pomalý a mírný, ona pak na slovo poslušná, čistotná a pořádná, může se zeptat paní. Vdovec přistoupil k loži, na němž odpočívala Alžběta, díval se na ni modrými, upřímnými očima, Alžbětě bylo blaze a v té blaženosti usnula.

2

Za několik dní zazvonil listonoš u dveří a podával jí psaní. Zmocnila se ho a odklidila se s ním na půdu, aby ji nikdo nevyrušoval. Tam, mezi vyschlými trámy, které podpíraly střechu vinohradského činžáku, mezi kusy vlhkého prádla, které bylo rozvěšeno na provazech, rozbalila dopis. Byl psán šviháckým písmem. Alžběta Válová naslouchala tlukotu svého srdce; četla: „Velectěná Slečno! Vaše ct. psaní jsem z díky obdržel, jakož i jiné nabídky, avšak nejvíce se mně zamlouvala Vaše nabídka, neb pozoruji, že jste řádná osoba, která zálibu v domácnosti má a takovou potřebuji. Pakli byste si přála bližší seznámení, budu Vás v neděli čekati v Pasáži ve čtyři hodiny odpoledne. Poznáte mne, jsem blondýn prostřední postavy, v ruce budu mít kvítko. S úctou Vladimír Podhorský.“

Dočetla a klesly jí ruce do klína. Srdce jí bušilo vstříc vdovci s jedním dítkem a upřímnými modrými očima. Zde přichází její ženich, aby ji vysvobodil z poddanství, aby ji povýšil na vdanou paní a aby se jí zastal proti všem, kteří by jí chtěli ublížit. Pak ji ale

jímala úzkost, co řekne, až ji spatří. Snad se mu nebude líbit. Její mládí minulo; má červené rozprýskané ruce a nedovede se bavit jako mladá děvčata. Vladimír Podhorský, blondýn... Nenalézala souvislosti mezi jménem Vladimír a dolíčkovanými tvářemi. Nedovedla srovnat představu vdovce s modrýma, upřímnýma očima se jménem Podhorský. Do srdce se jí vplížila nejasná nedůvěra. Così jí říkalo, že Vladimír Podhorský by mohl být příručí se sladkou vyřídilkou, který obnažuje bílý chrup, když obsluhuje krásnou slečnu. Z Vladimíra vane vůně kolínské vody; má stříbrné pouzdro na cigarety; nosí odznak nějakého spolku a točí se za děvčaty. Takový by se styděl jít po ulici s Alžbětou Válovou, osmatřicetiletou katoličkou, svobodnou pomocnicí v domácnosti.

Prosím, pane Podhorský, za mne se nemusíte stydět. Jsem počestné děvče a nikdo nemůže o mně říci ani tohle. Nemusím se vdávat a mohou zůstat tam, kde jsem. Páni mě mají rádi. Na mě si nikdo nesmí dovolit, pane Vladimíre! Nejsem bez krejcaru, mám sedmnáct tisíc na knížce, a proto smím žádati muže, který má upřímné modré oči. Ještě jsem s nikým nic neměla. Pletky s pány, to já nevedu. Pro nějaké chvilkové pobavení, jak to zná dnešní svět, já nejsem. Pro svoje vyrazení si najdete jinou slečnu, která je zrovna takové povrchní mysli jako vy.

Pak opět začala číst dopis.

„Ale vždyť on tady píše, že jsem řádná osoba a takovou že potřebuje; která by měla zálibu v domácnosti. Snad mu přece jenom křivdím, snad je upřímný a myslí to doopravdy.“ Opět jí rozkvetla naděje. Snad je proto tak nedůvěřivá, protože je stará. Nemáme křivdit lidem, které neznáme. On sice nic o tom nepíše, že je vdovec. Avšak, vždyť nemusí být vdovcem; může to být svobodný řádný muž, který dosud neměl štěstí, aby poznal tu pravou. Ale když... Přece jenom: Vladimír Podhorský! To snad ani nemůže být... Kriste Ježíši! Kdo jí poradí? Kdo ji vyvede z tohoto soužení? Nikoho nemá, je sama, samotinká v tom širém světě a nikdo jí neřekne spravedlivé slovo.

Těžce vzdychajíc, složila dopis do obálky. Zamkla půdu a odebrala se do bytu. Jala se horlivě uklízet, prozpěvujíc při tom smutnou píseň, jak činí pomocnice v domácnosti, když jim překypuje srdce. Komu se svěřit? Domovnici nelze nic říci, je závistivá a roznesla by ji po domě. Tím by si nijak neposloužila.

„Vím co, řeknu to paní,“ rozhodla se. Snad nebude paní uražena, že chce od ní odejít. Vždyť víte, milostpaní, že já jsem u vás ráda a nemůžu si stěžovat. Ještě jsem neměla tak dobrou službu jako u vás. Slova křivého jsem od vás neslyšela. Ale to víte, každá chce svoje lepší. To už jinačí nebude. Já mám vážnou známost, v tom nemusíte vidět špičku. Milostpaní ji pochopí a bude jí přát mnoho štěstí do tohoto nového stavu. Ona ji také poučí, co si má myslit o tom, že její nastávající se jmenuje Vladimír Podhorský. Jakýpak nastávající? Do toho je, holečku, ještě daleko. Všecko je dlužno rozvážit a obrátit na všechny strany.

Přichází paní, má modrý kostým a krátký účes ukrytý pod baret, ozdobený sponou. V knoflíkové dírcce má umělý jabloňový květ a v šedých očích únavu z kanceláře. Bledé rty má přizdobeny rudou barvou, jak káže mrav. Odhodila baret na pohovku, rozčechlala si světlé vlasy a usedla. Alžběta jí připravila večeři a po očku pozorovala, jak paní jí. Po večeři jí všecko řekne. Srdce počalo opět nepokojně bít.

Paní se nasytila, pak vzala knihu, usedla do hlubokého křesla a ponořila se do čtení. Alžběta uklidila stůl, chvilku okolkovala a pak nerozhodně přistoupila ke křeslu. Paní zdvihla hlavu a přimhouřila oči. Je krátkozraká, a když s někým mluví, přimhuřuje oči, což jí dodává nevlídného výrazu. Ale hlas má hluboký, srdečný.

Tázala se: „Co si přejete, Alžběto?“

Alžběta jí beze slova podala dopis. Paní počala čísti; Alžběta ji bedlivě pozorovala. Na malovaných rtech hraje lehký úsměv. Dočetla, vrátila dopis a složila ruce za hlavu.

„Vy se chcete vdávat, Alžběto?“ otázala se.

Zrudlá Alžběta stydlivě kývla hlavou.

„Vida, to jsem nevěděla. Nu, což... Přeji vám mnoho štěstí...”

Alžběta chopila se její ruky a políbila ji s hlučným mlasknutím.

„Nerada vás ztrácím, ale co dělat?” pokračovala paní.

„Vždyť ono, milostpaní, ono to tak nespěchá,” omlouvala se Alžběta. „Ono se ještě nic neví. Já na to ani nemyslím. Nejsem tak žhavá do toho. Mužským není co věřit, oni toho napovídají... a pak jednoho třeba nechají...”

Bručela o mužích nevlídná slova jako všechny ženy, které se chtějí vdávat.

„Čím je váš nastávající?” ptala se paní.

„To já sama nevím,” odvětila Alžběta.

Na překvapený posunek své paní jala se služebná s dlouhými a rozpačitými okolky objasňovat, že je to známost z novin.

„Seznámila jste se inzerátem...?” Paní zvážněla. Vstala a prošla se pokojem. Zastavila se před zrcadlem a upravovala si účes. Alžběta znepokojeně sledovala její pohyby.

„Psala jste mu, že máte peníze?” ozvala se paní svým hlubokým altem.

Alžběta přisvědčila.

„Děvče, dejte si dobrý pozor!” dělala paní výstražně. „Možná, že je to podvodník, který se chce zmocnit vašich úspor. Málo-li takových běhá po světě? Doporučuji vám, abyste, byla rozumná –“

Alžběta byla nešťastná. Cítila, že paní bezohlednými slovy zahání vdovce s modrýma, upřímnýma očima. Vdovec odchází a sny pomocnice v domácnosti se propadají do země. Alžběta nemá štěstí na světě. Nikdo jí nic nepřeje. Každá se chce vdát, jenom ona aby tahala uhlí ze sklepa, stála u valchy, oháněla se smetákem a běhala ke kupci. Každý člověk má ctižádost; nelze mu žítí bez ctižádosti. Ale Alžběta dobře rozumí, proč paní pomlouvá Vladimíra Podhorského, ó, Alžběta se vyzná... Co může paní vědět o Vladimíru Podhorském? Náhodou, milostpaní, Vladimír Podhorský je hodný muž a charakterní člověk, který to myslí s Alžbětou čestně. Sobectví diktuje vám nevlídná slova o Vladimíru

Podhorském... Alžběta vás prokoukla, paní, poznala, že jdete na ni s politikou. Dala se do pláče.

„Vy mi nic nepřejete, milostpaní!“ skučela. „Vy nechcete, abych šla od vás pryč, protože se bojíte, že byste nedostala takovou holku, jak jsem já. To jsem si na vás nemyslela, že jste taková...“

„Alžběto!“

„Je to pravda, milostpaní. Já si to nejmníh od vás zasloužím. Taková léta se na vás dřú, ve dne v noci sloužím a co z toho mám? Ani se u vás pořádně nenajím.“

„Alžběto!“

„Teď jsem u vás Alžběta. Žádná Alžběta, abyste věděla! V domě se mi každý směje, že jsem taková hloupá. Ale nešť, já už hloupá nebudu, dost dlouho jsem byla hloupá. Chcete, abych kolem vás stále skákala, ale to přestává. Nechci tu být ani hodinu, když jste ke mně taková falešná. Mnoho jsem u vás musela překousnout, ale teď je konec –“

Hlučně práskla za sebou dveřmi. Její srdce bylo naplněno hořem. V kuchyni usedavě plakala, protože paní je k ní falešná, pak plakala, že paní ublížila, protože není k ní falešná a myslí to s ní dobře. Počala zuřivě mlátit vším, co jí přišlo pod ruku. Octla se ve shluku zmatených myšlenek; jala se své šaty ukládat do proutěného koše a pak je zase zavěšovala do skříně. Nešťastná, nešťastná je Alžběta! Nikdo jí neporadí, je sama na světě. Ale tomu Vladimíru Podhorskému řekne, ať ji nechá, ať si jí nevšímá, když to nemyslí s ní upřímně.

3

Slečna za okénkem vydala Maršíkovi několik dopisů. Maršík je uschoval do kapsy železničářské blúzy a s nejistým pocitem v týle opouštěl budovu na Václavském náměstí. V boku mu zlověstně ťukalo, ale Maršík breptal: „To nic, to nic, jen hlavu vzhůru a opatrně!“

Uklidil se se svou kořistí do blízkého výčepu. Sedl si do kouta, poručil si pivo a jal se prohlížet dopisy. První tři obálky byly otevřené a v nich byly prospekty sňatkových kanceláří, které nabízely své služby. Maršík pocítil oklamání, zlostně zmačkal tiskopisy a odhodil je na zem. Následující dopis byl tuhý na omak. Když jej roztrhl, tu vypadla z něho fotografie. Maršík spatřil slečnu v masce cikánky a s růží v ústech. Zíral na ni se zálibou a hvízdal si: „Pěkná žába!“

Zato dopis ho neuspokojil. Cikánka, která se podepsala „Květ ze Šumavy“, mu oznamovala, že sice nemá žádného věna, ale zato je povahy veselé, ráda se směje, proto jí mamička říká smíšek a diblík. Vážné známosti dosud neměla, tohle je její první pokus.

Maršík vrhl na adresu „Květu ze Šumavy“ cynickou nadávku a dopis uschoval v kapse. Otevřel další dopis. Byl také provázen fotografií. Tentokrát podobenka představovala dívku v lese, která sedí na pařezu a čte knihu. Psaní oznamovalo, že pisatelka je něžné a citlivé povahy, nebojí se žádné práce a touží po vlastním hnízdečku. Na věno zatím není žádného pomyšlení, ale po tatíčkově smrti zdědí všecko, ona je sama jediná a tatíček si nic do hrobu nevezme. Podepsala se „Šárka“ a žádala, aby jí pán napsal na značku „Jakú jsem si frajerenku zamiloval“, poste restante, hlavní pošta.

Maršík se rozlítil a začal si nadávat hlupáků, že zbytečně vyhodil peníze za inzerát. V duchu tupil všechny „Květy ze Šumavy“ a „Šárky“. Nestoudné podvodnice! Ale ať se nedomnívají, že Maršík naletí na jejich sladká slova. Neznají Maršíka. Prohlédne každý pokus podvodu. Rozezná, co je solidní, od jalových slov a úskočných předstírání. Maršík je chytrý a růže v ústech jej neomráčí.

Nad posledním dopisem vyjasnil tvář. Alžběta Válová je jméno, které zní seriózně. Působí osvěživě po takovém „Květu ze Šumavy“. Vrací člověku víru v opravdivost světa. A hlavně těch sedmnáct tisíc... Pěkná částka, o té se už dá hovořit. Jenom není-li v tom nějaký podfuk. Maršík by neradil Alžbětě Válové, aby si s ním hrála.

Ostatně se uvidí. Sedmnáct tisíc! Mít je takhle už v hrsti, to by Jidáše jednookého, Barchánka kulhavého, pokořil. Sedmnáct tisíc, lehko se to vysloví. Bude koukat, starý špindíra! To by teda jako bodlo -

Zaplatil a vybral se z lokálu. Zdálo se mu, že krčmář vrhl za ním podezíravý pohled. Že by se vrátil a něco mu pověděl, uličníkovi? Raději ne; nyní musí být člověk opatrný; jenom ne žádné výtržnosti. Musí se schovat před světem a v skrytu kout své plány.

Ubíral se do parku, kde tu a tam klímalo po roztroušených lavičkách v poledním slunci několik mladíků s hlavami na stranu a s otevřenými ústy. Přečetl ještě jednou dopisy, roztrhal je na malé kousky a vhodil do košíku, když si byl předtím zapsal adresu Alžběty Válové do zápisníku. Seděl chvíli ztracen v neurčitém přemítání, z něhož jej vytrhla myšlenka, že musí do služby.

I v nádraží neopouštěly jej zmatené myšlenky, které budily v něm tesklivost. Postával, oči upřeny k zemi, pohybuje rty. Kolegové si jej dobírali, že je zamilován.

Odpovídal: „Ono se leccos uvidí.“

Chtěli vědět, co se uvidí. Opakoval svéhlavě, že se leccos uvidí a mnohé bude jinačí, než si myslíme. Mínili, že mluví nesmysly a že asi přebíral. Netušili, že je obklopen nepřitelem, který hovoří k němu mnoha jazyky a který jej povzbuzuje úskočnými lichotkami a současně deptá posměchem.

„Počkej, co chceš, co to mluvíš, jak jsi to myslil?“ mluvil k zástupu myšlenek, které neustávaly dorážeti. „Že si to mám ještě jednou všecko rozvážit? Jaké tady rozvažování? Všecko jsem promyslel, mám hlavu jako škop. Abych toho raději nechal? To se lehce řekne, holenku. Za prvé jsem dal slovo a za druhé... Co za druhé? Za druhé není nic. Všecko se časem ukáže. Hlavní věc je -“

Lokomotiva syčí, mocně pohybuje pákami, strojvůdce vyklání se ven a má jednu tvář začerněnou sazemi. Nákladní vagóny se šinou po kolejích a pak třesknou nárazníky. Úředník v červené čepici má v ruce nákladní listy a hovoří s nějakým pánem, který rozkládal rukama. Nějaké bosé děvče se slaměnými vlasy mihlo se u hlídačovy boudy, kde rostou slunečnice a kvetou popínavé fazole.

Děvče má v ruce modrou bandasku. Teď přišly asi děti ze školy a vestoje pijí kávu. Matka se s nimi hašteří a bledé oči jí vylézají z důlků. Má dlouhou bradu a vrískavý hlas. Ale teď se všechno změní, od nynějška bude všechno jinačí. Sedmnáct tisíc se lehko vysloví, ale co všechno za ně pořídíš. Bude třeba se poohlédnout po nějaké parcele. Za nějaký čas budou dělníci kopat, ženská s šátkem na hlavě bude mísit dýmající vápno, tyčí se lešení, a dlouho-li to bude trvat, bude prejzová střecha, zakončená věžičkou, na níž se bude otáčet plechový kohout. Mezi pěstěnými záhony se míhá červený a puntíčkovaný šat a v něm vězí smavá, ruměná žena, která dovede dát ráznou odpověď. Vystoupíš na balkón a sníš něco dobrého. Jak se nazývá ona žena? Alžběta Vállová? Maršík cítí, že to není možné, aby to byla Alžběta Vállová. A zase útočí proti němu roj zlomyslných a potměšilých myšlenek. V životě se usadil zlověstný pocit a ťuká. Proklaté myšlení! Není mu možno čelit. Hlavní věc je, aby Barchánek nejásal nad podmaněným.

Barchánek mezitím uvedl Marii Rösslerovou, svoji nastávající, do svého domku. Marie Rösslerová není z těch, které by kupovaly zajíce v pytli. Má-li se vdát za jednookého a kulhavého starce, musí vědět, do čeho se vdává. Prolezla celý domek a nic neušlo jejímu slídivému zraku. Nahlédla do sklepa, odkudž vane chladem a plísni. Barchánek má nábytek starý, ale zachovalý a trvanlivý. Kotce jsou plny králíků a na dvoře se popelí drůbež. Celé hospodářství činí dojem sytosti a zámožnosti. Marie Rösslerová, nevěsta, v rozhovoru se ženichem vykazuje Maršíkovu rodinu z bytu a na místě paní Maršíkové, pana Maršíka a děti klade svou kredenc, svou pohovku, potaženou zeleným plyšem, a svůj šicí stroj. Barchánek jí přisvědčuje a praví, že do podzimu bude všechno v pořádku. Doufá, že nevěsta je spokojena.

Avšak nevěsta vrtí hlavou. To není všechno. Marie Rösslerová žádá, aby jí stařec ukázal své vkladní knížky. Barchánek bledne. Má vydat v plen svoje tajemství, které nosí v prsou jako nádobu se vzácnou tekutinou. Marie Rösslerová je přece dosud cizí osoba;

nelze cizím ukazovat vkladní knížky, neboť peníze jsou plaché a možno je urknout. Cítí, že mu pot vyvstává na holé lebce, i blábolí: „To snad by nemuselo být, přece nejsme ještě tak daleko.“

Nevěsta stáhla svoje rty v tenkou čáru a řekla suše: „Tak je dobře. Aspoň vím, na čem jsem.“

Stařec žadonil: „Mějte rozum, Mařenko, já jenom, co může bejt.“

Nevěsta je neúprosná a chce vidět vkladní knížky. Věří mu na slovo, ale přece nemůže od ní žádat, aby přišla ke škodě. Každý se bere o své. Když jí nevěří, spánembohem. Zůstane, jak byla. Možná, že ji čeká lepší úděl. Její majetek jí dovoluje, aby si v mužích vybírala.

Konečně stařec cítil, že podlehl. Vytáhl svazek klíčů, chvějící rukou otevřel skříň, vylovil skrytou kazetu. Horoucí srdce vyrval z těla. A když to srdce odemkl, uviděla nevěsta vkladní knížky, svazek obligací, ušpiněné bankovky, všecko, co činí člověka člověkem; bez toho nelze stát pevnýma nohama ve světě.

Nevěsta zazářila něžností a srdce jí změklo. Ženich a nevěsta ztišili hlas a počali vášnivě šepotat cifry. Vkladní knížky je spojily, že byli jedno tělo a jedna mysl. Nad otevřenou skřínkou sloužili posvátný obřad ke cti a chvále majetku. Nevěsta pak musela před alabastrovým krucifixem přísahat, že nikomu nezjeví tajemství Barchánkova majetku. A za odměnu slíbila, že ukáže ženichovi svoje vkladní knížky.

Paní Maršíková viděla je odcházet z domku, ponořeny v důvěrný rozhovor. Věděla, oč běží, a cítila, že se na ni a na děti valí hoře. Zaplakala a rozběhla se k četnické stanici. Musela se někomu svěřit. Pan strážmistr Cechmajster je zkušený a má ze všeho pojem. Snad poradí, kudy je cesta z těch svízelnů.

Pan Cechmajster těšil ženu s rudýma očima, jak dovedl. Krčil rameny a říkal, že jsou to těžké věci a že se uvidí. Snad to nebude tak nejhorší. Hlavní věc je čekat, co se z toho vyklube.

Když paní Maršíková odešla, tu řekl pan Cechmajster k závodčímu Týcovi, že je to zlé, když se starý chlap zblázní. Pan Týc míní, že u Barchánků se všechno kloní k horšímu a možná, že všechno tam vezme špatný obrat. Pan Cechmajster s ním souhlasil.

Hlava třetí

1

Dostaveníčko bylo určeno na čtvrtou hodinu odpolední, než Alžběta Válová se dostavila o půl hodiny dříve po zvyku venkovanů, kteří přicházejí na nádraží dlouho před odjezdem vlaku, aby nezmeškali. Neměla zkušenosti s mužskými a byla jí neznáma zásada žen, že je neslučitelné s pojmem dívčí cti přicházeti ke schůzce dříve než mužský.

Stála a čekala trpělivě a odevzdaně, jak dovedou čekat chudí lidé, pokojně, bez neklidu, jak čeká přežvykující kuň před zájezdní hospodou. Nepovšimnuta množstvím, které se vlnilo a valilo Pasáží, nepokojným a hlučným davem, který se pídil po nedělní zábavě, vyčkávala zde Alžběta ve svém skromném, svátečním kostýmu a poněkud nápadném klobouku s pestrou stuhou. Na jejím bledém, upjatém obličejí nebylo rozechvění, ale nezkušené srdce se tetelilo úzkostí. Neztropil-li neznámý Vladimír žert s čestnou a pořádnou dívkou pro své vyrazení? Byla by to křivda, kterou by musel sám Bůh spravedlivý potrestat. Alžběta nevěří, že by si neznámý šprýmař tak nepěkně zahrál; ale co mu řekne, až ji osloví? Není zvyklá bavit se s pány a nezná ona slova, která dovedou upoutat muže.

Zatím se Josef Maršík prodíral davem, pátral na všech stranách a prohlížel si pozorně každou osamělou a čekající ženu. Nepředpokládal, že v Pasáži bude tolik lidí. Avšak dalo se do deště a lidé zde vyhledávali úkryt. Maršík využil času, který mu zbýval do ustanovené hodiny, aby si zopakoval svůj úkol. Viděl se, jak nenuceně hlaholně zdraví, opakoval si slova, jichž je třeba k navázání známosti, a jak galantně podává té dámě růži, kterou se ozdobil, aby byl poznán. I blahopřál si, že si vyvolil jméno Vladimír Podhorský. Jednak bylo to velmi chytré od něho, neboť při takové příležitosti se člověk nesmí blýskat svým pravým jménem. Za druhé

Vladimír Podhorský je pseudonym, který musí učinit na každou ženskou dojem; a pak se velmi hodí k jeho krásnému, měkce zvlněnému vlasu.

Hle, tam u výkladu půjčovny knih stojí žena s bledým, podlouhlým obličejem a upřeně někoho vyhlíží. Žena spatřila muže menší postavy, s kartáčkem neurčitě zbarveného kníru; je oděn v tmavý šat a černý klobouk má šikmo posazený. Zpod klobouku se dere kadeř, která se dotýká pravého obočí. Je to on? Je to on: Drží v ruce růži. Je to ona: Učinila krok dopředu a šeptá: „Válová.“

Nyní bylo na Maršíkovi, aby se obratně přitočil, s galantní úklonou podal dámě květ a obnažil své krásné, měkce zvlněné vlasy. Zašvitořil: „Já jsem Vladimír Podhorský, jsem rád, že vás poznávám, slečno.“

Ona se usmála a ukázala pánovi šípkově rudé, vysedlé dásně, dva zažloutlé špičáky a mezi nimi modravě mléčný, porcelánový chrup. Maršík ji kradmo změřil a pomyslel si: „Těbůh!“ Nepřipomínala onu luznou vidinu v červených šatech s puntíčky. Nebyla podobna té, která má vládnout vile s prejzovou střechou, která je zakončena věžičkou. Není to obraz oné dámy, která, potřásajíc boky, pobíhá mezi záhony a která má přinést na balkón něco dobrého k snědku.

Pravil: „Tady přece nebudeme stát.“ Ona přisvědčila a pokorně ho následovala. Měla přitom své myšlenky, které jí pravily, že sice ten pán se nepodobá vdovci s poďobaným obličejem a s upřímnými, modrými očima, jinak ale s uspokojením zjistila, že zbytečně ji znepokojilo jeho jméno. Ani nevyhlíží jako Vladimír. Na to je už starší. Na Podhorského je dost usedlý. Člověk si dělá zbytečné myšlenky a pak se jí představí pán dosti všedního a solidního zevnějšku.

Přestalo pršet a dlažba se temně leskla. Dýchalo svěžestí. Maršík hledal slova, kterými by navázal rozmluvu. Nabídl té slečně svoje rozvláčné názory o počasí. Ona je přijala bez námítky, odpovídajíc jedním slovem. Snažil se ji odvést do postranních ulic, kde je méně lidí. Nejistý pocit seděl mu v týle. Nepřál si potkat nějakého

známého. Ne snad, že by... Ale on ve společnosti vždycky naznačoval, že má pletky s krásnými mladými slečnami a že ty slečny nešetří důkazy přízně. A najednou by ho uviděli procházet se s osobou, která se pohybuje jako dřevěný sloup. Jak by vypadal ve společnosti? Nejvíce by si jej dobíral pan Cechmajster, tlustý strážmistr, který je tak náchylný ke smíchu.

Vyzval ji, aby šli do hostince, kde si mohou v klidu popovídat o svých věcech. Neodporovala. Zašli tedy do nejbližší hospody, jejíž vchod byl ozdoben dvěma oleandry v dřevěných kořenáčích.

V lokále nebylo nikoho, nepočítáme-li starého pána s fialovým obličejem, který pro stáří nedopínal příklopce. Stařec ostatně spal nad vyprázdněnou sklenicí. Byl tam ploskonohý číšník, který se cvičil v karambolech. Při příchodu hostů nechal hry a posloužil dvěma sklenicemi piva.

Alžběta seděla vzpřímeně, jak sedí chudí příbuzní na návštěvě u bohatých příbuzných. Stydlivě upíjela piva, které jí nechutnalo. Maršík ji bodře a hartusivě nutil, aby byla veselá. Posmíval se jí přátelsky, že nechce pivu ublížit. Ona se stydlivě smála a říkala, že by ji bolela hlava.

„Kdepak, kdepak!“ povykoval Maršík. „Po takové trošce. To já –“

A počal se chlubit, kolik on snese. Člověk má užít, dokud může. Maršík nikdy nezanedbal příležitosti, aby užil. Jal se chvástati svými vzpomínkami z války a mísil svá dobrodružství se vzpomínkami na to, jak něco dobrého vypil a snědl. Mluvil o ruské zemi, která oplývá kořalkou, tabákem a slaninou a ve které je mnoho židů, kteří směšně naříkali, když jim vojíni rabovali krámky. Bývalo to k popukání.

Napodoboval řeč, výkřiky a zaklínání pejzatých židů, kteří jsou špinaví a zanedbaní, ale mají mnoho zboží, které voják může potřebovat. Také mívají krásné dcery a s těmi Maršík také často užíval.

Viděl, že se Alžběta zakabonila, a spěšně se opravil: „To víte, mládí... Mladej člověk má hlavu do větru. Vojíni už takoví bejvají. Tenkrát byly jiný poměry, dnes mám myšlenky jinde.“

„To jinak nejde,“ zaševelila Alžběta, „tenkrát to bylo jiný a dnes je to jiný.“

Maršík byl povzbuzen a počal dávat nové vzpomínky k lepšímu. Bývaly doby, kdy celá kompanie neměla co jíst, ale Maršík se svým hejtmanem vždycky měl něco k snědku. Maršík má totiž takovou hlavu, která si ví rady a dovede všechno vysлідit.

Byl zachvácen rozpačitou žvanivostí; mluvil o všem možném, zajíkáje se a čině rozvláčné odbočky. Cítil, že nemluví to, co by měl, a že ta mlčelivá ženština čeká na to, aby promluvil k věci. Konečně jej nesměle přerušila otázkou o jeho soukromých poměrech. Maršík zvažněl a vykládal, že je zřízencem na jednom nádraží. Započítali mu válečná léta, neboť je vysloužilý voják, ale přesto plat není takový, aby byl spokojen. Každý myslí na to, aby si polepšil, není-liž pravda?

Alžběta přisvědčila a počala mluvit o sobě. Také ona není spokojena. Slouží od čtrnácti let, sotva opustila školu. Měla mnoho zaměstnavatelů, ale žádný neměl uznání. Její družky chodily tancovat a tahaly se s mužskými, ale ona ne, ona nikdy neužívala. Ztratila mládí mezi dřezy, škopky, vaničkami a nádobím. Počítala dny svého života od jednoho velkého prádla ke druhému. Kolikrát si myslí, že byla hloupá; měla užívat jako ty druhé. A zase si říká, raději ne, ono to k dobrému nevede. Zná holky, které přišly s nemanželským dítětem na ruce do domovské obce, aby tu užily posměchu a ústrků. Pánbůh račiž jednoho chránit před něčím takovým!

Maršík pravil, že vysoko si cení ženskou poctivost a pohrdá lehkomyšlnými světačkami.

„Ženská je,“ mínil, „stvořena, jak se říká, pro manželství, máte to marný.“

„Copak o to,“ přisvědčila Alžběta, „jenomže to vždycky nejde, jak chceme. Pořádná holka nemá štěstí. Páni mají radši takové, co se umějí bavit, máme toho mnohý příklady.“

„Nesmíte házet všechny do jednoho pytle,“ děl Maršík s důrazem, „není jeden jako druhý. Příkladně já –“

I představil se Alžbětě jako muž přísných zásad, který se neuchyluje od cesty ctnosti a který svůj život zasvětil práci. I počal hovořiti o svých plánech do budoucnosti. Je vyučený kolář a kolikrát si myslí, že by se zase měl chopit řemesla. Něco má, ale nikam to nestačí.

Zakončil: „Vy máte něco, já mám něco, mohli bysme to dát dohromady.“

Alžběta řekla, jen pomalu, pomalu, nesmíme se ukvapit, nejdřív se musíme zkoumat, abychom si pak nemuseli vyčítat, když už je pozdě. Doporučuje Maršíkovi, aby se držel v místě, není nad to mít pevné postavení a stálý plat. Nic nedělá, že mzda není vysoká, neboť hlavní věc je spokojenost a manželská svornost.

„To je moje řeč,“ vece Maršík a pohladil Alžbětiny červené a šupinaté ruce, které zažily bezpočet dnů velkého prádla.

Když se rozcházel, měli oba pocit, že jejich záležitost spěje ke zdárnému výsledku. Maršík ji doprovázel kousek cesty. Rozloučili se u Muzea a dali si slib, že se v krátkém čase opět uvidí.

2

Alžběta spěchala domů, poháněna zlým svědomím, že zanechala zaměstnavatelku samotnu. Není to od ní hezké, paní třeba něco potřebuje a Alžběta běhá bůhvídkde. Její prostou mysl trápilo, že v rozhovoru s Maršíkem pomlouvala svou paní. Nemluvila pravdu, když říkala, že se dosyta nenají, že paní před ní zavírá zásoby, že za ní slídí, nepřeje jí ničeho a stále jí ukládá práci. Ale co chcete? Každý se dělá zajímavějším, než je. A starší služebná je zajímavější, když je smutná, když líčí svou sirobu a samotu, když se cítí být zneuznána a odstrkována. Nechtějte od starší pomocnice v domácnosti, aby byla veselá a velebila své pány. Každý stav má své obřady a svou tvář; stavu služebných sluší smutná tvář.

Avšak paní nebyla samotná a nesháněla se po Alžbětě. Spocívala v náručí svého manžela a oba, prohýbajíce se v bocích, tančili vláčný a smyslný moderní tanec. Rádiový přístroj jim hrál jazzovou hudbu.

Dívali se oddaně do očí, stále zamilovaní, jako by byli v prvním měsíci manželství.

Alžběta byla připravena na výčitky a takřka se jí zachtělo slyšet příkrá slova. Cítila, že by jí to přineslo úlevu a upokojilo její rozechvělou mysl. Před výčitkami by uprchla do kuchyně, příkrá slova by ji posílila v odporu proti službě a v úmyslu vdát se za blondýna Vladimíra Podhorského. Než paní ji uvítala laskavě a oznámila jí, že půjde s manželem do divadla a Alžběta může se svým večerem naložit, jak je jí libo. Alžbětu hnětlo, že ji paní neplísní; měla by ji plísnit, když byla celé odpoledne pryč a když lítala s mužským jako mladé fintidlo; jí přece nesluší lítat s mužskými, ale sedět doma. Copak se to patří, aby už i Alžběta začala lítat? Ale paní je to jedno, co dělá Alžběta. To je vidět, jaká je. Jenom když ona sama užívá s pánem, místo co by Alžbětě dala co proto, aby se už nezapomínala. Celý večer bude Alžběta samotna, vydána v plen tíživému a svízelnému myšlení.

Bublajíc odebrala se s uraženým výrazem do kuchyně a vyložila se z okna. Ulice se počala halit v modravý soumrak. Ženské podpatky zvonily o dláždění, osamělí opilci hlučeli k sobě mračná slova i ozýval se rozjařený smích milenců. Množství lidí útočilo na vozy elektrické dráhy. Opálení mužové s batohy na zádech, paní s otýpkami kvetoucích haluzí v náruči i povykující děcka. Zažihají se svítilny a bečivě hlučí automobilové trubky.

Co dělá asi blondýn Vladimír Podhorský? Zdalipak myslí na Alžbětu Válovou, nebo pustil myšlenky do větru? Je, jako mužští bývají, totiž falešný, slibuje, ale zapomíná a točí se za jinými? Nebo to myslí upřímně s Alžbětou Válovou? Rozebírala jeho slova. Něco se jí nechtělo líbit, zejména když mluvil o tom, jak užíval s děvčaty v ruské zemi. Měla by si to rozmyslit; uděláš chybný krok a lituješ pak celý život. Naproti tomu mu velmi slušelo, když hovořil o svých plánech do budoucnosti. Byl takový vážný a upřímný. Tak to má být. Avšak nesluší mu, když překotně a ledabyle vtipkuje. Alžběta by si přála, aby byl trochu usazenější. Než to přijde, až se ožení, pak dostane jiné myšlenky.

Je-li pak hezký? Zdá se, že je docela úhledný člověk. Zejména má krásné, hebce zvlněné vlasy. Ale ty by mu Alžběta odpustila. Spíše by měl mít vlasy prořídle jako náš pán. Vůbec náš pán se v milostpaní vidí, a přece jsou už několik let spolu. Tak to má být. Ona mu dělá pomyšlení. Alžběta by také dělala pomyšlení Vladimíru Podhorskému, jenom taková všelijaká slova by si mohl nechat, například... Jak to jenom řekl? – Dával jsem si řácky do trumpety, – věru, tak by neměl mluvit muž v jeho letech. Musí mu také říci, aby si nenechával padat kadeř do čela. Vladimír je docela hezké jméno, ale Alžbětě by stačilo, kdyby se jmenoval František. Měla by klidnější mysl. Vlasy má jako holič. Kadeřník je povětšinou pudivý. Tak co, Alžběto, praštíme do toho? Kdybych já věděla, já, děvče nešťastné, já nikoho nemám, s kým bych si rozumné slovíčko promluvila.

S těžkým povzdechem uléhá Alžběta pod pruhovanou ducho. „Panenko Maria,“ šeptají její rty, „kdybys mi tak chtěla osvětlit rozum, já bych se ti ukázala vděčnou.“ Alžběta se modlí na dobrý úmysl, aby Vladimír Podhorský neuzíval ošklivých slov, choval se vážně a pomalu a rozumně mluvil.

Když pak usnula, tu se jí zdálo o vdovci poťobané tváře, s upřímnými, modrými očima. Ale ten vdovec měl měkce zvlněný účes a říkal stále „ergo kladívko“, a Alžběta mu to nemohla a nemohla odvyknout...

Maršík vystoupil na konečné stanici elektrické dráhy a dal se na cestu po prašné silnici, kterou vroubily mohutné topoly. Ačkoli se již večer skláněl nad mírně zvlněnou krajinou, přece bylo horko, ono strnulé a nehybné horko, které těžce leží na všem tvorstvu. Z blízkých lomů sálaly rozpálené kameny jako z chlebové pece. Šikmé paprsky zapadajícího slunce osvětlovaly kolonie domků, které se unyle třásly v tupém znoji jako v horečce.

Železniční zřízenec minul boudu, která nabízela výletníkům lepkavá cukrátky, kokosové koláčky, zmrzlinu a limonádu, a dal se podél laťové ohrady fotbalového hřiště, která byla pomalována obrovskými písmeny nějaké reklamy. Přestože jeho údy poutala

skličující únava, kráčel rychle, jako by jej pronásledovala vysoká, bledá ženština, která odhaluje vysedlé dásně a porcelánový chrup.

„Těbůh, těbůh!“ říkal si, vzpomínaje na Alžbětu Válovou, osmatřicetiletou katoličku a pomocnici v domácnosti. Kdyby jej tak některý z kolegů spatřil s touto osobou, jistě by neušel posměchu. Zatínaje pěsti, bránil se již napřed proti jizlivým poznámkám: „Pánové, pánové, to nebyla žádná známost, to byla jistá příbuzná, já ji potkal a doprovázel jsem ji kousek cesty. Na tom přece není nic zvláštního, pánové. Mluvme raději o něčem jiném, o něčem rozumnějším. Vynechte mne, pánové. Ostatně, každý máme své starosti a já mám takový plán... Nebudu vám to věšet na nos, tak hloupý nejsem, rozumíte, pánové?“

Traslavý hlas kolovrátku naříkavě upozorňoval na plesnivého flašinetáře, který mechanicky odříkával „zaplať pámbu, zaplať pámbu“. Maršík si jej nevšiml, přeskočil příkop, zarostlý zaprášeným býlím, a dal se polní pěšinou. Za ním přeskočil příkop fantom bledé ženy s vysedlými dásněmi a porcelánovým chrupem; z dálky doráželo flašinetářovo naříkavé „zaplať pámbu, zaplať pámbu“ a dudlavé kvílení kolovrátku.

„Zaplať pámbu, že mne nikdo neviděl,“ přemítal chmurně Maršík. Ještě se nic nestalo, všechno se dá ještě zrušit. Byla to jen taková malinká myšlenka, jakýsi plán, takový soukromý záměr, celkem nic zvláštního. Nejlépe všeho nechat, kdopak se bude ostouzet s takovým strašákem? Podívejme se, ono se to chce vdávat! Nakašlu ti, abys věděla. Ještě jsem si myslel na vilu s prejzovou střechou, zakončenou věžičkou s plechovým kohoutem. Ona by se míhala mezi pěstěnými záhony, červená a puntíčkovaná, se širokými řadry a ruměnou tváří. Hloupě jsem si všechno představoval. Co nemůže být, to nemůže být.

Měkce ševalilo vzrostlé obilí; rozprostírá se lán kvetoucí ohnice a uprostřed je smetiště, složené z rzivých obručí, střepů a zohýbaných krabiček od olejovek. Tam na vršku se tyčí chudobný borový lesík, který se rozléhá písní „Počkej, ty budeš litovat“. Na

pokraji háje sedí jinoch s harmonikou a má zuté botky a rozhalená prsa. Jeho dáma leží vedle něho ve spodničce a hryže stéblo trávy.

„Neumí to dát pořádnou odpověď,“ mračně uvažuje Maršík. „Sedí to jako pecka a žmoulá kapesník v ruce. Cožpak ona ví, co je to besídka, ve které hraje gramofon? Ona má přinést na balkon něco dobrého k snědku? To je k smíchu řeč. Jak říkám, neměl jsem si nic začínat. Však už mne neuvidíš, strašidlo! Ona bude sedět doma a myslit na toho muže s krásnými, měkce zvlněnými vlasy. Co to, že nepřišel? Už nepřijde, holenku, již vypustil z hlavy všechny jalové myšlenky.“

Cesta vede kolem hluboké jámy, která se podobá granátovému trychtýři. Takové bývaly na Rusi po bubnové palbě. Někdo tu začal provozovat lom, a nechal toho. Jáma zarostla ostružinami a diviznou. Někdy si tu hrávají děti na četníky a na zloděje.

„A Barchánkovi se z baráku nehnu, ať si běhá po úřadech. Takový zákon není, aby se příbuzní vyhazovali z bytu. Já nejsem cizí, já jsem jako vlastní. Moje děti jsou jeho krev. Ať si mě nepřeje, kulhavý čert, Jidáš jednooký.“

Hle, vynořily se domky a mezi nimi lze rozeznat stavení Barchánkovo. Maršíkovy oči uzřely starce, který se belhal kolem své usedlosti, nesa konev s vodou.

Maršíkově hrudi vzkypěla zlost. Hněv rozptýlil dobrá předsevzetí. Kdepak! Dal slovo, a Maršík je muž slova. Peníze budou, stavět se bude a starý Barchánek bude koukat jako výr. A co ta Alžběta Válová? To je to nejmenší. Pomiluje ji pán s měkce zkadeřeným účesem. Bude chudší o peníze a bohatší o vzpomínky. Konečně peníze se jí vrátí, postupně ve splátkách. Nějak se to udělá. Jistě o nic nepřijde.

Ve vsi planou světla a z hospody ozývá se harašivý smích. Maršík postál pod okny a rozvažoval. Má vstoupit dovnitř a něčeho maličkého užít? Alespoň na jednu skleničku piva, to se přece smí. Ve společnosti čas lépe utíká a myšlenky neobtěžují. Všecko je o mnoho snazší a jednodušší.

Má vyzvat pány z četnické stanice na posezení? Hle, vždyť oni sedí před domem. Asi je jim smutno bez Maršíka. Pan strážmistr Cechmajster má rozepjatou blůzu a kouří z dýmky. Hovoří s panem závodčím Týcem a vyměňuje si s ním názory o služebních věcech.

Pošinul klobouk do týlu a bodře pozdravil. Pan Cechmajster, spatřiv železničního zřízence, zvolal: „Á, pan Maršík, pan hovorka s panem zábavou!“ A hlučně se rozesmál.

„Pojďte mezi nás,“ pobídl příchozího pan Týc a udělal mu místo na lavičce. Maršík poděkoval a usedl.

„Co je nového?“ pátral pan Cechmajster.

„Novýho není nic,“ odvětil Maršík, „a co je nový, nestojí za nic.“

„Ba právě,“ přisvědčil tlustý strážmistr a rozchechtal se. Pak pokračoval: „Právě tady mluvíme s kolegou o tý vraždě, co se stala včera v Praze. Zabili trafikantku.“

„To bude mít pražská policie zadnici v kalupu,“ dodal pan Týc.

„Taky jsem o tom něco slyšel,“ podotkl Maršík, „to už je hrozný, co se děje.“

Rozpředla se řeč o zločinech a špatných lidech. Všichni se shodovali v tom, že mnohé zavinila válka. Bude třeba přísnějších trestů.

Maršík se dožadoval spravedlnosti bez soudu.

„Jakýpak dlouhý soudy s takovým vrahem,“ mínil. „Chytit je za krk a oběsit na místě takovýho. Žádný dlouhý štráchy s takovým!“

„To nejde jen tak zlehka,“ namítl pan Cechmajster, „nejprve je třeba zavést přípravný vyhledávání, pak trestní řízení, načež hlavní přelíčení. Ve všem je třeba pořádku. Musíme nastoupit cestu práva. Zjistit všelijaký okolnosti –“

„Zejména zavést pátrání v tom směru, nemá-li komplice,“ dodal pan Týc.

„Jakýpak okolnosti, jakápak cesta práva,“ rozčiloval se Maršík. „Tadyhles spáchal vraždu a budeš viset. Beze všeho. Ještě takovýho živit na státní útraty, to nejde. Povídám oběsit, na místě oběsit a bude to!“

„Vy jste náramně prudkej, pane Maršík,“ děl pan Cechmajster a rozesmál se.

„Já jenom nemůžu vidět žádnou nepravost, takovej já jsem,“ odpověděl pan Maršík.

Čas pokročil, pan Cechmajster vyklepal dýmku, řekl k panu Týcovi: „Málo platný, kolego, nemůžeme ponocovat, zítra musíme časně vstávat.“ Maršík se rozloučil s příjemným pocitem, že pobesedoval s rozumnými lidmi a že posílil svoji popularitu.

Ulehl do postele a dlouho jej mýjel spánek. Ležel s otevřenýma očima a oknem patřil do krajiny. Pod oknem znepokojeně šelestilo listí stromu. Blýskalo se na časy. Od pozadí modravého a fosforeskujícího světla odrážel se vysoký, tmavý topol, obraz ohromného doutníku. Časem ze spaní zakvokaly kury.

V uších mu šumělo noční ticho a ze tmy vyskakovaly červené a fialové body. Dumal o tom, že sedmnáct tisíc je velká částka, kterou lze posílit vážnost mezi lidmi. Můžeme si o tom myslit, co chceme, ale sedmnáct tisíc je sedmnáct tisíc. Natáhl ruku a prstem jako by vepisoval do okenních tabulek číslice. Do první vepsal jedničku, do druhé sedmičku a do ostatních tři nuly. Jedna tabulka zůstala prázdná. Maršík myslil na to, že by to bylo velkolepé, kdyby bylo možno i do poslední tabulky vepsat nulu. Ale tak ohromnou částku nelze ani obsáhnout; lépe tudíž na to nemyslit.

Ona není tak zlá, ta Alžběta Válová, je to dobračka, možno s ní vyjít. Ostatně nejsem s ní oddaný. Promluvím s ní, zažertuji, budou peníze a ona půjde po svých. Jako by ani žádné Alžběty Válové nebylo. A kdyby z toho mělo něco být, má velké známosti s četníky a ti ho v tom nenechají.

A když pak předivo snů kladlo mu své sítě na oči, tu zřel jakousi ženskou postavu v červeném, puntíčkovaném šatě, kterak se míhá mezi pěstěnými záhony. Když pak přispěchala blíže, tu spatřil, že je bledá a vytáhlá. Postava se usmála a odhalila vysedlé dásně a modravě mléčný, porcelánový chrup. Chtěl ji zahnat, ale ona mu

zatvrzele stoupala po boku. A v boku on pocítil zlověstné ťukání. Zasténal ze spaní.

3

Vladimír Podhorský nedal už delší dobu o sobě vědět a pomocnice v domácnosti vyzvala jej dopisem k dostaveníčku. Měli smluveno, že se budou dorozumívat prostřednictvím šifry „Máj“, poste restante, hlavní pošta. Alžbětě se líbila šifra „Máj“ i záhadné cizí slovo poste restante. Připadalo jí, že má tajnou lásku, a jako by omládla do těch let, kdy je dívka hloupá a žádoucí.

Přikvačil opět v tvrdém klobouku, který byl šikmo posazen; kadeř šikmo dělila čelo a dotýkala se pravého obočí. Nelíbil se jenom sám sobě, líbil se i Alžbětě Válové. Viděla se jej blížit pružnou, samolibou chůzí. Byla rozechvěna, neboť za tu dobu, co se neviděli, vzrostla její láska. Zapomněla na to, že jeho řeč je prudká a překotná a jeho žerty plytké. V jejích představách měl upřímné modré oči a lítostivou povahu. Každému by vydala svědectví, že blondýn Vladimír Podhorský je muž, který dovede učinit dívku šťastnou pro svoji pomalou a oddanou povahu. Jméno Vladimír nepřipadalo jí už povrchní a světácké. V myšlenkách mu říkala: „Vlád’o, heleď se, koukni se, dej pozor, ať si nepomačkáš kabát.“ Podhorský je jméno jako každé jiné; jenom je lehce zkadeřené do snivých, rusých vln. Nikomu nedovolí, aby pohaněl Vladimíra Podhorského, nikdo jí nemůže vyrvat Vlád’u; je souzeno, aby zůstal s ní na věčné časy. Pro něho si koupila klobouk s ještě pestřejší stuhou. Aby se mu zalíbila, oděla se v modrou plisovanou blůzu a rozprýskané, červené ruce ukryla v nitěných rukavicích.

Maršík byl překvapen, když vložila svou ruku do jeho ramene a opřela se o něho. Odtáhl ruku předstíraje, že si chce zapálit cigaretu. Kráčela chvíli vedle něho se svislýma rukama a pak se opět zavěsila do něho. Báł se dáti najevo svou nelibost a plaše se rozhlížel, nepotká-li nějakého známého. Uklidňoval se myšlenkou, že je ve vnitřním městě neznám. Kolik takových blondýnů s černým

tvrdým kloboukem jde ulicemi! Je jich bezpočet a mnozí z nich se vedou s dívkou. Nicméně nejistý pocit seděl mu v týle, i přál si, aby se zmenšil, rozplynul, změnil se k nepoznání.

Na nábreží plane bílé, žhoucí slunce a lidé po dávném zvyku stojí opření o zábradlí a dívají se na řeku. Parníčky houkají popuzeně a prudce, nesouce na palubě hrozny lidských těl. U jezu dumá rybářova loďka. Šťastní naháči se opékají na slunci. Od Střeleckého ostrova doléhá hudba. Plechové nástroje hrají směs z národních písní, jak tomu vždycky bývá, když je horko.

On mlčel, přemýšleje o cifře sedmnácti tisíc, ona pak byla ponořena v neurčitou, snivou blaženost a byla hrdá, že se vede s pánem. On věděl, že dnes mu bude pronést rozhodné slovo, ona pak na to slovo čekala a věděla, co mu odpoví.

Přešli Palackého most a mířili na smíchovské náměstí, kde byla pouť. Maršík dumal o tom, že je tomu pouze několik let od té doby, kdy vedl svoji mladou manželku na pouť. Ona tenkrát byla plná, červená v tváři a nos měla stříknutý pihami. Slušelo jim to a Maršík byl hrd na svou družku. Byli nevědomi a šťastni a v prsou kolébali mnohé smělé naděje. Najedli se perníku a byli veselí a dováděli.

Jak se to všechno změnilo... Tenkrát si oba život představovali jinak. On nevěděl, že se té plně ženě prodlouží brada a že bude mít bledé, vykulené oči. Ona netušila, že jen pohled na ni bude jej popouzet k zuřivosti a že z toho veselého, galantního mladíka bude tyran, výtržník a vzteklík.

Nyní ona sedí doma a hněvivé kdáká na děti, které vřeští a fňukají. Nebo se hádá se svým otcem, kulhavým Barchánkem, jenž považuje rodinu své dcery za vetřelce a neužitečnou holotu, která zmenšuje cenu jeho reality. On pak se tu vede s onou ženštinou, o jejíž existenci donedávna nevěděl. Myslí úporně na to, jak by se zmocnil úspor té cizí ženštiny, aby zahanbil Barchánka a omráčil lidi svým bohatstvím. Zedníci oklepávají kladívkem cihly. Tyčí se lešení. U kádě stojí žena s bílým šátkem na hlavě a mísí dýmající vápno. Dlouho-li to bude trvat a na střeše bude stát smrček, ověšený pestrými fábory na znamení rovnosti. Až bude domek stát, vyjde

Maršík na balkón. Rozhlédne se kolem dokola a lidé budou zdravít. A tu ženštinu vypustí z mysli, nebude ji znát, ona bude pro něho pouhá pára. Ona si popláče a zapomene. Možná, že to bude pro ni štěstí a najde člověka sobě rovného, který ji učiní šťastnou. Maršík jí to přeje, protože přeje každému. Je to velká lumpárna, kterou zde podniká, ale co je to platné, to svět dneska žádá.

Dospěli na náměstí, kde se zmítá pestrý dav kolem plátěných bud a stánků. Vřeštěl italský kolovrátek, ozdobený fantastickým obrazem a píšťalami jako u varhan. Pištivé dívky se vznášely v loďkách a sukně se jim vzdouvaly. Kudrnatý pán v námořnickém oděvu a s růží za uchem třepal zvoncem. Maršík vyzval Alžbětu na houpáčky a ona to odmítla se stydlivým smíchem, odhalujíc vysedlé dásně a porcelánový chrup.

Zastavili se před stánkem, který věznil zeleného papouška, připoutaného řetízkem. Papoušek jim vytáhl planetu. Maršíkovi zjevil osud, že je suché povahy a že vyžení moc peněz. Osud jej ale varoval před nějakou černou ženou. Alžbětě pravila věštba, že se narodila ve znamení Saturna a že se vdá za vojenského pána. Alžběta se zamyslela, ale Maršík děl, že je to léčka a podvod; úřady by měly zakázat toto mámení peněz lidem z kapsy.

Škádli ji oním vojenským pánem, který si pro ni přijde, aby ji pojal za manželku.

„Nepotřebuju žádnýho vojenskýho pána. Mám svýho,“ odvětila Alžběta a přitulila se k Maršíkovi.

„Těbůh, těbůh!“ zasténal tento muž a dodal v myšlenkách: „Ta je krotká. Žere z ruky.“

Přece však jala jej mužská pýcha, že ovládl tuto ženu, která se opírala o jeho bok a dívala se mu zamilovaně do očí.

Muž před jedním stánkem hlučel do megafonu a lákal obecnstvo dovnitř, nabízej pohled na doly v plném chodu, všechno věrně podle přírody a podle nejalovějších výzkumů vědeckého bádání. Zastavili se před budkou, zírající na pestré obrazy, které představovaly růžové a vousaté horníky s kahanem v ruce a v černých uniformách. Viděli uvězněného havíře kutnohorského,

kterého střežil divoký muž s halapartnou. Vězni podávaly dvě dítky kytici, ale nedívaly se na uvězněného otce, ale do obecenstva. K smrti odsouzený havíř měl vysokou černou čepici na hlavě a zíral k nebi.

Nabídl jí prohlídku dolů, sestrojených věrně podle přírody a podle nejnovějších výzkumů vědeckého bádání. Ona se zdráhala namítajíc, že je škoda peněz. Maršík na to namítl: „Proč bychom neužili, když můžeme užít?“

Když opustili stánek, již se stmívalo a prodavači rozsvěcovali acetylenové lampy. Vanul odporný, nasládlý zápach karbidu. Obchodník s jižním ovocem rozbíjel kladívkem kokosový ořech. Pohled na něho vyvolal v Maršíkovi vzpomínku. Když byl malý chlapec, přál si mít tolik peněz, aby si mohl koupit celý kokosový ořech. Věděl, že by mu jej ostatní chlapi záviděli. Než jeho přání se nesplnilo, protože nebylo peněz. Tato vzpomínka vybavila mu představu vily, oné vily s prejzovou střechou, jež je zakončena věžičkou. Nebylo mu dopřáno, aby získal celý kokosový ořech, zato ale bude besídka, ve které bude brát gramofon. A Maršík vyjde na balkón, aby požil něčeho dobrého. Ta ženština mu dá na to peníze. Postoupí mu své úspory, neboť je krotká a žere z ruky.

S pokračujícím večerem přibývalo obecenstva a hluk davu plnil rozsáhlé náměstí. Točila se obrovská kola a vířily kolotoče, provazolezec se produkoval na drátěném laně a zapaloval bengálské ohně. Všechno bylo takové, jak je tomu od nepaměti, neboť lid je stálý a miluje tradici.

Ve střelnici ukázal Maršík své družce, že je stará vojna, a pochlubil se, jak dovede zacházet s puškou. Srážel pěnové hlavičky dýmek a střípky zrcadla. S hlukem se otvírala plechová vrátka a bylo viděti muže, jak kolébá vřeštící děcka, a kolozubá žena ho při tom bila pantoflem po lysé lebce. Tento výjev byl nadepsán: Manželský ráj.

Smáli se tomu a Alžběta pravila: „Myslíte, že to někde takový nebejvá? Zním takový pády.“

Odvětil laškovně: „Mám se nač těšit.“

Bránila se: „Kdepak, já bych taková nemohla bejt ani za nic!“

„No proto!“ děl na to její druh.

Měla jej k tomu, aby opustili náměstí, neboť je již pozdě a paní ji bude kárat. Souhlasil. Počítal v duchu, že utratil s tou ženštinou mnoho peněz, ale řekl si: „Nešť. Nejsou to vyhozené peníze. Ona mi to mnohokrát vrátí.“

Tentokráte dovolila, aby ji doprovodil až k domu. Již se nebála řeči, neboť se netahá s mužským jenom tak, ale má vážnou známost. Dejž bůh, aby se to šťastně zakončilo! Zdá se, že může věřit Vladimírovi. Je inteligentní a charakterní. Jistě ji nešálí, jistě by si na ni nedovolil. Že je veselý a hovorný, co na tom? Až se vezmou, bude pomalý a lítostivý jako ten vdovec, co má upřímné modré oči.

Nabídla mu své bledé rty a on ji políbil. Sňala mu klobouk a hladila jej po vlasech. Alžbětě se líbil jeho měkce zvlněný účes. Dobře, že nemá vlasy prořídlé jako její zaměstnavatel. Takhle mu to lépe sluší. Jistě, že na ni bude hodný, jako je její pán na milostpaní.

Přiměl ji ke slibu, že příště mu svěří svou spořitelní knížku. Svolila, ale zapřísahala jej, aby si ji nebral na svědomí. Byl uražen a tázal se: „Copak mě máte za takovýho? Vypadám jako zloděj?“

Polekala se. Ne, ne, jak by se mohla opovážit.

„Vládo, Vládíčku, já jsem vás nechtěla urazit. Jenom buďte na mě vždycky hodnej. Já jsem taková hloupá... nikdy bych nemohla mít takovou důminku...“

Opět jej ujišťovala, že mu věří a spořitelní knížku jistě přinese. Věřící mu, že ji nepodvede, protože ty peníze jsou od nebožky milostpaní, která byla na ni taková hodná a které dosloužila do smrti. I vypravovala mu příběh o té staré paní, kterou vykradli, a ona si to vzala k srdci, že se oběsila. Byl to hrozný pohled na nebožku, když visela na okenní klice a celý dům byl vzhůru. Ona jí odkázala peníze, které má uloženy ve spořitelně. Knížku mu svěří, beze všeho svěří, neboť dobře ví, že by si něco takového nevzal na svědomí.

Přerušil její řeč polibkem. Ona vyběhla na schody, on pak odcházel domů. Po cestě jej provázel onen neurčitý zlověstný pocit, který sedí hluboko v životě a který ťuká v boku nebo kde. Ten pocit mu pravil, že je to velká lumpárna, co tadyhle provádí. On mu odpověděl, že je to marné, že to svět dneska žádá, a velel pocitu, aby přestal ťukat.

Hlava čtvrtá

1

Maršík má v náprsní kapse spořitelní knížku. Přinesla mu ji zabalenou v růžovém hedvábném papíře. Došel s ní až do Starého Města. Občas si sahal na prsa a cítil tuhý kartón. Byla tma. Ve Starém Městě je mnoho temných průchoďů, kterými možno procházeti až do odvolání. Před jedním takovým průjezdem sedí babička a prodává pokroutky, čokoládu a okurky v láku. Když vejdeš dovnitř, pohltní tě pološero. Nějaký stařec v modré zástěře a s brýlemi hřmotí, otvíraje bedny. Maršík si všiml, že je tam nápis „Lidová jídelna“. Jistá neupravená dívka vyšla ze dveří s putynkou v ruce a vylila kyselé pomeje do kanálu.

O něco dále je opět pološero, je možno zřít východ jako ze šachty a za tím východem plane bílý a palčivý den.

Zde Maršík rozbalil růžový hedvábný papír a nahlédl do vkladní knížky. Zelené listy nesou podtisk znaku hlavního města Prahy. Jsou popsány číslicemi a potisknuty červenými razítky, která oznamují, že se připisují 4¹/₂ % úroky k jistině. Na konci je číslice 17 404 Kč a 38 h.

Maršík zmačkal růžový papír a odhodil jej do kouta. Šel kolem nějaký pán v šedém listrovém kabátě. Nesl aktovku, vestu měl rozepjatou a utíral si z čela pot. Měl starostlivý výraz a Maršíka si nevšiml.

Vyšel z průjezdu na Ovocný trh. V ošatkách hokynářek svítí hromady ovoce. Lidé chodí s kornouty třešní po ulici a plivají pecky na dlažbu. Zastavil se před budovou Městské spořitelny. Ve výkladní skříni ukazují plakát, na němž jsou vyobrazeni hráči karet a sklenice piva. Tlustá červená čára škrtá karty i sklenici piva. Místo toho obrázek doporučuje pozornosti kovové skřínky pro střádaly. Majitele této skřínky podněcuje vyhlídkou na dýmající továrnu, kterou možno mít, budeme-li skládat krejcar ke krejcaru. O něco

dále je výkladní skříň knihkupeckého závodu a v ní jsou vystaveny bohoslovecké knihy a barvotisky Spasitele, jenž má na své říze planoucí srdce, ozdobené trnovým věnečkem.

Stál, maje nos přitisknutý ke sklu, ale neviděl planoucího srdce ani bohoslovecké literatury, ani dřevěné sošky Panny Marie. Někdy si sáhl na prsa a ucítil tuhý kartón.

Odtrhl se od výkladní skříňe a zašel do ulice, která se nazývá V kotcích. Je zde cítit kanafasem a veteší. Krámky jsou naplněny kalouny, tkaničkami do bot a krajkami. Mladík stojí před plnou kádí a nabízí s pokřikem dvě okurky za korunu. Maršík si uvědomil, že má palčivou žízeň. Koupil si dvě okurky za korunu a lačně je snědl.

Ve vchodu Městské spořitelny sedí vrátný ve skleněné lóži a čte večerník. Maršík zíral na jeho čepici, ozdobenou stříbrným prýmkem, a myslil si: „Teď na mne koukne, sejme skřípec a otáže se mě, co tu pohledávám. Načež já odpovím, že nic. On pak mi rozkáže, abych se vzdálil. Já na to: Beze všeho. Nemám tu co dělat. Nějaká ženská mě sem posílá skrz nějakou záležitost. Ale to nespěchá. Nejlepší by bylo nechat toho.“

Avšak vrátný si ho nevšímal. Obrátil list, pohladil si bradu a četl dále, Maršík si sáhl na prsa a ucítil tuhý kartón.

Ani nevěděl jak a ocítl se ve dvoraně. Přistoupil k jednomu okénku a podával úředníkovi knížku. Úředník se na něho podíval přes brýle a ukázal na vedlejší okénko, které neslo název „Likvidatura“.

Úředník v likvidatuře přijal od něho knížku a hodil ji na hromadu jiných vkladních knížek.

Otázal se: „Kolik?“

Maršík nechápal.

Úředník zvýšil hlas. „Kolik chcete vybrat?“

Maršík polkl slinu.

Úředník hartusil: „Tak mluvte, nemám času nazbyt. Tisíc, dva tisíce, všecko?“

„Všecko,“ hlesl Maršík.

Úředník cosi zapsal do archu. Pak podal Maršíkovi modrý kupón, na němž bylo vytištěno číslo, a velel mu, aby se posadil a čekal.

Maršík uposlechl a usedl vedle staršího pána, který pozorně listoval ve svém zápisníku. Kolem něho chodili dámy s kabelkami a bankovní zřízení s aktovkami, ale Maršík je nevnímal. Ponořil se do svých myšlenek. Míjejí okamžiky, naproti Maršíkovi jsou hodiny a veliká minutová ručička běhá kolem kovového kotouče. Jeden pán studuje kursovní listinu. Opět přicházejí slečny s kabelkami a bankovní zřízení s aktovkami. Úředník v pokladně vyvolává čísla. Minutová ručička běhá kolem kovového kotouče.

„To je doba!“ řekl Maršík k pánu, který listoval ve svém zápisníku.

Pán neodpověděl. Maršík mu chtěl povědět, že za půl hodiny musí být ve službě. Chtěl by mu vysvětlit svou záležitost. Nějaká příbuzná mu svěřila vkladní knížku, aby jí vybral peníze. Jako by neměla na koho se obrátit. Maršík ostatně rád vyhoví, ale ta doba! Příbuzná chce stavět a potřebuje peníze. Požádala Maršíka a on to nemohl ze známosti odepřít. Nejraději by všeho nechal a odešel. Nechce s tím nic mít. Minutová ručička se řítí kolem lesklého kotouče. Ona příbuzná je zazobaná. Je to marné, někdo má málo, jiný má hodně a někdo nemá nic. Úředník vyvolává čísla.

„Dvacet čtyři!“

Pán sklapl zápisník a odešel. Maršík mu chtěl svěřiti, že ta příbuzná je z její strany, že vedla železničářskou kantýnu a vydělala houf peněz. K někomu peníze samy přibíhají.

„Dvacet čtyři!“ zazpíval úředník.

Maršík pohlédl na svůj kupón. Volají jeho! Onen zlověstný pocit, který vězel hluboko v životě, se rozběsnil a ťukal v boku, ťukal vášnivě a vesele.

Úředník pohlédl lhostejně na muže v železničářské uniformě, navlhčil si prsty o houbu a obratně přepočítával bankovky. Vložil do spořitelní knížky dvě veliké, fialové bankovky, modré tisícovky a několik zelených. Železničář rozepjal blůzu a vstrčil nabobtnalou

vkladní knížku za řadra. Ještě byly nějaké drobné mince; ty bedlivě spočítal a pak je uložil do peněženky. Chtěl úředníkovi podat ruku a něco povědět o oné příbuzné. Ale úředník se obrátil a zapsal si něco na čtvrtku papíru.

Venku zastihli opět žárný den, ovoce na ošatkách, páni s rozhalenými límci drží kornouty v ruce a plivají pecky. Všecko je to tak, jak bývalo. Maršík si říkal, že má v peněžence dvě stříbrné desítikoruny, jednu pětikorunu a ještě několik mincí. Za ty se dá leccos užít. Možno vstoupit do hostince a poručit si salám, ementálský sýr a vypít k tomu sklenici piva. Stříbrné mince zvoní v peněžence a říkají mu „pane“. Ale když si sáhne na prsa, ucítí tuhý kartón. Maršík se zachvěl. Ve vkladní knížce jsou dvě obludné fialové bankovky, jakých nikdy nevidal. Jsou to chladné a ponuré bankovky. Modré bankovky jsou také nevlídné. Se zelenými je možno vyjít, zelené jsou známé, zelené možno roztočit, za zelené lze užít. Zelené se dají ochočit a mohou mu říkat „pane“.

Ve voze elektrické dráhy tiskl ruku na prsa a obezřetně sřežil poklad. Málo-li je dnes špatných lidí na světě? Pod dlaní cítil tuhý kartón. Vzpomněl si, že růžový hedvábný papír odhodil v průjezdě.

I v nádraží je všechno, jak bývalo. U hlídačovy boudy kvetou rudé popínavé boby a modravé svlačce a žluté terče slunečnic vzhlížejí k nebi. Ve výtopně dýmají lokomotivy. Páchne zde struskou a olejem. Ustavičně je slyšet zvonění. Železničáři jdou do služby, vyzbrojeni modrými bandaskami, ve kterých si nesou kávu z domova. Maršík se bodře zdraví s kolegy. Oni mu blahovolně odpovídají. Všichni jej mají rádi a nedají na něho dopustit. Ale to oni nevědí, že má za řadry chladné a sverpé bankovky v kartónových deskách. Ani to, že Maršíkovi vězí tupý pocit hluboko v životě a že v boku bystře ťuká, ťuká.

Po kolejích se pohybují cihlově zabarvené nákladní vagóny. Nárazníky zvoní. Zřízení mává červeným praporkem. Prudce oddychuje lokomotiva, jako by táhla veliký náklad. Netáhne ničeho, samotná řítí se po kolejích a vyhlíží zahanbeně, bezradně. Maršík

koná svou službu přesně a pozorně, jako by neměl ony chladné, sveřepé bankovky pod blůzou.

Ve spořitelně běhá minutová ručička po lesklém kotouči, i zde neslyšně kráčí čas. Lokomotiva metá snopy jisker, v temnotě pobíhají červená a zelená světla. Na hlubokém nebi se třepetají chladná souhvězdí. Ozývá se zurčivý hvízd píšťalky a úsečné povely.

Je vlhko a chladno; bledý pruh na východě oznamuje, že se blíží jitro. V blízkém parku počali hluboce a sytě hvízdát kosi. Maršík má v ústech kovový pocit po probdělé noci a po vykouřených cigaretách. Chtělo se mu dumat o tom domku s prejzovou střechou, o věžičce a plechovém kohoutu. Avšak nelze zachytit obraz veselé vily v mdlé obraznosti. Rozplývá se prejzová střecha a kane mezi pěstěné záhony; není vidět balkónu ani besídky, ve které hraje gramofon. Místo toho vtírají se v mysl ony chladné a sveřepé bankovky, které neříkají Maršíkovi „pane“, ale které by samy si chtěly Maršíka podmanit a ujařmit.

Když pak kráčí po prašné silnici, cítí za řadry tuhý kartón. Míjí boudu s lepkavými cukrátky, limonádou a pomeranči; za řadry je nabobtnalá vkladní knížka. U ohrady fotbalového hřiště, která je pomalována velikým reklamním nápisem, přeskočil příkop a cítil, jak s ním poskočila vkladní knížka.

Však už nebude dlouho obtěžovat. Maršík kráčí po mezi a po obou stranách ševelí modravé obilí. Na pahorku stojí suchý borový lesík. Háje je tichý a nikde není člověka. Maršík sebral několik kousků chrastí a rozdělal oheň. Pak vytáhl vkladní knížku. Bankovky zabalil do novin a balíček opět uložil za řadry. Vhodil spořitelní knížku na hranici. Plamen chvilku očenicával papír a najednou zajásal a zmocnil se knížky. Maršík upřeně pozoroval, jak se kroutí a hnědnou zelené listy s podtiskem znaku hlavního města Prahy; jak hnědne a posléze úplně zbělá číslice 17.404 Kč a 38 h. Zasyčelo věno Alžběty Válové a posléze se rozpadlo v popel. Maršík popel zadupal do země a všechno pokryl prstí.

„Tak to by jako bylo ono,“ říkal si Maršík, „tím by bylo všecko odbyto a nyní hlavu vzhůru!“ Všecko zlé a dotěrné myšlení shořelo na hranici suchého chrastí. V popel se obrátila vkladní knížka Alžběty Válové a teď jsme zase chlapíci a můžeme si hvízdát. Nikdo jej neviděl, nikdo nemůže povídat. Tamhle už je vidět domek starého Barchánka. Jidáš se bude ženit, říkají lidé. Bude si brát trafikantku, svoje ožebračí a cizím bude cpát. Beze všeho, jak je libo. Maršík na tvoje peníze nečeká; má za řadry balíček a v něm jsou dvě velké, fialové bankovky, několik modrých a několik zelených. Bankovky mu budou říkat „pane“, jen co si na něho zvyknou. Svede s nimi zápas a nedovolí, aby byl jimi opanován.

Na silnici se zvedl prašný sloup a unášel ve víru papíry a stébła. Obilí znepokojeně zaševalilo. Na obzoru vyvstal černý mrak, zažloutlý a zlověstný.

„Dělá se bouře, to je dobře. Však už to potřebovalo změnu. Vezmu to přes pole a hned jsem doma.“

Sinalý blesk roztrhl oblohu a junácky zařval hrom. Padlo několik kapek.

„Iš! Nevídáno! Však mne neubude. Nejsem z cukru.“

Zaskřípěl borový lesík. Je vidět, jak lidé kvapně zavírají okna a kdákající ženy shánějí děti domů.

Když Maršík doběhl k domku, spustil se liják. Rachotil po střechách a zurčel v okapech.

Lidé stojí u oken v útulném bezpečí a dívají se, jak se rozsvěcuje obloha.

Požehnaný déšť! Však už toho bylo zapotřebí.

2

Uplynul asi týden a zmizely stříbrné mince z peněženky, také jediná zelená bankovka se rozdrobila a Maršík ani neví jak. Ne že by příliš užíval, byl naopak dost opatrný. Ale člověk se tak sejde s přáteli, je společnost, vyměňují se názory a ty názory dlužno zalévat pivem, černou kávou a dvěma vermuty. Také občas pojedl

něčeho dobrého, a to jenom proto, aby hostinský Odvárka neřekl, že nedělá útratu.

Také druhá zelená bankovka se rozplynula a to se stalo tak, že přišli sedláci a vyzvali jej na karty. Maršík se jim postavil, neboť nikdo nesmí říci, že se bojí. Neželel ztráty. Může Alžbětě Válové nahradit škodu. Do hlavy mu přijde myšlenka, jak si opatřit peníze. Není nikdy nouze o nápady v lebce, pokryté hebkými, zvlněnými vlasy. Alžběta Válová jistě nebude nic namítat. Je krotká a žere z ruky.

Je mu nyní poněkud volněji, mysl má svěží a drzé myšlenky neobtěžují. Jenom někdy se mu zdá, že stojí v dálce, v mlčelivé řadě a upřeně hledí na něho. Za řadry nemá už balíčku a v něm chladné a ponuré fialové a modré bankovky. Zašil je do plátna a vyhledal pro ně v lesíku úkryt. Vyhrabal jamku, uložil do ní pytlík, přikryl jamku mechem a navrch položil kámen. Fialové a modré bankovky od něho odešly a to uklidnilo mysl. Zlověstný pocit, který vězí hluboko v životě, se nehýbá; usnul a jenom někdy nesměle, tichounce ťuká v boku.

Obdržel dopis od Alžběty Válové na značku „Máj“, poste restante, hlavní pošta. Sešli se v parku u Wilsonova nádraží a ona se do něho zavěsila s gestem snoubenky, která se chápe svého vlastnictví. Neodvažoval se odtáhnouti svoji ruku, jenom se skrčil a úkosem se díval kolem. Nejistý pocit mu seděl v týle.

Uspokojovalo ji, že je k ní pozorný a že ji chce rozptýlit svými šprýmy. Vděčně se smála, odhalujíc vysedlé dásně a modravý porcelánový chrup. Všecko se jí na něm líbilo, i to, že má šikmo posazený tvrdý klobouk, zpod něhož se dere kadeř a dotýká se pravého obočí. Byla by přísahala na to, že má upřímné modré oči.

Již nebyla málomluvná a zaražená, neboť se naučila umění, kterak si má počínat dívka, aby si získala náklonnost mužovu. Vypravovala, že se jí zdál podivný sen: Zjevila se jí nebožka milostpaní. Visela na okenní klice a říkala jí, že má pro ni vkladní knížku, zabalenou v růžovém hedvábném papíře. Vkladní knížka je uložena ve skříni mezi prádlem. Neví, co by ten sen znamenal.

Přerušil ji málem nevrlé, neboť nerad slyšel o snech. Jeho noci byly nyní nepokojné. Často se mu zdává, že stojí na nákladním vagóně, který nese cizozemský nápis Magyar állam vasutak. Vagón se dá do pohybu, šine se zpočátku úplně zvolna, pak čím dál tím rychleji, až konečně se řítí úžasnou rychlostí. Opodál stojí v řadě kolegové v temném mlčení a zírají upřeně a hrozebně na něho. Volá na ně, aby přispěli k pomoci a vagón zarazili. Napíná síly, ale z hrdla nevychází hlas. Oni jej neslyší, jsou nehybní a strašní. Ze zajetí tohoto snu jej vysvobodí manželka, která hubuje, že ze spaní křičí a nedá jí spát.

Otázala se ho, zdali už najal byt, jak slíbil.

Odvětil horlivě: „Copak o to, byt mám vyhlídnete, šikovnej byt. Nebude ani moc drahej. Dá se to vydržet. Domáci slevil a ještě nechá se sebou mluvit. Kuchyň je trochu maličká, ale pokoj je správnej. Slunce tam svítí celý den. Bude nám tam veselo.“

Projevila své uspokojení. Nevadí, když je byt malý, alespoň nebude tolik uklízení. Ani se neptala, jak naložil s její vkladní knížkou. On sám jal se vykládat, že dal zálohu na byt a že objednal řemeslníky, aby dali všechno do pořádku.

„Na podzim,“ dodal, „se tam můžeme nastěhovat. Do podzimka budeme svoji.“

Objala jej a prudce políbila nedbajíc, že kolem chodí lidé.

„Vlád’o, Vládičku!“ vzdychla v jeho náručí.

„Těbůh, těbůh!“ zasténal v duchu její snoubenec.

Naléhal, aby odešli do sadu a uchýlili se někam do ústraní. Odpověděla, že by tedy mohli zajít do nějakého truhlářského obchodu, neboť je nutno koupit nábytek do společného bytu.

„To snad nespěchá?“ namítl nejistě.

„I ať je to z krku,“ domlouvala horlivě, „ono je toho pak moc najednou.“

Majitel truhlářského závodu provedl je několika místnostmi svého skladu. Viděli těžké a bohatě zdobené bufety s broušeným sklem, knihovny a těžké psací stoly z leštěného dřeva, vycpaná křesla, potažená hedvábnou látkou, i pohostinné, chladné klubovky.

V těchto místnostech neotáleli, nezajímal je přepychový nábytek, broušené vázičky a bibeloty¹. Obchodník je odhadl a vedl přímo do skladiště, kde byl vystaven levný nábytek.

Padla jim do očí světlá ložnice z olšového dříví, veliké skříně, jichž jedna půlka je pokryta zrcadlem. Alžbětě se zalíbil oválný rám, který obsahoval barvotisk jedné dámy s bohatým účesem, která má obnažený tučný prs; kučeravé děťátko ji budí z růžového spánku. Tato paní bude zavěšena nad manželskými lůžky a bude bdít nad spánkem Alžběty a Vladimíra. Také Maršíkovi se zalíbila tato dáma a zejména tučný prs. Vyjádřil se, že je to znamenitá umělecká práce.

Prohlížel pečlivě nábytek s účastným výrazem odborníka, kterého je těžko napálit. Vypytaval se na cenu, vrtěl hlavou, hlasitě domlouval a haněl. Byl ve svém živlu. Mohl Alžbětě ukázat, jak dovede jednat s lidmi, a zahýřil si v této příležitosti.

Konečně se domluvili na ceně a truhlář požádal o zálohu.

„Ještě jsem se pevně nerozhodl,“ pravil rozšafně Maršík, „peníze se u nás tak lehce nevydávají.“

Zhlížel se v zrcadle jedné skříně a zálibně hladil svůj měkce zvlněný účes.

Alžběta se nemohla odloučit od té světlé, veselé ložnice a přidušeně domlouvala svému snoubenci, aby povolil a obchod uzavřel.

„Ne, holka, to nejde jen tak,“ odpověděl povýšeně, „ještě se na to vyspíme.“

Podal obchodníkovi ruku, obchodník se klaněl a kypře ševalil: „Račte nás navštívit, my vám vyjdeme vstříc, uděláme vám cenu, budete spokojeni, majoucta, majoucta, poručím se.“

Odvedl Alžbětu do zahrádky jednoho hostince, kde zvadlé květy kaštanu padají na kostkovaný ubrus, kde se podává chléb s kouskem oroseného másla a kde starší páni prolévají hrdlo černým pivem. Rozpředl se hovor o bytě, nábytku, cenách, drahotě, a jak to ve světě chodí. Alžběta v duchu představovala nábytek, uklízela

¹ Drobné umělecké ozdobné předměty. Pozn. red.

a oháněla se smetákem. Přicházejí k ní návštěvy, ona je usazuje, návštěvy chválí čistotu a přeje jí mnoho štěstí v tom novém stavu. Alžběta špulí ústa do trojúhelníčku, jak to dělávají mladé manželky, a říká: „Drahá paní, vemte si ještě kousek, nedělejte, jako byste byla cizí.“

Číšník nosil sklenice a připisoval Maršíkovi čárky na porcelánový tácek. Pil dychtivě a cítil v sobě jarost orla. Jenom ne žádné obavy a žádné podivínské myšlenky. Ona je taková dobrácká, krotká jako hebké kuře, které právě vylezlo ze skořápky. Všecko půjde hladce, jenom to vzít obratně do rukou. Líce mu zčervenaly a oči se zalily vláhou. Položil jí ruku kolem krku. Ona se mu opřela o prsa a zírá nývě do očí. Má bledé oči jako ta druhá. Také s ní za svobodna sedával pod stinným stromem a zvadlý květ kaštanu padal na kostkovaný ubrus. Tenkrát neměla prodlouženou bradu, byla plná v bocích a krok měla pevný a křehký. Nyní asi vykuluje oči a vadí se s dětmi, které fňukají. Všecko je jinačí, všecko dopadne jinak, než předstírá kypivá obraznost. Nahlížel do svého nitra a na zčerené hladině uviděl onu půvabnou vilu s červenou střechou, zakončenou věžičkou, na níž vrže plechový kohout. Jakási žena, zardělá a rázná, v červeném puntíčkovaném šatě, míhá se mezi pěstěnými trávníky. Není to Alžběta Válová ani ta druhá. Za živým plotem stojí v řadě jakési myšlenky a mlčky zírají na něho. Zdá se, že ukazují k lesu, k suchému, borovému háji, kde je ukryt plátěný pytlík a v něm chladné a ponuré bankovky. Zlověstný pocit v životě se pohnul a vesele zaťukal v boku.

V hostinské zahrádce zhasínají jedno světlo po druhém. Starší páni nalokali se černého piva a těžce se zdvívají. Netrpělivý číšník zívá.

Bloudili nočními ulicemi a Maršík uklidňoval svou zjitřenou mysl. Kdesi v odlehlé čtvrti je staveniště a svítí tam červená lampička. Na hromadě složených klád zmocnil se muž Alžběty Válové, surově a mlčky. Ona se mu oddala bez žádosti, protože věděla, že se to děje, když mají dva vážnou známost. A myslila při

tom na svoji paní, co by tomu asi řekla, že se Alžběta tahá s mužskými.

3

V místním kostele ohlásil velebníček z kazatelny, že ve stav manželský vstoupiti míní Vincenc Barchánek se slečnou Marií Rösslerovou. Bylo tedy veřejně oznámeno věřící obci, že se spojuje trafika, prodej kuřáckých potřeb, pohlednic a psacího papíru s realitou a polním hospodářstvím. Několik vkladních knížek bylo takto sloučeno a bylo zřejmo, že majetek bude zveleben.

Stařík se holil častěji než kdy jindy, a když přicházel ke své nevěstě, připínal si ležatý límec a bral si černou kravatu. Byl přijímán se všemi poctami, které příslušejí ženichovi. Nevěsta i její sestra si dělaly škodu. Vařily kávu a pekly třenou bábovku, aby se ženich cítil jako doma. Obě sestry vítaly jej oděny v šustivé hedvábí a na krku měly zlatý medailónek, na němž byla podobenka zesnulých rodičů. Hedvábí bylo těžké a rozmluvy rozšafné, bez povrchních šprýmů.

Když byl obřad pití kávy skončen, tu uzamkla nevěsta zbytek bábovky do špižírny, kdež potom, chráněna před zlodějskými myšmi, čekala, až bude zase předložena ženichovi. A tehdy vycházel ženich s nevěstou, provázeni budoucí švagrovou, na procházku, aby načerpali svěžího vzduchu.

Ubírali se podél plotů laťových, podél živých plotů z přistřižených keřů hlohových, podél zdí, jež jsou vyzbrojeny střepinami skla nebo ostnatým drátem proti škodlivým lidem. Byly i ploty z těžkého, kujného železa a jimi viděli pěstěné zahrady, kde stromy byly obtěžkány ovocem a kde kvetly růže, zlatohlavé lilie, kosatce i macešky pro potěšení očí. Stříbrný prut vodotrysku kmital se nad betonovým bazénem. Mezi křovinami byli ukryti sádroví skřítkové a muchomůrky. Byly i besídky, pokryté svlačcem a řeřichou. V besídce hrál gramofon, mladí lidé tančili, děti

dováděly, jenom starci sedávali v proutěných křeslech a četli v novinách o neštěstích a zločinech.

Byly tu vily s červenými prejzovými střechami, které nesou koketní a bizarní věžičky, a nad těmi střechami vrzal plechový kohout, ohlašuje směr větrů. Byly také vily betonové s plochými střechami a velikými okny, jež připomínají výkladní skříně. Tyto stavby vyzývaly k posměchu a budily nelibost snoubenců, neboť majetek se má odívat v tradiční formy. Nad vchodem do haly byl zavěšen gong, který zve společnost k obědu. I v tom gongu viděli snoubenci přehánění a vyzývavost. Neschvalovali také, že veliké plochy zahrady byly obráceny v tenisové kurty. Raději by viděli živou prst, která by dávala růst angreštovým a rybízovým keřům; možno také pěstovat jiriny či pivoňky pro potěšení očí.

Nevěsta Marie se vyjadřovala s nevolí o slečnách s krátkými vlasy a nabarvenými rty, které poskakovaly po tenisovém hřišti. Vyslovovala pochybnosti o tom, že by mohly z nich být řádné manželky, které dovedou věno udržet a rozmnožit. Ženich přisvědčoval a mínil, že páni s rozhalenými límci a v bílých flanelových kalhotách jsou samý dluh. Prorokovali jim špatný konec.

Vymetalé klasy se kolébaly, lány obilí hrály vlnami jako kus hedvábné látky. Louky dýchaly čerstvou vůní pokoseného sena. Za borový lesík zapadalo rudé slunce a Barchánek hovořil o svém obchodě, o realitách, jichž koupi a prodej zprostředkoval, o provizích a procentech. I když mlčel, pohybovala se jeho scvrklá ústa, přežvykující číslice.

Vyprovodil nevěstu i její sestru až ke dveřím jejich příbytku a tam se s nimi rozloučil. Pozorovali je obyvatelé obce, rozvažovali a usuzovali. Viděla je také paní Maršíková, která dlela na zápraží a opatrovala děti.

Očekávala svého otce se zlobnou tváří. Když se přiblížil, uvítala jej vyzývavě: „Tak jste vyprovodil nevěstinku, co?“

Stařec neodpovídal a posupně hleděl stranou.

„Moh byste se stydět, starej, plesnivej dědek,“ pokračovala, „lidi si o tom povídají a smějí se vám.“

„Mně se nemá nikdo co smát,“ zaskuhral stařec, „já vím dobře, co dělám.“

„Svoje okradete a cizím to strkáte.“

„Cizí mají větší uznání než vlastní.“

„O, vám se bude těžko umírat! Berete si toho moc na svědomí.“

„Šak právě proto. Vy byste jednoho nechali chcípnout jako psa a takhle budu mít aspoň někoho kolem sebe.“

Chtěl se kvapně vzdálit, neboť nemiloval výtržností. Na prahu ještě dodal: „A do října ať jste mi z baráku pryč. Já už vás tu nechci. Budu to potřebovat pro sebe.“

„Nemáte ani kusa cti a svědomí,“ zavzlykala dcera, „chcete nás vyhodit na mráz.“

Děti vidouce, že matka pláče, spustily nářek.

„Nešť,“ huhlal stařec, „já dělám, co můžu. Každěj se bere o svý. Ten tvůj moh už dávno něco najít, kdyby za něco stál. Ale on je jenom pro sebe. Vypravovali mně lidi, že v hospodě rozhazuje a debužíruje. Jo, to potom přestává!“

„To není vůbec pravda!“ lkala dcera.

„Lidi mně to zvěstovali, tak nevím.“

„A když, tak nedebužíruje za vaše, ale za svý!“

„To by tak ještě scházelo...“

Zmizel ve stavení a mumlal: „To je pak dcera... To má jeden za všechno... Dělá mi škandál na celou obec. Lidi si pomýšlej pěkný věci...“

4

Maršík měl mnoho jiných starostí. Alžběta Válová byla netrpělivá. Již oznámila zaměstnavatelce, aby si hledala jinou služebnou, že už dlouho v místě nepobude. Nyní naléhala na ženicha, aby zařídil, co je potřebí k sňatku.

Podvolil se a zavedl ji k Staroměstské radnici. Velel jí, aby počkala na ulici, že jde do úřadovny obstarat ohlášky. Zatím co ona trpělivě čekala, vyběhl do prvního patra budovy. Bloudil po chodbě zmaten a ohlušen, neschopen jakéhokoli uvažování.

Hle, jak daleko to došlo... Ona ho nabádá, aby šel k úředníkovi a žádal o ohlášky. Byl ztracen uprostřed víru zmatených myšlenek, které naň nestoudně dorážely.

„Jak si to vysvětliti, prosím? Tak to přece nebylo míněno... Je zde jakási mýlka. O ohlášky má požádat Vladimír Podhorský, a nikoli Josef Maršík. Nemám s tím co dělat, já o ničem nevím, zde je nedorozumění...”

Zastavil se před jakousi vyhláškou a počal mechanicky slabikovat text.

„... jest proto povinností všech, kdož mají jakýkoliv vliv na výstavnost města a jeho vzhled...”

„Jaká výstavnost města? Ale o to tu nejde. Prostě je to takové, že se nemohu ženit. Já mám, prosím, manželku a dvě děti. Hoch je osmiletý a je po ní. Také takový bledý a pomalý. Zato děvče je jako ředkvička. Hlavu má po otci. Všecko chápe, je to rozumek. Až je to napodiv u takového dítěte...”

„... aby stavebníci a stavitelé své práce uspořádali tak...”

„Však já nechci stavět, to byla jenom taková fantazie, prelud smyslů... Já to myslil dobře. Ne pro sebe, ale pro rodinu jsem zamýšlel vystavět vilu s prejzovou střechou. Ani věžička nepotřebovala být s plechovým kohoutem, který oznamuje směr větrů. Nestojím o žádný balkón, nechci besídku, ve které hraje gramofon. Pro nás to není, my potřebujeme jenom světničku, kde bychom mohli být. Když ale Barchánek -”

„... aby živnostníci odstranili z průčelí staré a neúhledné nápisy...”

„Myslel jsem si zařídit znova kolářskou živnost. To přece není nic špatného. Ale já netrvám na tom úmyslu, mám místo ve státní službě, jsou se mnou spokojeni. Za celou tu dobu, co sloužím, neměl jsem ani tohle. A to je co říct -”

„... úřadům, pověřeným zdravotní a stavební policií, ukládám, aby použily prostředků donucovacích, zákonem stanovených...”

„Prosím, já dobrovolně, beze všeho... Není třeba ani policie, ani donucovacích prostředků. Já půjdu k ní a řeknu: ‚Slečno, to byla mýlka, nesmí to být.‘ Tak a tak. Všecko vysvětlím. Ona to uzná, je krotká a žere z ruky. Já jsem si to představoval jinak a vy jste si to představovala jinak. Řeknu nějaký šprým a ona se rozveselí. Je to trochu zmotané, ale ono se to rozuzlí. Jen s rozumem, s rozumem, to je má řeč.”

„A jestli jsem jí něco utratil, můj Bože, však to není jmění... Ona mne stála také peníze. Kdyby nebylo jí, mohl jsem ušetřit a přinést dětem něco dobrého k snědku. Ničeho neužiji, chudinky, ale teď bude všecko jinačí. Dávám čestné slovo, že změním svoji povahu, žena změní také svoji povahu a budeme žít jako v ráji.”

„Nahradím jí škodu, sám budu nuzovat, ale škodu nahradím. Ona je také vinna, nemá si všímat ženatých, je dost svobodných, já už pro vás nejsem, jsem tadyhle ženatý člověk a vy musíte mít uznání, co smí být a co ne...”

Ona stála před budovou a čekala odevzdaně a tupě jako kůň před zájezdní hospodou.

Přikročil k ní a pravil: „Všecko je v pořádku. Mluvil jsem s úředníkem, prej si máme přinést svoje písemnosti. Rozumíš, písemnosti musejí bejt v pořádku, hlavní věc jsou písemnosti, bez těch to nejde. Domovskej list, křestní list a tak dále. Rozumíš? Tak jsem toho moc nepořídil, když nebyly písemnosti...”

Alžběta přisvědčila, že rozumí, a zavěsila se do něho s pocitem vlastnictví.

Běda, jak se mýlil! Že se mohl jenom okamžik domnívat, že tahle žena jej vydá, že se ho zřekne a nechá ho jít svou cestou... Její bledé oči hledí na něho oddaně a v nich je napsáno, že tato žena jej pokládá za svůj výhradní majetek, o nějž je odhodlána svést půtku s každým. Ona dala za něho vkladní knížku, a tudíž onen muž je její na věky. S ďáblem nemohla být uzavřena pevnější a nelítostnější smlouva.

Vedla si ho po ulici jako zákonitá manželka, vystavujíc svoje vlastnictví všem na oči, vedla ho živými ulicemi, kde proudí dav, aby kdekdo viděl, že Alžběta má ženicha, vytouženého muže, na něhož čekala drahá léta, aby ji vysvobodil ze samoty a poddanství.

Kráčel s ní zavěšen a provázel jej onen zlověstný pocit, který vězí hluboko v životě. Diblík se vzpínal a vesele, ustavičně ťukal do boku. Nedal se uchlácholit, nedal se utišit roj vztekklých myšlenek, které dorážely, zmítaly se a běsnily.

Řekl jim: „Ještě se nepoddávám. Budu zápasit. Všecko jí řeknu. Nyní to jaksi nejde. Oznámím jí, že odejdu, a více mě nespátrí. Chystal jsem se jí všecko povědět, ale nemohl jsem, protože mně scházela určitá slova. Já vůbec neznám mnoho slov, kterými se dají vyřídit svízelné záležitosti. Kdybych znal některá slova, pak bych nepotřeboval Alžbětu Válovou a její spořitelní knížku. Lidé, kteří znají mnoho slov, mají mnoho peněz. Znalost slov se nabývá ve školách a já nemám ty školy, to je to...”

Před domem mu sňala klobouk a hladila měkce zvlněné vlasy. Hrála si s kadeří, jež padala do čela a dotýkala se pravého obočí. Její je nepokojná kadeř, její je muž, který stojí s ní u domovních vrat. Zůstane její na věky a nevydá jej nikomu. Kolem proklouzla služka se sklenicí piva. Student s rýsovacím prknem pod paží vešel do dveří. Domovník vyšel před práh, pošinul čepici a mumlavě pozdravil. Kouří dýmku a hledí podezíravě.

Ať se kouká! Ať vypravuje, že Alžběta vyvádí, že lítá, že se tahá s mužskými. Nemusí se hanbit před celým domem. Má snoubence s modrýma, upřímnýma očima, který ji vyvede z tohoto domu a učiní ji svou paní.

Když se loučili, tu vtiskla mu do ruky nějaký předmět, zabalený v hedvábném papíře.

„Co je to?“ tázal se.

Chtěl rozbalit papír.

„Ne, ne...“ bránila mu, „až doma... víš, až doma...”

Objala jej a pošeptala do ucha: „Abys věděl, že já taky na to myslím, že se taky starám...”

Onen předmět držel v sevřené hrsti a odnášel si jej zmámen, zdeptán a rozmělněn. Potácel se ulicí a s ním klusaly opovážlivé a dotěrné myšlenky a duše se tetelila jako horký vzduch nad vyprahlým lánem.

Ucítil se na Kamenném mostě, kterak je opřen o zábradlí a dívá se do řeky. Řeka zvolna valila své vody, nesouc uschlou vrbovou větev. Maršík viděl, kterak se větev otočila a pak se opět pohybovala k neznámemu cíli. Zdálo se, že se zachytí o kamenný pilíř a zůstane trčet v kalném, zpěněném slizu. Avšak odloučila se od pilíře a zmizela pod mostním obloukem.

Zpozoroval v pěsti věc, kterou mu dala Alžběta. Rozbalil hedvábný papír a uzřel pouzdro. Stiskl péro.

V bílém hedvábí je uložen zlatý kroužek. Snubní prsten.

Zavřel oči. Mávl rukou a hodil pouzdro přes zábradlí. Voda slabounce žbluňkla a zavřela se nad tou věcí, která chtěla hlásat nerozlučný svazek Alžběty Válové s Vladimírem Podhorským.

Hlava pátá

1

Oné noci spal velmi málo a zmatené sny jej obklopily. Opět se řítíl červeně natřený vagón, na němž stál opuštěný Maršík a mával rukama a prosil o pomoc. Posupně stojí řada mlčelivých kolegů a nikdo se nemá k tomu, aby zastavil vagón, který se řítí do záhuby. Pak se snící proměnil v suchou vrbovou větev, kterou proud otáčí a unáší, neznámo kam. Potácel se v síti obludných snů a viděl se býti zrazen a vydán. Jeho údy byly spoutány a hlas byl vyrván z hrdla. Sám byl uprostřed snů, vyvržen z pospolitosti ostatních lidí, kteří se mu posmívají a šeptají o něm potupná slova.

Náhle se probudil, jako by ho někdo prudce uhodil do zad. Vztyčil se na lůžku a srdce mu prudce bušilo až v hrdle. Bylo nedlouho po druhé hodině noční, ale obzor již mlhavě světélkoval a ptáci v zahradě se překotně rozešvitořili. Nenadálá myšlenka jej přinutila, že se zachvěl a seskočil z lůžka. Jeho poklad! Fialové a modré bankovky, které jsou zašity v plátěném pytlíku a odpočívají v jamce pod mechem, zatíženým kamenem.

Zdálo se mu, že nějaký muž, jehož tvář je skryta, plíží se borovým lesíkem, prolézá křoví a pátrá po zemi, světle si elektrickou lampičkou. Víme dobře, co hledá. Světelný kužel padl na onen kámen. Muž odvalil balvan, odhrabal zemi a jeho chamtivé ruce se zmocnily plátěného pytlíku. Již párá stehy, zjevují se fialové a modré bankovky. Muž vyrazil radostný skřek a počal vyskakovat a luskat prsty. Zhasil elektrickou lampičku a upaluje z lesa.

Maršík záupěl. Vklouzl do nohavic a vyběhl ze stavení. Vůkol je mrtvé ticho a noc dohasíná.

„To věřím, lotře, hodily by se ti moje peníze, které jsem získal s takovou námahou a vynaložením bystrosti a po mnohém přemítání. Zloději zlodějská, vrať mi ony chladné, sverepé bankovky, neboť to je můj poklad, moje jsou to peníze, které mi ještě

neříkají pane, ale já jim ukážu, kdo je jejich pán! Vrať mi peníze, získal jsem je lstí a úskokem, musel jsem je mít, neboť ničím není člověk bez peněz na tomto světě...”

Doběhl k lesíku. A vida, kámen stojí na svém místě; nebylo jím hnuto. Přece jen přišel včas. Odvalil kámen a počal hrabat rukama. Nahmátl plátěný pytlík a rozpáral jej. Vida, jsou tam, ještě jsou všechny pohromadě, dvě fialové pětistícové, i modré tisícovky. Také několik zelených, za které je možno leccos dobrého užít. Zelené pečlivě uhladil a vložil je do svého zápisníku. Na fialové a modré se nechtěl ani podívat. Přemáhají jej, prokaté! Vstrčil je nazpět do pytlíku, ať si tam odpočívají. Jsou zpupné a zamýšlejí něco podezřelého. Nechtějí Maršíkovi říkat pane a hlásají vzpouru.

Přece však se musí o ně postarat. Jsou schopny přidat se k nějakému nepříteli a spojit se proti Maršíkovi. Na smetišti se válí mnoho krabic od konzerv. Vyhledal jednu plechovku a do ní vložil plátěný pytlík. Nedaleko je jáma, která se podobá granátovému trychtýři. Někdo tu začal lámat kámen a nechal toho.

Nyní jáma zarostla ostružinami a diviznami.

Pod ostružinovým keřem vyhrabal dolík a vložil do něho krabici od konzervy. Dolík zahrabal hlínou, upěchoval a navrch navalil těžký balvan. Nyní ať si hledá škodlivý člověk Maršíkův poklad!

Otřásl se chladem. Padá rosa a svět se probouzí. Na silnici se z mlhy vynořil selský vozík. Sedláček s opáleným obličejem veze zeleninu na trh. Z dále přidušeně zařval klakson. Po chvíli se objevil těžký valník s nákladem stavebního materiálu. Hnal se kolem jako vzteklý býk, zmítaje se a povykuje.

Maršík se vrátil domů. Barchánkův domek ještě spí, záclony jsou spuštěny. Pocítil palčivou žízeň. Načerpal si vodu z pumpy. Táhlo rzivě skřípalo a Maršík chlemtal vodu dychtivě jako dobytče. Usedl na bedničku a tupě hleděl před sebe. Kohout vyletěl na zídku a břeskně zakokrhá. Oči se mu pokryly modrou blankou. Králíci se stavěli na zadní nohy a hledí na Maršíka, posměšně pohybuje chřípím.

Barchánek vyšel ze stavení a posupně pohlédl jedním okem na muže, který seděl na bedničce.

„Ženich, krkoun!“ uvítal jej v duchu zeť.

„Uličník, outrata!“ dal mu jeho díl tchán.

Avšak oba nepromluví ani slova. Stařec obešel domek a zjistil, že je všecko v pořádku. Škodliví lidé neužili temnoty noční, aby ztenčili jeho majetek. V zahradě se třpytí Barchánkova tráva ranní rosou. Barchánkovy třešně odkvétají a pokrývají zemi bílými lístky. Již jeví zelené bobule a za několik dní budou nabíhat a červenat. Třešňové stromy stojí právě před oknem Barchánkovy světnice a třešně zrají za jeho ostražitého dozoru. Nikdo nesmí do jeho zahrady, jenom vítr, který oplodňuje květy.

Jeho zeť sedí pořád ještě na bedničce, nehýbá se a zírá tupě před sebe. Podivný člověk, neužitečný člověk! Jak může trčet se svěšenýma rukama takový mladý muž, místo co by se něčeho chopil, tadyhle něco vykonal, tam něco zařídil. Sedí jako modla a čilost mu vjede do údů jenom tehdy, když je ve společnosti. Pak se pitvoří, povykuje a plýtvá šprýmy, aby povyrazil své kamarády. Má mnoho kamarádů a samé neužitečné lidi. Lehce se seznamuje jako nečistokrevný pes, jenž se důvěrně lísá ke každému. A jak plýtvá slovy, jak neužitečně plýtvá slovy! Vydává se v plen naslouchajícím, kteří jej snadno mohou prošacovat, odhadnout a zvážit. Barchánek zavrhuje takové počínání, neboť slovo je jako peníz; dlužno je několikrát obrátit, než je vydáme.

Povídal, že bude stavět. Nuže, kdy budeš stavět? Postaral ses o parcelu, mluvil jsi se stavitelem, vyjednával jsi s dělníky? Lehce vypustil to opovážlivé slovo z úst a nyní trčí se svěšenýma rukama. Nehýbá se z domu, aby ho čert vzal! Nevěsta už je netrpělivá a hartusí. Má pravdu, ona je majetnice a on je žebrota. Avšak k podzimnímu termínu bude to všecko venku, Barchánek dal nevěstě slovo. Ať se ten ničema postará sám o rodinu.

Ze dvorku jsou slyšet hlasy. Maršíková hovoří se svým mužem. Stařec jal se naslouchati. Dcera se ho ptá, proč v noci bouří a nedá jí spát.

Maršík zamumlal: „Bolely mne zuby.“

Manželka se znepokojila: „Natři si dásně lihem. Chceš, já ti dám řebíček, ono tě to přejde.“

„Dej mi pokoj!“ osopil se Maršík.

Maršíková stojí nad svým mužem a mlčky jej pozoruje. Je nějaký špatný. Má přepadlou tvář, nechce se jí líbit. Nedej bože, nějakou nemoc do domu, to by tak ještě scházelo!

Stařík napíná uši. Snad budou hovořit o stěhování. Ale oni mlčí, dcera postála, vzdychla a pak odchází do stavení. Maršík si zapálil cigaretu. Pořád musí mít tu retku v hubě, já bych mu ji vyrazil!

Z domku se ozývá křik. Děti se chystají do školy. Matka kdáká jako hněvivá slepice. Den počíná se povykem a končí se povykem. Však už brzy bude pokoj. Zanedlouho vejde do domu nová paní Barchánková a s ní klid a mír. Barchánek užije ticha, po kterém tak baží. Ona bude po stavení šukat jako myška a v noci, kdy všechno spí, budou ležet v posteli a ševelit o majetku. Stařec už nebude sám, ale bude kolem sebe mít spřízněnou bytost, která mu rozumí.

Maršíková požádala muže, aby dovedl děti do školy. Uposlechl, ujal se dětí a vydal se na cestu. Po pravé straně má děvče, po levé chlapce. Dcera je jako ředkvička, má červené tváře a věčně je něčím nadšena. Zahrnuje otce dotazy o všem možném. Chce všechno vědět a všemu rozumět. Když mluví, vyskakuje rovnýma nohama. Nevydrží na místě a stále se vrtí. Maršík hleděl na ni se zalíbením. Čilá hlavička! Je po něm, je celá on, každý se pozastavuje nad tou podobou. Zato chlapec je mlčelivý a zkoumavě se dívá na otce bledýma očima. Je to nemluva, tajný nemluva a nikdo se v něm nevyzná. S dětmi si nehraje a sám spřádá nějaké myšlenky.

Vlastně ani těch dětí neužije. Až se zbaví té... až pominou ty starosti, pak si bude dětí všímat a bude je pěstít. Ať vědí, že mají otce, který se o ně stará. Zalila jej teplá vlna a v nose ho zaštívalo. Pocítil nad dětmi neurčitou, nevyslovitelnou lítost.

V boudě u silnice jim nakoupil cukrovinek, pomeranče a slané rohlíky. Ať také užijí ty děti. Zahrnul je dárky, které jim nastrkal do školní kabely. Když platil, rozměnil zelenou bankovku. Děvče

nadšením skákalo a povykovalo. Avšak chlapec mlčí a dívá se na otce zkoumavým zrakem. Zdá se, že jej nenadálé dárky znepokojují. Otec se na něho osopil:

„Co se koukáš? Jak se říká?“

Chlapec sklopil hlavu a zamumlal: „Zaplať pánbůh!“

Děti zmizely ve školní budově a otec osaměl s hlodavým pocitem, který vězí hluboko v životě a neúnavně ťuká, ťuká v boku.

2

Závodčí Týc nabíjel dutinky tabákem, aby měl zásobu cigaret, a strážmistr Cechmajster čistil služební pušku. Rozložil zámek na jednotlivé součástky, které podle zvyku vojáků uložil do čapky, a cídil pozorně každý jednotlivý šroubek a leštil jej hadříkem.

Strážmistr si povzdychl: „Ta krása, hochu, nemáš ponětí... Nikomu nezávidím, ale tu skalku, povídám, tu skalku, pane staviteli, bych vám hned odnesl. Víš, kolego, to je stavitel Burda, co má vilu v Komenského ulici číslo osmadvacet. Takové krásné alpiny jsem ještě neviděl, tučnolisté, úplné unikáty, povídám, a všechno v květu. Má tam zahradníka, Rusáka, běžence, ale věci rozumí, to jsem hned poznal.“

„Burda?“ poznamenal pan Týc. „To je ten, co mu spadla ta novostavba v Kobylisích, ne? Už to bude ten. Jak potom zavřeli políra a betonáře pro třístapětatřicítku.“

„To je jedno, ale skalku má teda nádhernou.“

„Vdává dceru za jednoho profesora ze Slovenska. Budou mít z neděle veselku.“

Pan Cechmajster složil zámek a natřel jej vazelínou. Pak řekl: „Slyším, že starej Barchánek taky už do toho praští. Má to bejt na podzim ještě před posvícením.“

„Že si nedá svátek, takovej starej chlap,“ mínil pan Týc.

„Inu, to máš různý,“ odpověděl poučně pan Cechmajster.

„Maršíková dělá dílo, to si můžeme pomyslit. Jméni má přijít do cizích rukou. Byla u nevěsty v trafice a prosila ji, aby to nedělala. Ovšemže nepořádila.“

„Ovšemže. On je divnej, ona je divná, to máš marný.“

„Ba jo. Už to jinačí nebude.“

„Maršíková to nemá zrovna lehký. Muže má takovýho vyskakovače, samá zábava, žádný starosti.“

Tlustý strážmistr se rozchechtal: „Pan hovorka s panem zábavou. Je to s ním... inu...“

„A nějak vyhazuje.“

„Taky si myslím.“

Strážmistr provlekl čistící šňůru hlavní.

„Kolego,“ požádal, „podrž mi provázek.“ Pan Týc vyhověl a strážmistr horlivě smýkal puškou. Pak se podíval do ústí a s uspokojením zjistil, že závity hlavně se lesknou jako stříbro. Opatřil ústí mosaznou zátkou a pušku zavěsil na věšák. Nato jal se pohodlně nacpávat dýmku.

„Já se jenom dívím, kde na to bere,“ ozval se pan Týc po chvíli.

„Kdo?“

„No, Maršík.“

„A tak. Ono to nebude tak velký.“

„Ba, jen si nemysli. Při jeho platu takhle si dávat, to přestává. Tuhle platil za celou společnost. Sám Odvárka si udělal: „Nerad to vidím.““

„Helemese. Moc-li to dělalo?“

„To ti zrovna neřeknu. Ale bylo toho tolik, že to může státnímu zaměstnanci ke konci měsíce scházet.“

„Taky bych řek.“

„Ptali se ho: Co to, Maršíku, prej, ty jseš nějak při penězích? On na to: Koukáte, kluci, co? Vy byste chtěli moc vědět, ale já mám... tadyhle, víme? Já vám to neřeknu ani za nic. Pak ale sám začal: Je prej v tom ženská.“

„Ahá tě!“

„Měl už v hlavě a tak začal povídat, že se na plovárně v Podolí seznámil s jednou statkářkou. Jak ho uviděla, hned začala po něm kroutit očima. Já jsem, to se ví, povídá, hned to do ní házel horký, ona mě hladila po vlasech a pořád: Ty můj kluku kudrnatá!“

„Že ho huba nebolí!“

„Na mou čest. Nechal jsem si to od hostinskýho vypravovat. Ptali se ho, jak se jmenuje ta statkářka. On povídá: To vám, kamarádi, nemůžu říct, neb je to věc důvěrná. Že prej měla takový červený puntíčkovaný šaty, byla hezky při těle a při chůzi natřásala zadnicí. Moc jí to slušelo –“

„Pan hovorka, to mám rád.“

„Že prej ho hned pozvala k sobě, má krásnou vilu s balkónem, on si sedl na balkóně do křesla a ona mu přinesla kafe s bábovkou, pořád ho nutila, aby jedl a pil a nic se neostýchal. Měl jsem se, pánové, parádně, povídá, na to já nezapomenu, jak živ budu. Masa a vína všelijakého a ještě mi strkala peníze. Ber, povídá, a když budeš chtít, dám ti zas. Neb já tě miluji a nemůžu bez tebe být –“

Tlustý strážmistr se oddal škytavému smíchu.

Utíral si slzy a poznamenal přerývavě: „No ne... Co on všechno dá dohromady!“

„Naléhali na něho, aby jim zjevil aspoň křestní jméno té dámy. On se kroutil, ale pak řekl, že se jmenuje Berta, ale, prej, nikomu ani muk, že by měl z toho těžkou polízanici.“

„Opilej člověk!“ vece pan Cechmajster, „my to nepředěláme.“

„Tak jest.“

Strážmistr přilil do akvária čerstvou vodu a zasněně pozoroval, jak rybičky měkce pohybují ploutvemi a otvírají tlamky. Závodčí se ponořil do rozečteného románu.

Po chvílce se ozval: „Ta statkářka je prej ze Mšena, ale to nemůže bejt pravda, protože já to ve Mšeně znám dobře.“ Strážmistr neodpověděl.

Se vzrůstajícím nepokojem pozorovala Maršíková, že s manželem se dějí změny, i zachvátily ji obavy, neboť chudý člověk si nepřeje změn. Jako ovčák dovede věštit počasí z nepatrných zjevů, tak manželka uhodla, že není něco s Maršíkem v pořádku, již v té době, kdy pojal onu myšlenku.

Seznávala, že mění své zvyky, které po delším manželství zkamení a jsou pravidelné jako dni v týdnu. Byla uvyklá, že ráno řvavě zíval a při oblékání si pohvizdoval nebo bručel, podle toho, jaká ho nálada zastihla, někdy povykoval a spílal životu; vůbec počínal si tak, jak činí manželé.

Avšak nyní odpílží se tiše z domova, někde bývá celé dni, předstíraje, že má zaměstnání. Občas se zastaví, stojí jako sloup, hledí mrtvě a hučí cosi pro sebe. Maršíková cítí, že se blíží něco neznámého, zlověstného, co přináší hoře a strádání.

„Jen aby do ničeho nepřišel. Snad se s někým spolčil a dělá nedovolené věci. Je takový tajný a nikdy takový nebýval. Dříve na mě křičel i někdy si dovolil, ale nyní, když hubuje, činí to jaksi roztržitě. Má myšlenky a žere se uvnitř. To je zlé. Nikdy neměl myšlenek, nikdy si nic nepřipouštěl.“

Maršíková nerada vzpomíná na tu slavnost, která se v obci konala minulou neděli. Střelecká jednota oslavovala třicetileté jubileum svého založení. Obecní posel vylepoval červenobílé plakáty na rohy a starosta Linda nařídil, aby majitelé domů vyvěsili prapory.

Časně zrána zburcoval budíček obyvatelstvo ze spánku. Na náměstí hrála plechová muzika vojenský pochod. Byl skvělý a barevný průvod, napřed se vedly za ruce dívky ve fantastických národních krojích a s věnečky na hlavě. Za hudbou kráčeli sokolové i legionáři ve svých starých válečných uniformách. Slunce ve své nesmrtelné slávě shlíželo na pestrý průvod a nedělní jitro se lesklo jako rosa na jahodě. Hostinský Odvárka ozdobil svůj taneční sál

věnci z chvojí a na stromy v zahrádce zavěsil fábory v národních barvách.

Také Maršík se účastnil slavnosti, neboť vždy cítil náklonnost k spolkům a průvodům a těšil se z ruchu, spolčení lidí a z povyku jako pes, jenž miluje vzrušení a nepokoj. Všecek ožil, zasmušilost z něho spadla a ozdobil svůj kabát pestrou kytkou. V průvodu natahoval nohy a pochodoval jako stará vojna při defilérce, hlaholně pokřikoval na známé a plýtlav šprýmy. Dával se celý k lepšímu, neboť věděl, že se od něho čeká, že pozvedne zábavu.

Odpoledne sedělo se v zahradě hostinského Odvárky a Maršík přivedl svou rodinu, aby užila. Hudba hrála směs z národních písní a Maršík poručil své manželce kávu a chleba s máslem. Dětem koupil zmrzlinu a kornout třešní.

Účastnil se soutěže koulení o ceny a vyhrál sklenici s cínovým víčkem a s pestrým obrázkem Hradčan. Opil se slávou a pivem, které roznášel Odvárka a výpomocný číšník bez límečku a v uváleném fraku.

Líce mu zrudly a oči se zalily vláhou. Nelíbilo se mu, že jeho žena sedí vzpřímená jako chudá příbuzná na návštěvě u bohatých příbuzných, že má červené, rozprýskané ruce a že pozorně smetává drobečky z šatu. Chtěl, aby odměňovala jeho šprýmy smíchem a aby mu dávala rázné odpovědi. Objednal jí pivo a nutil ji bodře a hartusivě, aby pila. Posmíval se jí, že nechce pivu ublížit. Odpověděla, že by ji bolela hlava, a dívala se na něho upřeně svýma bleďýma očima.

„Pij,“ hartusil, „užívej, nebud’ hloupá... Já ti přeju, já přeju každému. Co se koukáš? Nekoukej se tak, já to nechci.“

Pak najednou sklapl jako zavírák, nemluvil a jen zasmušile nahýbal sklenici. Opřel si hlavu o dlaně a ševalil rty. Výpomocný číšník mu nosil pivo a myslil si: „Maršík dělá útratu.“

Hostinský chodil mezi stoly a povídal jsi: „Vida, Maršík dělá útratu.“

Starosta Linda si také všiml, že Maršík dělá útratu. Maršík se probral ze zamyšlení a prohodil nahlas: „Udělám největší útratu ze

všech. Já to můžu dělat.“ A obořil se na manželku: „Ty pij, to ti povídám, a nedělej mi hanbu mezi lidma!“

Ona se však na něho dívala bledýma očima a myslila si: „Kdybys řekl, co tě souží, snad bych ti uměla pomoci.“

Večer vypouštěli ohňostroj a rakety syčely vzduchem a pak se rozprskly v červené a zelené hvězdy. Maršík sledoval hvězdy, jak tiše a unyle padaly k zemi, a myslil si: „Taky jsme mívali rakety v zákopech. Rozsvítilo se a kulomet dělal rata-tata. Bývalo všechno jiné –“

V sále rozsvítili světla a hudebníci počali vyhrávat k tanci. Do oken nahlížely staré ženy a děti, i dívaly se, jak se párky točí. U stolů kolem sálu sedí občané a hovoří o tom, jak to ve světě chodí.

Maršíkovy krvavé oči opilce zpozorovaly náhle, že mezi stoly se prodírá Barchánek s nevěstou a její sestrou. Dlouho uvažoval stařík, má-li se účastnit slavnosti, a rozprádal se sestrami řeč o tom, že zábavy u něho nepanují, neboť to nikam nevede, a že je spíš tak pro sebe. Sestry mu přisvědčovaly, že peníze se těžce shromažďují, ale lehko vydávají. Konečně se však usnesli, že se musejí ukázat mezi lidmi pro čest a aby nebylo řečí. Barchánek se oholil a připnul si ležatý límeček. Sestry se oděly v šustivé hedvábí a ozdobily se vzdutými účesy s vlasovou podložkou. Na krku měly medailónky, na nichž byla podobenka zesnulých předků. Usedly upejpavě a hedvábí zapraštělo, jako by bylo nasyceno elektřinou.

„Hele, tatíček přišel,“ zachraptěl Maršík, „kulhavej, jednookej.“

Jeho manželka se znepokojila.

„Vyvedl nevěstu... to jsem, lidi, z toho...“

Manželka ho zatahala za kabát.

„Nech je, prosím tě, nevšímej si jich...“

Avšak Maršík se vyprostil a těžkým krokem přistoupil ke stolu, kde seděl stařec a dvě sestry.

Mrkl na lidi, že dá něco k lepšímu a že bude zábava. I oslovil Marii: „Vítám vás mezi nás... To je hezký, že jste nás poctila...“

Hluboce se uklonil.

„Jdi si po svých a neobtěžuj,“ zavrčel Barchánek. Hovor utichl.

„Jaké obtěžování?“ počal opět Maršík. „Nevěsta mě náhodou ráda vidí, když budeme teď přátelský... Budeme spolu žít ve svornosti...“

Sestry se pobouřily a řekly: „Nechte si to!“

„Panno nevěstinko,“ zazpíval Maršík, „mohl bych vás vyzvat na taneček? Vy jste mladá, já jsem mladej a všechny se budou dívat, jak nám to sluší...“

Stařec se rozzuřil a počal spílati Maršíkovi.

„Vy si to nechte,“ obořil se na něho zeť, „a moc se mi tu neroztahujte... náhodou...“

Marie a Tekla se zvedly a mířily ke vchodu. Barchánek je následoval.

„Náhodou,“ křičel za nimi Maršík, „náhodou mám víc peněz než vy.“

Barchánek ještě zahlédl, kterak zeť vytáhl z kapsy hrst zmuchlaných bankovek a mával jimi nad hlavou.

„Moh bych vám desítkama vytlouct oči, rozumíte? Náhodou jste proti mině holota, nic jinýho než holota!“

Starosta Linda přistoupil k opilci a počal jej konejšit. Maršík položil mu ruce na ramena a koktal: „Pane starosto, vy jedinej... vy víte, jakej jsem já člověk... řekněte těm pánům, že jsem upřímněj a že já vždycky rovnou...“

Zavzlykal a udeřil se do hrudi: „Co vy víte o člověku? Nic nevíte. Jednou řeknete: Maršík byl spravedlivej člověk, ale už bude pozdě...“

Paní Maršíková se vytratila, sehnala děti a odešla domů. Byla zarmoucena, velmi zarmoucena.

Maršík si přisedl k jednomu legionáři a počal se s ním přit o to, že rakouští vojáci zkusili víc než legionáři.

Hudba hrála „Ty budeš litovat, až půjdem od sebe, že jsme se tak milovali, ty mě a já tebe“. Tanečníci vířili v kole a dým z cigaret a doutníků houstl.

„V roce šestnáctým...“ breptal Maršík, „... bylo v Rusku všeho dužo², ale na Itálii bylo jen to kamení, ohromné skály... Fasovali jsme rum... rum jsme fasovali – a pan hejtman povídá: Maršíku... a já opatřil... Maršík vždycky posloužil...“

Legionář mávl rukou a odsedl od něho. Maršík blábolil pro sebe, přel se s někým a rozkládal rukama. Jeho opilý zrak se nořil do vlastního nitra a vyhrabával odtud kusé, nesouvislé vzpomínky.

Byl hlad, byla zima, neustálý drobný a pichlavý déšť. V botách čvachtalo bláto. Všude bláto, bahno a tma. Na nebi tma, na zemi tma. Někde rachotí kulomet. Vydává krátkou sérii a umlká. Temnotu prořízla raketa jak ohnivý prut. Mlhavá světelná koule skomírá na zemi, osvětluje ostnatý drát, jakým chrání zdejší majetníci svoje ploty před vpádem škodlivých lidí.

Obraz se mění. Zase je viděti dlouhou, předlouhou silnici. Topoly a nízké keře akátové. Na nebi stojí palčivé slunce, nepřítel pochodujícího vojska. Mezi zuby vrže písek.

„Nebylo nic...“ mručí Maršík. „Bída, hlad a žádné slitování. Ale já se postaral, o svého hejtmana i o sebe jsem se postaral. Co vy všichni víte o Maršíkovi.“

Hudba hrála mtata-mtata, cárarará. Párky tančily na šest, líce k líci. Maršík neslyší hudby, nevidí rozjařených tanečníků. Kadeř mu visí do čela a skelné oči úporně sledují nějakou myšlenku. Opět přichází ta druhá.

„Co chceš ode mne? Jdi pryč! Že prý užívám za její peníze a nedám o sobě vědět. Odstup ode mne a zapomeň na všechno. Já o tobě nechci slyšet, moje myšlení se změnilo...“

Avšak ona se nedá zapudit a kdesi hluboko v životě probral se těžký, zlověstný pocit a v boku zaťukalo bystře a vesele...

² Hodně, mnoho (z pol.). Pozn. red.

Hlava šestá

1

Zapuzoval ji, ale ona opět přicházela. Nechtěl o ní slyšet, ale ona se dala slyšet. Zatvrzele setrval v mlčení a nechodil jí na oči. Bláhově doufal, že všechno bude zrušeno, ona zapomene a on opět vydychne. Avšak nastrojil blud a sám se potácel v onom bludu a neznal cesty, která by jej vyvedla z nesnází.

Mnoho dní se jí vyhýbal, ničeho o ní nevěděl a již počala v něm klíčit naděje, že ona se již smířila se svým osudem a zapomene.

Chodil do služby jako obvykle a vykonával naučenou práci. Stál na plošině vagónu a dával pozor na signál, když tu se k němu přiblížil hlídač.

„Hele, tady jseš,“ pravil, „já koukám, koukám, kde je Maršík, a von je tady.“

„Co chcete, táto?“ tázal se brzdař.

„Já nic,“ odvětil hlídač, „ale náká ženská vod tebe něco chce.“ Maršík cítil, že se mu srdce zastavilo.

„Jaká ženská?“ ozval se stísněně.

„Ale taková starší nějaká, suchá... Ještě jsem si myslel, jestli to není tvoje manželka, pak jsem si řek, to nemůže bejt, protože já tu tvoji dobře znám.“

„To je mejlka!“ vykřikl Maršík, „já o žádný ženský nic nevím, asi sháněla někoho jinýho...“

„Ba ne, hochu. Hledala tebe, nikoho jinýho. Arciže se ptala po nějakým... jméno mi vypadlo, já jí ještě říkám: ‚Takovýho jména tu nikdo není.‘ Ona: ‚Musí tu bejt!‘ ‚Milá zlatá,‘ já na to, ‚já to přeci musím lepší vědět.‘ Stojí a nehejbá se. Já se ptám: ‚Tak dobře, jak má ten dotyčnej vyhlížet?‘ Ona: ‚Takovej a takovej, prostřední postavy a má blond kudrnatý vlasy a pod nosem kartáček.‘“

„Takovej je!“ namítl Maršík.

„Taky jsem si myslil a povídám slečně, že je to těžký. Že se musí obrátit jinam. Ale ona, ne, ne, a nedá se odbejt. Počkat! říkám si a zavedl jsem ji do boudy a posvítil jsem si na ni. Rychtyk! Hned jsem ji poznal.“

„Jak to?“ zachvěl se Maršík.

„Docela jednoduše,“ rozprávěl děda, „viděl jsem vás ondyňo z električky. Bylo to na Mírovým náměstí. Šli jste procházkou kolem kostela ke Praze. Ještě jsem si tak myslil, není-li ona z přízně, ale pak jsem si řekl, kdopak by se vodil s příbuznou?“

„Táto, dejte si říct, to není možný, já o ničem nevím, je to omyl, jak povídám.“

„Ty jseš taky omyl. Copak jsem slepej? Já, holenku, mám zrak jako orel. Co vidím, to vidím, to je marný.“

„A co ona?“

„Nevím. Nechtěla mi to zjevit. Vyptávám se jí, co mám jako vyřídit, ale ona, ne, ne, já musím s ním osobně mluvit. Když odcházela, ještě se otočila a řekla, že ti mám vyřídit... copak honem... že máš dát o sobě vědět, jinak že na tebe dokročí soudně.“

„Tu to máme!“ pomyslí si Maršík s úlekem.

„Jojo!“ zazíval hlídač. Šoural se ke své boudě a vrčel: „Měl by sis, Maršíku, dát svátek. Přeci starší ženatý chlap... copak se tohle smí? Z toho nikdy nic dobrýho nekouká.“

„Táto,“ křikl za ním Maršík. Hlídač se zastavil.

„Prosím vás, nikomu ani muk! Já bych moc nerad.“ Stařec mávl rukou.

„Beze všeho. Co bych se bral o cizí? Já mám dost svýho. Ale nemá to bejt, nech si říct, Maršíku, nemá to bejt –“

Hlídač odešel a zanechal Maršíka strnulého, jako by byl zasažen silným elektrickým výbojem. Duše v něm zledovatěla. Myšlenky se zastavily a zůstaly trčet v pustém prostoru. Vyhodil do výše kámen, chtěje zasáhnout nebesa. Avšak nebe vrací kámen, který s hukotem padá k zemi. Kdo odvrátí pohromu od jeho hlavy?

„Ona mne chce udat. Vyženou mne z místa a já zde budu stát. Co si počnu? To se nesmí stát.“ Hned zítra, zítra uvede všechno do

pořádku. Udělá takové opatření... konec a dost. Ale jaké opatření udělá, to nevěděl.

Druhého dne zastavil se na hlavní poště. Slečna, za okénkem mu vydala tři dopisy na značku ‚Máj‘. Uchýlil se do koutku a roztrhl obálku. V prvním dopise vyslovuje své znepokojení, že se nedá vidět. Není-li snad nemocen? Dotazuje se, je-li byt v pořádku a jestli se rozhodl koupit nábytek. Je smutná, myslí pořád na něho a v duchu mu hladí kučeravý vlas. Zdali on také vzpomíná na ni? Až dostane tyto řádky do rukou, nechť ji neprodleně vysvobodí z jejího smutku.

Druhý dopis byl naléhavější. Nedovede si vysvětlit, proč neodpověděl a proč se neukazuje. Z neumělých řádků volá naléhavá prosba a číší nárek osamělé bytosti. Tak si zvykla na něho, že si nedovede jinak život představit. Bojí se, aby si něco neudělala, bojí se o Vladimíra, aby si neudělal něco zlého. Málo-li je neštěstí na světě? Doufá, že se všechno k dobrému obrátí a že budou spolu šťastni.

Třetí dopis je hrozivě chladný. Píše: „Ctěný Pane, byla jsem tam u Vás na nádraží, ještě jsem si já hloupá myslila, jestli nejste nemocný, takový strach jsem o Vás měla a ten pán mi řekl, dal jste si falešné jméno, vidím, že jste celý falešný, ten pán mi řekl, že takovýho jména tu nikdy nikdo nebyl, do mě jako když hrom udeřil a já hned věděla, na čem jsem. Ale jen si nemyslete, já k svému právu přijdu, dám to Doktorovi, je ještě spravedlnost a on mně dopomůže k mému právu. Milý Vládičku, možná, že ti křivdím, já si hned dělám myšlenky, možná, že je v tom něco jiného, celé noci nespím, co jsem udělala, že mám být tak trestaná. Pořád si říkám, ty hloupá, nemáš si to tak brát, ale co je to platné, tak už se nezlob a přijď, když ne, tak vím, na čem jsem a dám to Doktorovi, ten si už bude vědět rady, já tohle měla vědět, já jsem si vždycky myslila, to nemůže být, já nesmím být šťastná jako ty druhé, tak už se nezlob a ještě jednou Tě srdečně zdraví Tvá upřímná Alžběta. Jestli nepřijdete, pane Maršík, tak bude zle, neb jsem ke všemu odhodlaná.“

Dopisy roztrhal na drobné kousky a vhodil je do koše. Pak odešel naproti do papírnického závodu a koupil si dopisní papír a poštovní známku. Vrátil se zpět a chystal se napsati psaní. Ale všecky stoly ve dvoraně byly obsazeny. Usedl poblíže jednoho stolu a čekal, až se uvolní. Čekal dlouho a marně. U stolu sedí jeden starý pán a píše cosi na velký arch papíru. Napíše slovo, pak lechtá se násadkou pod nosem a pohlíží zamyšleně k zasklenému stropu. Po chvíli napíše opět slovo a zase přemítá. Pohybuje brvami a hučí cosi pro sebe. Chvilkami zkouší péro na nehtu a upravuje si skřípec na nose.

Omrzelo jej čekat i usídlil se vedle něho, rozložil dopisní papír a chystal se psát. Pán přísně změřil rušitele a zdálo se, že se na něho osopí. Avšak zahučel pouze něco pod nos, odsunul se stranou, a nedůvěřivě zakrýváje svůj papír, pokračoval v práci.

Maršík ořezal si inkoustovou tužku a dal se do psaní. Nešlo mu to jak obvykle. Pošilhával po svém sousedovi a starý pán naň hleděl úkosem. Maršík namáhavě řadil slovo ke slovu a zapomínal na švihácké klíčky a ozdoby. Dopis byl stručný. Oznámil pouze místo a čas dostaveníčka a ostatní že vysvětlí ústně. Chtěl se podle svého zvyku podepsat Vladimír Podhorský, ale tu si vzpomněl na větu z jejího dopisu: „Jestli nepřijdete, pane Maršík, tak bude zle, neb jsem ke všemu odhodlaná.“

Napsal pouze „Vla“, zarazil se a přitlačil tužku. Špička se zlomila a Maršík zakončil dopis výraznou tečkou, od níž se táhla vlasová čára.

Když skončil, měl nos i rty pokryty fialovými tečkami, které vydávaly svědectví o úporném přemýšlení. Opustil nevládného souseda, který si oddychl, rozložil se pohodlně a pokračoval ve spisování.

Vhodil dopis do schránky a zamumlal: „Tak!“

Jeho dolní ret byl vysunut dopředu a v očích se zakmitl zlověstný plamínek.

2

Seznával již z dálky, že je uražena, a podle jejího kroku bylo lze souditi, že se tak lehce nevzdá a že bude žádat jasné vysvětlení. Když se přiblížila, viděl, že její bledé rty jsou vzdorovitě sevřeny a z černých rýh pod očima promlouvají muka probdělých nocí.

Avšak když spatřila toho muže, který přišel tentokráte v stejnokroji železničního zřízence, když uzřela kadeř, deroucí se zpod šikmo posazené čapky, tu zjihly její tahy a ubohé srdce pod plisovanou blůzou bilo vášnivě a žádostivě.

Pozdravil ji nejistě a s předstíranou bodrostí. Ona odpověděla: „Dobrý večer, pane Maršík!“ a utkvěla pátravým pohledem na jeho tváři.

Chtěl ji vzít pod paží, ale ona se mu vysmekla. Nejprve ať se omluví.

Zavalil ji přívalem slov a jeho řeč byla příliš hlučná. Přerušila ho chladně a chtěla vědět, proč se jí představil pod falešným jménem.

Vysvětlil jí, že to jinak nešlo, vždycky tomu bývá tak v podobných případech. Opatrnost mu velela, aby užil nepravého jména; tenkrát se ještě tak dobře neznali. Nyní je to už jiné, není-liž pravda?

Jeho vysvětlení uklidnilo ji jen zčásti. Zahrnovala ho bouřlivými výčitkami. Proč se tak dlouho neukazoval, proč neodpovídal na její dopisy?

„Byl jsem nemocen,“ odpověděl Maršík.

Co mu bylo?

„Zuby mne bolely,“ objasnil, „hrozně jsem zkusil. Jako by mně žhavým drátem... já myslel, že se zjevím.“

Znepokojila se.

„Měl jste si natřít dásně lihem. Chcete, já vám dám řebíček, ono to přejde.“

Prý už je zase dobře. Ale opravdu, nebylo mu do smíchu. Nejprve mu v zubu jako by trhlo a pak najednou trrr! Jako když

zvoní telefon. Celé noci prostéнал a otloukal hlavu o zeď. Dnes už je všechno dobré, už se tomu směje.

Míníla, že asi chytil průvan, ó, to ona zná. Ví, co to je, když zuby zlobí. Mohla by vypravovat. Ale jen když je zase dobře. Hrud' jí zalíla vlna něhy k onomu člověku se světlou kadeří. Tolik zkusí, noci prokřičel a ona hýčkala proti němu nehezká podezření. Je škaredá ženská s ošklivou povahou. Nezaslouží si toho štěstí.

Zavěsila se do něho celou tíhou. Maršík se zatetelil odporem a chladná vlna přeběhla mu po zádech. Podívejme se na ni, na tu krotkou! Zavěsila se do něho, drží a nepustí. Doufal, že ho uvítá s výčitkami, že dojde k prudkému výstupu a že bude chtít vědět, co učiní s její vkladní knížkou. A že to všechno urovná, ona že se spokojí s prohlášením, že jí nahradí škodu, a nechá ho jít svou cestou. Zatím jej hladí po tváři a zahrnuje ho lichotkami.

„Živote prokletý, co mě to jenom napadlo, zaplést se takhle se ženskou!“

Leč nevzdával se. Snad se mu ještě podaří vyvolat roztržku. Utrhl se na ni. Jak jenom mohla mít o něm tak špatné mínění? Je nějaký zloděj či podvodník? Oho, to by si vyprosil!

Odstrčil ji a odcházel od ní rozhodným krokem člověka, který se nemíní vrátit.

Vytřeštila oči a žalostně hleděla za mužem se světlou kadeří, který se vzdaloval a odnášel její naděje.

„Vlá - áďo!“ zalkala zoufale.

Než ten člověk vzdorovitě dupal a zmenšoval se.

Odcházejí od ní upřímné modré oči a nechávají Alžbětu Válovou samotnu. Vztáhla po něm ruce, aby jej zachytila, toho vytouženého muže, který jí má vysvobodit z poddanství, aby ji povýšil na vdanou paní a zastal se jí proti všem, kteří by jí chtěli ublížit. Rozpřáhla náruč po štěstí, které prchalo, po štěstí, které náleží každé ženě.

On však dupe podpatky a vzdaluje se. Propukla v slzy. Otřásal jí usedavý pláč. Maršík se ohlédl a spatřil, že jakýsi pán stojí vedle ní a rozkládá rukama. Lidé se počínají zastavovat.

Ulekl se. Jenom ne žádné pohoršení, jenom ne vyvolávat veřejnou pozornost! Pěkně děkuju. Pořád byl tak opatrný a najednou –

Kvapně se k ní vrátil, vyrval ji z rukou útlocitného pána a odvedl ji do postranní ulice. Zaútočil na ni domluvami. Proč tak vyvádí, hloupá? Vždyť on to tak nemyslí; chtěl ji jenom zkoumat.

Usmála se na něho závojem slzí a počala jej ujišťovat, že už nebude tak pošetilá. Vždyť ona dobře ví, že je upřímný a že ji nedá.

Připoutala se k němu a vzdychla: „Vládo, Vládičku!“

Ale vždyť on se nejmenuje Vladimír... škoda, to jméno slušelo těm snivě zvlněným vlasům a té kadeři, která padá do čela. A zatím se jmenuje Josef. Budiž! Je to jméno solidní, které nedá dopustit na Alžbětu Válovou a které z ní učiní samostatnou paní. Josef! Může být krásnějšího jména než Josef?

Vyptávala se ho lživě, co rád jí, a jevila obavy, není-li vybíravý a jestli mu vyhoví. Řekl, že je se vším spokojen, neboť je starý voják. V poli kolikrát nebylo do čeho píchnout, i důstojníci mívali hlad.

Do cesty jim vběhlo špinavé dítě, které nabízelo květiny. Koupil Alžbětě kytici kopretin. Přijala ji vděčně, odhalujíc vysedlé dásně a porcelánový chrup, a pravila: „Schovám si ji na památku.“

Večer ji zavedl do biografu. Nejprve viděli závody na motorové lodici, pak jakýsi fotbalový zápas se míhal na plátně; někde odhalovali pamětní desku; pochodovalo vojsko a Mussolini řečnil; ke konci byly dostihy a módní přehlídka.

Hleděli na to bez zájmu, držíce se za ruce. Pak ale spatřili operetu, ve které zpívaly tipmamzelky³ a břinkaly k tomu do taktu na psací stroje, slečny v kanceláři nepracovaly, ale ukazovaly nožky. Uviděli krásné pokoje s přepychovým nábytkem, široké skleněné dveře, samé dveře. A život v těch nádherných komnatách byl samá píseň, samý tanec. Tančily komorné s koketními čepečky, tančil generální ředitel, mladý a oholený švihák s cylindrem, ve fraku a s usměvavou tváří, tančil i vousatý vrátný v komické livreji a tančila

³ Tipmamzelka – písárka na stroji. *Pozn. red.*

ona, světlavá, štíhlá slečna, která byla jenom chudá písárka, ale udělala štěstí – vzal si ji generální ředitel. Vedl ji k oltáři celou bílou, s vínkem pomerančových květů a lidé na ulici mávali šátečky a zpívali. A ti dva lidé měli líc přizehnutou k líci a také zpívali, až se obraz rozplynul.

Cítila uspokojení z toho, že chudá slečna udělala štěstí, on byl také spokojen, že všechno dobře dopadlo. Líbilo se mu, že zpívali, tančili a pili šumivé víno a užívali. Všecko šlo tak lehce, při zvuku hudby, žádné starosti, žádné dotěrné myšlenky. Tak to má být.

Po představení ji vedl k domovu a počala se ho vyptávat, je-li byt zařízen a koupil-li nábytek. Ujistil ji, že je všechno v pořádku. Upozornila jej, že zítra opouští službu. Zítra!

„No, budiž! Dnes nebo zítra... Jednou musí být konec.“

„Zítra tě zavedu do bytu,“ řekl.

„Jak to?“

Budou bydlet pohromadě. Od zítřka.

Namítla ostýchavě, že nejsou oddáni.

Mávl rukou. To je to nejmenší. Tak je to dnes moderní. Veselka může být později.

3

Mluvila o tom, že by si přála mít církevní oddávky. Chtěla by mít hudbu, květiny a vůni kadidla. Od oltáře by si přála kráčet po červeném běhounu. Odtud vede cesta k fotografovi, který zhotovuje podobenky, na nichž snoubenci se drží za ruce a dívají si do očí.

Maršík odpovídal mdle a neurčitě. Cítil těžkou únavu a jeho oči roztržitě těkaly. Její hlas dorážel jako šumění deště; on zachycoval poslední slova a sklíčeně přitakával.

Ona se viděla v jakémsi veselém příbytku, kde je slunce a plno barev. Jemu bylo, jako by jej kdosi uchopil za krk a násilím strkal do černého pytle. Byl obrazem suché vrbové větve, kterou otáčí kalný vítr a pudí ji k blízkým peřejím.

Večer, když ulehla k spánku, připravila si Alžběta sklenici vody, do níž ponořila kytici kopretin. Nenalézajíc spánku, naslouchala zpod pruhovaných peřin hlasům temnoty. Budík na policiče spěšně tikal a ve vodovodu cosi podivně kvílelo a šramotilo.

Když pak konečně usnula, tu přistoupil k lůžku sen v podobě oběšené paní. Plísnila Alžbětu, že se do perského koberce dali moli. Vytýkala jí, že se chce vdávat a paní opustit, ačkoli dobře ví, že dnes je těžko pořádnou holku dostat.

Avšak Maršík nešel domů; dotěrné myšlenky smýkaly jím ulicemi. Měl těžkou hlavu, okoralé rty a v ústech cítil kovovou příchut'. Cítil se opuštěn a zaskočen. Myšlenky jej zradily, ty myšlenky, které tak lehce rodila lebka pod jemně zvlněnými vlasy. Zapletly jej do zrádných sítin a opustily jej zoufalého.

Jazyk jej zradil. Odešla od něho slova, která ho měla vysvobodit od té druhé. Oplýval slovy, když byl ve společnosti a když dával něco k lepšímu. Ale neměl slov, když jich potřeboval. Kdyby byl měl dosti vybraných slov, pak by onu ženu přiměl, aby se ho vzdala. Všechno by bylo pak jednodušší, jasnější a snadnější. Žilo by se lehce a příjemně jako dříve. Dal se obloudit obrazivostí, která mu nabízela vilu s balkónem. Tehdy bylo mnoho slov na vybudování a okrášení vysněné vily. Nyní pak je málo slov a jsou to slova mdlá a nevýrazná.

Shlížely naň temné fasády domů, jež majetnický duch vyšperkoval sádrovými květy a ornamenty. Potemněla okna, za nimiž spali lidé, kteří měli své starosti, i ti, kteří měli vystaráno. Jenom jedno okno bylo osvětleno a unikal jím nářek nemocného děcka. Spalo to veliké, kamenné město, jehož ulicemi se potácel železniční zřízenec Josef Maršík, marně se snaže ukonejšit zjitřenou mysl.

„Máš mít, cos chtěla,“ dumal temně. „Sama si o to loudíš. Já jsem to nechtěl, já nejsem takový. Sama ses na mne přilepila, krotká, jako by jiných mužských nebylo.“

Pocítil lítost nad sebou.

„Zač já bych měl trpět? Ne pro sebe, já se staral o rodinu, aby měla kde být. A tohle má člověk za všechno...“

Nad vchodem noční místnosti běhala červená, modrá a zelená světla a tvořila písmena. Maršík slabikoval: „Cristal-Kiosk, Cristal-Kiosk“. Divné slovo, cizokrajné slovo. Odkud se taková slova berou? Zastavil automobil, vrátný přiskakuje a otvírá dvířka. Z vozu vyvalil se tlustý pán ve smokingu a jedna štíhlá slečna s velkou loutkou v náruči. Je slyšet, jak pod zemí šveholí housle a bečí saxofon svým tesklivým, zvířecím hlasem.

„Užívají,“ pomyslí si trpce. Užívají, ačkoli Maršík se truí a má starosti. Jedí pokrmy, které mají francouzská jména, a pijí šumivé víno. V náruči svírají veselé a ochotné slečny a hudba jim k tomu hraje.

Také by mohl užívat. Beze všeho. Možná, že má víc peněz než ten otlý gentleman ve smokingu. Mohl by podarovat veselou a ochotnou slečnu. Má bankovky fialové, modré i zelené. Některé nosí zmuchlané v kapse. Onehdy se jimi chlubil a Barchánek vyvaloval oči. Ač vidí, kulhavý Jidáš, co Maršík obnáší!

Vzpomněl si na bankovky, uschované v konzervové krabici, a zaúpěl. Prochází se po ulicích a zatím možná zlý a škodlivý člověk blíží se k opuštěnému lomu, prodírá se ostružinami a svítí elektrickou lampičkou. Hledá poklad, Maršíkův poklad!

Zachvátila jej panika. Snad je ještě čas vyrvati z ruky zlému a škodlivému člověku svůj poklad. Podívejme se na něho, na lupiče, ten by se poměl za Maršíkovy peníze, to věřím...

A za dvě hodiny potom klusal po silnici, kolem spících bud, které nabízejí výletníkům lepkavá cukrátky, pomeranče, limonádu i scvrklé uzenky. Minul ohradu fotbalového hřiště, která je pomalována velkým reklamním nápisem, a přeskočil příkop. Na zvlněném návrší stojí borový háj. Podél lesíku vede úvoz. Dozrávající obilí dýše slámou. Z dálky je slyšet lidské hlasy a štěkot psa.

Je dusno pod těžkým příkrovem mraku, který visí nad krajinou. Maršík cítí, že mu po zádech stékají krůpěje potu. Zde je bývalý lom

a Maršík vstoupil do jámy a prodíral se ostružinovými keři. Kopřiva jej šlehla do tváře. Kámen stál na svém místě, nikdo jím nepohnul. Pod kamenem je zahrabána konzervová krabice a v ní jsou ony peníze, fialové a modré. Vyňal jednu modrou a vložil ji do svého zápisníku. Pak postál v zamyšlení nad svým pokladem.

Bylo to lehkomyšlné, ponechat jmění na tomto místě. Majetek nelze uschovávat pod kamenem, dlužno si proň vymyslet jiný, bezpečnější úkryt. Peníze chtěl, aby byly ukryty doma, pod střechou.

Odhodil konzervovou krabici a plátěný sáček vstrčil pod košili. Uháněl z tohoto místa, odnášeje peníze jako kočka svá kořata. Obec spala, všecko spalo v té dusné noci. Přemetl se přes plot Barchánkova domku a otevřeným oknem se vkradl do své světnice. Zastavil se a velel tlukoucímu srdci, aby se uklidnilo. Uvědomil si, že od jisté doby chodí domů oknem místo dveřmi a noc je mu den a den je noc. Od té doby, co se seznámil s onou ženou a opatruje poklad, změnil své zvyky.

Manželka spala a v nose jí hvízdalo. I děti spaly a chvilkami mlaskaly ze sna. Maršík neslyšně přiblížil se k své posteli, vytáhl zavírák a rozpáral slamník. Do rozparku vložil sáček s bankovkami.

Pak se tiše svlékl a ulehl. Údy mu spoutala těžká únava. Přivalil se spánek a odnesl Maršíka do jiných krajin.

Hlava sedmá

1

Paní Skrbkové přivedla dohazovačka novou služku. Je dosud mladá, sotva škoře odrostlá, má veliké nohy a takové ruce, které vnukají podezření, že každou chvíli něco upustí a rozbijí. Je nesmělá a ustrašená jako všechny služebné, které jsou první den v místě. Jí polévku a dává pozor, aby nesrkala, a tváří se ctnostně.

Alžběta má pocit, jaký mívají lidé, kteří čekají na vlak. Z domova odchází a posud nikde není. Dívá se nevraživě na novou služku. Kouká se jako svatá, ale víme, jaká je. Jistě bude postávat u vrat a bavit se s vojákem. Bude se tahat s mužskými a vyvádět. Dnes je tichounká jako vodička, ale zakrátko bude odmlouvat. Jmenuje se Julie a to je divné. Léta tu přebývala Alžběta a najednou – Julie.

Léta vládla Alžběta v těchto pokojích, oháněla se smetákem, drhla a smýčila. Nábytek ji důvěrně znal, nádobí ji znalo, i koberce, které sbalené vlekla po schodech. Když ráno vstávala, tu zdravil ji obrázek na stěně. Buclaté děcko objímá hlavu bernardýnského psa. Když se vykloní z okna, tu spatří naproti starého pána s brýlemi, jenž zalévá květiny. A k večeru hraje jeden poštovní zřízenec na křídlovku. Když jde Alžběta z nákupu, tu potkává na schodech onu tlustou paní z třetího patra. Má rukavičkářskou dílnu a žije s jedním agentem. Pořád se říkalo, že se budou brát, ale on se k tomu nemá. Paní má velikou dceru a ta je vychovávána v klášteře. Doma by to nedělalo dobrotu. Ale ten agent je na rukavičkářku hodný a nosí jí dárky. Má tak některá ženská štěstí.

A dole v podzemí žije uhlíř ve svém krámku. U něho kupuje Alžběta otýpky dříví. Uhlíř má kavku s ustříhnutými křídly, umouněného a všetečného ptáka, který obskakuje zákazníky jako psík. A uhlíř je vdovec, má hromadu dětí, které se celý den popelí na ulici, a večer je otec shání s bičem v ruce, aby si umyly nohy a šly spát. Několik domů odtud je výčep, kam chodí Alžběta pánům pro

pivo. Každý večer tam šoféři mastí karty a jejich snoubenky sedí jim po boku a pijí vermut.

Toto všecko náleželo dosud Alžbětě, vdovec uhlíř a jeho havěť, rukavičkářka s agentem, křídlovka poštovního zřízence, zrcadla na schodech ve vyřezávaných rámech, pan domácí, který nosí svrchník přehozený přes plece, ženská, která zazvoní u dveří a brečlavým hlasem nabízí tkaničky do bot a pak se spokojí hrnkem kávy, chlap, který zoufale řve na celý dům „kůůžéé“. To všecko byl domov Alžběty Válové, ale dnešním dnem to patří služebné, která se nazývá Julie.

Můj bože, zdalipak ta Julie poslouží paní a bude věrná, jako byla Alžběta? Věru, na Alžbětu se nemůže říci ani tohle, takovou holku paní jistě nenajde.

Chodí po pokojích, srdce má zmámené, plakala by, a neví proč. Paní nic neříká, měla by politovat Alžbětu, nebo ji aspoň vyplísnit. Avšak ona se usadila k svému psacímu stroji, nasadila si brýle s obrubou ze želvoviny a cosi píše. Pán přijde až pozítří, už mu nepřinese k večeři sklenici piva a svazek ředkviček od té báby, která sedí před uzenářským krámem. Z pána vane kolínskou vodou a má vlasy prořidlé. To její Vladimír, totiž Josef, má vlasy husté, jemně zvlněné. Alžbětu píchlo u srdce. Co asi dělá ten její? Možná, že je teď v jejich budoucím příbytku, velí řemeslníkům, sám pomáhá, chystá a stará se. Má mnoho práce, na nádraží je služba těžká a odpovědná, ale Maršík se vyzná, každému poslouží a pání ho mají rádi. Všude je oblíben, nikoho nezarmoutí a vždycky dá něco veselého k lepšímu. Jistě k ní bude upřímný a zastane se ženy proti každému. Jenom jestli není útrata, on si rád popřává, to je na něm vidět. Ale až se ožení, však on se usadí, svobodní mají lehčí mysl než ženatí.

Alžběta by si přála promluvit s paní slovíčko, když se dnes vidí naposled, a ptá se, nemá-li umýt okna. Paní ani nezdvihla hlavu od psacího stroje, píše, pořád píše, a jenom na půl úst utrousila, že to už není její věc. Okna umyje Julie. Alžběta byla uražena – kdepak Julie, ta nohatá Julie! Je na ní vidět, jaká je nešikovná. Takhle s pány se

vodit, to ano, to trefí taková žába, ale ten pořádek, jaký tady zavládne, až ona vytáhne paty, ten pořádek nechce vidět. Ostatně, milostpaní, jak si přejete. Já jsem od nynějška samostatná paní, mně nemá nikdo co poroučet. Ráda bych viděla toho, kdo by si na mne chtěl dovolit, však by si to Josef s ním srovnal! Josef se nedá, na jedno slovo má dvacet. Od Josefa si dá říci, od cizího nikoliv.

Již se přiblížil večer a Alžbětě nastává chvíle odchodu. Klečí u proutěného koše, skládá prádlo a šaty. Navrch klade krabici se šitím, album s plyšovými deskami a kovovými rohy i budík, jehož ciferník světélkuje potmě. Nezapomněla ani na sešity románu „Tajemství zločinného lékaře“. Bude čítati v této knize se svým manželem Josefem, až bude všechno uklizeno a vycíděno, jestli on nebude mít nic na práci. Upěchovala věci v koši, opřela se kolenem o víko a stiskla patentní zámek. Vstala a bloudila zrakem po kuchyni, jestli něco nezapomněla. Zdá se, že je všechno v pořádku. Nohatá Julie stojí v kuchyni se svěšenýma rukama a dívá se na ni. Chtěla by být v něčem užitečná, ale netroufá si Alžbětě nabídnout své služby.

Alžbětin zrak padl na vázičku, ve které je kytice kopretin. Má tu kytici od Josefa zde nechat? Usoudila, že bude mít plné ruce a že musí kopretiny opustit. Důrazně uložila Julii, aby přilévala do vázy čerstvou vodu, dokud květiny neuschnou.

Nemehlo Julie horlivě kývla a slíbila, že kopretiny neopustí.

„Bodejť!“ pomyslila si Alžběta. „Ty máš hlavu na tancovačky, a ne na cizí květiny.“

„Tak, co jsem ještě chtěla? To bylo asi všechno... Bože, já mám hlavu...“

Opravdu, už nemá, co by zde pohledávala. Její zrak padl na železnou postel s pruhovanými peřinami. Bude zde nyní spávat nohatá Julie. Když ráno otevře oči, bude ji vítati buclaté děcko, které objímá hlavu bernardýnského psa. Alžběta je zde cizí.

Vešla do pokoje k paní a řekla: „Tak, milostpaní, já už bych teda šla.“

Paní povstala a podala jí ruku: „Mějte se dobře, Alžběto. Přejí vám mnoho štěstí v tom novém stavu.“

Alžběta slzí a paní se jí rozplývá v mlze.

„Já jim mnohokrát za všechno děkuju... za všechno... za dobrý důmnění o mně... milostpánovi nevrátili z prádelny tu košili ze surového hedvábí... já jim to řekla, ještě měli hubu.“

„Dobře, dobře, Alžběto.“

„Oni byli na mě hodná, já nevím, jak bych se odsloužila... já byla taky spravedlivá... měla jsem vždycky u nich zastání...“

„Já jsem nerada, že jdete, ale když jste se rozhodla –“

Alžběta zakvílela: „A ten kupec zase přirazil na cikorce, krupici a na všem. Má velký oči a neví, co by měl požadovat. Však já mu to pověděla přede všema lidma... Mělo by se posílat do konzumu, tam jsou solidnější... a všechno mají čistý, bože, bože, milostpaní, já jim ani nemůžu říct, jak mi je, všechno na mne zrovna padá...“

Paní se snaží uchláholit Alžbětu, ale ona štká pořád lítostivěji. Má špatné svědomí, že jde z místa, kdo ví, myslí si, jaká ta Julie bude, nic dobrého jí nekouká z očí.

Konečně se rozloučily. Přišel domovník, aby jí pomohl snést koš do přízemí. Podařilo se mu to pomocí četných kleteb a sténání „to je tíha, lidi, to je tíha!“.

Alžběta vyčkávala před domem, až se objeví Josef, její snoubenec.

2

Josef, snoubenec, zatím měnil tisícorunu. Zachvátil jej jakýsi vír, divný zmatek, který jej nutil navštěvovat obchody a nakupovat nejrůznější předměty.

Kdyby se ho někdo tázal, proč tak činí, nedovedl by odpovědět.

Opakoval svéhlavě, mysle na modrou bankovku: „Já ji musím dorazit, to bych se na to podíval!“

Vešel do galanterního obchodu, koupil tam dvoje šle, peněženku a kapesní zrcátko. Obchodník na něj dorážel, čím může ještě posloužit. Maršík neodpovídal. Prodavač si připravil motouz

a papír a chystal se zabalit věci. Náhle se Maršík probral a žádal ještě kapesní svítilnu.

Řekl: „Dejte mi baterku, abych si moh posvítit, až půjdu v noci domů.“

Zařinčela záznamní pokladna, podali mu balíček a Maršík se ocitl na ulici.

Stál, starostlivě pohlížeje na výkladní skříň, pohybuje rty.

Náhle se rozhodl, vstoupil znovu do krámu a koupil si půl tuctu ponožek a dvě kravaty. Zeptal se na cenu košil, uslyšel číslo, mávl rukou a řekl, že se ještě staví. Pak zahučel několik nesrozumitelných slov a odešel.

Obchodník vyšel ze dveří a dlouho pohlížel za ním.

Maršík se ubíral po ulici a mumlal: „Co jsem to chtěl, teď jsem něco chtěl, a už nevím.“

Zastavil se před kloboučnickým závodem a díval se do výkladní skříně. Bylo tam poprsí jakéhosi růžového gentlemana, který měl na hlavě šikmo posazený klobouk. Růžový gentleman cenil zoubky a usmíval se na Maršíka. Maršík zamumlal: „Bodejť, tu to máme,“ a vstoupil do krámu. Vybral si velurový, huňatý klobouk štikové barvy. Klobouk mu byl malý. V zrcadle se obrázela jeho postava, klobouk mu seděl na temeni hlavy a to mu dodávalo vzezření ostýchavého venkovského studenta.

Prodavač jej obskakoval a švitořil: „To je nezvyk, to se poddává, mám pánovi klobouček zabalit? Tato fazóna se moc nosí, je velmi žádána.“

Když Maršík neodpovídal, vložil klobouk do papírového sáčku a mnul si ruce.

Zákazník se probral a pravil: „Ještě bych chtěl jeden klobouk, víte, takový klobouk –“

Prodavač zašveholil: „Ó, prosím, prosím, co by to mělo být?“

„Víte,“ objasnil Maršík, „zelenej, co se krempa napřed klopí.“

Prodavač odušil, že okamžitě poslouží, a poskočil.

Maršík uviděl v zrcadle svou hlavu, ozdobenou poklopem zeleného, mysliveckého klobouku. Zjistil, že se kadeř dere zpod

dýnka a dotýká se pravého obočí. Připadal si cizí a komický jako každý muž, který si posadí na hlavu nový klobouk.

Měl nyní v jedné ruce balíček a v druhé ruce sáček; v tom sáčku dva klobouky, velurový, štikové barvy, a zelený, myslivecký. V kapse u kalhot měl několik zelených bankovek a nějaké drobnější papírové peníze.

Klusal Fochovou třídou a hučel: „A já tě dorazím, ne že tě nedorazím. Uvidíš, že tě dorazím, ještě dnes večer to bude.“

Po chvíli jej pozřel brašnářský závod, protože Maršík seznal, že musí mít kufr, že nemůže být bez kufru.

„Takový kufr se potřebuje,“ tvrdil, jako by v něm někdo odporoval, „ani nevíš, kdy ho můžeš potřebovat. Taková věc má doma být.“

Nekoupil pouze velký, fíbrový⁴ kufr, ale ještě příruční brašnu. Připadalo mu, že právě dnes musí mít každý předmět dvojmo.

„Pro každý případ,“ opakoval svéhlavě, „jedna věc se ztratí nebo zmaří, a ať je po ruce hned druhá. To jinak nejde.“

Do kufru vložil nakoupené předměty a všecko odnesl na Wilsonovo nádraží a uložil v šatně. Když obdržel lístek, děl k sobě: „Tak, co jsem ještě chtěl? To by bylo asi všechno...“

Jakýsi hlásek prodral se z jeho nitra a tence zaševelil: „Cože? Všechno? Ba ne. Ještě jsi něco zapomněl. Vzpomínej!“

Maršík zaskřípěl zuby a zařval div ne nahlas: „Všecko mám! Nic nepotřebuju!“

„Ale jdi,“ odvětil tenounký hlásek, „ještě něco jsme chtěli.“

„Povídám,“ zařičel Maršík, „máme všecko. Já nic nechci slyšet!“

Tenounký hlásek úlisné domlouval: „Bez toho to nejde. To by pak všecko nemělo žádný smysl.“

„Řekl jsem a dost!“ zasípěl Maršík.

Ale vtom jej cosi popohnalo dopředu a Maršík se vidí v železářském obchodě, jak potěžkává v ruce kladívko.

„Co by to mělo stát?“ tázal se prodavačky.

⁴ Fíbr – umělá hmota z celulózy. Pozn. red.

Slečna odvětila, že deset korun.

„Moc-li?“ zaúpěl Maršík. „To přece není možný, takový hříšný peníze!“

Nabídl jí pět korun.

Slečna odvětila, že lituje, ale u nich jsou pevné ceny. „Tak si to nechte!“ zatvrdil se kupující a vzal za kliku.

Po chvíli nakoukl opět do krámu a zvolal: „Tak co? Osm korun bych dal. To je můj poslední slovo.“

Slečna odvětila: „Lituji. Na tom se nic nevydělá. To je tovární cena.“

„Jak myslíte.“ Maršík pokrčil rameny a odešel.

Ale ušel sotva dvacet kroků a opět se vrátil.

„Tak mi dejte to kladívko,“ řekl slečně. „Já jenom, že to potřebuju. Víte,“ zahovořil, „takový kladívko je v domácnosti nutný. Tady je potřeba něco přibít, tam zase je potřeba něco roztlouct, to jinak nejde. Tady máte deset korun. Já jenom, že to potřebuju. Pro doma, víte... Ale vy byste neměli bejt na peníze takový lačný. Odrazíte si tím všechny zákazníky. Já vám to povídám v dobrým. Deset korun je mnoho za takovou věc, a co je moc, to je moc...“

„Lumpárna je to,“ říkal si po cestě, „zlodějina a nic jiného. Deset korun za kousek železa. Mělo by se to úřadům oznámit. Kdo má na to dohlížet, ne-li úřady? Deset korun si nechají dát... Kdybych to tak nutně nepotřeboval pro domácnost, tak bych jí něco musel říct, co by mne třeba mrzelo. Ale když já pro domácnost –“

„Pro jakou domácnost?“ otázal se tenounký hlásek. „Ty jsi dobrý.“

„Pro domácnost, pro domácnost!“ zahlomozil Maršík. „Pro nic jiného než pro domácnost, a víc nechci slyšet!“

„Když pro domácnost, tak pro domácnost,“ odtušil tenounký hlásek, „jak myslíš. Ale tento... víš, ještě bychom něco potřebovali...“

„A co zase?“ děsí se Maršík.

„No, to... Však ty už víš...“

Maršík se pokořil a koupil v jednom obchodě se smíšeným zbožím dva kornoutky. V jednom byl tlučený pepř a v druhém paprika.

„To je totiž,“ zachechtal se tenounký hlas, „taky pro domácnost.“

Obrátil se a ubíral se nazpět se svěšenou hlavou, ve které vyskakovaly myšlenky jako bublinky v sodovce.

„Mnoho peněz jsem vydal,“ říkal si starostlivě, „deset korun si nechala dát za takové kladívko, jestlipak to, lidi, není... Však já jsem jí to pověděl... Kdybych neměl myšlení na jiné věci, tak bych třeba zavolal strážníka, aby si to s ní spravil...“

Zahnul do postranní ulice, kde byl dům, v němž do dneška sloužila Alžběta Válová.

Uviděl ji před domem. Stojí nepohnutě a trpělivě a někoho vyhlíží.

„Ta ženská tam stojí,“ řekl si Maršík mračně, „no, však už se dočkáš.“

Bylo mu proti mysli, že Alžběta stojí a vyčkává. Měla by mu jít vstříc a říci: „Pane, vy jste mi cizí a já jsem pro vás cizí ženská. Co bylo, bylo, jděte spánembohem!“

Ulevilo by se oběma, ale takhle –

„Kladívko mně překáží, zatracený prevít!“ postěžoval si Maršík.

„Ostatně jí řeknu, že je mezi námi konec. Copak jsem jediný mužský na světě? Jaképak štráchy s takovou!“

Poznala ho a živě se pohnula.

Podal jí ruku a pravil: „Tak bych byl jako tady!“

Ona mu řekla, že má u domovníka koš a že je třeba proň zajít.

Nesmírně jej to překvapilo. Koš! Jaký koš? Rozrušila ho zmínka o koši. S tím nepočítal. Mnoho si toho vzal na sebe. Alžbětu, její vkladní knížku a teď ještě koš. To je příliš na jednoho člověka. A pod blůzou má kladívko, za které vydal deset korun.

Vešel s Alžbětou do domovníkovy světnice a chopil se proutěného koše. Domovník pošinul čepici a zahuhlal: „Tak přeci, přeci? Přeju mnoho štěstí do toho nového stavu.“

Prohlídl si zkoumavě Maršíka, který vynášel koš, zrudlý a supající, a odhadl jej: „Moc na něm není. Takový střízlík. A pro Alžbětu se zdá být trochu mladý. Sakramentské dílo!“

Alžběta se rozloučila s domovníkem, vyšla na ulici a ještě jednou se ohlédla, aby dala sbohem tomu domu.

Z okna vyklání se tlustá rukavičkářka a kyne šátkem. Alžběta odpověděla na pozdrav a řekla si, že má přece jenom větší štěstí než ta paní. Žije s agentem takovou dobu a on se pořád k ničemu nemá, kdežto Alžběta se bude vdávat.

Počkali na příjezd pouliční dráhy a společně vtáhli proutěný koš do vlečného vozu.

3

Alžběta jej vyzvala, aby si sedl vedle ní. Odmítl a stál proti ní bokem, drže se kožené smyčky. Ve voze bylo málo cestujících. Jedna babička s koženou kabelou, žena s dítětem, které dumlalo prst a pohlíželo kulatýma očima před sebe, pán s popudlivým výrazem, který se hněval na svou paní, která seděla vedle něho a nemluvila se svým pánem, a konečně jakýsi mladík v citrónové košili, jenž četl sportovní časopis.

Maršík mlčel a pohlížel oknem do ulice. Obloukové lampy se kývaly pod nárazem větru a kolem nich tančily mušky. Domy ubíhaly dozadu, některé obchody měly staženy železné závěsy, jiné zářily prudkým světlem. Maršík si vzpomněl, jak chodil po obchodech nakupovat, a nyní soustředěně přemýšlel, jestli něco nezapomněl. Vypočítával: Dva kufry, dva klobouky, dvojce šle, ponožky... Při každém předmětu ohnul prst svěšené ruky. Když došlo na kladívko, ohnul palec.

Opět se pobouřil, že vydal za takový nicotný předmět tolik peněz. Cenu ostatních věcí nezkoumal, zaplatil požadovanou částku, aniž počítal. Neboť cena tohoto zboží přesahovala jeho představy; neuměl nakupovat, jako vůbec neumí nakupovat ten, kdo není na peníze zvyklý.

V duchu opět vybírá a nakupuje. „Jestlipak,“ přemítal, „jsem se choval tak, jako ostatní zákazníci? Nebylo v mém chování něco, řekněme, nápadného?“

Zachmuřil se.

„Ano, choval jsem se hloupě. Jako bych nedovedl promluvit s člověkem. Měl jsem tomu obchodníkovi říci: ‚Potřebuji kufr, poněvadž musím odcestovat. Sestra má veselku a zvala mne a to víte, já jí to nemůžu udělat, abych nepřišel. Ona si bere úředníka z cukrovaru.‘ Obchodník by odpověděl: ‚Aha, inu ovšem, tak vida, blahopřeji, hehehe...‘ Podal by mu ruku, vyprovodil by jej ze dveří a zahlaholil: ‚Pozdravujte ode mě...‘ ‚Děkuju, vyřídím...‘ Dlužno to s lidmi umět, ono to pak všechno jinak vypadá.“

Alžběta jej zatahala za kabát. Utrhl se. Zrovna si nesednu! Všem lidem na oči, každý se kouká, co to? ptá se, tadyhle ten pán se veze s takovou ženskou, co má proutěný koš...

Ona si myslila, že je ten její dnes nějaký divný, jaký nikdy nebýval. Nedivme se tomu, má přece starosti...

„Ale cože jedeme tak pozdě večer?“ Nemohlo se to udělat ve dne, když je světlo? V noci budou bouřit lidi. Možná, že řemeslníci nebyli včas hotovi; je to s nimi potíž. To bude po nich uklízení, nedej pánbůh! Kvůli nim aby ponocovali.

„Muzeum!“ zakřičel průvodčí.

Tramvaj zasténala a smýkala se kolem pomníku svatého Václava. Náměstí zářilo barevnými světly. Zdvihl se velký vítr. Obloukové lampy skřípaly a kymácely se jako kadidelnice.

Maršík chtěl s průvodčím zavést řeč o tom, že se dělá náramný vítr. Ale průvodčí neodpovídal a proštípoval lístky. Průvodčí jsou sdílní jenom na konečných stanicích.

Maršík si řekl, že by to kladívko zahodil, kdyby byl nedal za ně deset korun.

„Proč bys je zahazoval?“ zapištěl tenounký hlásek. „Potřebuješ je pro domácnost.“

Stáhl tvář, jako by ho zabolet zub.

Alžběta dumala: „Nebudu s uklízením hotova do rána. To je rozum, stěhovat se na noc!“

Pak se jí myšlenky přesmykly na domácnost, kterou opustila. Nyní už Julie, nemešlo, spí asi v její posteli. Dnes ještě dělá svatou, ale za pár dní s ní nebude k vydržení. Uvidíme, že bude samá tancovačka a samé vyrazení. S pivem bude k večeři přicházet pozdě, protože ji budou chytat mužští s pokřikem: „Dala mi napít!“

On nic nemluví a dívá se na ulici. Přece by mohl říci slovíčko. Jindy má řeči, až to škodí.

Přestupovali u Národního divadla. Opět musel vléci těžký koš; zrudl námahou a na čele mu vyvstala žíla.

Elektrika duní po mostě, stromy Střeleckého ostrova jsou bílé světlem žárovek; zavanulo sladkou vůní akátů a z ostrova zařinčela hudba. Kolem stolů sedí lidé, manželé lokají pivo, manželky jim upíjejí ze sklenic, milenci mají líc na líci a před nimi stojí sklenice grenadiny a v ní stéblo.

Hudba se skončila – Ratatata-tam-tadá! – a sesypal se potlesk. Ale to už se tramvaj šinula do smíchovských ulic, žalně sténajíc.

Alžběta si myslila: „To je doba, to je doba!“ Ale on: „Hned tam budem, já i ona i ten proutěný koš. Ale co s tím košem?“

Pohlédl na ni nevraživě. Ona se usmála a odhalila vysedlé dásně a porcelánový chrup.

„Směj se! Je čemu se smát!“

„Proč se tak škaredí?“ myslila si ona.

„Pepíčku,“ otázala se, „brzo-li tam budem?“

„Ještě to potrvá,“ odpověděl, „vždyť je to lán světa.“

Nuže, domy jsou stále nižší a nižší, ulice je přerývá dlouhým plotem, tovární komíny strmí do tmy, zahrádky a rodinné domky, tu zase novostavba čpí maltou a čerstvou hlínou.

Průvodčí se posadil, a zíraje do výkazu, počal počítat tržbu. Vůz zvolnil jízdu a zabrzdil.

Konečná stanice!

Hlava osmá

1

Putovali po silnici, vlekouce těžký koš, který drželi každý za jedno ucho. Z dále odbíjely hodiny. Maršík počítal údery; bylo jedenáct hodin. Nemluvili spolu, kráčeli, kývajíce hlavami jako koně, kteří táhnou těžký náklad.

Noc halila všecko mrtvým tichem. Z dálky temně zahučelo auto. Zvuk se přibližoval, zavyl klakson a ohnivé oči reflektoru ozářily muže a ženu, kteří stáli vedle proutěného koše a odpočívali. Ve světlém kuželu se míhaly noční mury jako útržky pozlátka. Automobil pozřela temnota a hučení stroje udusila dálka.

Zase se chopili koše a kráčeli dále. Maršík si zapálil cigaretu, která visela přilepená na dolním rtu. Ohýnek se střídavě vzněcoval a hasl a v té záři nejasně vystupovaly obrysy znavené a divoké tváře. Jejich kroky se rozléhaly v tichu a pod nohama skřípal šterk.

Chvilkami se tázala Alžběta zmučeným hlasem: „Je to ještě daleko?“ a Maršík odpovídal: „Hnedlinko tam budem.“

A odpovídaje svým myšlenkám, dodal: „Už to tak dlouho nebude trvat, jako to trvalo.“

Alžběta na to: „To jsem sama ráda!“

Když pak se opět zastavili, aby si oddechli, podotkla Alžběta, že je dusno a že lze očekávat jiný čas. K tomu on odvětil: „Ano, dají se čekat změny.“

Pozorovala, že je sklíčen a zamlklý, a ptala se jej, chtíc rozptýlit jeho myšlenky, co rád jí.

Zahučel: „Já si nevybírám. Ale jsem víc knedlíkovéj než masovej.“

Projevila obavu, jestli mu dovede vyhovět a nebude-li se ošklíbat nad jídlem, které mu připraví. Neodpovídal a hovor uvázl. Opět zdvihli své břemeno a vlekli je dopředu, mlčelivě jako dvě dobytčata.

Maršík myslil na to, že mu kladívko za řadry překáží a že by mu bylo lépe bez kladívka než s kladívkem. Ona pak si říkala, že je jako polámaná a že by bylo nejlepší nechat uklízení do zítřka.

Kráčeli podél boudy, která nabízí výletníkům lepkavá cukrátka, pomeranče a šumící limonády. Brzy se vynořila ze tmy ohrada fotbalového hřiště a v záři žárovky bylo lze číst písmena reklamního nápisu.

Zde přešli příkop a dali se úvozem do polí. Dozrálé obilí se čeřilo a ševalilo. Z mezí vanulo mateřídouškou. Na pahorku stojí suchý borový lesík. Vyvlekli koš na návrší, a těžce oddychující, ulehli na pokraji lesa.

Ptala se jej, kde je domek, v němž bude jejich příbytek.

Ukázal jí prstem na Barchánkovo stavení. Nemohla je rozeznati. On vysvětloval: „To je ten čtvrtý od kraje, nevidíš?“

Počítala: „Jeden, dva, tři, čtyři... Aha, tam je to!“ Neviděla nic jiného než černý obdélník s obrysem komína na střeše. Její obraznost přiblížila jí stavení až k očím.

To je onen domek, ve kterém bude vládnout. Viděla z komína stoupat modravý kouř a sebe zřela otáčet se u plotny. Bude mu vařit knedlíky, když je knedlíkový. On se nají, a když bude syt, přestane bručet. Vezme ji kolem pasu a zažertuje. Pochválí ji za chutně upravené jídlo, rozepne vestu a bude říkat: „Lidi, to jsem se najed, ale doopravdy!“

Někdy přijdou návštěvy, budou sedět vzpřímeně, nedotýkající se zády opěradla. Ona bude špulit rty do trojúhelníčku, jak činí mladé paničky, a bude úslužně pobízet: „Berte si, paní, a nedělejte, jako byste byla cizí.“

Nad obzorem visel ohromný měsíc, hněvivý a krvavý jako býčí oko. V háji se ozval nějaký pták, vydává zvuk, jako když se natahují kapesní hodinky.

On cítil kladívko za řadry a myslil si: „Tak, teď jsem tam, kde jsem nechtěl být.“

Nejprve si zapálí cigaretu a bude přemýšlet a nalézat slova. Až si nashromáždí hojně vybraných slov, odhodí oharek a řekne: „Slečno,

rače se s tím košem namáhat nazpátek, neboť není to tak, jak jsem si představoval. Byl to pouze sen a ten sen uprchl v širou dál. Zapomeňte na doby naší lásky, nesmělo to být.“

Ona ucítila, že jí tlačí hlavu na zem, a zašeptala, že to nejde, protože má ty ženské věci.

Po chvíli se zachichtla: „Ou! Ty mě škrtíš!“

Nad sebou zahlédla jeho tvář. Rty měl zařaty a bradu posunutou dopředu. V očích mu divoce plápolalo.

Rázem seznala, že je zrazena a vydána tomu člověku napospas. Chtěla vyskočit a volat o pomoc. Avšak on jí klekl na prsa a svíral hrdlo stále silněji. Zařala mu nehty do rukou. Zrudla v tváři, lapajíc po dechu. Život se v ní kácel, bortil a unikal. Viděla nad sebou divoké oči onoho muže, oči se měnily v rudá kola, v kolech vířily útržky obrazů, Julie v pruhovaných peřinách, rukavičkářka ze třetího patra, uhlířova kavka obskakuje zákazníky... milostpaní, hledejte si jinou holku, to víte, každý kouká, aby měl své lepší... Všecko se řítí do propasti, do tváře jí vane horký dech toho muže...

Její tělo se prohnulo jako luk a pak kleslo. Údy se natáhly. Povolil ruce a zpytavě jí hledí do tváře. Ona má ústa otevřená, obnažuje vysedlé dásně, ale nemá porcelánový chrup. Místo toho zeje černý otvor.

Jal se jí chvatně prohledávat kapsy. Ale ona nemá kapes. Vedle ní ležela kabelka. Otevřel ji; byl tam kapesník, klíček od koše a peněženka. V tobolce byla její měsíční mzda. Přepočítal peníze a zastrčil je do kapsy.

Najednou se z hrdla ležící ženy vydral podivný, kloktavý zvuk. Vyděsil se, uchopil kladívko a počal ji bušit do hlavy, šílený strachem. Lebka zapraštěla, ale on bušil dále.

Zdálo se mu, že jej ovanul odporný, nasládlý zápach karbidu. Rozžhavené nervy narýsovaly mu obraz prodavače na pouti, který kladívkem rozbíjí kokosový ořech. Plane acetylénové světlo, muž buší a buší, chrupe skořápka a z ořechu vytéká mléko.

A odkudsi se vynoří pošetilá vzpomínka: Je malý chlapec a přeje si mít tolik peněz, aby si mohl koupit celý kokosový ořech.

Konečně přestal bušit. Obličej nebožky se zalil krví. Z háje se opět ozval cvrkot ptáka, jako když se natahují kapesní hodinky. Rudý měsíc se skryl za nadmutý mrak.

Sečkal, až se uklidnilo pobouřené srdce. Nato chopil se koše a táhl jej k bývalému lomu. Tam jej ukryl mezi ostružinovými houštinami.

Na cestě k Barchánkovu stavení si říkal: „Ten koš, ten koš! Ten mi dá ještě fušku!“

Ve svých plánech nepočítal s tímto košem a nyní stál před svízelným úkolem, sprovodit ze světa také ten koš, neboť tušil, že je v něm uzavřeno mnohé svědectví proti němu.

Na rukou jej pálila místa, kam se zaryly nehty umírající Alžběty Válové. Cítil, že má prsty lepkavé.

Náhle si na něco vzpomněl. Obrátil se a pádil nazpět k onomu místu, kde ležela ona.

Vytáhl z kapsy dva kornoutky, a nehledě na ležící ženu, posypal všecko kolem dokola paprikou a pepřem.

Na dvoře Barchánkova domku se zastavil u pumpy, aby si načerpal vody. Táhl rzivě zaskřípalo. Ulekl se a pohlédl do oken; avšak okna spala, zastřena záclonou. Zdálo se mu, že jedna záclona se pohnula, snad průvanem.

Voda, proudící z roury, ochladila palčivé rány. Nabral si písku a drbnul jím ruce a nehty. Žlutý pes ucítil přítomnost domácího člověka a radostně se vyřítil z boudy, kňuče nadšením. Maršík ho zahnal zlostným šepotem. Pes uposlechl a chvilku se ozývalo z boudy jeho uražené sténání a pak umlklo.

Když Maršík uleh, třásl se po celém těle, zchvácen únavou. Zdálo se mu, že se lůžko pohybuje a tma se prohýbá jako plachta, do níž duje vítr. Všecko se otáčelo do kruhu jako ten kolotoč, jež viděli tenkrát s onou ženou, když byli spolu na pouti. Ucítil nasládlý, odporný zápach karbidu. Nějaký muž, jehož obličej osvětluje acetylenová lampa, buší do kokosového ořechu. Skořápka praská a z ořechu vytéká mléko.

Cítil, že se mu udělalo špatně, a přepadl jej dávivý pocit. Držel se křečovitě pelesti a mružel: „Jen to ne, jen to ne...“

Venku zahučel vítr a dešťové kapky zabubnovaly na okenní tabule. Vzápětí se spustil liják. Naslouchal pravidelnému šumění deště a cítil, že se uklidňuje. Postel se přestala kolébat, temnota se upokojila a stála nehybně a strnule. Zahalil se do peřiny, vzdychl a ztratil vědomí.

Děšť šuměl a vítr lehce zpíval v okapové rouře.

2

Jitro bylo kalné a sychravé. Stromy v zahradě stály unyle, a když vítr čechral jejich koruny, otřásly se jako pes, jenž vylezl z koupele. Maršíkovy děti se chystaly do školy, přely se a fňukaly: „Ať mě nechá! Ona mě nechce nechat!“ Matka je rozsuzovala svým kdkávkým hlasem. Namazala jim po krajíci chleba a vystrčila je ze dveří.

Maršík se strojil do služby. Zrcadlo mu ukazovalo popelavou tvář, skelné oči a těžké váčky pod nimi. Vlasy byly rozčuchané, ale když je přihladil kartáčem, tu upravily se do měkkých vln. Hleděl na ně se zalíbením. Nasadil si šikmo železničářskou čapku, přes plece přehodil koženou kabelu a vyšel z domova.

Na ulici byly louže a pramének vody zurčel stružkou, unášeje stébla slámy. V loužích se odráželo slunce, které se dralo zpod mraků, a Maršík si pomyslil: „Dělá se nám hezky.“

Když zahýbal za roh, patřil strážmistra Cechmajstra.

Chtěl se mu vyhnout, ale strážmistr jej zočil a uvítal svým harašivým smíchem.

„Á, pan hovorka s panem zábavou! Přeju dobrýho jitra. Tak co, pane Maršík, půjdeme na houby?“

Stál a jeho široká tvář vyjadřovala očekávání, že Maršík dá nějaký šprým k lepšímu. Ale železničář se k tomu neměl.

Pan Cechmajster zvážněl a pravil: „Tak jsem vám na obchůzce našel kámen a na něm byl nějaký starobylej nápis. Namáhal jsem se

a nemohl jsem ho rozluštit, ať jsem dělal, co jsem chtěl. Až potkám pana profesora Touše, tak ho musím k tomu kameni zavést, on je náramnej vědátor a ví si se vším rady.“

Maršík mlčel a díval se strážmistrovi do tváře. Myslil si: „Jaký kámen? Já o žádném kameni nevím.“

Strážmistr se potáhl za knír, podal Maršíkovi ruku a řekl: „No, buďte zdrav. Vy máte službu a já mám službu.“

Rozešli se, ale po několika krocích se strážmistr obrátil a děl: „Ten kámen mi nejde z mysli. Já vám říkám, že česká země nebude prozkoumaná ani za sto let.“

A po několika krocích opět: „A vy, pane Maršík, dejte se zas jednou vidět. Vy jste teď náramně vzácněj.“

Maršík se vzdálil a uvažoval o tom, že na strážmistrově tváři nebylo žádné změny, také děti fňukaly dnes ráno jako obvykle a žena se s nimi vadila. Je to zvláštní, podívoval se, že všechno je jako jindy, ačkoli se stala taková změna.

A ulice města byly nezměněné, příručí vytahovali pomocí dřevěných tyčí železné závěsy, ženy chodily nakupovat s pletenými kabelami, nákladní automobil vezl náklad kvičících vepřů, lidé pobíhali sem tam, každý za svým cílem.

Elektriky zvonily jako jindy, průvodčí proštípovali lístky, ptali se „Rovně, nebo přes?“ a bodře pokřikovali na řidiče: „Hotovo! Jedeme dále močálem černým!“

Také na nádraží nebylo žádné změny. Vytopené lokomotivy dýmaly, nákladní vagóny se zvolna pohybovaly a bylo cítit strusku, olej a uhelný mour. Zvoní nárazníky a zřízení podbíhají pod nimi a spojují řetězy. Na stanici zvoní neustále elektrický zvonek a za oknem lze zřítí telegrafistu u Morseova přístroje. Také u hlídačovy boudy kvetly slunečnice, řeřicha a popínavé boby.

Hlídač se přišoural ke skupině zřízenců a počal: „Tak v noci tady byli zloději, nějaký kluci, lezlo to na vagóny a chtělo to krást uhlí. Jářku: Jedete mi z těch vozů, holoto! Oni seskočili a byli v trapu. Křičím za nimi: Co je tohle za novou módu, ať vás tu víckrát nevidím, uličníci takový zdrápaný...!“

Maršík naslouchal jeho výkladu s nedůvěrou a myslil si: „Co ty tady o zlodějích a o uhlí? Není to léčka? Nechceš mluvit o ní?“

A očekával, že hlídač počne mluvit o té ženě, která leží v houštině tam na pokraji lesa a má otevřená ústa.

Leč hlídač postál ještě chvíli, a když mu nikdo neodpovídal, mávl rukou a zahučel: „Jak říkám, holota zlodějská a nic jinýho!“

Vzdálil se šouravým krokem.

Opět se snášela noc a kladla své stíny na nádraží. Lokomotiva chrlí snopy jisker a ve tmě se míhají červená a zelená světla. Počíná drobně pršet a kapky stékají za límec. Tam v houštině u lesa leží ta žena s nataženými údy a s otevřenými ústy. Déšť promočil jí šaty i obuv.

Maršík se otrásl.

„Neměla dolézat, krotká. Všecko mohlo být jinačí. Mohla zůstat tam, kde byla, a já mohl mít spokojenou mysl. Copak nejsou jiní mužští na světě? Nedala jinak, chtěla hospodařit ve svém a teď to má.“

Najednou vyvstala mu před očima vila s veselou prejzovou střechou, která je zakončena filigránskou věžičkou. A na vrcholu té věžičky plechový kohout oznamuje směr větrů. Jest také rozsáhlá zahrada, jež je obehnaná důkladným plotem, a ten plot je chráněn ostnatým drátem před vpádem škodlivých lidí. V zahradě pak roste něco pro oči a něco k užitku. Keře dávají angrešt, rybíz a maliny a v trávě se červenají těžké plody jahod. A besídka je celá zarostlá svlačcem. V besídce hraje gramofon...

Jaký to nesmysl! Jaká vila, jaká věžička, kde je besídka, ve které hraje gramofon?

Úskočná obraznost jej zmámila tím preludem a zapletla do bludu. Opustila jej, nastrojivši úklad, a zanechala ho ve zmatku.

A nevěstka obraznost mámí dále: Mezi pěstěnými záhony míhá se červený puntíčkovaný šat a v něm vězí kyprá, ruměná žena, která natrásá boky a vrtí zadnicí. A Maršík vystoupí na balkón a ona mu přinese něco dobrého k snědku.

„Dost!“ zařičel Maršík. „Dost, povídám! Teď nejsou žádné balkóny, teď je koš... ano, proutěný koš, který se nenadále zjevil, aby rozmnožil nesnáze.“

Ten koš musí zničit, odstranit ze světa, neboť obsahuje svědectví proti Maršíkovi.

Kolegové pobíhají kolem, vykonávají službu a žádný z nich netuší, že v lomu, pod ostružinovými keři, je proutěný koš, ve kterém má ta žena svoje svršky. Slídiči se zmocní koše, otevřou jej a naleznou svědectví... To se nesmí stát. Jako zničil její vkladní knížku, zahladil tu ženu, tak musí ještě zrušit onen koš, a to co nejdříve. Musí se ještě jednou odebrat na ta místa, plížit se nocí a dbát toho, aby jej lidské oko nespatriilo. Jiní lidé budou spát, ale Maršík bude zápolit s košem a snažit se, aby žádné památky po něm nezbylo.

Lokomotiva se pachtí po kolejích, ozývají se stručné povely, Maršík vykonává službu, jak je zvyklý, ale mysl mu tísní proutěný koš, který je dlužno otevřít... Co je asi v tom zavazadlu? Šaty, prádlo, ale možná, že nějaké písemnosti. Jeho dopisy. Maršík se zachvěl.

Kolega jej požádal o cigaretu. Je to tentýž kolega, se kterým rozprávěl o tom, jak přijít k penězům, a jenž vypravoval, jak jeho babičku potkalo nenadálé štěstí. To bylo tenkrát, jak se počal v jeho lebce vrtět onen nápad... Jak jinak se jevil tenkrát onen nápad. Od té doby nastala změna, taková změna, že se to nedá slovy vypovědět...

3

Ještě jednou musí se odebrat na ono místo, tam do té jámy, zarostlé ostružinami, aby se pokusil zničit proutěný koš a odstranil svědectví. Vybral si k tomu právě poledne, kdy ostatní lidé usedají před talíř kouřící polévky. Plížil se mezi vilami, vyhýbaje se lidem, kteří se ubírají z práce.

Měl štěstí; nepotkal nikoho. V polích nebylo také člověka. Jenom po polní pěšině se ubírala babka s plachetkou na zádech. Díval se za ní, až se proměnila v černý bod a zmizela.

Vstoupil do jámy a vyhledal proutěný koš. Kamenem urazil zámek a jal se chvatně vybírat šaty i prádlo a všechno cpal do připraveného pytle. Nahmátl krabici se šitím, album s plyšovými deskami a kovovými rohy; pytel pozřel budík i sešity románu „Tajemství zločinného lékaře“.

Nuže, to by bylo všechno. Svědectví je v pytli, a co se týče koše... Koš tu musí zanechat. Není možno jej odstranit, ledaže snad později se k němu vrátí a svede s ním zápas. Snad jej rozseká na kousky nebo spálí.

„To se všechno uvidí. Všecko si dobře rozvážím. Jenom se musí na to s rozumem a hlavně opatrně. Pamatuj si, hlavně opatrnost! To není jenom tak.“

Vystrčil hlavu z houští a vyhlížel jako králík z doupěte. Přesvědčil se, že daleko široko není nikoho, i vybral se z jámy a dal se přes pole. Sehnut kradl se mezi žitnými lány, že bylo zřítí pouze pytel jako pohybující se skvrnu.

Vyhnul se borovému lesíku, kde v nízkém mlází na okraji háje leží bývalá Alžběta Válková, a snažil se, aby ani zrakem nezavadil o to místo.

Kvačil, aby byl co nejdříve odtud, prchal a mluvil k sobě. „Nemělo se to stát. Do čeho jsem se to zapletl? Jakživ bych si nepomyslel, že to dojde k takovým koncům.“

Vykračoval si po silnici, která se brzy proměnila v dlažbu, míjí řadu nizounkých domků, které dávají svědectví, že tu kdysi bývala vesnice. Stojí tu kříž, který vypravuje, že tu byl před dávnými lety zabit bleskem rolník, a pocestní se vyzývají, aby se pomodlili za spásu jeho duše. Najednou vyrostl ze země vysoký, oprýskaný činžák, který hostí bezpočet dělnických rodin, pak řada stejných takových činžáků, dále tovární dvůr, kde se válí zrezavělé obruče a starý vrátný si tam hraje se psem. Lešení novostavby a na trámech

sedí vedle sebe zedníci jako vlaštovky na telegrafním drátě. Každý má příbor mezi koleny a obědvají.

Obec se mění v město, nestvůrné sentinely⁵ otrásají okenními tabulkami a koně táhnou stěhovací vůz, pomalovaný výjevy z formanských časů.

Maršík zná místnost, kde se scházejí překupníci, mezi nimiž se najde jeden, který koupí svršky po zesnulé Alžbětě Válové. Tato místnost se nazývá kavárna a restaurace „U Přemysla Otakara Druhého“. Výkladní skříň je pomalována četnými nápisy, které oznamují, že je tu kulečník, že lze zde obdržeti snídani na vidličku, že se čepuje 12° ležák a že možno večer poslechnout hudbu salonního kvarteta. Čím menší podnik, tím více nápisů.

Ve výkladní skříni lze zřítí slizký rosol, pletenec scvrklých uzenek a láhev nakládaného kvěťáku. Ručně malovaný číšník láká kolemjdoucí, aby okusili chutných obědů za lidové ceny.

V lokále sedí mužíček se skřipcem, od něhož se táhne široká stuha, a věnuje svůj zájem střídavě obědu a Úřednímu listu, ve kterém jsou zveřejňovány dražební edikty. U jiného stolu počítá žebračka svou tržbu. Číšník si hraje s kulečnickovými koulemi a z jeho fraku číší melancholie, složená ze zápachu omáček a pivních splašků.

Maršík pocítil hlad a číšník jej obsloužil talířem dršťkové polévky. Pak se opět vrátil ke kulečníku, aby se pokusil o nějaký velice složitý strk.

Mužík dojedl, a zpozorovav Maršíkovo zavazadlo, beze všech okolků přisedl k němu a ptal se: „Co to tu máte pěknýho?“

Maršík mu objasnil, že má svršky po nebožce sestře.

„Ona byla z nás nejstarší,“ jal se vyprávět, „vzala si úředníka z cukrovaru. Ona byla vždycky špatná na prsa a stěžovala si na píchání. Letos ji to vzalo.“

„Copak je to platný,“ potěšil jej vetešník, „aspoň to má odbyty a na nás to čeká.“

⁵ Nákladní automobil poháněný parním strojem. *Pozn. red.*

„To zas má pravdu,“ pomyslí si Maršík. A nahlas pokračoval: „Ona byla náramná dobráčka. Všecko pro jiný, nic pro sebe. A veselá byla až doposledka. Pořád si zpívala.“

„Jo, to tak bejvá,“ podotkl vetešník.

„Tak tady mám jako její pozůstalost.“

„Ukažte, ať se podívám.“

Maršík rozložil věci na stole. Vetešník bral jeden kousek po druhém, ohmatával látku a snažil se dodatí své tváři pohrdlivého výrazu.

„Co za to vezmete?“ ptal se. Nevyčkal odpovědi a jal se hořekovati: „Ať za to dám, co dám, vždycky budu škodovat. Dneska lidi chtějí jenom nový věci, to není jako jindá. Na tenhle krám se mě nikdo nezeptá.“

Číšník přistoupil ke stolu a jal se se zájmem přihlížet. Pak podotkl: „Ten kostým je docela dobrej.“

„Jdi mi od toho,“ osopil se na něho mužík, „a hled’ si svýho. Čekali jsme na tvý rozumy.“

Číšník se odšoural ke kulečníku. Na lavici u zdi se zdvihlo nějaké individuum v otřelém smokingu, protřelo si oči, posadilo se ke klavíru a počalo bušit pochod.

Smlouvali se na ceně, snažíce se překřičet zvuky piana. Konečně se dohodli. Vetešník vyplatil Maršíkovi smluvenou cenu, neustáváje bédovat, že je škodný, že je zničený a že mu ztrátu nikdo nenahradí.

Odnášel svou kořist, číšník ho zastavil a něco mu pošeptal, k čemuž mužík zavrčel: „Kdyby ses nebavil. Za kradený věci je toho až moc. Já jsem teď u soudu víc než doma –“

Když Maršík odcházel z místností, cítil v sobě bodrost a úlevu. Chválil se, že tu věc provedl patřičně a s rozmyslem. Věděl, že ho vetešník ošidil, a v duchu mu lál, dával mu špatná slova, ale vadil se s ním po kamarádsku: „Zlodějíček jsi, příteli, velký zloděj! Ale když si můžeš pomoci, proč by sis nepomohl. To jinak nejde. Dnes panuje velká lumpárna a svět to žádá.“ Pak mu přišlo na mysl, jak vykládal o své sestře, která se provdala za úředníka cukrovaru. Zastavil se a uvažoval: „Nemluvil jsem mnoho? Musel jsem vypravovat

takovou pohádku? Já vždycky mnoho mluvím a to je moje neštěstí. Slova se ze mě derou a já je nedovedu zadržet. Neumím v tom chodit, to je to.“

Starostlivě oceňoval slova, která v kavárně pronesl, i přemítal, neměl-li říci, že šaty dostal od jedné statkářky z Mnišku.

„Ona, pane, je náramně štedrá k lidem. Má veliký lihovar, a já tam sloužil za kočího. Dala mi ty šaty a pravila: Nate, vemte si. Já už to nebudu potřebovat. Byla to hezká žena a slušely jí červené puntíčkované šaty. Jmenovala se, pane, jestli chcete vědět, Berta Stiburková. Nevěříte-li, můžete se poptat. Každé dítě vám ji ukáže.“

Ale hlavní je, že zahladil svědectví. Vetešník si svršky odnese, prodá je, a tak zbytky Alžběty Válové přijdou mezi lidi. Nebude po ní památky.

Že nezbude po ní památky? To není jen tak jednoduché. Maršík cítil pod paží balíček a v tom balíčku je album s plyšovými deskami a kovovými rohy. Jsou v něm kresby, veršičky bývalých kamarádek oné ženy a pak poučná pořekadla pana učitele. Dále obsahuje balíček svazek dopisů od Vladimíra Podhorského. Pak je tam obálka, ve které jsou písennosti, které si ta žena připravila k oddávkám. Křestní list, domovský list a podobné dokumenty. Musí se toho zbavit, jinak nebude mít čistou hlavu.

Zabočil do postranní ulice a volně se procházel, číhaje na všechny strany. Proti němu šel voják s knihou pod paží. Počká, až zajde. Voják zmizel ve vratech. Maršík přikročil ke kanálu a chystal se zvednout mříže. Tu vyběhl z domu kluk a s pokřikem mával sevřenou pěstí nad hlavou. Hoch vrazil do cukrářství. Nyní není v ulici nikoho. Maršík vyvrátil držadlem hole mříž a chystal se umístit pozůstatky Alžběty Válové ve stoce. Ale tu nenadále se vynořil muž s bledým a přísným obličejem. Kráčí přímo k Maršíkovi, který se polekal a přikrčil ke zdi. Muž se přiblížil, ťukaje bílou holí do dlažby. Maršík zpozoroval, že jeho oči jsou bílé, vyhaslé. Na prsou měl porcelánovou tabulku s nápisem „Válečný slepec“. Ťukání zaniklo a Maršík se zbavil balíčku a pak přiklopil mříž kanálu.

Nyní je svoboden a může si rázně vykročit. Nenadále však ozval se v něm jakýsi dusný, zlověstný pocit, který vězí hluboko v životě. Zdálo se mu, že někdo mu cupitá po boku. Maršík se bál pozvednout zrak, ale dobře věděl, kdo to je. Má protáhlou bradu a bledé oči. Taková suchá ženská; nic na ní není.

„Co je?“ táže se Maršík.

Ona odhaluje vysedlé dásně a porcelánový chrup.

Odpovídá: „Ale tohle. Měla jsem sedmnáct tisíc, uložených na vkladní knížku Městské spořitelny. To je hodně peněz. Za sedmnáct tisíc možno obdržeti vdovce s upřímnýma, modrýma očima a jedním dítkem.“

„Já vím. A co dále?“ pátrá Maršík.

„Ty peníze jsem ti odevzdala. Jsou zašity ve slamníku. Dvě veliké, fialové bankovky, několik modrých. Něco jsi z toho utratil. Užil ve zdraví.“

„To je mi známo.“

„Avšak mohou ony peníze zůstat ve slamníku? Vždyť je to svědectví!“

„Pravda!“ zařičel Maršík. „Velkou pravdu mluvíš! Ale já je... Já ty peníze zdolám. Tak s nimi zatočím, že po nich památky nezbude. Já jim dám svědčit proti mně!“

„To jsem sama ráda,“ praví stín a mizí.

Hlava devátá

1

Když došel domů a otevřel dveře svého příbytku, tu uzel obraz, který způsobil, že se zapotácel.

Manželka stojí uprostřed světnice a v ruce drží peníze. Maršík postřehl dvě fialové bankovky, modré bankovky a přehršli zelených. Žena zírá na ně strnule a nechápavě a chvěje se po celém těle.

Spatřila jej a natáhla ruku, ve které byly ony papíry. Skokem vrhl se na ni a zacloumal jí.

Z hrdla se mu vydral skřek: „Kdes to vzala? Jak ses mohla opovážit?“

Ona mlčky ukázala na rozházenou postel.

„Mluv, mluv!“ řádl Maršík.

„Uklízela jsem...“ zamumlala žena, „peřiny jsem dala vyvětrat a slamník jsem prášila... koukám se, vidím rozparek, myslím si, co to je... a našla jsem tam tohle...“

Maršík těžce dýchal.

Po chvíli mlčení se ona tiše ptala: „Čí jsou ty peníze?“

Vzpamatoval se a odpověděli: „Čí by byly? Moje jsou, to se ví.“

Vyrval jí bankovky a vložil je do zápisníku.

Nato se obořil na manželku: „Co stojíš? Proč koukáš?“

„Odkud máš ty peníze?“ ozvala se tiše.

„Odkud je mám? To ti nemusím vykládat. Ani bys tomu nerozuměla. Je to taková věc... ženské tomu nerozumějí...“

Ona však se mu dívá do očí a opakuje svéhlavě: „Odkud jsou ty peníze?“

Poulí na něho své bledé oči a protáhla brada se chvěje. Cítil, že se musí na ni vrhnout, rukou sevřít to tenké hrdlo a rdousit tak dlouho, až by se přestala ptát. Prokletý osud! Tak se to pěkně počalo

urovnávat a najednou se zjeví nové svědectví. Bylo by třeba to svědectví zdolat a zahladit.

Ovládl se a pravil: „Odkud jsou ty peníze? Já ti řeknu, když to chceš vědět. Vyhrál jsem je na burze.“

Ona uslyšela poprvé v životě slovo „burza“. Neznámé a cizí slovo ji poděsilo. Ona cítila, že obsahuje hoře, veliké, nesmírné a neslýchané hoře, které se znenadání přivalilo a jež zahubí ji i děti.

Ústa se jí zkrivila a po tvářích prýštily slzy.

Uchopil ji za rameno a třásl jí.

„Co je ti?“ sípěl. „Co máš pořád! Já se tadyhle starám, opatřím peníze, aby bylo na stěhování, a ona spouští. Tohle mám za všechno, to je to poděkování...“

Manželka však vzlyká a nelze ji upokojit.

„Mlč už,“ hučel Maršík, „povídám – mlč! A poslouvej, co ti řeknu. Posloucháš? Heleď se: Nikomu ani slova, rozumíš? Nikdo o tom nesmí vědět. Já bych měl možná z toho polízanici...“

Osušila si oči a pravila tiše: „Já budu mlčet, to se můžeš spolehnout. Jen jestli ti to bude něco platný –“

A v mysli se jí ozvalo: „Já to věděla, já to vždycky říkala, že do něčeho přijde...“

Klesla do židle. Zvenčí příběhly děti s křikem; překotně chtěly něco vypravovat. Zarazily se, když spatřily plačící matku. Otec nad ní stojí bled se zařatými pěstmi. Děvče vypuklo v nářek a vrhlo se k matce. Chlapec zírá na otce svýma velkýma, pátravýma očima.

Maršík se rozlítíl.

„Jestlipak já můžu chvilku bejt doma jako jiný. Pořád samej křik a povyk. Tady není žití, tady není bytí!“

A práskl dveřmi.

„Opravdu, to jste, lidi, neviděli,“ hučel hněvivě. „Jestli to člověk vidí u jiných! Jinde drží jeden ke druhému a panuje svornost. Tohle mám za všechno.“

Litoval sebe, až jej slzy zaštípalý v očích. Myslíl to dobře a nyní má být trestán, nevěda zač.

Někdo mu zacupital po boku. Maršík se nemusí ani podívat a ví, kdo to je. Ona je to, ta krotká, co žere z ruky. Pořád dolézá. Jistě má ruce oděny v nitěné rukavičky, aby nebylo vidět, že je má od prádla červené a rozprýskané. Slyší, jak jí tluče srdce pod plisovanou blůzou.

„Co je?“ utrl se.

„Měl bys něco užít,“ šveholí stín.

„Teď není čas na užívání. Měl bych sedět doma jako jiní.“

„Nemůžeš sedět doma jako jiní, teď, když jseš... v tom novém stavu. Takoví jako ty nemají nikde stání. Kdekoli usednou, vyrůstají kopřivy.“

„Co mám tedy dělat?“ táže se Maršík žalostně.

„Užívat bys měl.“

„Ale mně není do užívání... Já nic nechci, nechte mě být!“

Stín odhalil vysedlé dásně a porcelánový chrup. Vytřel si rukou koutky úst a ševelí dále: „Měla jsem sedmnáct tisíc a teď nemám nic. Mohla jsem udělat štěstí. Když nemá být nic, ať není ani sedmnáct tisíc. Musíš ty bankovky zrušit, aby nemohly vydávat svědectví.“

„Já je zruším,“ slibuje Maršík. „Já je zdolám, proklaté!“

„No, to jsem sama ráda.“

Stín vzdychl a odletěl jako okřídlené semeno pampelišky.

Maršík seznal s údivem, že se ocitl v hlučných ulicích města. Stojí před vchodem do biografu a civí na barevný plakát. Cítil únavu v údech i koupil si vstupenku. Biletář ho zavedl do přední řady.

Na plátně obtěžuje jakýsi elegán s drzým knírkem rusovlasou, dobře urostlou slečnu s nevinným výrazem. Ona jej odmítá, protože miluje hochu široké a upřímné tváře, jenž jediným rozmachem ruky dovede poslat ničemu k zemi.

Ale ten s knírkem se zvedne, otře si tvář a spojí se se služebníky, kteří jsou členy lupičské bandy. Nešlechtní bandité zmocní se rusovlasé, ztepilé slečny a muž s knírkem ji nutí, aby mu byla po vůli a pašovala s ním lihoviny.

Maršík zatíná pěsti a mručí: „Necháš ji být, lumpe!“

Zatím však její milenec alarmuje policii a sedá na koně. Policie má opasky se střelivem a bambitkami. Kolem krku uvázaný šátek a na hlavě široké klobouky. V čele cválá šerif. Maršík sedá s nimi na koně, posazuje si na hlavu široký klobouk. Zpod klobouku dere se kadeř a dotýká se pravého obočí.

Cesta vede divokými kaňony a sráznými útesy. Hudba hraje a pod kopyty koní se zvedá prach. Tlupa lupičů je na obzoru. V jejím středu je děva, přivázaná ke koni a s roubíkem v ústech.

Nastává divoká přestřelka. Také Maršík nabíjí revolver, míří a střílí. Vystřelil současně s milencem spoutané panny. Jeden lupič se svalil z koně.

Šerif zatočil lasem a smyčkou zachytil lupiče s drzým knírkem. Maršík horlivě pomáhá jej spoutati a vleče ho na úřad.

„Tady ho máte, uličníka!“ praví soudním zřízencům, kteří nešlechetníka strkají za mříže.

Lupič bude popraven a Maršík cítí uspokojení: „Dobře tak. Jaképak soudy s takovým. Oběsit, na místě oběsit, žádný štráchy s lumpem. Dneska si moc dovoluji. Ještě je snad má stát žít. Oběsit, povídám!“

Představení se končí a lidé se hrnou z biografu.

Opět jej pozřela ulice a proudy lidí jím cloumají sem tam. Myslí na to, že užil pěknou podívanou, ale tu se mu zdálo, že někdo jej tahá za cíp kabátu.

Jednooký a kulhavý stín snaží se vyrovnat s ním krok a vyčítá:

„Užívat a zase jenom užívat, to věřím. To je tvoje. Ale aby ses postaral o byt, když vidíš, že u nás nemůžete zůstat, to ne. Já mám podle tebe škodovat, že ano?“

Maršík se osopil: „Co chcete ode mě? Já nemám s vámi co mluvit. Vy jste se tak zapomněl, že ani vlastní krev neznáte. Jenom peníze shrabujete, že vám není hanba! Vy jste moje neštěstí.“

„Já mohu peníze shrabovat, protože mi peníze říkají ‚pane‘. Ale tebe nechť znát. Sloužit ti nebudou, ale chtěly by proti tobě svědčit. Jsem zvědav, co s nimi učiníš.“

„To už nechte na mně. Však já s nimi zatočím.“

Kulhavý stín se chechtá.

„Jsem opravdu zvědav. Co sis myslil? Cožpak peníze mohou sloužit hovorkovi a zábavovi? Ba ne, hochu. Kdo chce být majetník, ten musí být tajný. Pak smí po právu chovat peníze.“

Maršík cítí, že se jinak starého protivy nezaví, než že vstoupí do té hospody, kde hraje harmonika. Starý se hospodám vyhýbá, protože ví, že by tam jeho penízky zaplakaly.

Skutečně, jak otevřel dveře, kulhavý a jednooký se rozplývá a mizí.

2

Obklopil jej hustý kouř, hovor a cinkot sklenic.

Zpočátku nerozeznával ničeho. Potom ze závoje modravého dýmu vystoupili mladíci v citrónově žlutých košilích a s modrými kravatami. Mladíci hrají karty, bijí kotníky o stůl, až sklenice poskakují.

Šenkýř přistoupil ke stolu příchozího a pátral po jeho přání. Maršík upozoroval, že má ve tváři hlubokou jizvu a jeho ucho podobá se karfiólu.

Host si poručil salám a pivo, a když mu hostinský přinesl objednané, počal hltavě pojídat, nevšímaje si ničeho. Dojedl, zapálil si cigaretu, opřel si hlavu o dlaň a pozoroval stužku kouře.

Nějaké slečny se žlutými, odbarvenými vlasy pijí vermut a přihlížejí ke hře karet. Z kouta vynořil se muž s plesnivým knírkem a zamířil k Maršíkovu stolu. Bez okolků přisedl a počal rozhovor. Ucítíl u nového hosta peníze a chtěl si jej nakloniti, jsa žádostiv pohoštění.

Chopil se Maršíkovy sklenice, a přívětivě mrkaje, připil: „Na zdraví, krajan!“

Pak škemravě připojil, nedal-li by krajan něco k lepšímu.

„Jsem mrzák,“ pravil a ukázal svou pravici. Měl dva prsty uťaty. „Prsty mně zůstaly v řezače. Teď nemůžu nikde zavadit, jsem starý, nepotřebný hovado.“

Maršík mu poručil sklenici piva. Bezprstý ji vypil skoro naráz a neomalene si poručil druhou. Pil žíznivě a oči mu zvodnatěly. Bez ustání klábosil.

„Jsem smutnej otec,“ děl lítostivě. „Jsem nešťastnej otec. Mám velkej smutek. Dneska jsem pochoval dceru.“

Rozplakal se.

„Jaká to byla dcera!“ vzlykal. „Zlatá dcera! A jaký páni k ní chodili! Úředníci, důstojníci, žádná verbež. Samí vzdělaný a charakterní páni. Pan magistrátní rada Kolda bejval u ní jako doma.“

Otřel si nos hřbetem dlaně.

„Hezká byla jako obrázek, larvičku jako malovanou. Hodná byla k starýmu tátovi, nic si nenechala, jenom mně přála. ‚Nate,‘ říkávala, ‚popřejte si, vy jste měl vždycky uznání.‘ A to jsem taky měl. Ode mě moh mít každej všechno. Dokud jsem měl, tak jsem rozdával.“

Zachmuřil se.

„Taková dcera mně musí umřít a ta vizuna mi zůstala na krku.“

Vysvětlil, že ta vizuna je jeho druhá dcera. Nic na ní není. Je bledá a pokašlává. Aby se měla k pánům, to ne. Šije šaty pro paničky a její výdělek nikam nestačí.

„Nemá ani postavu, ani obličej,“ hromoval. „Po kom se zvedla, suď bůh. S pánama neumí pojednat a říct si nedá. Má svou hlavu. Její vejdělek nestačí na živobyť. Aby otci popřála, to ne. Nemá z ničeho pojem. Jsem člověk nešťastnej. Hodná mi odešla a mizera mi zůstala. Takový je to, pane.“

Ukryl svůj žal ve sklenici piva.

Mladíci v citrónových košilích počali se hádat. Vyskočili a zdálo se, že za chvíli se budou rvát za pačesy. Hostinský přiblížil se k jejich stolu se svěšenýma rukama a loudavým krokem zápasníka v ringu. Postál nad nimi s kamennou tváří. Až budou sahat po noži, vynese jednoho po druhém na ulici. Tam ať se pobijí; ale jeho lokál nesmí utrpět na pověsti.

Maršík se probral ze zamyšlení. Hluk svárlivých hráčů jej vyrušil. Kvapně zaplatil za sebe a příživníka a měl se k odchodu.

„Není to pro mne společnost,“ řekl si v duchu. „Takoví trhani a zloději. Kudlu to má v hrsti. Ještě by člověk mohl do něčeho přijít...“

Příživník se vyřítíl za ním.

„Pane, pane,“ volal udýchaně, „to nic není. Poperou se a zase se srovnají. To jinak nejde.“

Chytil ho za kabát, ale Maršík se mu vytrhl.

„Pane! Krajane!“ lkal žalostně stařec. „Tohle mně nesmíte dělat. Přece nebudete kazit společnost!“

Maršík si jej nevšímal.

„Mladý pane,“ lákal stařec, „já vím o jiným logálu. Je tam hudba a slečny. Moc krásný slečny – takovýchle.“

Viděl, že mu neodpovídá a jde svou cestou. Chytil jej za ruku a skuhral. „Alespoň podarujte starýho bojovníka. Račte mi dát pětikorunku pro štěstí. Já jsem moc zkusil. Za Rakouska jsem trpěl. Pětikorunku na tabák, udělejte vojínovi potěšení. Jsem válečnej poškozeneček...“

Dobrodinec se vzdaloval kvapným krokem.

Starý vojín začal pěsti a řval za odcházejícím: „Uličníku! Zdrápanče! Lazare! Holomku špatná, já tě, mně se zdá... Pocem, udělám z tebe dva malý do školy!“

Avšak Maršík zmizel v davu. Křik zlostného starce zaniká.

Počalo drobně pršet. Maršík cítil, že mu po zádech přebíhají perlivé vlny. Bylo mu mdlo a nohy měl těžké. Přece však se pohyboval, jako by jeho údy byly poháněny skrytým strojem. Mysl nebyla účastna na tom pohybu.

Kymácel se vzhůru po Václavském náměstí.

U Muzea připojil se k němu, jak se zdá, kulhavý a jednooký. Ovanul jej zlověstným šepotem.

„Užils?“ táže se.

Maršík neodpovídá.

„Kolik jsi utratil?“

„Já nevím...“ mumlá Maršík neochotně, „počítám tak dvacet pět, třicet korun.“

„Třicet korun!“ zakdálal jednooký závistivě. „To věřím! To se debužírovalo. Já si to nemůžu dovolit – třicet korun!“

„Nedebužíruju za vaše, ale za své,“ ohradil se Maršík.

Kulhavý posměšně zamrkal okem.

„Za své! Kde máš svoje? Jaké ty můžeš mít svoje? Úřady by se měly pozeptat, odkud máš ty fialové a modré –“

Maršík zadupal a vzkřikl: „Nechte mě bejt a táhněte!“

Jeden pán se slečnou se obrátili. Pán řekl k své průvodkyni: „Přebra!“

Maršík se zarazil a děl k sobě: „Ouha! Počínám si jako blázen. Lidé se dívají.“

Dlažba se leskne deštěm. Je slyšet, jak někde zarachotil domovní klíč. Po ulici jede čistící stroj a drhne ostnatým kartáčem dlažbu. Pod svítlnou stojí dva milenci. On jí prudce domlouvá, ona však zkoumá v kapesním zrcátku svou tvář.

Maršík ubíral se Fochovou třídou vzhůru, pořád vzhůru tou nekonečnou ulicí. Tu cítí, jak jej kdosi bere pod paží a opírá se o něho. To je ona; dívá se mu oddaně do očí, usmívá se, odhalujíc vysedlé dásně a porcelánový chrup, a praví: „Tak jsem zase tady.“

„Co je?“ táže se Maršík.

Ona má plisovanou blůzu a na hlavě klobouk s pestrou stuhou.

„Zítřka,“ praví, „mám veliké prádlo. Musím brzo vstávat. Paní mi laje, že se tahám s mužskými a vyvádím.“

„To jináč nejde,“ vece Maršík.

„Slyším,“ pokračuje ona, „žes utratil třicet korun.“

„Asi tolik to dělalo,“ potvrdil Maršík.

„To je málo,“ míní ona teskně, „takhle nikdy ty moje bankovky nezrušíš.“

„Co mám dělat?“ táže se on žalostně.

„Víc užívat musíš. Rychle užívat, není času nazbyt. Sedmnáct tisíc, to je slovo! Musíš je zdolat, jinak nebude pokoje.“

„Lehce se řekne, ale jak? Lámu si hlavu a nevím kudy kam. Já nejsem na takové peníze zvyklý.“ Chvilku dumal a pak se rozhodl. „Já už s nimi nějak zatočím, uvidíš!“

Ona na to vděčně: „No, to jsem sama ráda.“

Vida, tamhle za rohem je třída Spojeneckých armád. Maršík poznává dům, ve kterém sloužila Alžběta Válová.

Ona jej tahá za cíp kabátu a upozorňuje: „Vidíš to okno? Z toho okna jsem se vždycky dívala na ulici. Naproti bydlil jeden podúředník, který tak krásně hrával na křídlovku: Za jeden krásný pohled tvůj... Ráda jsem ho poslouchala. Starý pán zaléval květiny.“

Maršík pokyvuje hlavou.

„Nad námi bydlila tlustá rukavičkářka, co drží s jedním agentem. Ona si myslí, že si ji vezme, ale on se k tomu nemá. Já si také myslila, že udělám štěstí, ale když nastala taková změna...“

Stín se zamyslel a pak pokračoval: „A pro dříví jsem chodívala k hokynáři. On je vdovec a má hromadu děcek. Celý den se to popelí na ulici. Večer je shání otec na pelech. Má také kavku, která obskakuje zákazníky jako ochočený pejsek.“

„To já už dávno vím,“ mručí Maršík.

„Počkej! Ještě jsem ti neřekla, že tamhle je výčep, kam jsem pánům chodívala pro pivo. Šoféři tam mastili karty, jejich snoubenky přihlížely a pily vermut.“

„Nech toho!“ přerušil ji Maršík. „Co bylo, bylo, to se nedá změnit.“

„Právě,“ přisvědčuje ona, „však já už nic neříkám. Teď po mně zdědila všechno Julie, i to buclaté děcko, které objímá hlavu bernardýnského psa.“

A po chvilce mlčení: „Bývalo mi smutno, že jsem pořád tak sama a nemám zastání. Modlila jsem se, aby mne Bůh vysvobodil...“

„A přece,“ připojuje s tajemným šepotem, „přece to bylo lepší než ležet v houštině u borového háje s roztráštěnou lebkou. Víš, že mouchy dorážejí a lepší se mi na obličej? Celé hejno much bzučí... cítí mršinu...“

Maršík zakvílel: „Nech toho, prosím tě! Však já tady také dlouho nepobudu...”

„Bude to pro tebe lepší,” říká stín, „alespoň si oddychneš od toho soužení.”

Vzdychla a odešla.

3

Ani nepozoroval, že ho nohy nesou po zablácené silnici, nevšiml si boudy, která nabízí výletníkům pomeranče, kokosové koláčky a sladké limonády, minul ohradu fotbalového hřiště, i přeskočil příkop a ubíral se do polí. Teprve když spatřil borový háj na mírném vršku, uvědomil si, že jde domů a že už asi noc valně pokročila, a přidal do kroku.

Ocitl se na dvoře Barchánkova domku. Žlutý pes zakňučel ze spaní a pádně uhodil několikrát chvostem o zem. Vplížil se do světnice a ulehl do peřin. Ležel chvíli, naslouchal tepotu krve ve spáncích a pocítil prudkou žízeň. Vstal, chopil se konve s vodou a žádostivě se napil.

Ulehl opět a naslouchal prudkému rozhovoru noci, až přikvačil spánek a zatlačil mu oči.

A tehdy se mu zdálo, že leží v posteli, když tu před okny se ozval silný zpěv. Seznal, že ten zpěv ho neodbytně ponouká, aby se oblékl a vyšel před stavení. Uposlechl, upravil se a vyšel na zápraží. Podivil se, když viděl, že zpívá modrá bandaska, ve které si nosí dělníci svačinu do práce.

Bandaska mu velela: „Následuj mě!”

Nemohl se vzpírat a šel.

Po několika krocích poznal v bandasce Alžbětu Válovou.

Ptal se jí, kam jdou, ale ona na to: „Uvidíš.”

Zjevila se smutná krajina, celá zarostlá rákosím a sítinami. Pod nohama šťavná bahno. Ono bahno vsává nohy do země. Alžběta však plyne lehce, nedotýkajíc se země.

I praví: „Truhlář přivezl nábytek. Zatopila jsem v kamnech a postavila na maso. Řemeslníci nadělali nepořádek, mám z toho hlavu jako škop.“

Nohy se noří do bahna. Tázal se zmučeným hlasem: „Brzo-li tam budem?“

Ona odpovídá: „Hnedlinko to bude. Je to lán světa.“ Umlkli a krácejí dále k neznámému cíli. Divoká mračna visí z nízké oblohy a obloha dotýká se země, neohraničené a nekonečné země. Mlčelivá jsou nebesa země, mlčelivé je rákosí a puškvorec, který je temně zelený jako listí pohřebních věnců.

On cítí, jak mu ve spáncích žíly tepou únavou, jak mu dřevění údy, a praví: „Takhle jsme za onoho času putovali zemí ruskou. Tížil nás tlumok a ohýbal nás až k zemi. Bylo v něm tři sta ostrých.“

Ona odpovídá: „Byly to jiné časy. Teď je všechno jinačí.“

„Ba, mnohé se změnilo.“

Po chvílce zase ona: „Paní řekne: ‚Co to, že Alžběta vyvádí a lítá s mužskými? Nechává mne samotnu; je to nesvědomitě od toho děvčete.‘ – ‚Paní,‘ já na to, ‚není pravda, že lítám s mužskými. A ty řeči si nechte. To mám za všechno. Nemám zastání, protože jsem sirotek. Ostatně máte Julii, ta spí na mé posteli.‘“

Zasmála se dívoce: „Julie! Všecko rozbije, nadělá samou škodu. A pány roznese po domě. Já ji dobře znám. Teď dělá svatou, ale pak se ukáže.“

Nohy se mu noří až po kolena do bahna, které dychtivě mlaská. Ona však se lehce vznáší nad zemí, ale přitom se k němu tulí, těžce visí na jeho rameni a nyní se mu dívá do očí.

V týle mu seděl nejistý pocit. Obával se, aby nikdo ze známých jej neviděl s tou suchou, bledou ženou. Avšak tuší, že v rákosí jsou ukryti známí, kteří jej bedlivě sledují. Kolegové z nádraží, pan závodčí Týc, pan strážmistr Cechmajster, pan starosta Linda i hostinský Odvárka. On slyší, jak o něm rozprávějí; šeptají „ššš“, vypravují ustavičně, jednotvárně a škodolibě.

A opět se otázel: „Brzy-li tam budem?“

Ukazuje prstem: „Vidíš tam to stavení? Je vidět střechu a na ní je komín. Z toho komína se bude kouřit, až budu vařit oběd. Budu se otáčet kolem plotny, zardělá a dychtivá. Musím mít všechno hotovo a uklizeno, než přijdou návštěvy, aby mne nepomluvily. Přijdou a já řeknu: „Posaďte se a poslužte si. Nedělejte, jako byste byla cizí.““

On nevidí ničeho a chtěl by se zeptat, kde je ten komín, z něhož se bude kouřit. Avšak ona neodpovídá a tlačí se k němu, až zmizí. Zpozoroval, že vstoupila do něho, rozhostila se po celém nitru, vězí hluboce v životě. A v boku ťuká, ustavičně ťuká, opovážlivě a vesele.

A svou tíhou tlačí jej do země. Bahno dychtivě chlemstá, polykajíc svou oběť.

Hrůza se mu rozžehla v očích; poznal, že je zrazen. Chtěl volat o pomoc, ale byl mu odňat hlas. Namáhá se ze vši síly a z hrdla se mu dere teskný, bečivý zvuk saxofonu.

Probudil se a vytřeštil oči. Hlava mu hořela a těžce polykal.

Jeho manželka byla skloněná nad ním a upřeně ho pozorovala.

„Co je ti?“ zkoumala starostlivě. „Celou noc bouříš a nedáš nikomu spát.“

„Měl jsem takovej hloupej sen,“ zamumlal.

Sáhla mu na čelo.

„Nemáš horečku? Asi ses někde nachladil. To je z toho, že pořád ponocuješ. Máš se držet doma.“

Řekl, že mu nic není a že chce mít pokoj.

„Uvařím ti čaj,“ nabízela manželka.

„Nech mě!“ utrl se.

Její zrak se snažil prodrat temnotou, aby zachytil výraz jeho očí.

Chvilí vládlo těžké mlčení.

Pak se ozvala: „Měl bys vrátit ty peníze.“

Znělo to tiše, ale naléhavě.

Neodpovídal.

Pak zase: „Tatíku, vrať ty peníze. Nejsou nám požehnaný.“

„Nech si to, jo?“ zavrčel.

Nedala se odbýt a útočila: „Já nemám stání od té doby, co jsou ty peníze v domě. Vrať je a uvidíš, že bude všechno, jak bejvalo.“

Mlčel několik okamžiků a pak zasténal: „Nemůžu je vrátit.“

„Proč bys je nemoh vrátit?“

Ozval se smutně: „Nemůžu je vrátit, protože... jsou moje.“

Chtěl říci: „Nemůžu jich vrátit, protože není komu. Jí už nenáleží, protože není. Mně také nepatří, naopak –“

Naopak on náleží jim. Jsou to peníze bez pána, ale samy kralují. Jeho si vyhlédly za otroka. Je jim poddán. Panují nad jeho životem. Vládou krutě a nelítostně, snaží se jej vehnati do zkázy.

Doposud s nimi zápasí, ale již cítí, že jeho síly umdlévají. Vehnaly jej do kouta.

Ale ještě jednou zvedl hlavu a děl k sobě: „Utkám se s nimi!“

Venku se počínal nový den.

Hlava desátá

1

Uplynulo opět čtyřiaadvacet hodin, které Maršík strávil ve službě. Tam na nádraží je nejlépe, nejsvobodněji. Člověk je ponořen v ustavičný ruch a pohyb. Služba vyžaduje pozornosti, napětí a ustavičné přítomnosti ducha. Zlé myšlenky se vzdalují a setrvávají stranou. Nevrtají se mezi Maršíka a kolegy.

Ovšem když se končí služba, opět se vynoří, přilepí se na něho, sužují a jitrí nemocného ducha. Maršík ví, že nákaza vstoupila do těla již tenkrát, když mu přišla do hlavy ona myšlenka, které se podívoval a pro kterou se sám sobě kořil. Nyní je celý organismus otráven a Maršík cítí, jako by kůže byla pokryta neviditelnou, svědivou vyrážkou.

Měl nyní prázdno a potuluje se obcí bez cíle. Domů se mu nechce, protože ona, totiž manželka, hledí na něho bledýma očima a úporně jej sleduje, kamkoli se vrtne. Má takové vypoulené oči a v těch očích lze číst, že tuší, že ví, že mnohé pochopila. Zdá se, že se krčí, jako by odněkud čekala strašnou ránu. Také chlapec má takové velké oči a ty chodí za otcem. Mlčí a nic neříká. I on snad čeká, že odněkud uhoří. Chtěl by si pohrát s dětmi, ale ony se na něho dívají jako na cizího. Snad je opravdu cizí, od té doby, co... Nikam nenáleží, nikde není doma. Ani na nádraží, ani ve svém příbytku, ani mezi obyvateli této obce, mezi kterými se nenuceně pohyboval, dával šprýmy k lepšímu a upevňoval svoji popularitu.

„To jinak nejde,“ pravil bledý stín, který se nenadále k němu přitočil.

„Co je zase?“ osopil se Maršík.

Ona mlčí, usmívá se, odhalujíc vysedlé dásně a porcelánový chrup.

„Co tu chceš?“ útočí on. „Nejsem na tebe naložen. Mám hlavu jinde.“

„Víš...“ počíná opět ona, „že už tam v křoví u borového háje ležím dva a půl dne?“

Maršík se diví: „Opravdu, to to utíká.“

„Ani by člověk neřekl. Mouchy bzučí kolem hlavy, čenichají a lepší se na tvář.“

On vrtí hlavou. „Dva a půl dne. A já myslil, že to jsou léta letoucí.“

Ona se usmívá a pak dí: „Copak asi naši dělají? A co ta Julie? Já vím, že za ten čas musela rozbít hodně věcí. Nejdříve upustila asi tu japonskou vázu. Jako bych ji viděla. Já jí sama říkala: ‚Na tu vázu musíte dát pozor. Je památeční a stojí moc peněz. Paní by se moc zlobila.‘ Ona mi přislíbila, tak nevím.“

„Hej! Povídám!“

Maršík zdvihl hlavu. Seznal, že stojí před četnickou stanicí, jejíž portál zdobí dva krokodýlové, kteří se drží v křížku. Pan Cechmajster vyklání se z okna a jeho otlá tvář je pokryta širokým úsměvem.

„Copak je s vámi, pane Maršík?“ haraší strážmistr. „Volám na vás hezkou chvíli a vy nic. Co je s vámi?“

Železničář mávl rukou: „Ale to víte. Pořád něco je.“

„Ba, to jinak nejde.“

Potom strážmistr naznačil pohybem míchání karet.

„A co? Že bychom zahájili činnost? Týc už také říká: Prohrál bych.“ A tlustý strážmistr se rozchechtal.

„To bysme jako mohli,“ přisvědčil ochotně Maršík. I řekl k sobě: „Oni mě nenechají padnout. Vždyť jsem jejich člověk.“

Strážmistr houkl: „Počkejte na nás! V momentě jsme dole.“

Záhy se objevil, následován růžovým závodčím Týcem. Hostinský Odvárka je uvítal, jak náleží váženým občanům této obce. Vyptal se jich na zdraví a postěžoval si na počasí, zabarvuje svá slova do pochmurného tónu. Pak vyhnal z místnosti kachnu, která se vbatolila dovnitř a zvědavě si prohlížela hosty.

Ze slušnosti poseděli chvíli nečinně a mdle hovořili o všedních událostech, jako když hafan přežvykuje kůrku chleba, kterou se ze

zdvořilosti k svému pánu neodvažuje vyplivnouti. Ale Maršík lživě zamrkal a bujaře vzkřikl: „Hostinský, náradí!“ A pan Odvárka poskočil a položil před hosty balíček zašpiněných karet.

Strážmistr vzdychaje rozložil karty do vějíře, ohmatával nedůvěřivě každý list zvlášť a vynášel nerozhodně, jsa odhodlán vynesenu kartu vzít zpět a zvolat: „Ouha! To je omyl!“ Pan Týc hrál zručně, ale lhostejně, jen aby nekazil společnost. Maršík pak bil kotníkem o stůl, pronášel žertovná úsloví, která vyvolávala u strážmistra neuhasitelné záchvaty smíchu, a lživý výraz zručného hráče neopouštěl jej ani na okamžik.

Pan Cechmajster vylicitoval hru a Maršík bujaře zařval: „Trestám!“ Strážmistr vyvalil oči.

„On trestá!“ podivil se. „Tohle je ale smělost... Co jenom ten člověk může mít...?“

Vzdychal, jezdil prstem za límcem, hladil si zátylek a počítal.

„Rychle, rychle,“ pobízel jej netrpělivě Maršík, „nemáme tolik času. Ať něco uhrajem!“

„Pomalu, pomalu...“ odporoval strážmistr, „na mne se nesmí hartusit. Všecko podle předpisu. Já si to musím spočítat. To máme...“

Upřel oči ke stropu a pohyboval rty.

Pan Týc si zapálil pohodlně cigaretu a Maršík bubnoval prsty na stole.

„Že bych se měl točit?“ rozvažoval strážmistr polohlasem. „Když ale ono... je to věc ošidná. To není jen tak...“

Podrbal se na temeni hlavy, svraštil obočí a soustředěně rozvažoval.

Vtom se otevřely dveře.

Jakýsi výrostek zastavil se na prahu a rozhlížel se místností. Spatřiv četníky, přistoupil k jejich stolu, nabral dechu a zvolal: – „Vražda!“

Strážmistr položil karty a otočil se na mluvčího.

„Co to povídáte?“

„Mrtvou našli...“ opakoval výrostek přerývavě, „tam u háje... v houští...“

Strážmistr mlčky vstal a opásal se řemením. Pan Týc jej následoval.

Výrostek rozčilením koktal.

„Zabitá ženská... ona tam leží... našla ji Chlebounová se Sabatovou... spustily křik a příběhly...: Lidičky, prej, ona je zabitá, dočista zabitá... krev má na tváři, plno krve...“

Pan Cechmajster si nasadil čapku a velel: „Jdem!“

A vyběhl se závodčím Týcem ze dveří. Výrostek utíkal za nimi a mával rukama.

Maršík osaměl.

Mechanicky míchal karty a hleděl na hostinského.

„Už se to pohnulo,“ promluvílo v něm. „Našli, našli, budou shánět a hledat...“

Hostinský se ozval: „To máme hezký nadělení!“

„Ba,“ odtušil Maršík.

Hostinský přistoupil k oknu.

„To je pozdvižení,“ poznamenal, „všecko běží k háječku.“

„Já se divím,“ vece Maršík, „co tam uvidí? Mrtvá je mrtvá.“

„Taky říkám, ale lidi jsou různý.“

„Já bych se nešel podívat ani za nic,“ děl Maršík, ošklíbaje se.

„Já si to taky vošklívím,“ přisvědčil hostinský, „mně by se ještě o tom zdálo.“

„Tak abych šel,“ mínil Maršík povstávaje, „ze hry už beztoho nebude nic.“

„Zkazila se vám partička, pane Maršík,“ šveholil lítostivě hostinský. „Ale to nic. Podruhá si zahrajem, podruhá... Služebník, pane Maršík!“

Hostinský osaměl a myslel si: „To jsou věci! Jen aby to neublížilo obchodu. To bych skoro nerad.“

2

V obci se rozpoutal zmatek. Poplach zachvátil všechny obyvatele, zapálil hlavy a uvedl mysl do jakéhosi vytržení. Řemeslníci opouštěli své dílny, odvrhli kožené zástěry a s vyhrnutými rukávy pádili k borovému háji. Mnohé matky opouštěly svá děcka, aby byly přítomny oné podívané. Někteří poděšení lidé svolávali drůbež a svou mládež a zavírali příbytky jako před bouří. Zavládlo podivné nadšení, sladká hrůza a potěšení z nebyvalé a nečekané události. Pozdvižení zmocnilo se všeho živého tvorstva, hlavně kluků a psů, kteří milují vše, co poruší klid.

Stařec Barchánek dlel v tu dobu návštěvou u sester Rösslerových. Přinesl jim miskou třešní ze své zahrady jako poctu. Sestry velebily rudé a šťavnaté plody, a starcovo srdce bylo naplněno pýchou. Střehl ovoce před úklady uličníků a mlsných ptáků a po čas uzrávání byl jeho spánek nepokojný.

Hovořili o úrodě, o činži, o úrocích, o daních a poplatcích; o všem, co rozmnožuje nebo zkracuje majetek. Jejich řeči byly pokojné, neboť měli vystaráno. Čím byl starší, tím méně myslil Barchánek na smrt a tím více měl na paměti zvelebení svého majetku. Byl již vyschlý a scvrklý a kosti v něm vrzaly. Nicméně myšlenka na blízký konec byla mu obtížná a směšná. Jestliže mu někdy přišlo mysliti na poslední věci člověka, tehdy posuzoval smrt jako neodkladnou cestu, nevítané vytržení z obvyklého zaměstnání. Pripadalo mu, že ať je tomu jakkoli, musí se vrátit a opět se uvázati ve správu svého zboží. Nedovedl si představit, že by byl navzdýcky odvolán a že by jiní lidé tyli z jeho vlastnictví.

Než i do této zátočiny dorazila zvěst o mrtvole, jež leží u borového háje. Zprávy byly již přesnější. Vypravovaly o násilné smrti neznámé ženy, o úkladné vraždě.

Sestry byly zděšeny, spínaly ruce a vyrážely výkřiky nevole. Stařec reptal.

„Je vidět,“ pravil, „jak málo je postaráno o bezpečnost v naší obci. Máme obecního strážníka, máme četnickou stanici, a co dělají? Jeden aby na ně platil a oni...“

Mávl rukou.

„Koukám,“ navazoval, „a často vidím všelijaký cizáky, vandráky a podobnou verbež. Obejduje to kolem stavení, jářku, co chcete, tady nic není, jděte spánembohem. Všecko musí bejt pod zámkem, takovej člověk se neohlíží na nic. Patřilo by vzít motýčku a přerazit tomu nohu. To je má řeč.“

Sestry mu dávaly za pravdu.

„Je to velká ostuda pro naši obec,“ mínila Marie.

Tekla se připojila k tomuto mínění.

„Nejen ostuda,“ poučoval je stařec, „ale velká újma, velká škoda pro nás majitele. Takhle si měšťáci rozmyslí stěhovat se sem na léto. Řekne se, že zde panuje lumpárna a že tu nic nevobstojí. A mají konečně pravdu. Kdo by sem lez, když se tady mordujou lidi? Aby se jeden bál jít z baráku!“

Bědoval: „Jsou to pořádky! Starosta na nic nedohlídne, četníci si ničeho nevšímají. Taková rána pro domovní majetek! My majitelé jsme takovou věcí nejvíce bitý!“

Nevěsta Marie, aby upokojila svého snoubence, předložila mu sušenky a domácí likér. Barchánek žvýkal bezzubými dásněmi pečivo a zase přicházel do své míry.

Myslí si: „A co já se mám o takové věci starat? Vy se také o mne nestaráte!“

Tekla se rozhořčila, myslíc na pachatele onoho zločinu: „Takovýho by měli na místě oběsit. Jakýpak štráchy s takovým! Povídám: Na místě oběsit a neživit takovýho!“

Sestra přisvědčila: „Dřít by měli z něho kůži zaživa, jak tomu bejvalo za starodávna.“

Stařec uhodil do stolu.

„A neživit ho!“ vztekal se. „Copak to smí bejt, aby byl takovej živenej na státní útraty? Potom si dovolujou, to věřím, oni se všemu smějou, chlapi špatný, roztopášný!“

Nějak si vzpomněl na svého zetě a dodal: „Jenom užívat by to chtělo, debužírovat bez konce. Ono si to nepřipouští žádný starosti. Prej nějak bylo, nějak bude. Však já už udělám pořádek. Budeš vzpomínat na starýho Barchánka!“

Náhle jej pojala starost a už neměl stání. Kvapně se rozloučil s nevěstou a její sestrou a spěchal domů.

Na dvorku zastal svou dceru i obořil se na ni: „Pakujte se mi z domu, už jsem jednou povídal, že vás tu nechci mít. Já tu nikoho nechci, já chci bejt sám, rozumíš?“

Maršíková zahorekovala: „Kam mám jít? Kdo si mě vezme s těma dětma?“

„To je tvoje věc,“ vrčel stařec, „jak jsem řek, tak bude. Ať se postará ten tvůj!“

„Kdepak ten!“ vzdychla dcera a zamyslíla se.

Kde je Maršík, její muž? Nikdy ho tu není, když je třeba, aby se jí zastal. Vzdaluje se domova, chodí ustavičně v kole jako kůň zapřažený do žentouru. Hlava mu visí jako zvadlá.

V mysli se jí zavrtělo slovo „burza“.

Burza, burza... Jaké to škaredé, nevlídné slovo. Vyvolává v ní obraz článkovaného hmyzu, bledého korýše, který vyhledává vlhká místa a vyrušen, střelhbítě hledá spásu ve skulině.

A modlila se, aby Bůh odvrátil od ní a dětí burzu a jiná neznámá slova, která obsahují zkázu a zničení.

3

Té doby Maršík se vytratil z hospody a vydal se na cestu. Kam, nebylo mu známo. Viděl pozdvižení v obci, rozechvění a poplach. Bylo mu též vyslechnouti kletby, rozhořčení a vyhrůžky neznámému pachateli.

To všechno jej neobyčejně překvapilo. Jeho mozek nebyl schopen předvídavosti na delší dobu. Jeho obraznost plazila se po zemi jako dým za vlhkého počasí. Co bude zítra, nevěděl a nedovedl si představit. Dovedl vymrštit kámen do výše, s úmyslem zasáhnouti

nebesa. Avšak neuměl usouditi, že kámen podle svých přirozených zákonů bude se řítiti k zemi, zvětšuje svoji rychlost, a že zasáhne jeho hlavu a rozdrtí jej svou tíhou.

Viděl, že u borového háje se černá lidmi, kteří se slétli jako mouchy k zavařenině. Zahlédl, jak rozkládají rukama a přiklánějí hlavy k sobě. Z dálky se nejasně ozývaly jejich hlasy; byly hrozivé a nepřinášely dobré zprávy pro Maršíka.

Chvilí byl zmítán pokušením připojiti se k tomu davu, také rozkládat rukama a pronášet rozhořčená slova i odsuzovat neznámého pachatele.

„Teď,“ říkal si, „měl bych být chytrý. Veliká opatrnost je na místě. Počínat si obratně a zmást stopy.“

Ano, půjde k lesíku, prohlédne si mrtvolu neznámé ženštiny a řekne: „Také se musím podívat. Máme to pěkné nadělení, co?“

Občané odpovídají: „Ba ano, pane Maršík, máte pravdu. Vy jste to vystihl. Docela naše řeč.“

Maršík kývl hlavou a pak míní: „Zřídil ji ten uličník, co?“

Občané přisvědčují a pronášejí názor, že takového by měli oběsit na místě. Jaképak soudy? Oběsit, nic jiného než oběsit, to na ně platí.

Maršík nedovede odepřít uznání tomuto názoru a dodává: „Docela má řeč. Nač takového živit na státní útraty?“

Pak se ale zamyslí, mrkne lstivě okem a řekne: „Ale kdo ví, jestli je to vražda? Možná, že si to udělala sama. Nesmíme být tak rychlí v úsudku. Ještě bychom mohli někomu ublížit.“

„Vida,“ kývají občané, „tohle nás ani nenapadlo. Možná, že křičíme pro nic a za nic. Pan Maršík to vystihl. Opravdu, zdá se, že si to udělala sama!“

Také četníci jsou stejného mínění a pan Cechmajster říká: „Copak pan Maršík, to je hlava! On to prozkoumal.“

Maršík cítí, že jeho popularita roste. Vypne se, rozpřáhne rukou a zvolá: „Netlačte se, občané! Porušili byste stopy a ztížili bezpečnostním orgánům pátrání. Musí se zavolat soudní komise, aby zjistila příčinu smrti.“

„Vida!“ přitakají četníci. „Soudní komise! Pan Maršík to trefil. Málem bychom zapomněli. Zavolejte pana obvodního lékaře. Ať je tu okamžitě!“

„A hlavně,“ dodal Maršík a vztyčil prst, „sepsat protokol. Na místě sepsat protokol, to je velmi důležité!“

„Takovým způsobem,“ řekl si Maršík, „bych je zmátl a uvedl na nepravou stopu. Oni nebudou vědět kudy kam a já budu z obliga. Hlavně se musí na to s politikou, pamatuj si, brachu, s politikou, to dnes na lidi platí...“

Přistihl se však, že tyto myšlenky jej napadly, když míjel domek strážníků, kteří vybírají poplatek za dlažebné, když užíval koleje elektrické dráhy. Uvědomil si, že pospíchá, sotvaže popadá dechu, že klusá podél vozu elektrické dráhy, že vymrštil se na stupátko a málem by vypadl, kdyby jej průvodčí nezachytil. Cítil, že se mu srdce v těle chvěje, ustavičně přemítal rty a říkal si: „Rychle, rychle, není času nazbyt!“

Vidí velký zástup lidí, pochmurný a hrozivý zástup, který se sebral v houf a běží za ním. Slyší temný dusot pronásledovatelů, ruce se zdvíhají, zaťaté pěsti hrozí; zástup hučí: „Chyťte vraha, bijte vraha! Nežijte ho, na místě vykonajte soud!“

Je nejvyšší čas, nelze tu setrvat ani chvíli. Prolelkoval mnohé chvíle, snil celou tu dobu, doufal v jakési nemožnosti. Vzpomněl si náhle, že koupil zavazadla, která umístil v nádražní šatně.

Proč si tenkrát opatřil zavazadla? Uvědomil si, že už tenkrát chystal útěk. Mínil prchnouti před trestem za zločin, který hodlal spáchat. Dva kufry čekají na něho na nádraží. V těch zavazadlech jsou dvojí šle, dva klobouky, jeden zelený se štetkou, jeden velurový klobouk štikové barvy. Koupil dvě kravaty, ponožky, peněženku a kapesní zrcátko, všechny věci, jichž je třeba k útěku. Koupil si elektrickou svítilnu, neboť je třeba si posvítit v neznámých končinách.

Má-li však všechno, čeho je potřebí na cestu do ciziny? Napjatě uvazoval a pak si řekl, že je nedostatečně vybaven.

Vystoupil z vozu, ubíral se ulicemi a prohlížel výkladní skříně. Naštěstí má peníze, mnoho peněz. Pod košilí šelost bankovky. Může si koupit všechno, co se mu zamane.

„Rozhodně je třeba hole,“ řekl si, vchází do jednoho krámu. Sám sobě se divil, že jej dosud nenapadlo koupit si hůl. Vybral si těžkou, sukovitou hůl s kovovým bodcem.

Obchodník se snažil vnutit mu deštník.

„Je to hedvábný deštník, nejlepší jakosti,“ lákal, „raďte se přesvědčit.“ Maršík ohmatal látku.

„Dávám to skoro zadarmo,“ děl obchodník, „neboť likviduji závod. Jsem chorobný, starý muž, pane. Napracoval jsem se v životě ažaž. Nechám všeho a odstěhuji se k dceři. Má venku hospodářství, její muž je zemědělský inženýr.“

Maršík schválil úmysl toho pána, ale rozhodně odmítl koupit deštník. Setrval úporně na svém předsevzetí, ačkoli prodavač naléhal, vychvaloval své zboží a dorážel.

„Chacha,“ zasmál se, když se ocitl na ulici. „To víš, já koupím deštník! Nač bych potřeboval deštník? Na mě si přijdeš –“

Musím si koupit žaludeční kapky. Maršík zvážněl. Ovšem, že hořkého, žaludečního likéru bude třeba. Takového likéru s tím poustevníkem na nálepce, jak ten poustevník pozvedá číšku onoho nápoje.

Nelze cestovati bez této léčivé tekutiny. Stává se, že se ti udělá náhle špatně od žaludku, jsou takové případy. Maršík je slabší povahy a má jemný žaludek. Takový likér dobře poslouží.

Koupil si tedy onen lék a k tomu láhev koňaku.

„Jedno je pro povzbuzení mysli a druhé jakožto lék,“ řekl si.

A co nyní? To přece není všechno na tak dalekou cestu... Musí se vypravit, jak náleží. Všecko s rozmyslem a obratně. Uvážit a vykonat. Inu, ovšem že potřebuje hodinek. Praktické jsou náramkové hodinky.

Navštívil hodinářskou dílnu a dal si předložit několik hodinek. Zkoumal je pečlivě, poslouchal tikot, haněl zboží a pak se rozhodl pro jedny, ocelové, čtverhranné, které mají světélkující ciferník.

„Takové hodinky jsou dneska velmi žádány,“ řekl hodinář, když vyprovázel Maršíka ke dveřím.

Pak se ještě rozhodl opatřit si vlněný svetr a nátepníčky.

„To je totiž velmi důležité,“ řekl si starostlivě. „Já jsem moc choulostivý na průvan. Chytím průvan a pak kašlu, mám lámání v kříži a není mi dohře. Přijde na mne nemoc, i ulehnu, a co potom? Kdo se mě ujme, kdo mně poslouží?“

Cítil lítost nad sebou, že není nikoho, kdo by se ho ujal a kdo by mu posloužil.

„Mám já to život,“ zasténal, „jestlipak někdo jiný má takové soužení?“

Nejhlavnější však by takřka zapomněl, totiž opatřit si něco pro svou bezpečnost. Tupil se i nazýval se lehkomyšlným člověkem, že nemyslel dosud na svou obranu. Aby toto opominutí napravil, koupil si opakovací pistoli a krabičku ostrých nábojů.

„V cizině totiž,“ poučoval se, „jsou špatní lidé. Mnoho špatných lidí. Musíš si dát náramný pozor! Někdo tě odkrouhne a nikdo po tobě nevzdechne. Taková pistole je dobrá, kdyby měla být jen pro strach.“

Když už seděl ve vlaku, tu teprve přišla mu otázka, kam vlastně jede. Přemítal několik okamžiků a pak si to vysvětlil.

„Inu, do Ruska, ovšemže do Ruska. Tam jsem jako doma. Znáám to tam dobře a býval jsem tam oblíbený.“ Rusko je země široká a nepřehledná. Národa je tam veliké množství. Ztratíš se mezi nimi jako ryba v moři. Zeptají se, jak se jmenuješ, i řekneš: Maršík. Mávnou rukou. Jaký Maršík? Takových Maršíků je...

Ostatně nebudou mu říkat Maršík, nýbrž Osip Gendrykovič. Rusáci tak oslovují. Křestní jméno otcovo. Otec se totiž jmenoval Jindřich.

Odříkával do rytmu vlaku: „Moskáli zabrali a nazad pojechali –“

Naproti němu seděl pán s trudovitou tváří. Trudovitý otevřel příruční brašnu, vyňal balíček, rozbalil mastný papír a počal žvýkat salám, přikusuje k němu krajíc chleba. Maršík jej pozoroval, jak se mu čelisti pohybují a krouhají pokrm; i dostal hlad. Žvýkající čelisti

ve vlaku jsou nakažlivé jako zívání. Ještěže pamatoval na to, koupit si kost od šunky. Bude mu dobrá na tu dalekou pouť.

Žvýkající čelisti ustaly v krouhání a z hrdla trudovitého zakloktal tuk. Pohlédl na Maršíka a otázal se: „Daleko jedeme, pane?“

„Daleko,“ odvětil Maršík.

Pán pokynul uznale hlavou.

Opatřil ústa kolečkem salámu, rozžvýkal je, polkl a pak řekl: „Já taky daleko.“

Chystal se Maršíkovi oznámiti, kam jede, že totiž má před sebou obchodní cestu, vlastně ani ne tak obchodní cestu, ale slyšel, že jeden jeho zákazník se chce položit, a tak se vypravil na cestu, aby se přesvědčil, co a jak. Hodlal k svému vysvětlení připojit mnohé nářky na špatné obchody a veliké daně.

Avšak Maršík vstal a vyšel do uličky.

Děl k sobě: „Nemám rád vyzvědače a lidi, kteří se pídí po novinkách. Nemám rád zbytečných řečí. Každý víme své. Já se o tebe nestarám, nestarej se ty o mě.“

Domy, stromy a továrny ubíhají dozadu. Krajina se otáčí do kruhu. Ženy, které pracují na poli, narovnávají hřbety, zaclánějí oči dlaní a zírají za ujíždějícím vlakem. Děti propukají v křik a kynou kapesníky.

Vlak se otrásá a pádí, pohlcován prostorem. Maršík deklamuje: „Česká Třebová, Moravská Ostrava, Bohumín, Krakov, Lvov, Podvoločiska.“

„Nebo ne. Já uhnu na sever, k Rawě Rusce. Tam jsem byl. Je to takové malinké a špinavé městečko.“

Vzpomíná, jak v tom městě si koupil čokoládu. Mručí: „To bylo v roce patnáctém. Fasovali jsme dvě vecky chleba. Tenkrát přšlo celý den. Šel jsem do krčmy a pil vodku. Krčmář měl nemocnou ženu a ta ležela v jakýchsi hadrech a sténala. Jako dnes to pamatuji.“

Až vyjde z Rawy Rusky, půjde pořád na severovýchod, neustále bude putovat. Nikdo si ho nevšímne. Zmenší se na těch širých pláních, bude nepatrný jako brouk, jenž leze přes silnici a pílí za neznámým cílem.

Pořád se bude zmenšovati, a až překročí hranice ruské země, bude neviditelný lidským zrakům.

Načež si namluví širokobokou ruskou slečnu s kulatým obličejem a šikmýma očima. Bude jí hrát na harmoniku a ona bude naslouchat a louskat slunečnicová jádra.

A dobře nám bude. V Rusku se dobře vaří, copak o to. Připravují jedno jídlo, které se nazývá boršč. Plavou v něm kusy slaniny, pojídáš a sádlo ti teče po bradě. Na nádražích prodávají pirožky; jsou plněny zavařeninou nebo masem. V ústech se rozplývají.

Bude chodit do čajného traktiru, sejde se se známými, dá něco veselého k lepšímu a Rusové se budou popadat za břicho a říkat: „No tohle! Junák je Osip Gendrykovič!“

Vlak zvolňuje jízdu, siréna táhle houká a vlak se zastavil. Někteří cestující shledávají svá zavazadla a vystupují.

Je slyšet pokřik: „Pitná voda!“ – „Horké párky!“ – „Pivooo!“

Stmívalo se. Maršík se náhle znepokojil. Pohlédl na trudovitou a lhostejnou tvář svého protějšku a tu zachvátil jej nevylicitelný a nevýslovný stesk.

Kvapně se chopil svého kufru a příruční brašny a hrnul se z kupé. Přitom nešetrně vrazil do pána s trudovitým obličejem a zabručel: „Promiňte, já nerad...“

Pán byl vyrušen z četby novin, dotkl se kraje svého klobouku a tázal se: „Už račte vystupovat? A to jo, to jo... Přeju šťastný pořízení!“

Maršík stanul se svými zavazadly na nádraží jednoho města.

Hlava jedenáctá

1

Na břehu říčky, pod stinnou olší, seděl jeden pán prostředního věku. Byl oděn pouze v plavky, takže obnažoval své rozložitě, atletické tělo, ostatně náchylné k mírné otylosti. Jenom svoji kulatou hlavu měl pokrytu modrým baretem. Na svalnaté paži bylo možno spatřiti vytetované srdce s kotvou.

Pán držel v ruce rybářský prut a unyle zíral na vodu. Občas se pleskl do šije, kam usedl ovád, a potichu zaklel. Jinak seděl nepohnutě jako socha, aby nevyrušil ryby, které líně pohybovaly ploutvemi a vyhřívaly se na slunci.

Pozoroval dvě modrá šídla, která šustila křídly a dováděla, a sladce vzdychal: „Je tu krásně, počasí je přímo ideální, člověk cítí, jak se zotavuje.“

Pak se opět pleskl do šije a zavrčel: „Neřádi, copak nedáte člověku pokoje?“

Zašustily kroky, vynořil se člověk s kosou, zastavil se a přihlížel s napjatou tváří. Ve městě lidé nejraději pozorují automobilistu a na venkově je zase zajímá počínání rybářovo.

Rybář vycenil zuby a ukázal muži s kosou nevrlou tvář. Člověk zabublal pozdrav a vzdálil se.

Pán v prostředních letech osaměl a opět v duchu velebil klid, zdravý vzduch a rozkošnou přírodu, neustávaje se pleskati po šiji a po stehnech a poškrabávati na zádech. Protože krvežíznivý hmyz nepřestával dorážet a protože se slunce chýlilo k západu, vstal, oblékl se, složil rybářské náčiní a odcházel.

Ubíral se volným krokem člověka, který nemá ničeho na práci, rozlehlými lukami, kde kráčeli husím pochodem sekáči, kteří kosili seno. Pozoroval široké rozmachy dělníků, naslouchal svištění kos a říkal si: „Jestlipak to ti lidé nemají dobré? Zdravý vzduch mají zadarmo, jiní za to musejí platit.“

Pak myslil na to, že v Praze tuhle dobu musí být náramná výheň, a opět si blahopřál, že se mu povedla dovolená. Jenom to ho trudilo, že ryby nebraly, nemá štěstí v tomto oboru. Každý den si dává slovo, že už na ryby nepůjde, ale nedá mu to, pořád ho to táhne k řece.

„Ostatně, co bych tu měl počít? Není co dělat. Život je zde takový pomalý, zahálčivý. Den je tu k nepřečkání. Abys počítal hodiny do obědu, od obědu do večere a pak šel spát. Jiného se tu nedá dělat.“

Ale ten vzduch, ten vzduch! Prostě rozkoš! Přitáhl si k nosu haluz a číchal k ní se zavřenýma očima. Ten vzduch kdyby si mohl přinést s sebou do Prahy... Litoval své kolegy v úřadě, kteří nemají takového vzduchu a kteří se nyní plahočí v tom vedru a jsou neustále v jednom kole.

Před jeho zraky se vynořilo městečko s červenou kopulí kostela. Bylo slyšet klekání. Po silnici hnal skoták stádo. Zdvihl se kotouč prachu a zavřeštěla automobilová trubka.

Toho pána posedla nuda. Nyní půjde do hostince, kde bude plno letních hostů s honosnými tituly, paničky s neposednými a kňouravými dětmi, které si vybírají v jídle, a špatná obsluha.

A ryby neberou. Je to opravdu zvláštní. Kdyby chytil aspoň mřenku, ale takhle je pro smích lidem. Počítal: „Ještě tu musím být čtrnáct dní. Co mám dělat? Dovolená je dovolená. Musím se zotavit.“

V hostinci uvítaly jej hlaholné pozdravy. Potřásal rukama, bral děti za bradu a chválil je, že dobře vypadají. Musel prohlížet čerstvě zhotovené fotografie a snést mnoho vtipů na svou rybářskou smůlu.

Hostinský mu vyšel vstříc a podával mu složenou depeši.

„Tady je něco pro vás, pane inspektore,“ hlásal.

Letní host rozbalil telegram a četl: „Inspektor Fuksa. Okamžitě přijďte a hlase se na ředitelství.“

„No tak,“ řekl onen pán, když strčil depeši do kapsy. „Mám po dovolené.“

„Co je, co se přihodilo?“ znepokojil se hostinský.

Letní host pokrčil rameny a poručil, aby mu připravili zavazadla. Čekaje na polévku, listoval v jízdním řádu. Když pak mu přinesli oběd, odstrčil talíř, podíval se na hodinky a řekl, že nebude jísti.

Za několik okamžiků kymácel se již v přeplněném autobusu, který jej dopravoval k nádraží. Tvářil se zasmušile, lál svému osudu, který mu nepřeje ani chvilku oddechu, ale v těle cítil dychtivost psa, který ucítil zvěř.

2

Na policejním ředitelství pražském mu oznámili, jaký úkol ho očekává. V lesíku „Na Punku“ v jedné obci blíže Prahy byla nalezena mrtvola ženy, jejíž totožnost nebyla dosud zjištěna. Podle všech známek lze usoudit, že jde o smrt násilnou. Soudní lékaři potvrzují tuto domněnku. Neznámý pachatel vlákal ženu v ona místa a pak ji usmrtil. Lékařský nález praví, že byla omráčena nějakým tupým předmětem a pak zardoušena. Na krku má četné oděrky a jsou patrný i otisky prstů. Tímže tupým předmětem jí pak vrah rozbil hlavu a k nepoznání zohavil obličej, patrně v tom úmyslu, aby ztížil pátrání bezpečnostních orgánů. Všecky okolnosti ukazují k tomu, že jde o vraždu loupežnou, neboť v kapsách mrtvolky nebylo nalezeno peněz ani jakýchkoli jiných věcí. Protože stopy vedou do Prahy, vyžádala si tamější četnická stanice pomoc pražské policie. Inspektoru Fuksovi se nařizuje, aby se spojil s četnickým strážmistrem Cechmajstrem a závodčím Týcem, kteří mu svěří výsledky dosavadního pátrání.

Oba četníci prožívali krušné dny. Jejich motocykl rachotil po silnici ve dne v noci, slídili po okrese a nepopřáli si ani chvilku oddechu. Navštívili opuštěné cihelny a vybrali všecky stohy v okolí, kde vyhledávali tuláci nocleh. Vandráci a tuláci byli podrobováni přísnému výslechu, ale museli propouštět jednoho po druhém. Všichni dovedli odvrátit od sebe jakékoli podezření.

„To všechno nemá žádnou cenu,“ vzdychal pan Cechmajster.

Pan Týc se ozval: „Kdepak, tohle není vandrácská práce. To musel udělat někdo z domácích.“

Strážmistr pohlédl na svého kolegu, pohladil si knír, ale neříkal ničeho.

Když pak přibyl na stanici inspektor Fuksa, tu mu oba četníci mohli sdělit jisté zajímavé podrobnosti.

Podle jejich mínění byla asi neznámá žena služka z Prahy. Po zevrubné prohlídce našli u ní totiž tramvajový lístek trati číslo jedenáct. Strážmistr předložil detektivovi onen lístek.

Pan Fuksa prohlížel si jej několik okamžiků a pak prohlásil: „Nastupovala ve Fochově třídě, dvě stanice od remízy.“

„Vida,“ sliboval si, „to už je něco!“

Zamyslel se a pak řekl: „Dnes máme třetího, pravda?“

„Třetího,“ přisvědčili četníci.

Inspektor sklonil hlavu a potahoval svůj černý knírek.

Mružel: „Třetího, to máme...“

Pak řekl nahlas: „Doktoři řekli, že mrtvola byla nalezena asi třetí den po činu, pravda?“

Četníci to potvrdili.

„Už je to takové,“ prohlásil inspektor, „byla to služka. Posledního odešla z místa s tím člověkem... To je výborný!“

„A ještě máme něco,“ řekl pan Týc a ukázal inspektorovi kousek papíru. Pan Fuksa zjistil, že je to zbytek dopisu. Rozluštil několik slov: „Čekejte na mě... nemusela jste zrovna...“

A potom: „Váš Vla...“ Zde byla silná tečka, od níž se táhla vlasová čára. Dopis byl psán inkoustovou tužkou, většina slov byla rozmazána a nečitelná.

„Hoši, to je znamenitý,“ radoval se pan Fuksa, „to nám moc pomůže. Já vám ani nemůžu říct, jak jsem rád...“

Nato sklonili hlavy k sobě a počali si vyměňovati domněnky.

Závodčí Týc vyslovil jisté podezření a strážmistr jej za to pokáral: „No, no, kolego, ty myslíš zrovna na nejhorší.“

Ale inspektor se ho ujal: „Jen ho nechte, strážmistře, něco by na tom mohlo bejt. Člověk nikdy neví...“

Vstával a počal se loučit.

Strážmistr jej zadržel. Mají mu ještě něco oznámit. Jejich vlčák, kterého užívají při pátrání, zavedl je do bývalého lomu. A tam našli v houštině prázdný proutěný koš. Mají ho zde na stanici.

„To je moc dobrý,“ broukal si inspektor spokojeně, když si koš prohlédl.

3

Potíž spočívala v tom, že většina služek, které posledního měnily místa, nebyla dosud přihlášena na evidenčním oddělení pražského ředitelství. Agenti tajné policie museli tudíž chodit dům od domu po celých Vinohradech a vyptávat se, zdali některá služka změnila místo. Zdálo se, že potrvá to delší dobu, než bude zjištěna totožnost ubité ženy. Avšak tu pomohla náhoda.

Na policejním ředitelství ozval se telefon a nějaký hlas poptával se po osudu Alžběty Válové.

Hlas říkal, že dotyčná osoba opustila posledního službu, že prý se bude vdávat, a že slíbila, že paní pošle lístek, jakmile přijde na místo. Lístek však nedošel.

„A nyní,“ končil hlas, „četla jsem v novinách, že našli nějakou zabitou ženskou. Mám strach, že se té Válové něco přihodilo...“

Hlas hodlal pokračovat ve svém nářku, mluvil o zlých předtuchách, ale úředník, jenž přijímal hovor, zahartusil: „Kdo je tam?“

Nato se hlas představil jako Věra Skrbková, úřednice, třída Spojeneckých armád.

Netrvalo to dlouho a u bytu paní Skrbkové zazvonil zvonek a dovnitř vkročil pán, který se představil jako inspektor Fuksa.

Usadil se naproti paní a počal výslech. Paní Skrbková vypravovala, co věděla. Alžběta se chtěla vdávat, a proto dala výpověď. Zaměstnavatelka nebyla ráda a snažila se ten záměr služebně rozmluvit. Zejména když jí oznámila, že se s ženichem seznámila pomocí inzerátu. Zde ji pan Fuksa přerušil.

„Říkáte, že inzerátem?“

Paní Skrbková přisvědčila.

„A čím byl ten člověk?“ zkoumal detektiv.

Paní řekla, že podle všeho železniční zřízenec.

Inspektor div nevyskočil.

Jak to ví, že železniční zřízenec?

„Alžběta to sama říkala,“ odvětila paní, „a jednou ho zahlédla ta rukavičkářka ze třetího patra. Byl oděn v železničářský stejnokroj a přes plece měl zavěšenou koženou kabelu, jakou mívají železniční zřízenci.“

Pan Fuksa dal si předvolat onu paní ze třetího patra. Rukavičkářka potvrdila, že jednou spatřila, jak Alžbětin ženich čekal před domem.

Detektiv jal se vyptávat, jak vyhlížel onen člověk. „No, byl to docela úhlednej pán,“ pravila rukavičkářka, „ještě jsem si tak myslela, co na té Alžbětě vidí. Ona přeci byla už starší a –“

Detektiv hrubě přetrhl nit jejího rozjímání a počal vymáhat popis osoby. Rukavičkářka řekla, že byl velké postavy, urostlý, ale do obličeje mu neviděla, chtěla připojit své úvahy o vdávání a o špatnosti mužských, ale detektiv ji propustil.

Mezitím se přihlásila služebná Julie. Držela v ruce kytici uschlých kopretin a nějaký sešit.

Pan Fuksa se jí ptal, co má na srdci. A Julie zvěstovala, že jí Alžběta uložila, aby onu kytici opatrovala. A ten sešit si tu zapomněla. Inspektor nahlédl do sešitu a uviděl, že jeho stránky jsou popsány písněmi a různými básničkami. Paní Skrbková potvrdila, že Alžběta si do sešitu zapisovala písně, které se jí líbily.

Inspektor vrátil Julii sešit s poznámkou, že mu nic není pláten. A přál si slyšet domovníka, o němž mu bylo řečeno, že pomáhal snést Alžbětě koš.

Domovník se dostavil a oznámil, že ten pán byl spíše pomenší než veliký, mohl mít, pravil, tak jeho postavu. Pamatuje se, že měl anglicky přistřižený knír a byl podle všeho blondýn.

Potom byl vyslechnut studující techniky Fára a ten vypověděl, že jednoho dne spatřil stát před domem služebnou Alžbětu Válovou s nějakým pánem. Vzpomíná si, že ten pán byl prostřední postavy, rozhodně ne větší než zmíněná služebná, a dobře si povšiml, že měl šikmo posazený tvrdý klobouk a že mu kadeř visela do čela. Vzpomínal si prý, komu je ten pán podoben, a pak si řekl, že jednomu inženýrovi betonáři, ale ten že je tlustý a o mnoho menší. Ale také mu padá kadeř do čela a pod nosem má kartáček neurčitě zbarvených vousů.

4

Všichni, kteří Alžbětu Válovou znali, byli povoláni do patologického ústavu k agnoskování mrtvol. Spatřili něco, co kdysi bývalo Alžbětou Válovou, osmatřicetiletou, svobodnou, katoličkou, pomocnicí v domácnosti. Bylo jim překonati hrůzu a odpor z této páchnoucí hmoty; spatřili zohavený černý otvor, který byl zván kdysi ústy. Leč všichni vypověděli, že určité poznávají bývalou služebnou paní Skrbkové. Obvodní inspektor Fuksa byl spokojen a řekl si: „Tak totožnost bychom měli.“

Veškeré okolnosti ukazovaly k tomu, že jde o sňatkový podvod. Pan Fuksa poslal jednoho svého podřízeného do administrace novin, aby zahájil v tomto směru pátrání. Detektiv strávil v úředně administrace celé odpoledne. Když se vrátil, přinesl lístek, který byl tohoto obsahu:

Inteligentní muž

zda najde dívku nebo vdovu, kt. by menším věnem vládla? Podob. vítána, ne však podm. Jen vážné nab. pod zn. „Státní zaměstnanec – novému životu vstříc“ do adm. t. l.

Lístek byl psán šviháckým písmem s mnohými kudrlinkami. Inspektor Fuksa porovnal toto písmo s písmem dopisu, který byl nalezen u zavražděné. Byl na rozpacích; nemohl najít společné znaky obou písem. Obrátil se na znalce a ten po zevrubném

prozkoumání prohlásil, že oba rukopisy pocházejí od jedné osoby. Vyslovil mínění, že v dopise snažil se pisatel rukopis změnit.

Prázdný proutěný koš vnukl inspektorovi přesvědčení, že vrah po svém činu prodal věci své oběti nějakému vetešníkovvi. V této věci nebyl dlouho na vahách a přímo se odebral do restaurace „U Přemysla Otakara Druhého“.

Zůstal stát ve dveřích a rozhlédl se po místnosti. U jednoho stolu spatřil mužíčka se skřipcem, od něhož se táhla široká stuha. Mužík jedl dršťkovou polévku a zkoumal v Úředním listě dražební edikty.

Inspektor hvízdł. Mužík zvedł hlavu. Pan Fuksa pokynul rukou a prstem ukázal na špičky svých bot.

Onen pán se vymrštil a přiběhl k detektivovi. Mnul si ruce, klaněl se a mnohými slovy vítal pana inspektora, kterého už dávno neviděl, a tvrdil, že má nesmírnou radost.

Pan Fuksa jej vyslechl s kamennou tváří a pak řekl: „Édo, u tebe byl tyhle dny nějakej člověk a měl věci na prodej –“

Mužík zdvihł ruce ke stropu a zaúpěl: „Pane inspektor, kdepak, já už tohle nevedu, já nic kradenýho nekupuju, dyť mám přece z toho pojem –“

„Ten člověk přinesł nějaký ženský šaty, prádlo a tak dále,“ pokračoval Fuksa.

„Abych tak zdráv byl, pane inspektore...“ Chtěl se hájiti mužík.

Pan Fuksa strčil mu mlčky pěst pod nos a pravil:

„Ty mě asi ještě neznáš...“

Mužík se nepokojně zavrtěl, pohlédl na své nehty a pak pokračoval: „Inu, aby se tak řeklo... Já totiž ovšem sem tam něco koupím... člověk totiž musí bejt živ, ale co se týče kradenýho, ani nápad! Já vím, že bych z toho mohł mít pěknou polízanici. Dyť mám přeci uznání –“

„Co všechno prodával?“

„Co všechno prodával: Tmavomodrej kostým, ševiot⁶, polohedvábná podšívka, sukně zelená, vlněná, to máme, copak

⁶ Pružná vlněná tkanina s vazbou tvořící jemné šikmé proužky. Pozn. red.

ještě... nějaký prádlo, obyčejný kroužkovaný bavlněný plátno, dvojí povlak na postel, jedny polobotky na zapínání, jedny střevíčky, plisírovanou blůzu, bavlněnej etamín⁷, a to máme, pane inspektor, všecko. Cenu to velkou nemělo a já mu dal za to, co mu patřilo –“

„Kde jsou ty věci?“

„Kde jsou ty věci: Kde je jejich konec? Dneska, pane inspektor, je po obnošenejch věcech velká poptávka, to račte znát, pane inspektore... Kdopak si dneska může řídit novej oděv? A tak se to u mě ani neohrálo, račte chápat, pane inspektore... Já však dycky rovnou, podle zákona, na mě se nemůže říct ani tohle...“

„Nono,“ namítl pan Fuksa.

„Inu, leccos bejvalo,“ připustil ten pán, „ale já jsem si vzal k srdci ponaučení... Dneska o ničem takovým nechci ani slyšet. Člověk se užijí poctivě, když chce, to račte znát, pane inspektore...“

„Jak vypadal ten člověk?“ zkoumal inspektor.

„Jak vypadal ten člověk: Jak by měl vypadat? Nic zvláštního na něm nebylo...“

„Velkej, malej?“ hartusil pan Fuksa.

„Že by byl velkej, to zrovna nebyl. A malej se taky nemůže říct. Snad takovej pomenší, sražený, jak se říká...“

„Blondýn, brunet?“

„Nemůžu sloužit, pane inspektore. Ani jsem si ho pořádně neprohlíd. Dohromady nic na něm nebylo...“

„Jak byl ustrojenej?“

„Jak byl ustrojenej: Měl tvrdák, šaty kamgarnový⁸, tmavý, trochu stříknutý do šeda, moh je mít dva roky, košili modrou, červeně štráfkovanou, kravatu černou s bílejma puntíky, boty baťovky, tlustá podešev, levej nárt spravovanej, dost dobře chodil, musel to bejt lepší člověk, počítám řemeslník nebo co...“

„Měl vousy?“ dotazoval se inspektor.

„Že by měl vousy, to bych nevěděl.“

⁷ Řidší průsvitná bavlněná tkanina s plátnovou vazbou. *Pozn. red.*

⁸ Kamgarn – česaná příze. *Pozn. red.*

„Měl přistřižený knírek,“ ozval se náhle číšník.

Pan Fuksa se na něho obrátil.

„Knírek takovej popelavě žlutěj,“ pokračoval číšník. „Byl to blondýn, do čela měl loknu...“

„Tak?“ jevil detektiv zájem.

„A musel bejt trochu podroušeněj. Měl moc řečí a ještě jsem si myslil: Jinde se to naleje a pak to sem přijde vykládat. Ale tuzér dal slušnej...“

„Ty taky musíš všechno vědět!“ obořil se na něho vetešník.

„Proč bych nevěděl? Mám oči k vidění a uši k slyšení. Když někdo chce ode mne něco vědět, tak posloužím.“

Inspektor byl spokojen. Zvážil v duchu výsledky svého pátrání a řekl si: „Vypadá to hezky. Ta věc je silná.“

Pohrozil vetešníkovi pěstí a pravil: „Já tě, mně se zdá –“

Mužík rozpráhl pokorně ruce.

Pan Fuksa dotkl se okraje klobouku a odcházel.

5

Večer vidíme pana Fuksu, jak stojí na jednom nádraží a rozmlouvá s hlídačem. Starý hlídač mu důvěrně dýchá do tváře a vykládá. Má radost, že si může s někým popovídat. Je vdovec, a tudíž zřídka najde někoho, kdo by trpělivě vyslechl jeho řeč až do konce.

„... a já jí říkám: ‚Panenko, to nic není platný, jděte domů a vyspěte se na to.‘ Mluvím k ní andělsky jako k vlastní dceři, ale ona potahuje a pořád vede svou...“

„Co říkala?“ ptal se inspektor.

„Co měla chudák říkat? – ‚Já,‘ povídá, ‚já mu věřila jako písmu, on tak hezky se mnou mluvil, takovej byl na mě charakter, já jsem se žádným mužským nic neměla, já nejsem taková honěná...‘ – ‚Jo,‘ já na to, ‚to jináč nejde. No, je dobře, že jste mně to zvěstovala, já si to s ním spravím. My železničáři jsme řádnej lid – všechno rovnou jako

na vojně... Jo, veselej bejt, to je něco jinýho, ale nějaký prostopášnosti, to my nepěstujem...”

Detektiv jej přerušil otázkou, jak ta osoba vyhlížela.

„Jsem už starej člověk,” děl řečný kmet, „ale tolik vám řeknu, že jak jsem starej, tak bych ji nechtěl. Já mám náhodou na ženský voko. Suchý to bylo, nemělo to nic takovýho, co je na ženský hezkýho. Ještě se tomu divím a povídám –“

„A co on?” tázali se pan Fuksa.

„Jako Maršík? To víte, koukal. Zprvu se kroutil, prej: ‚Já nic, co vás, strejčku, napadá, to bude mejlka.‘ – ‚Kdepak, hochu, mejlka. Žádná mejlka! Co vidím, to vidím. Z električky, povídám, jsem vás viděl, jak jste se vodili, jářku, tohle je hezký... Mělo by se to oznámit tvý manželce, povídám, ona si to s tebou spraví.‘ Tak když on viděl, že se nedá nic dělat a že je to venku, dá se do prošení: ‚Strejčku, nikomu ani muk, já bych měl z toho patálii.‘ – Já na to: ‚Co bych povídal, nějaký řeči já nepěstuju, to mě dobře znáš, co je mezi náma, zůstane mezi náma, můžeš bejt klidnej, ale rovnou ti musím říct: hezký to od tebe není, to zas ne. A dej si pozor, ona povídala, že máš dát o sobě vědět, jinak že na tebe dokročí soudně.‘ – Dyť já jsem je, pane, viděl, jak se procházeli na Mírovým náměstí, ne, že jsem je neviděl...”

Detektiv věděl dost a rozloučil se. Hlídač, jenž ztratil posluchače, vykládal dále slunečnicím a popínavému bobu.

Pan Fuksa si zapálil doutník, a vdechuje s rozkoší dým, myslil si: „Máme krásné indicie, dobré indicie.”

Hlava dvanáctá

1

Muž s kufrem a příruční brašnou kráčel lipovou alejí, která vedla od nádraží k městu. Podobal se obchodnímu cestujícimu, jenž má přesně určený cíl a jenž pílí za obchodem. Vykračoval rázně, zdálo se, jako by byl obtížen starostí, aby nezmeškal. Alej byla osvětlena několika žárovkami, jichž zář tvořila jasné skvrny na písčité cestě. Potkával milence, přítulené a ponořené do sebe, ale neviděl ničeho, jenom naslouchal vlastním krokům.

Došel až na nevábne a obyčejné náměstí okresního města a položil svá zavazadla na zem, aby si oddychl. Jeho pozornost upoutala návěštní tabule, polepená různými plakáty. Jal se pozorně čísti, vyslovuje některá slova polohlasně. Četl, že ochotnická jednota pořádá jakési představení v přírodě, pak přešel k návěšti Vzájemné rolnické pojišťovny, která vyzývala k pojištění proti požáru a krupobití; všiml si, že jedna vdova hodlá dále vésti závod po svém zemřelém manželovi a doporučuje se přízni obecnstva. Barevný plakát oznamoval, že do města se blíží cirkus, který oplývá světovými atrakcemi. Všecko to bylo obyčejné, ale muž četl se starostlivým výrazem, pohybuje rty.

Najednou promluvil skoro nahlas: „To nic není platný!“ uchopil zavazadla a opět vykročil. Uviděl hotel se širokým průjezdem, který páchl po koních a po pивě; zamířil k němu a průjezd jej pohltil. Tam uviděl zvonek a pod ním tabulku, četl se zájmem, že se na pokojskou zvoní třikrát, na číšníka dvakrát a na podomka jednou. Zavrtěl hlavou a vybral se opět z průjezdu; následoval jej hluk rozjařených hlasů a řinčení orchestrionu.

Na náměstí byla večerní promenáda; bylo slyšeti výskání slečen, které dráždili studenti. Jejich kroky zněly jako pleskot deště; drolivou rozmluvu promenujících lidí vracela ozvěna. Před domy

seděli starci, pokuřovali dýmky a hleděli na oblohu, kde se třpytily ledové úlomky hvězd.

Onen muž byl osamělý a nikdo si ho nevšímal. Malé město se staralo samo o sebe. Kdo byl z něho, ten byl předmětem pozornosti. Cizinec byl lhostejný jako býlí v příkopě. Zíral chvíli na náměstí, pozoroval sochy svatých, které byly ukryty pod korunami lip, roztržitě pozoroval množství a pak, jako by se rozhodl, přistoupil k hloučku mladíků, kteří se čímsi vypínali a vzájemně překřikovali; i požádal o oheň. Jeden z mladíků mu připálil cigaretu a pak se od něho odvrátil a více se nestaral o cizince.

Cizinec se vzchopil, opět se ujal svých zavazadel a vykročil. Míjel jednopatrové domky s podloubím, nechával za sebou nízké a stářím nachýlené chaloupky a brzy se ocitl za městem. Přivábila jej silnice, která se ztrácela do tmy. Po obou stranách rostly topoly, jichž větve se odrážely od tmavé oblohy. Podobaly se rybí páteři s tenkými kostičkami. Na obzoru se černal les, obraz mraku, který přináší bouři.

Muž dospěl až ke křižovatce. Stála tu kaplička, v níž mrkala olejová lampička. Člověk, provázen svými zavazadly, dal se po polní pěšině. Byl zchvácen a jeho mysl byla rozmělněna. Tělo se bouřilo proti dalšímu putování a volalo po odpočinku.

Uprostřed strniště tyčil se stoh slámy a přitahoval osamělého cizince. Zdvihl se chladný, nehostinný vítr; tančil v pustém prostoru a sám si k tomu hrál na píšťalu. Muž prchl před zlolajným větrem, jenž nenávidí cizince, a vyhledal si úkryt ve stohu, kam umístil i svoje zavazadla.

Zul si boty, svlékl kabát i ulehl s těžkým povzdechem úlevy. Zdálo se mu, že má horečku; po kůži probíhalo chvění i mysl se tetelila.

Sáhl do kapsy, vytáhl láhev a posilnil se douškem. Příjemné teplo rozběhlo se do všech údů. Tázel se sama sebe, co činí v tom stohu za tím cizím městem, zatím co noc se hašteří s větrem, který křepčí po strništi.

I odpověděl si: „Tohle pro mě není nic nového. Kolikrát jsme takhle lágrovali. Vzpomínáš si? No, bodejť!“

Bývaly přece takové doby, kdy člověk, jenž je zvyklý na příbytek, postele, skříň i koberce, spal v tom rozsáhlém, maloruském dubovém pralese, přikryt houní a stanovým plátnem. Ležel na zemi a zíral do korun stromů; avšak nebyl osamělý, neboť žil ve společenství jiných vojáků.

„Mění se počasí,“ řekl si muž, naslouchaje skučení větru. Znenadání přišla mu starostlivá otázka: „Který den máme dnes?“

Přemítal a pak řekl určitě: „Ovšem že dnes je středa. Co by bylo?“

Z dalekého a pustého prostoru zazněla píšťala vlaku a naříkavě skomírala v dáli. Nenadále si vzpomněl onen muž na své soudruhy, kteří stojí na nákladním vagóně a dávají pozor na rozkaz. Lokomotiva supí a oddychuje jako člověk, stížený záduchou. Ve tmě poletují zelená a červená světla.

Hrud' toho člověka se vzdmula žalem, neukojitelným hořem, které nemůže ztlumit žádný lék. Rozsvítilo se v něm poznání, že nic mu není do soudruhů, kteří připínají vagóny, nic mu není do nárazníků, které zvoní, a jest mu lhostejná lokomotiva, která metá ohnivé snopy jisker.

Přestoupil zákon a tím se vyloučil ze společenství lidí. Sám kolotá vesmírem jako bludný meteorit, nepodroben žádnému řádu.

Hlas v něm pravil: „Zabil jsi a sám jsi zemřel.“

„Avšak,“ pokračoval onen hlas, „jsi daleko více mrtvý než zesnulý člověk. Neboť ten, jehož stihl neodvratitelný osud, nic neví o své zkáze. Ale ty víš, že jsi zrušen na věky. Pohybuješ se, dýcháš, mluvíš, ale přece jsi mrtev.“

Muž zalkal: „Nechci umřít!“

„Již se stalo,“ odvětil hlas. „Jsi mrtev a nikdo tě nevyvolá z hrobu. I když ležíš ve své posteli, nemáš krovu nad hlavou. I když svítí slunce, pro tebe nesvítí. U hlídačovy boudy kvetou slunečnice a popínavé boby. Pro tebe však nekvetou, protože jsi mrtev.“

Snažil se umlčet dotěrný hlas. Říkal si, že je tomu tak vždycky v noci. Noc ráda pronáší bludy a děsí lidi. Noc ve všem přehání a vyvolává zmatky, jitří myslí a duše naplňuje truchlivostí.

Chtělo se mu mysliti na všední a drobné věci, které uklidňují a duši naplňují uspokojením. Leč nemohl si vzpomenout na nic, co jej donedávna obklopovalo. Byl jako velmi starý člověk, jenž je tak ochablý, že si nepamatuje nic z toho, co se stalo před několika okamžiky, a proto svoje vzpomínky čerpá z hlubin let.

A tak objevila se vzpomínka: Je dítětem, které se teprve nedávno naučilo běhat. Nad ním se sklánějí dva veliké obličejy, které cení křivé zuby. Jsou to tety, které přijely na návštěvu. Tety mu navlékají na nožky plstěné bačkorky s červeným lemem. Chlapeček se vzpírá a křičí. Chtěl by říci, že nechce bačkorek s červeným lemem, ale s modrým, protože, jak by chtěl těm obličejům objasnit, červená barva bolí. Avšak nezná ona slova, a proto se vzpírá a běduje.

Potom se přehnalo několik let, která smazala všechny vzpomínky. A opět se zjevuje chlapecká vzpomínka. Dostal od kohosi darem dřevěného kohoutka, který byl polepen pestrým papírem. Radoval se, neboť se domníval, že není nic krásnějšího ani cennějšího nad kohoutka s pestrým obrázkem. Potom hračku někam zašantročil; velmi truchlil a bědoval, i zdálo se mu, že nelze žít bez kohoutka. Jednou v zimě náhle objevil hračku za oknem; nesmírně se zaradoval; těšil se z ní několik dní, neodlučoval se od kohoutka a chodil s ním i spát. Leč uplynul nějaký čas a hračka ztratila půvab; nedovedla vzněcovat obraznost, která dychtila po něčem novém. Kohoutek byl zavržen a pohozen na smetiště.

Vstoupil do učení a potají si zapálil první cigaretu, aby byl podoben mužům. Leč mistr jej přistihl a vrhl se na něho s povykem; vyrval mu cigaretu a rozšlapal ji; učeďník ronil slzy nad tím, že je nezletilý a že to bude dlouho trvat, než bude povýšen mezi muže.

I pamatuje se, jak spatřil jednu dívku, která způsobila, že nemohl spát. Odhodlával se, že k ní přistoupí a promluví. Nikdy se to však nehodilo. Jednou šla s matkou, podruhé s přítelkyní a vždycky byla zaujata něčím jiným. Až se jednoho dne odhodlal a nabídl jí

kornoutek bonbónů. Odvrátila se a běžela domů. Mladík věděl, že je skryta mezi květinami v okně a že pokradmu hledí za ním. Potom ji potkal, jak se procházela s přítelkyní. Šfouchaly do sebe a smály se. Patrně jemu. Hanbil se a byl nešťasten; styděl se za své mládí, jehož si děvčata neváží.

Vítr hučel, vzpínal se a vztekal. Muž ve stohu rozeznával v poryvech větru hlasy, které se vzájemně osočovaly. Bylo mu chladno a úzkost jej jímala. Chvilkami přemáhala jej touha utéci z tohoto místa mezi lidi, kde je světlo, hluk a teplo. Avšak obával se vstoupit do tmy, která chová v sobě úklady. Obával se, že by zabloudil a zahynul v příkopě, nikým nepoznán a neželen.

Vědomí se mu rozplynulo a sen mu zbudoval jakousi vilu s prejzovou střechou, zakončenou pošetilou věžičkou. Těšil se z tohoto daru, ale brzy seznal, že vila se skládá pouze ze dvou zrcadel, postavených naproti sobě. Uviděl se, jak vstupuje z jednoho zrcadla do druhého, nekonečnou řadou zrcadel; viděl, že jeho stín zabloudil; zapletl se v zrcadlech a nyní mu bude na věky bloudit po lesklých plochách. A nebylo nikoho, kdo by mu podal ruku a pomohl vystoupit z bludiště mezi lidi.

2

Probudil jej chlad, a když promnul oči, seznal, že je stříbrné jitro. Kotouče mlhy válely se po strništi a kapky rosy zdobily pavučiny a stébla trávy. Východ rudl a ohlašoval znojný den, hejno vran se vzneslo s pronikavým křikem a těžkým letem brázdilo si cestu nad polem.

Muž se protáhl, zívá a pak pohyboval rukama, aby se zahřál. Jeho tvář byla pomačkaná a vykazovala stopu stébel. Potom si obul boty a šikmo nasadil klobouk. Pohlédl do kapesního zrcátka a zdálo se, že je nespokojen se svým zevnějškem. Chvilku zádumčivě postál, jako by sledoval nějakou myšlenku, pak se otrásl a dal se na cestu.

Polní cesta jej dovedla k silnici, kde rachotil selský vozík, plachtou pokrytý. Vozka, spatřiv muže se zavazadly, pohnul

čapkou a pozdravil. Muž zaváhal, nemá-li se dát s kočím do řeči, avšak venkovan opsal bičem smyčku a pobídl koně.

Muž se zavazadly dal se napříč loukou, porostlou bujnou zelení. Tráva zmáčela obuv, která se leskla jako vycíděná. Dospěl k železnému mostu, který se klenul přes širokou, mírnou řeku. Ve hlavách mostu seděl žebrák na dřevěné židličce, kterou vybavil přehršlím sena, aby se mu měkčeji sedělo. Žebrák nesl ve vývěsním štítě svého závodu hnisavé rány, které měly vzbuzovat soucit.

Spatřiv poutníka, nastavil svůj vojenský kašket² a zapěl: „Pámbu zdravíčko!“

Muž okamžik uvažoval, nemá-li jej podarovat. Pak mávl rukou a pomyslně si: „Nic nepotřebuje. Beztoho zemře.“

Hužel jez a nad jezem stál mlýn, zbudovaný v jakémsi maurském slohu. Mlýn znenáhla oživoval. Okna se otvírala a ženy v nedbalkách vyvěšovaly peřiny, aby je vyvětraly.

Poutník naklonil se nad zábradlím a díval se do řeky. U jezu se voda vzpínala a běsnila prskajíc pěnu, podobnou slinám. Avšak pod nohama poutníkůvými tvořila řeka tichou zátočinu, tmavou tůň, zarostlou dužnatým stulíkem.

„Dobře by bylo vrhnout se do té tůně. Bez rozmýšlení. Střemhlav se vrhnout i se zavazadly, která ohýbají tělo a překážejí.“

Voda by se otevřela a přijala jej bez váhání. Zápolil by s ní, lačně by polykal vodu, pak by se udělalo mírumilovné zeleno před očima, život by se zamotal a vědomí skácelo. Za nějaký čas by voda vynesla zduřelou mrtvolu s olivovou tváří, která se usmívá ironickým posměškem člověka, který ví všechno. Tak by se skončila bludná pouť, všechno by se skončilo a jitrivé myšlenky by byly udušeny v bahně. Nuže, poutníku, podej štěstí ruku!

Než ten člověk se otrásl a dal se do poklusu, unikaje pokušení.

Říkal si: „Ono to přece jenom nebude tak zlé, jak to vypadá. Ještě se všelicos dá spravit, jen neztrácet hlavu.“

² Kožená nebo plátěná prilba. Pozn. red.

Městečko se již probudilo a kupci vytahovali železné závěsy svých výkladních skříní. Čtyři sekáči s kosami na bedrech stáli před kořalnou a domlouvali se. Jeden z nich, patrně nejmoudřejší, rozhodl: „Jsme čtyři, čtvrták snad zmůžem!“ Ostatní to uznali, i opřeli kosa o zeď a vstoupili do obchodu s lihovinami.

Muž pohleděl na svoje boty a seznal, že jsou vlhkem jakoby zrezivělé. Potřásl starostlivě hlavou a napomenul se: „K čemu vypadám? Boty budu muset vycídit, abych nebyl pro smích lidem.“

Avšak vzápětí zapomněl na svou obuv a v útrobách se přihlásil hlad. Zašel do uzenářství a koupil si salám a chléb. Usadil se pod podloubím na schůdcích a pustil se lačně do snídane.

Krájel salám a žvýkal chléb, i říkal si:

„Už jsem neměl v ústech ani nepamatuji. Docela nic se nešetřím. Ještě onemocním, a pak to budu mít.“

Na náměstí přijela fůra s nákladem husí. Ptáci jako na povel zamávali křídly a spustili najednou pokřik. Z jednoho krámu vyšel tučný obchodník, a kolébaje se na krátkých nožkách, přistoupil k vozu. Ohmatával jednu husu po druhé a haněl je. Husy spustily nárek, nařikal i jejich majitel, který se dušoval, že zboží necení a prodělává.

Sekáči vyšli z kořalny a v rozjařeném rozhovoru namířili si to do postranní uličky.

Obecní strážník ve zplhlém stejnokroji zaujal místo u patníku a hřál se na ranním slunci, mhouře blaženě oči jako kocour. Spatřil blížiti se pána se štětkou za kloboukem i na bradě. Kozí brada nesla loveckou pušku pažbou vzhůru a byla provázena jezevčíkem se lstivýma očkami. Strážník se vzpřímil a zasalutoval: „Uctivě zdraví přeju, pane notáři!“ Notář poděkoval, obešel náměstí i zmizel v radniční budově.

Ani prodavač husí, ani obecní strážník, ani notář se dvěma štětkami, ani křivonohý jezevčík nevšímalí si muže, jenž seděl na schůdcích pod podloubím a pojídal salám. Mnohý obyvatel pohlédl na něho lhostejně a pomyslně si: „Jsou všelijací lidé na světě.“

Městečko se uzavřelo před ním, nepřijalo jej, protože má dosti svých známých.

Muž dojedl salám a vydal se podél náměstí. Zastavil se před výkladní skříní papírnického závodu, který nabízel pohlednice a školní potřeby. Ten člověk bedlivě si prohlížel jednu pohlednici a říkal si, že by měl někomu poslat pohled, jak se sluší na cestovatele, který se ocitl v cizí krajině. Zavrhl tuto pošetilou myšlenku, ale civěl dále před výkladní skříní. Obchodník vyšel a pozval jej do krámu. Muž uposlechl a koupil si včerejší noviny.

S novinami pod paží odebral se na své místo pod podloubím. Rozevřel časopis a pronesl: „Tak, copak máme nového?“

Nejprve četl, že ministr sociální péče nepřijímá dnes návštěv, ale pak padl jeho zrak na tučný nápis:

OPĚT LOUPEŽNÁ VRAŽDA V OKOLÍ PRAHY.

V obci X., nedaleko Prahy, byla nalezena v lese, zvaném „Na Punku“, mrtvola neznámé ženy - - -

Četnictvo je pachateli na stopě.

Muž zmuchlal noviny a vstrčil je do kapsy. Popadl svoje zavazadla a dal se do cvalu.

Hodiny na radnici odbíjely půl desáté.

„Je půl desáté,“ vykřikl ten člověk, „a četnictvo je pachateli na stopě! Hodiny utíkají a já tu bloumám po cizím městě, jako bych tu měl co hledat.“

Pelášil k nádraží.

„Četnictvo je pachateli na stopě. Kdo je četnictvo? To je pan Cechmajster a pan Týc. Kdo je pachatel? Pachatel, to jsem já, prosím. A já to tak nemůžu nechat...“

Na nádraží bylo tou dobou málo lidí. Nějaká tetka s modrým rancem seděla na lavičce a opatrovala slepici, která vystrkovala udivenou hlavu z kabely. Jeden pán v turistickém oděvu zkoumal průvodce po okolí. Posluha bavil se s podomkem z hotelu.

Nádraží bylo zarostlé zeleným býlím a v zahradce pestřily se jiriny a astry, vydávající svědectví, že toto nádraží hostí krasocitné úřednictvo.

Onen muž zjistil pohledem na jízdní řád, že vlak ku Praze odjíždí teprve za tři čtvrtě hodiny.

Zabědoval: „Teprve za tři čtvrti hodiny, zatím co je četnictvo pachateli na stopě...“

Netrpělivost se v něm vařila; v útrokách kloktalo to rozčilením.

Telegrafista vyšel s nůžkami v ruce ze své úřadovny a počal stříhati zvadlé květy kaktusu.

Onen muž jej se zájmem pozoroval a pak přistoupil k němu a řekl: „Dají opatrování takové květiny, co?“

„Copak o to,“ odvětil telegrafista.

Muž přešlápl z nohy na nohu a přemítal, co by měl dále říci. Leč telegrafista skončil své dílo a opět se ponořil do úřadovny, kam jej zavolala nějaká slečna.

Prochodil čas, který mu zbýval do odjezdu vlaku, v nevýslovném rozrušení. Zíral ustrašeně jako králík z doupěte, nejdou-li si proň pochopové, aby jej odvedli v řetězech.

Chvilkami se nabádal k bodrosti a dobré mysli.

„Kdepak!“ říkal si, „pan Cechmajster a pan Týc mne nedají. Jsou to moji dobří známí. Mnohé chvíle jsem s nimi proseděl. ‚Pane Maršík,‘ povídali, ‚dejte něco podařeného k lepšímu.‘ A já jsem si vždycky něco vymyslel a oni se smáli. Copak, o nápady nebyla u mne nikdy nouze. Jak mne nazývá pan Cechmajster? Pan hovorka s panem zábavou mi říká. No tak, prosím! On na mne velmi drží. My jsme spolu jedna ruka.“

„A pan Týc, ten ovšem je spíš tak pro sebe. Ale přece mám u něho vážnost, já to vím.“

„Četnictvo je pachateli na stopě. Tištěné to vyhlíží náramně hrozivě. Ve skutečnosti však četnictvo je pan Cechmajster s panem Týcem a pachatel je Maršík. To je pak jiná řeč. Noviny to nevědí a redaktoři popisují papír. Nic si nedovedou představit.“

Ovšem měl by být na místě, aby zahladil každé podezření. Tady utrousí slovíčko, s tím promluví rozumnou řeč a ono se to všechno rozptýlí. Mávnou rukou a řeknou: „Kdepak! Maršík je náš člověk. Neznáme žádného pachatele.“ To není jako tady; zde mne nikdo nezná; tady by si leccos mohli myslet. „Avšak tam u nás jsem já doma, to je marné. Tam patřím a nikam jinam. – Co je to? Vlak by tu měl dávno být. To je doba, lidi, to je doba...“

Než tu ostrý hvizd vlaku protrhl dálku a brzy přihnul se vlak s náramným hlomozem. Ten vlak přijal Maršíka.

3

Muž se zavazadly spočinul na lavičce v parku u Wilsonova nádraží. Přepadla jej smrtelná malátnost, která nepřipustila, aby se vydal na další pouť. Ostatně nebylo mu jasno, co by měl dále počít. Rozjaření pominulo a namísto toho nastoupila mdlá odevzdanost. Spánek usazoval se mu na víčka. Chtěl se vzpružit, ale nemohl. Usínající vědomí mu pravilo, že nemůže zůstat zde sedět.

Bránil se a blábolil: „Ještě jsem se neustanovil.“

„Na čem se chceš ustanovit?“ zkoumal hlas.

„Spát...“ zamumlal onen člověk.

Bylo již velmi pozdě. Noc opanovala město, umlkly ulice a zhasínal život. Také sad odumřel. Zřídka mihl se lidský stín ve světle žárovky a zanikl v postranních pěšinách.

Člověku na lavičce se zdálo, že sedí ve vlaku a že vlak příčinlivě odřikává nějakou školní básničku. Skončí a počne znova, neúnavně a bez přestání odřikává tutéž básničku.

Kdosi jím zalomcoval. Muž otevřel oči. Stál nad ním strážník a držel ho za rameno.

„Tady se nesmí spát,“ harašil strážník.

Člověk na něho patřil a neodpovídal.

„Povídám,“ pobízel strážník netrpělivě, „ať jste mi odtud!“

Maršík se zvedl a tiše pravil: „Jsem velmi nemocen.“

„Tak jděte do nemocnice, ale zde nemůžete zůstat.“

Muž se ujal svých zavazadel a odcházel pokleslým krokem. Ještě jednou se zastavil, ohlédl se a zamumlal: „Jsem velmi nemocen. V prsou se mi něco utrhlo.“

Avšak strážníka tam již nebylo.

Člověk nerozhodně zamířil na Václavské náměstí. Na kolejích elektrické dráhy pracovali dělníci při silném elektrickém světle. Plamen tryskal a syčel, požíraje železo. Dělníci měli na očích zelené brýle a ostré stíny jim půlily obličej.

Maršík se odtrhl od toho divadla a bral se volným krokem po náměstí dolů. Kymácel se postranními ulicemi, brouzдал se ve tmě, nesa svůj nepokoj ke Kamennému mostu.

Cítil, že mu pod košilí šelestí bankovky, fialové a modré bankovky, které jej neopouštěly a provázely na každém kroku. Vzpomněl si na svůj úkol. Ano, musí zrušit ony peníze, ještě této noci je musí zdolat, neboť cítil, že usilují o jeho zkázu. Musí jim zabránit, aby vypovídaly proti němu.

Ze stínu zachraptěl hlas: „Tak co, blonděčku?“

Maršík se zastavil.

Vyšla mu vstříc žena, vysoká a se širokými boky. Pod úzkým, klenutým obočím planuly velké, lesklé zřítelnice. Tváře jí kvetly ruměncem, ústa byla rudá i vlas planoucí. Byla oděna v červený puntíčkovaný šat.

Maršíkovi se zdálo, že neviděl krásnější ženy. Byla rázná a žádoucí.

Žena se mu zavěsila do ramene. Vyzývala jej, aby se šel s ní pobavit, a slibovala mu nebývalé rozkoše. Vlekla ho po Kamenném mostě a dýchala mu do tváře výpary lihovin.

„Nyní,“ těšil se ten člověk, „roztočím ty peníze. Ještě jednou užiju a po bankovkách nebude památky. Pak budu mít čistou hlavu, jako jsem měl dříve.“

„Já nepotřebuji těch peněz. Žil jsem dříve bez nich i můžu žít dále. Myslil jsem si, že si na mne zvyknou, ony si však nezvykly. Nemohl jsem je zkrotit.“

Jeho průvodkyně mu vykládala, že dnes je její první host. Doufala, že jí přinese štěstí. Pravila, že chodí jenom s čistými a střízlivými pány. Opilců se štítí.

Zastavili se před hotelem, který nad vchodem nesl rudý transparentní nápis. Slečna zazvonila a po chvíli zarachotil v zámku klíč. Otevřel jim ospalý vrátný.

Kráčeli po schodišti, pokrytém rudým běhounem. Na zatáčce schodů tyčilo se poloslepé zrcadlo v těžkém, zlaceném rámu. Zrcadlo bylo částečně zakryto umělou palmou.

Nevrlá pokojská jim prikázala světnici, nalila vody do umyvadla, přijala poplatek a odešla.

Sotva se octli o samotě, počala holka hrubě vymáhat peníze.

Maršík pohlédl na ni a strnul. Její zřetelnice neplanuly žádostí, ale byly rozšířeny atropinem. Pod hrubým líčidlem jevila se tvář, zrůzněná neřestmi a stářím. Když mluvila, cenila uhnílé zuby. Řídké vlasy byly nabarveny vyzývavou a nesmírně rudou barvou. Také její červené puntíčkované šaty byly sešlé a pokryté skvrnami.

Byla stará, velmi stará. Léta přešla přes její hlavu, ale její věk se zastavil. Zkameněla ve svém povolání.

Slečna neustávala dorážet a žádat peníze, jsouc připravena způsobit skandál.

Maršík jí beze slova podal zelenou bankovku. Holka se po ní lačně vrhla, složila ji a ukryla peníz v kabelce.

Považovala svého hosta za venkovského nemotoru, který nezná cenu peněz, a počala z něho loudit ještě něco pro štěstí. Když se však Maršík k tomu neměl, odvrátila se pohrdlivě a lhostejně se jala rozepínat šaty.

Maršík pokročil ke dveřím a odemkl zámek.

Holka se podívala.

„Co je?“ ptala se. „Kampak?“

Host však neodpověděl a jeho kroky zněly po chodbě.

Slečna vyjeveně hleděla ke dveřím, nemohouc pochopiti člověka, který zaplatil a nic z toho nemá. Mínila, že se mu udělalo nevolno.

Čekala chvíli, ale když se host nevracel, pokrčila rameny a počala se před zrcadlem upravovat.

Řekla si, že to byl blázen nebo opilec, a blahořečila svému štěstí. Za nic sto korun. To je co říci! Až to bude vypravovat svým družkám, nikdo jí neuvěří. Budou soudit, že si vymýšlí. Ovšem, takové štěstí se přihodí jednou za dlouhá léta.

Trápila ji jenom starost, dal-li ten člověk vrátnému spropitné. Nedal-li, musí ho odměnit sama, aby nebyl na ni hrubý. Ještě jednou pohlédla do kabelky, je-li tam ona složená bankovka. Byla tam.

Říkala si: „Mám já to štěstí, já věděla, že budu mít dneska štěstí.“

Na svém stanovišti vykládala holkám o zelené bankovce a skutečně jí žádná neuvěřila.

Maršík se ubíral malostranskými ulicemi ke Smíchovu. Vzpomínal na svoje dobrodružství a hněval se, že holka na něm vylákala tolik peněz.

„A ještě chtěla něco pro štěstí,“ vztekal se. „Já ti dám štěstí! Poslední peníze by z člověka vytahali. Nesvědomití lidé!“

Hučel zlostná slova. Pro nic za nic tolik peněz. A kdyby alespoň užil. Vyhodit peníze jen tak beze všeho, to je opravdu hřích.

Již svítalo a po ulici počaly hrkat mlékařské vozíky. Domovník otevřel vrata, založil ruce za záda a hleděl k obloze, zkoumaje počasí.

Pekařští uředníci roznášeli pečivo. Vznešené slunce se vylouplo z růžových obláčků i vzbudilo život a veselí.

A Maršík putoval, obtížen zavazadly, šel po zaprášené silnici, ani si nevšiml boudy, která nabízí výletníkům kokosové koláčky, pomeranče a limonádu. Nevšiml si ohrady fotbalového hřiště, která nese velký reklamní nápis, i přeskočil příkop a dal se úvozem.

Kráčel ulicemi své obce, hlavu měl opředenou myšlenkami, neviděl svých známých, kteří pozdravovali. Drůbež hlasitě kvokala, pídíc se za potravou, lidé otvírali okna, s rozkoší vdechovali svěží vzduch a říkali, že dnes bude krásný den.

Ale Maršík nesl dále svá zavazadla, kterých nepotřeboval a která překážela, nesl zvadlou hlavu, ve které šumělo pustotou, jenom si říkal: „Tak bych rád spal, tak bych se rád jednou vyspal.“

Leč vzápětí odporoval: „Nemohu spát, musím do služby. Čeká na mne práce. Vagóny čekají, lokomotiva čeká. Musím se přičinit, nikdo to za mne neudělá.“

Vtom vstal proti němu stín. Maršík cítil, jak jej někdo objal. Uslyšel bodrý hlas: „Tady ho máme, pana Maršíka!“

Zdvihl hlavu a spatřil před sebou strážmistra Cechmajstra. Jeho široká tvář se leskla úsměvem. Knír měl nakroucený a očka se dívala lstivě a přívětivě.

„Co to je, pane Maršík?“ halekal. „Nikde vás není vidět. Zapomínáte na své staré přátele. To není hezké, věru, to není hezké.“

A zachechtal se.

Maršík odpověděl stísněně: „Já, pane strážmistr –“

„Taky kolega Týc se ptá,“ pokračoval pan Cechmajster, „cože, prej, Maršík? Že je takovej vzácnej? Snad námi nepohrdá?“

„Kdepak,“ hájil se Maršík, „to by bylo hezký!“

„Proto!“ přitakal strážmistr. „A teď vás mám. Už mně neujdete. Musíte nás navštívit.“

„Nemůžu,“ odporoval Maršík, „já musím do služby a to víte –“

„Služba počká,“ hlásal strážmistr, „přátelé jsou přednější.“

Zadíval se láskyplně na železničáře, vzal jej pod paží a vlekl ho do ulice, kde byla četnická stanice.

„Povídám, nemůžu!“ vzpouzel se Maršík, marně se snaže vyprostit ze strážmistrova objetí.

Strážmistr se hlučně chechtal.

„Nepustím vás, to máte marný. Musíte s námi chvilku posedět. Jen malinkou chvilenu. Neubude vás, když pobesedujete se starými známými. Na trošku řeči se stavíme, posedíme a pak půjdeme po svém. Nemám pravdu?“

„Já –“

„Nám beztoho bejvá časem dlouhá chvíle. A víte co? Kolega Týc nám uvaří kafe. Ani nevíte, jakou dobrou kávu vaří pan Týc. To je umělec. Já mu říkám, že by mohl jít do prvního restaurantu za kuchaře, chachacha...“

Rozchechtal se a oči se mu zalily vláhou.

Pak pokračoval: „Já mu vždycky říkám, že jeho žena bude s ním mít náramnou dobrotu. On je totiž takovej domácí člověk. Ženuška si bude hovět v peřinách, ale pan Týc vstane a uvaří kávu. Převrácenej svět! Jestli se totiž ožení, ovšem. On o ženění nechce slyšet, abyste rozuměl –“

Mezi touto řečí dovlekl Maršíka až k četnické stanici.

Maršík se vzpouzel a pak ochabl. Byl dojat a dumal: „On je na mne hodný, on mne nedá a bude mě chránit před každým. Mám u něho zastání.“

Strážmistr neustával hovořit, mluvil mnoho a chvatně.

Maršík zpozoroval, že sedí v křesle, kam jej vtlačil strážmistr, seděl proti oknu a světlo mu padalo do tváře.

V úředovně stál pan Týc a měl napjatý výraz, jako by na něco čekal.

„Tady ho máme, povstalce!“ povykoval pan Cechmajster. „Pořád se ti po něm stejskalo, a tak jsem ti ho musel přivést. Já už se na to nemoh dívat. Pořád chodil pan Týc a pořád říká: ‚Copak je s panem Maršíkem, kde je pan Maršík? Rád bych si jednou popovídal s rozumným člověkem. On dovede povyrazit a všelicos vyložit. Dá nám něco veselýho k lepšímu, ať se jednou zasmějem.‘ Pánbůh nemá rád smutný tváře, mám pravdu, pane Maršík?“

Železničář neodpovídal.

„A ty,“ pobídl pana Týce, „běž do kuchyně a vař kafe, když máme takovýho vzácnýho hosta. Ukaž, co umíš, ať mne nezahanbíš!“

Pan Týc se zvedl a odešel do kuchyně.

Maršík se strážmistrem osaměli.

Hlava třináctá

1

První promluvil Maršík.

„Vidím u vás nějaký krásný motýle,“ pravil, hledě na stěnu. Tam byla připevněna krabice se sbírkou motýlů.

„Copak o to,“ chlubil se strážmistr, „já jsem si v poslední době náramně pomoh k pěknějším věcem. Tam se nedívejte, v té krabici je samej apollo, obyčejnej motýl, kterej se vyskytuje v našich horách. Ale já mám něco jinšího pro podívanou.“

Sňal ze stěny jinou krabici, ve které byli napjati pestří motýli.

„To jsou jinačí kabrňáci,“ liboval si strážmistr. „Tenhle,“ ukazoval na fialově zbarveného motýla, „ten se nazývá eryphanis. Už jenom to jméno, zač stojí... Řekněte to po mně! Eryphanis! To je slovo, kamaráde...“

„Eryphanis,“ opakoval Maršík.

„A tomuhle,“ poučoval pan Cechmajster, „říkají učenci heliconium. Černej, žlutěj a bílej. Vyparáděnej jak ženich, hehe... Heliconium...“

„Ale nejlepší exemplář je tadyhle batesia. Nemůžu se na něj vynadívat. Je jako sametovej. Fialovej samet s červeným vzorkem. To koukáte, pane Maršík, co?“

Strážmistrový oči zářily. Sděloval železničáři, že jsou to vzácní motýli tropičtí. Obdržel je od pana profesora Touše za drůzu amethystů.

Pan Cechmajster se rozhovořil. Planul nadšením a říkal, že až doslouží, že se věnuje přírodovědeckému bádání.

Mluvil překotně, přerušoval svou řeč častými výbuchy smíchu, ale Maršík cítil pod tou veselostí jakési napětí. Strážmistr hovořil, vykládal a jeho oči často utkvávaly na dveřích.

Podíval se na hodinky.

Maršík se zvedal a řekl, že už musí jít.

„Služba...“ počal.

Strážmistr jej stlačil do křesla.

„Ba ne, miláčku!“ pokřikoval. „Já vás nenechám utéct... To by bylo pěkný. Nejprve si vypijeme kávu a pak půjdeme po svejch. Ani opovážit. Už jsem řek.“

Maršík, vida nezbytí, se podvolil. Bylo mu sychravo a myslel si: „Co ty mně o motýlech... Mne nezajímají motýli...“

Vtom již přinášel pan Týc na podnose konvičku kávy. Nalil oběma pánům do porcelánových šálek a přisunul k Maršíkovi cukřenku. Posadil se a mlčel.

Strážmistr skrčil labužnický nos.

„Mmm, to je vůně! Víte, pane Maršík, takový kafe je mně nade všecko. Od svýho mládí jsem kafovej.“

Žertoval s panem Týcem a nazýval jej kuchařinkou.

„Škoda,“ laškoval, „že je náš Týc na ženský nesmělej. On není jako vy, pane Maršík.“

Železniční zřízenec přestal míchat lžičkou.

„Jak to?“ otázal se nejistě.

„Jak to! Jak to! On se ptá! I vy jeden kujóne!“ pokřikoval strážmistr. „Nedělejte, jako byste neuměl do pěti počítat. Známe vás... Podíváte se na ženskou a ona kapituluje, hohoho...!“

Roztrásl jej harašivý smích.

Když se uklidnil, vzal Maršíka za knoflík a důvěrně se zeptal: „Jak to bylo s tou statkářkou? Povězte nám něco, ať se zasmějeme. Dejte nám to k lepšímu, pane Maršík...“

„Já, já...“ koktal železničář, „já o žádný statkářce nevím, pane Cechmajster...“

„On prej nic neví!“ obrátil se strážmistr na pana Týce, „najednou nic neví... To je filuta! A zatím pěkně užíval, utrl lásky květ, jak se říká...“

„Opravdu, já...“

„Není to od vás hezký, pane Maršík, že to svejm přátelům zatajujete. Ovšem diskrétnost... ono se to patří... Ale my přece to nikomu neprozradíme...“

„Pane strážmistr, na mou čest...“ hájil se Maršík.

„To není hezké, pane Maršík, to není hezké,“ říkal strážmistr lítostivě, „každej o tom ví, každej o tom mluví, jenom starý kamarádi nesmějí o ničem vědět...“

Maršík se zachvěl.

„Kdo mluví...?“

„Každej mluví, holenku...“ ujišťoval jej strážmistr. „O ničem jiným se nemluví. Kam přijdu, všude se povídá: ‚Copak Maršík! Ten si žije. Stovkami hází kolem sebe. Kdo to může dělat? Každý to štěstí nemá...‘“

„Tady to máme!“ pomyslí si Maršík s leknutím. „Moc jsem mluvil. Počínal jsem si neopatrně. Teď to musím napravit. Tak pozor a chytře na to!“

Počal vypravovat.

Jednou v neděli šel se koupat do Podolí. Tam na pláži uviděl jednu paní. Ona byla taková velká, široké boky, brunetka. Dělal krásnou figuru. Postřehla Maršíka a hodila po něm očkem. On se na ni podíval a ona roztála. To víte, dneska ženské...

Strážmistr se zachechtal a kýval hlavou.

„Slovo dalo slovo,“ rozprávěl Maršík, „jáčku, milostpaní, to a ono, a házím to do ní horký. Ona: ‚Kdepak, můj by mi dal! On je na tyhle věci náramnej pedant.‘ Ale pak si dala říct a užívali jsme spolu. A ještě mi strkala peníze. Moc peněz. Ani jsem tolik nechtěl. Mohl jsem mít ještě víc, ale já: ‚Adié, mů štěstí, já jdu o dům dál...‘“

Strážmistr se pokusil o smích, ale jeho oči byly bdělé.

„Jak se jmenovala ta statkářka?“ ozval se znenadání závodčí Týc.

Maršík se k němu obrátil.

„Jak se jmenovala? To vám nesmím říct. Dal jsem slovo...“

Závodčí povýšil hlas.

„Jak se jmenovala ta statkářka?“

„No, tak mu to řekněte, když je tak zvědavý,“ domlouval mu pan Cechmajster.

Maršík si odkašlal, aby si pročistil hrdlo, a pak řekl: „Jmenovala se Berta Stiburková, ale já nevím, co z toho budete mít, když to víte...”

„A odkud je ta dotyčná Stiburková?“ počal opět pan Týc.

Maršík se podíval na strážmistra, jako by od něho čekal pomoc.

„Jen mu to řekněte, vždyť na tom nezáleží,“ děl strážmistr otcovsky a jako by káral nemístnou zvědavost pana Týce.

„Tak je ze Mšena, pane Týc, když to chcete vědět...”

Několik okamžiků panovalo ticho. Strážmistr vyňal z pouzdra viržinku, přiložil ji k uchu a stiskl, aby se přesvědčil, je-li doutník suchý.

Ticho porušil chladný hlas pana Týce.

„Ve Mšeně žádná statkářka Berta Stiburková nebydlí.”

„Dovolte, pane Týc, když já to říkám...,” ozval se popuzeně Maršík.

Pan Cechmajster položil mu konejšivě ruku na rameno.

„Ale, ale, mládenci, snad se nebudete hádat.”

„Ve Mšeně není žádná Berta Stiburková,” opakoval pan Týc.

„Když není, tak není,” řekl Maršík vzdorovitě, „chtěli jste, abych vám dal něco k lepšímu, a teď se hádáte.”

Strážmistr mrkl na závodčího.

„No budiž!” připustil pan Týc.

Maršíkovi se ulevilo. Zdálo se mu, že hovor je ukončen, a chystal se k odchodu.

Ale pan Týc se počal znovu vyptávat: „Moc-li to dělalo?”

„Jak, prosím?” nechápal Maršík.

„On se ptá,” objasnil strážmistr, „kolik vám dala ta statkářka.”

Maršík otevřel úžasem oči.

„I to potřebujete vědět?”

„Tak kolik, kolik?” hartusil pan Týc.

Maršík neodpovídal.

Pak se zdvihl a pravil: „Já už musím jít –”

Vtom se otevřely dveře a jimi vstoupil ramenatý a zavalitý pán. Byl oděn v modrý, listrový kabát, měl rozhalenou košili a na hlavě

rádiovku. Jeho tvář byla opálená i rty měl šedočerné. Pod nosem mu rostl černý knírek a oči se podobaly tmavým kostěným knoflíkům.

Těma očima šlehl po Maršíkovi, zahuhlal pozdrav a klesl do křesla.

2

Rozložil se v křesle jako doma, aniž se ptal o dovození. Odfukoval, jako by zaháněl mouchu, a žehral, že je vedro.

Strážmistr mu pohostinně nabídl kávu.

„Dejte mi svátek!“ vrčel temný pán, „já kafe nerad, já jenom maso, hřebíky, traverzy –“

Maršík byl rád cizincovu příchodu. Doufal, že před ním ustane trapná rozmluva. K jeho velkému podivu a nevoli neostýchal se strážmistr před tím cizím pánem mluvit dále o té věci, která přece měla zůstat mezi nimi, mezi domácími lidmi.

„Tak abysme nezapomněli,“ mluvil pan Cechmajster, „kolik vám ta dáma věnovala? Asi tak přibližně, řekněme, no, moc-li?“

„Pane strážmistře,“ protestoval Maršík.

Najednou onen cizí pán přestal odfukovat, zablýskal očima a drsně se obořil na Maršíka: „Tak mluvte, člověče, když se vás strážmistr ptá!“

Maršík otevřel údivem oči. Chvilí nebyl schopen slova.

Pak zakoktal: „Ono to vypadá tak, jako kdybych byl u vejslechu...“

„A co jste si myslel?“ zasmál se drsně temný pán. „Snad, že jsme na nějaký besedě, jak?“

„To je totiž,“ vece strážmistr měkce, „pan revírní inspektor Fuksa od pražský policie.“

Maršík se zapotácel, jako by dostal ránu pod bradu. Teprve nyní poznal, že věc je vážná. Avšak vzchopil se, odhodlán bojovati. Sluneční paprsky padaly mu přímo do tváře. Pan Fuksa bedlivě pozoroval každé jeho hnutí.

Chvilku uvažoval a pak zamumlal: „Dala mi asi pět set šest set korun.“

„Asi pět set šest set korun...“, opáčil temný pán. „A zač vám je dala?“

„Jen tak...“, odpověděl Maršík stísněně.

„Jen tak,“ ušklíbl se revírní inspektor. „Z lásky. Hm... Poslyšte, člověče...“

A nenadále začal vypočítávati, kolik Maršík utratil v poslední době. Díval se do zápisníku, jmenoval hostince a obchody, sečítal jednotlivé položky, které byly skoro přesné. Došel k jisté cifře, kterou vyšetřovanci předložil.

Maršík úporně mlčel, hledaje slova. Úpěnlivě zíral na pana Cechmajstra doufaje, že se ho zastane. Ale strážmistr mlčel a kroutil si knír. Jeho zrak ztvrdl.

„Zradil mne,“ zasténal Maršík. „A to je potom přítel. Počkej, až ty budeš něco chtít ode mě –“

„Vstaňte!“ kázal mu temný pán.

Maršík uposlechl. Vzpřímil se jako voják a připažil.

„Ruce vzhůru!“ velel detektiv.

A když Maršík vykonal rozkaz, přikročil k němu a zručně počal mu ohmatávati hrud'. Pod blůzou zašustil papír. Fialové a modré bankovky. Probudily se, aby vydaly svědectví proti Maršíkovi, chtěl je zdolat, ale ony nad ním zvítězily.

Pan Fuksa sáhl za blůzu a vylovil ony bankovky a mrštil jimi na stůl.

„Tady je to!“ jásal. „Jestli jsem si to nemyslíl...“

Mnul si ruce.

„Tak přece... Máme štěstí, strážmistře!“

Strážmistr ničeho neříkal, ale oči mu zasvítily.

A opět se sypaly dotazy. Pan Fuksa útočil. Tak odkud jsou ty peníze? Řekněme, že dostal od té dámy šest set korun; ale co ty ostatní?

Konečně Maršík promluvil.

„Když to chcete vědět...“ počal, „tak vám to řeknu. Beze všeho. Nemám, co bych zatajoval. Já ty peníze vyhrál na burze...“

Revírní inspektor se plácl do kolenou a vyskočil. Běhal po světnici a mával rukama.

„On to vyhrál na burze!“ říčel, zmítaje se ve zlostném smíchu. „Na burze, páni! Na burze!“

Maršík na něho patřil, nechápaje ten náhlý výbuch. „Na burze... Dříve,“ rozjímal pan Fuksa, „dostávali lumpové peníze od neznámého pána. Dneska je vyhrávají na burze. To je ta nová móda!“

Sklonil hlavu, zaťal pěsti, jako by se chtěl vrhnout na vyšetřovance.

Strážmistr zakročil.

„Jenom mírně, pane revírní, polehounku... Pan Maršík nám všecko poví. Já ho znám, on je takto spravedlivej člověk...“

„Spravedlivej člověk!“ poškleboval se detektiv. „Měli byste nám ho půjčit na čtyřku. To byste viděl, jak by mluvil!“

Maršík sepal ruce a obrátil se k strážmistrovì.

„Pane Cechmajster, vy víte... vy mne znáte... přece za ty leta, řekněte sám...“

„Maršíku,“ řekl strážmistr otcovsky, „lepší uděláte, když se doznáte. Bere se na to náramnej zřetel a vy ulehčíte svému svědomí –“

„Říká mi: ‚Maršíku,‘“ znepokojil se vyšetřovanec, „už mi neříká ‚pane‘.“

Pravil: „Nemám se k čemu doznávat, pane Cechmajster. Já nevím, co ode mě chcete.“

Strážmistr pokrčil rameny: „Jak je libo. Já to myslel dobře.“

Zatím detektiv vylovil ze zápisníku kousek papíru a položil naň dlaň.

„Maršíku,“ velel, „pište nám, co vám budu diktovat.“

Vyšetřovanec uposlechl, vyňal inkoustovou tužku. Pohlédl na ni a obrátil se na strážmistra. „Pane Cechmajster, nepůjčil byste mně nůž?“

Pan Fuksa vyvalil oči.

Vrhl se na vyšetřovance a vyrval mu tužku.

„Ulomená špička!“ volal s rozkoší. „Páni, račte se podívat!“

„A jejej!“ liboval si strážmistr.

„Tu to máme!“ připojil pan Týc.

Detektiv div se nedal do tance.

„No, to je ohromný... to se povedlo! Máme corpus delicti!“

Maršík nechápal, co se děje. Pomalu však počalo se rozednívat v temné mysli a on uviděl obraz: Dvorana poštovního úřadu. U stolu sedí jeden starý pán a píše cosi na velký arch papíru. Napíše slovo, pak lechtá se násadkou pod nosem a pohlíží zamyšleně k zasklenému stropu. Po chvíli napíše opět slovo a zase přemítá. Pohybuje brvami a hučí cosi pro sebe. Chvilkami zkouší pero na nehtu a upravuje si skřípec na nose.

Nemůže se dočkat, až ten pán opustí stůl. Ořezal si inkoustovou tužku a dal se do psaní. Napsal dopis a chtěl se podepsat. Jako obvykle: Vladimír Podhorský. Avšak tu mu přišlo na mysl, že ona už ví, že není žádný Vladimír. Napsal pouze „Vla –“, zarazil se a přitlačil tužku. Špička se zlomila a Maršík zakončil dopis výraznou tečkou, od níž se táhla vlasová čára.

Ulomená špička.

Maršík pochopil. Ti lidé zde vědí mnohé, a kdo ví, nevědí-li všechno. Zvláště ten černý. Podívá se a člověk cítí, že ohmatává vnitřnosti a prozkoumává každý záhyb.

Cítil, že se potácí. Podobal se oné suché vrbové haluzi, kterou tenkrát viděl, když patřil z mostu do řeky. Větev dospěla k peřejím a prudký proud ji strhl do řvoucí propasti.

Temný pán upírá na něho své oči, které se podobají tmavým kostěným knoflíkům. Strká mu k očím útržek papíru. Nechce naň pohledět, ale ví, že je na něm „Vla –“ a výrazná tečka, od níž se táhne vlasová čára.

Je zle. Ale Maršík se rozhodl bojovat. Jde o život, o všechno a Maršík zápasí zoufale.

Řekl, že ten dopis nepsal.

Inspektorovy oči se podlily krví a brada se sverpě vysunula. Rozhodl se, že vyšetřovance uhodí kyjem přes hlavu.

Nenadále zaútočil: „Znáte Alžbětu Válovou?“

Maršík zbledl.

„Vy jste ji oddělal!“ řekl detektiv tiše.

Vyšetřovanec se vzepjal.

„To není pravda... žádnou takovou neznám... nikdy jsem to jméno neslyšel...“

„Maršíku, Maršíku...“, pravil strážmistr laskavě, „povězte tomu pánovi podle pravdy, jak se věci mají. Já vám to říkám upřímně. Bude to pro vás velká výhoda...“

„Pane Cechmajster“, utrl se Maršík, „to jsem si nikdy nemyslel, že budete na mě takovej...“

„Nechte ho!“ zavrčel detektiv. „Budete se s takovejma mazlit... Já s ním zatočím!“

A znova se vrhl na vyšetřovance. Zasypával jej dotazy a nedopouštěl, aby se vzpamatoval. Kdo byla ona žena, kterou viděl nádražní hlídač Pícha na Mírovém náměstí ve společnosti Maršíkově? Jak se nazývala ona žena, kterou často doprovázel k jejímu bytu v ulici Spojeneckých armád? Vypočítal řadu osob, které viděly Maršíka ve společnosti zavražděné. Mnohé z nich ani neznal. Všecko souhlasilo s příšernou přesností.

A nakonec se vytasil s lístkem papíru. Přinutil vyšetřovance, aby naň pohleděl. Maršík viděl, že je popsán šviháckým písmem.

„Inteligentní muž zda najde dívku nebo vdovu...“

Zakryl si oči.

Byl obraz pronásledované myši, která byla zahrnuta do kouta. Myš zoufale skáče na zeď, aby unikla pochopům.

„Nuže?“ zaskřípěl detektiv.

Maršík sklonil hlavu.

„Tak já teda řeknu, jak to bylo...“, počal tiše.

„To je přece slovo!“ liboval si strážmistr.

A Maršík vypravoval. Připouští, že znal Alžbětu Válovou. Připustil dále, že z ní vylákal peníze. Proto si vymyslel, že vyhrál peníze na burze. Měl strach, aby podvod nevyšel najevo a aby nepřišel o místo. A to je všechno.

Sepjal ruce.

„Přisahám vám, páni,“ zaštkal, „že jsem jí nic neudělal. Pane Cechmajster,“ obrátil se na strážmistra, „vy mne přece znáte... Copak jsem takovej špatnej, abych vyvedl něco podobnýho?“

Strážmistr pokrčil rameny.

Již se stmívalo a okny vnikal do světnice modravý soumrak. Zvenčí zazníval výskot dětí, které se honily po ulici. Všichni byli unaveni. Detektiv poznal zkušeným okem, že vyšetřovanec je rozmělněn a zdeptán.

A vylech se znovu počal.

Inspektor se tázal, co se stalo s Alžbětou Válovou.

Maršík ujišťoval, že se s ní rozešel a od té doby o ní ničeho neslyšel. Úpěnlivě prosil, aby jej páni nechali na pokoji.

„Budete mít pokoj, až všechno povíte,“ řekl pan Fuksa tvrdě.

„Já už nic nevím, přísahám vám, že nic nevím!“ lkal Maršík.

Inspektor se na něho bystře zadíval.

„Copak to je?“ otázal se. „Vy máte slámu ve vlasech. Kde jste byl? Nepřespával jste ve stohu?“

Maršík se přiznal.

Proč spal ve stohu? Kde se toulal? Nepomýšlel na útěk? Co? Jak?

„Mluvte, mluvte!“ hřměl pan Fuksa.

Co mu má říci? Že zamýšlel odjet do Ruska? Že potom vystoupil v jednom městě a tam se toulal bez cíle? Opravdu, proč to všechno činil? Počínal si jako bez ducha. Všecko, co od té doby činil, bylo nejapné, jako by se potácel v nesmyslném snu. Nedovede to vysvětlit ani sobě.

„Já... nevím,“ zamumlal.

Bylo ticho. Závodčí Týc se zdvihl a odešel do vedlejší místnosti.

Vrátil se a v ruce nesl kladívko. Ono kladívko položil na stůl před Maršíka.

„Znáte to?“ otázal se.

Maršík zledovatěl. Chtěl promluvit, ale nemohl. Namáhavě polykal sliny.

Strážmistr a detektiv se tázavě zadívali na závodčího.

„Našel jsem je ve dřevníku u Barchánků,“ objasnil. „Je to ono. Tupej nástroj.“

Detektiv zahvízdl. Vzal do ruky kladívko a potěžkal je. Pak se obrátil na Maršíka.

„Je to ono?“ ptal se.

Maršík zvolna kývl hlavou.

Z jeho nitra vydral se chraplavý hlas: „Já jsem to udělal...“

Potom vypravoval. Nesouvisle a nejasně, zajíkaje se a opakuje některá slova. Jak mu hrozila, že to na něho udá, jak si nevěděl rady, co počít, jak ona stále naléhala na sňatek. Ani si nemyslel, že dojde k nejhoršímu. Koupil kladívko, ale stále neměl žádného úmyslu. Do poslední chvíle očekával, že se to nějak rozuzlí. Zavedl ji do lesa a tam...

Zaplakal.

Všichni tři pánové pohlédli na sebe s uspokojením, jako by si blahopřáli k šťastnému výsledku pátrání.

Znovu se počal výslech.

Maršík odpovídal přerývaným hlasem. Byl k smrti unaven a myslel si: „Tak tedy do služby už dneska nepůjdu. Chce se mi spát –“

Pan Týc psal protokol. Když se skončil výslech, kázal Maršíkovi, aby podepsal.

Uposlechl a připojil k svému jménu šviháckou kličku.

Strážmistr povstal.

Položil Maršíkovi ruku na rameno a slavnostně prohlásil: „Maršíku, zatýkám vás, jménem zákona!“

Paní Maršíková se střetla se svým otcem. Při smýčeni nalezla skříš, ve které podivínský stařec uschoval všechny věci, které našel, o nichž se domníval, že mají cenu. Mezi odpadky látek, součástkami strojů, starých novin, šroubovými maticemi a prázdnými krabicemi objevila dávno pohřešovaný míč svých dětí. Býval to krásný míč; pyšnil se barevným obrázkem, jenž představoval růžové dětičky, které si hrají pod zeleným stromem. Stařec usoudil, že bude lépe, když míč ukryje dříve, než ho děti zmaří.

Nyní paní Maršíková spatřila míč splasklý a ztrouchnivělý a pustila se do pana Barchánka, který na dvoře krmil králíky zelnými košťály.

Stařec se bránil, prohlašuje, že nechtěl míč zpeněžit ani zašantročit. Snažil se dceři vysvětlit, že chtěl hračku uschovat do té doby, až budou mít z toho rozum. Lhůtu nedovedl blíže určit. Avšak z jeho řeči bylo lze seznati, že pokládá své vnuky za velmi rozmařilé, ba lehkomyšlné, kteří nedovedou posoudit cenu věcí. V tomto ohledu se zdařili po rodičích. A stařec se pokládal za jediného z celé rodiny, který dovede uhájit majetek.

„Ten míč moh mít cenu nejmíň pět korun! To jsou dneska peníze!“ pravil. „Copak takový děti vědí... Ale to se ví: Mají být po kom... Vy jakživi nebudete nic mít...“

Dcera spustila křik. Co je mu do jejích dětí?

Barchánek byl toho mínění, že všechno, co obývá jeho domek, je pod jeho osobním dohledem.

A připojil: „Však já už brzy se vás zbavím... Úředně se vám dá vědět, že máte jít pryč. Potom budete litovat, ale já vás nebudu chtít znát. Vy jste horší než cizí. Každý cizí má větší uznání.“

Vtom vyšel soused ze dveří a pohodlně se opřel o zídku a naslouchal hádce. Jeho tvář byla zardělá a oči se leskly.

Vyčkal, až hádka trochu umlkla, a pronesl s velikou rozkoší: „Už ho mají!“

Otec a dcera se tázavě zahleděli na mluvčího.

On si dal na čas. Chutnal každé slovo, jako děti olizují čokoládu, aby jim déle vydržela.

„Už ho mají,“ opakoval.

„Koho?“ ptal se stařec.

Soused přimhouřil jedno oko.

„Že neuhodnete?“

„Já vám nerozumím –“

A soused pravil: „Maršíka právě zatkli pro vraždu!“

Vyčkával, jaký dojem učiní tato slova. Byl opravdu odměněn za svoje poselství.

Otec i dcera, zkameněli. Pohlíželi na sebe, nejsouce schopni slova. Soused utkvěl zálibným zrakem na tomto sousoší, pak pokrčil rameny a odcházel se slovy: „Jo, to jsou věci!“

Po jeho odchodu se stařec probral.

Propukl v divoký a takřka radostný pokřik.

No, co říkal? Co pořád kázal? Kdo ho neposlouchal? Kdo to teď má? Na čí slova že došlo? Hle, kam vede marnotratnost, ledabylost, spolky, zábavy a mnoho řečí!

„Na mě,“ hulákal, „mají hubu pro ten míč. Dělají z jednoho zloděje. A sami jsou loupežníci, vrahové, jeden aby se bál vylézt z peřin... Tu to máme! Tu to máme!“

Dcera jej neslyšela. Přikvačilo hoře a zavalilo rodinu. To byla tedy ona pěst, která dopadla. Je manželka vrahova a její děti jsou vrahovy děti. Tak bylo usouzeno.

Barchánek odkvapil, aby hledal útěchu u sester Rösslerových. Nechť posoudí, zaslouží-li si tuto ránu za svůj počestný, bezúhonný život. Může mít z něčeho radost? Ať řeknou –

Byl však přivítán s mrazivou důstojností.

Sestry už všechno věděly. Marie se otázala, co si Barchánek o nich myslí. Domnívá se, že vstoupí v příbuzenský svazek s takovou rodinou?

A zavřela před ním dveře.

Stařec zakvílel: „Zač já mám škodovat?“

A když odcházel domů, div že se nestal obětí rozvášněného davu. Lidé za ním hrozili pěstí a mluvili o vrazích v množném čísle. Do počtu vrahů byl zahrnut i Barchánek. Občané usoudili, že hostili ve svém středu vražednickou rodinu. Lidé se rotili a ze všech stran se ozývalo: „Oběsit takovýho! Beze všeho oběsit! Žádný štráchy s takovým! Žádný soudy! Na místě oběsit, a ne živit na útraty poplatnictva!“

Celé to rozběsněné množství řítilo se k četnické stanici, aby bylo přítomno, až budou odvádět vraha.

Hučící zástup stojí před četnickou stanicí. Náhle utichl.

Dveře se otevřely a jimi vychází ramenatý, temný pán. Za ním se ubírá vrah. Má šikmo nasazený tvrdý klobouk, zpod něhož se dere kadeř, která se dotýká pravého obočí. Je bled, unaven a jeho oči jsou mrtvé. Ruce má spoutány řetízky. Za ním kráčí pan Cechmajster se závodčím. Také starosta Linda a obecní strážník jsou zde.

Zástupem proběhlo chvění.

„Vedou!“

Toto slovo se nese od stavení k stavení.

„Vedou!“ volá Barchánkův domek i obecní úřad i hostinec pana Odvárky.

„Vedou!“ volají vily s prejzovými střechami, které jsou zakončeny pošetilými věžičkami. „Vedou!“ volají vily s plochými střechami. „Vedou!“ je slyšet z pěstěných zahrad, kde roste angrešt i rybíz a kde visí gong nad vchodem do haly, aby volal lidi k obědu.

Po cestách, které jsou označeny nápisem Soukromá cesta, ozývá se pokřik: „Vedou!“

Za živými ploty, za železnými mřížemi, za zídkami, které jsou navrchu chráněny střepinami skla nebo ostnatým drátem, je slyšet: „Vedou!“

Slečny v bílých šatech i páni s rozhalenými límci a opálenými krky nechávají tenisu, opouštějí kurt a přibíhají k mřížím, aby viděli, jak vedou.

A kdo náhodou prodléval v besídce, kde popíjel kávu a přikusoval k tomu bábovku, ten nechává všeho a dívá se, jak

vedou. Kdo naslouchal v besídce gramofonu, ten opouští hudbu a jde pohledět, jak vedou.

Ale Maršík nevidí ničeho a klade nohu na stupátko automobilu, který přijel z Prahy. Usedá mezi strážmistra a pana Týce. Četníci drží mezi koleny pušku s nasazeným bodlem.

Naproti nim se umístil pan Fuksa s panem starostou Lindou. Obecní strážník usedl vedle šoféra.

Motor zahučel a vůz se dává v pohyb.

Náhle se zástup rozdělil a vynořila se žena s rozčuchaným vlasem.

Maršíková drží v ruce buchtu a klusá podél vozu.

Slzy se jí řinuly po tváři.

„Táto!“ volala žalostně, „vem si tu buchtu, abys měl něco na cestu!“

Avšak auto přidává rychlost.

Žena utíká za vozem a chce ho dostihnout, aby mohla dát mužovi buchtu na přilepšenou. Možná, že má hlad, a kdo ví, kdy mu dají jíst.

Auto vyfukuje dým a zmenšuje se.

Je vidět, jak se Maršík zdvihl a spoutanýma rukama kyne na pozdrav.

Maršíková zůstala stát uprostřed silnice, drží v ruce buchtu a patří za automobilem, který zmizel v oblacích prachu.

Hlava čtrnáctá

1

A opět mýjely dny ve věčném střídání. Listí řídlo i rezivěla tráva na mezích a pěstěných pažitech. Prejzové střechy se leskly deštěm a na mnohých věžičkách skřípěl plechový kohout, oznamuje směr větrů.

Besídky, pokryté popínavými rostlinami, olysaly a umkl gramofon. Již nezazníval gong, zvoucí k obědu, osiřely tenisové kurty, neboť bíle oděné slečny se odstěhovaly do města, kde je tanec, společnost a naděje na sňatek. Páni s rozhalenými límci usedali za černé psací stoly a stisknutím elektrického kontaktu přivolávali podržené úředníky, kteří jim přinášeli důležité listiny.

Z polí stoupal dým a nebe ronilo slzy. Lidé svázeli úrodu do stodol. V Barchánkově sadu uzrály nejprve hrušky, potom švestky a pak jablka i vlašský ořech poskytl mnohé ovoce.

Pan starosta Linda vládl obcí a dával uveřejňovati vyhlášky o kontumaci psů a o soupisu branců.

Pan strážmistr Cechmajster s panem závodčím Týcem vnikali do opuštěných cihlen, kde se ukrývali podezřelí nocležníci, a prohlíželi vandrovníkům písemnosti. Ale když nastal večer, tu se strážmistr nořil do četby cestopisů, studoval přírodovědecká díla nebo krmil rybičky, které pluly mezi vodními rostlinami, ševelíce ploutvemi.

Hostinský Odvárka měl pěkné obchody a rozděloval hosty mezi ty, kteří dělají velkou útratu, a ony, kteří dělají malou útratu. Někteří snesli mnoho, jiní snesli méně, byli i takoví, kteří dávali k lepšímu, aby rozmnožili svou popularitu.

Barchánek vyschl ještě více a žehral na Boha, kterého nazýval Největším Majetníkem, že na něho zanevřel, ačkoli majetníci mají držet dohromady. Bůh zabránil, aby se vkladní knížky Marie Rösslerové spojily s knížkami starého muže.

A obě sestry sedávaly v trafice, prodávaly tabák, pohlednice a potřeby pro kuřáky. Za významných dnů odívaly se v černé, šustivé hedvábí a na krk si zavěšovaly medailónky s podobiznami předků.

A lidé ve městě chodili do biografu, dívali se, jak v kancelářích zpívají písařky a břinkají do taktu na psací stroje. Písařky nepracovaly, ale ukazovaly nožky. Všecko zpívalo a tančilo; zpívaly komorné s koketními čepečky, zpívaly komické staré i pan generální ředitel, bezvousý a moderní švihák, zpíval a tančil. A ta slečna světlovlasá a štíhlá také tancovala a zpívala; i dotančila až k oltáři s tím bezvousým generálním ředitelem. Nevěsta byla bílá a měla věneček pomerančových květů. Lidé mávali kapesníky a také zpívali. A v závěru měli oni dva mladí lidé líc přižehnutou k líci a zpívali, až se obraz rozplynul.

Na to se dívaly slečny z kanceláří a snily o tom, že také udělají štěstí.

A zatím vrah Maršík byl ve věznici, která je chladná a obrovská jako pevnost. Jsou tam dlouhé koridory a galerie, samé dveře, samý zámek, samá mříž.

I obdržel trestaneckou čapku a přes ruku červenou pásku, která hlásala, že je vyšetřovanec. Trávil své chvíle v obílené kobce, která se podobá nemocniční světnici. Sedával na pryčně a naslouchal krokům strážce na chodbě. Někdy zarachotil klíč v zámku a dozorce jej vedl k vyšetřujícímu soudci. Na tuto chvíli čekal s napětím. Doufal, že úředník pronese takové slovo, které otevře všechny dveře, a Maršík vydechne ve volném prostoru. Nic takového se však nestalo. Vyšetřující soudce se neustále vyptával, kancelista popisoval archy a Maršík podepisoval protokoly.

Přišel také soudní lékař, kázal vrahovi, aby se svlékl, proklepal mu hrud' a naslouchal, jak bije srdce. Pak přišel ještě jeden soudní lékař, zkoušel ho z násobilky, ptal se, jaký je rozdíl mezi republikou a monarchií, a vrah Maršík musel osvědčovat své vědomosti.

Na otázku, jaký je rozdíl mezi republikou a monarchií, odpověděl nepřesně a lékař zavrtěl hlavou a poznamenal si cosi do zápisníku.

Vrah Maršík se rozpovídal a vypravoval o tom, jak byl v zákopech a pak kolikrát nebylo do čeho kousnout, ale Maršík se vyznal a dovedl v každý čas opatřit něco k snědku pro sebe i pro svého velitele. Říkal, že bývaly mrazy, déšť a nepohoda a že vojíni zkusili všeliké psoty.

Byl by rád vypravoval všelijaké příhody a dal k lepšímu mnohé události, ale lékař prohlásil, že šetření je skončeno, a dozorce odvedl Maršíka do cely.

Tak mijely hodiny a čas kanul jako dešťová voda do kádě a den si podával ruku s nocí. A když vešel soumrak do obílené cely, uléhal Maršík na pryčnu a s napětím naslouchal. Jeho sluch se zbystřil tak, že vnímal vzdálený hukot města a slyšel život, který se zmítá za vězeňskými valy.

Ležel, ruce pod hlavou, a myslel na nádraží, kde se lokomotiva pachtí po kolejích a metá ohnivý snop jisker. Šinou se červeně zbarvené nákladní vagóny a mnohý je označen cizokrajnými nápisy. Kolegové seskakují z vagónů a spojují řetězy. A nárazníky zvoní, nárazníky zvoní...

Mnohdy přichází hlídač („teď už je chladno,“ podotkl v duchu Maršík, „a hlídač nosí plstěné bufy a kožich“) a navazuje rozvláčný hovor. A slunečnice u jeho boudy již odkvetly, jistěže odkvetly a boby jsou obtíženy zažloutlými lusky.

„Kolikátého máme dnes?“ ptá se Maršík a přemítá. Vypočítává si datum a diví se: „To to, lidi, utíká!“

Jednou za den je vyvádějí na dvůr a tam musejí zajatci chodit dokola jako koně v manéži. Opodál stojí dozorci, opásaní řemením a revolvery v kožených pouzdrech. Dávají pozor, aby se trestanci nedorozumívali a aby nešmejdili a nečachrovali.

V kole chodí ostříhané lebky, plešaté i vlasaté hlavy, klopýtaví starci i junáci s drzým úsměvem.

Tehdy viděl Maršík nebe, které je někdy modré a laskavé, jindy však zakryté divokými mraky, jež berou na sebe podobu fantastických oblud a vousatých starců. A nyní bývá nebe šedé a nízké.

A Maršík si říká: „Už nám to nastává.“

Když pak je dozorci odváděli do cel, tu dusalo množství jako stádo dobytka a bagančata klepala o dlažbu.

„Je to jako v kasárnách,“ usoudil Maršík. „Také jsme chodili dokola, učili nás kroku a pochodovat v řadě. Pak se šlo do kasáren a byla menáž.“

Jednoho dne dostal Maršík spolubydlící. Přivedli jakéhosi staříka s obvázaným krkem. Stařík ošklivě páchl. Usadil se do kouta, nemluvil a díval se na dveře. Zanedlouho přibyli další dva. Venkovský chasník, který o muzice bodl kamaráda do stehna, a ten člověk vykrvácel. Potom jeden lupič pokladen v citrónově žluté košili a s modrou vázankou.

Lupič přišel jako domů, vyslovoval se pohrdavě o zdejší stravě a dával přednost jiným trestnicím. Naučil spoluvězně dorozumívat se s ostatními klepáním na zeď.

Venkovský hoch plakal, měl hlad a vzpomínal na rodnou ves. Zato s lupičem se Maršík spřátelil. Oba byli řeční a oba dovedli dávat příběhy k lepšímu. Maršík mu vypravoval svůj případ. Lupič jej se zájmem vyslechl a pak podotkl: „Z toho kouká, brachu, provázek.“

Maršík se od něho odvrátil a litoval sebe, že musí být pohromadě se zločincem.

2

Jednoho dne přišel dozorce, hlásil Maršíkovi, že má tu návštěvu, a odvedl ho do úřadovny k vyšetřujícímu soudci.

Tam seděla paní Maršíková.

Přinesla mu tvarohovou buchtu, protože věděla, že její manžel jí rád tvarohovou buchtu.

Ostýchavě se pozdravili.

Ona postřehla, že Maršíkovy tváře jsou pokryty vězeňskou žlutí. Je přepadlý a jeho oči pohasly.

On pak si řekl, že žena je nějaká špatná. Ale byl dojat, patře na její protáhlou bradu a vypoulené oči.

Děl k sobě: „Ona jediná se mnou dobře smýšlí, ona se mi neodcizila.“

Patřili na sebe a nevěděli, co si mají říct. Dozorce stál opodál a pohrával si s obuškem. Vyšetřující soudce vstal, přistoupil k oknu a hleděl na dvůr.

Hovořili o domácích věcech. Maršíková sdělovala, že chodí po domech prát prádlo a že jsou páni na ni hodní. Obávala se, že když...

Zarazila se a hledala slova, taková slova, která by se muže nedotkla.

Obávala se, že ji vykáží z domu po tom, co se stalo... Ale všichni ji litují. Dali jí pro děti šatečky po mladých pánech.

Maršík se ptal, co dělají děti.

Děti jsou hodné. Holčička skotačí, ale vždyť ona je ještě maličká. Zato hoch má rozum jako dospělý.

Maršík vážně přikyvoval a nabádal manželku, aby vedla děti k dobrému.

„Jmění,“ pravil, „jim žádný nemůžeme dát. Ale vzdělání, to jo. Vychování je to hlavní.“

Mluvil rozšafně, aby vyšetřující soudce viděl, jaký je Maršík člověk.

Dodal, že si přeje, aby chlapec šel na studie.

„On má dobrou hlavu a přivede to daleko. Co máme, to dáme. Aby si na nás jednou nestěžoval.“

Paní Maršíková souhlasila a pak přešla řeč na starého Barchánka.

Sdělovala, že tatík je churavý. Je ho polovička. Nevěsta jej odmítla a on si to vzal k srdci. Nicméně pořád shání a shromažďuje.

Maršík projevil přání spatřit své děti, ale vzápětí podotkl, že to nejde, protože by to byl pro ně špatný příklad.

Vyšetřující soudce dal znamení, že je rozmluva skončena. Dozorce Maršíka odváděl. Když odcházel, tu spatřil, že její tváře naběhly a oči zrudly.

Loupežník chodí po kobce, ruce v kapsách, a kdykoli dojde ke stěně, udělá taneční obrat. Zpívá si cituplné písničky, které sebral z pražské dlažby. Stráž okénkem nahlíží do cely a napomíná ke klidu. Loupežník odpovídá uctivě drzým tónem a posměšně mrká na spoluvězně. Je zde doma a dýše známý vzduch.

Smrdutý stařec pojídá uzeninu a přikusuje chleba. Venkovský hoch žádostivě patří na něho a polyká sliny.

Loupežník vyzkoumal, že stařec je uvězněn pro násilné smilstvo, a to jej uvedlo v nadšení. Doráží na kmeta cynickými žerty. Stařec se krčí a mrká opuchlými víčky. Neodvažuje se bránit, neboť se strachuje loupežníka.

Maršík se zase lituje, že je mu meškat mezi zločinci a nemravý.

„Jak je to možné!“ trne. „Taková sebranka darebná!“

Než loupežník jej vyzývá, aby přispěl svými šprýmy na účet smrdutého starce. Váží si Maršíka, protože je obžalován z nejtěžšího zločinu. Maršík, aby upevnil svoji popularitu, připojuje se k loupežníkovi a vrhá cynická slova na kmetovu hlavu.

Přichází soumrak a loupežník se nasytil svých žertů. Uléhá na pryčnu, zapálil si cigaretu a sleduje kroužky dýmu. Také stařec upravil své lože a uleh. Venkovský hoch tiše sedí, lokty opřeny o kolena a hlavu ve dlaních.

Také Maršík se odebral k odpočinku. Je noc, kdy vše utichne a mluví nitro.

Jeho bytost se rozdělila vedví. Ta druhá část přijímá na sebe různé podoby a Maršík s nimi důvěrně rozpráví.

K pryčně přistupuje jeho chlapec.

„Jak jsem povídal,“ dí přísně Maršík, „budeš sedět doma, nesmíš obejdvat s uličníky, protože z toho nic dobrého nevzejde.“

„Já vím, tatínku,“ odpovídá chlapec.

„Uč se a říkej si v knížkách. Co se naučíš, je tvoje. Jméni ti nedám, ale vzdělání ano.“

Hoch mizí a zjevuje se děvče.

„O tebe já nemám strach. Máš hlavu po mně. Každý říká, že jsi celá já. Vyrosteš a vdáš se za hodného člověka. Hlavní věc je držet se, rozumíš?“

„Ano,“ odpovídá dcera.

„Žádné užívání, žádné vyvádění! Tahat se s mužskými, to já netrpím. Ať neslyším na tebe stížnosti!“

Hlavně si přeje Maršík, aby poslouchala matku. Je to hodná žena a příjemná. Jestliže někdo říká, že má protáhlou bradu a vyschlá nadra, pak lže. Málokdo má takovou hezkou ženu.

„Tak pročpak jsi koukal za jinými?“ posmívá se Barchánek.

„S vámi nikdo nemluví,“ odpovídá Maršík povýšeně. „Jděte si po svých. A vůbec vám prorokuji špatný konec. Hromadíte a shrabujete a co z toho budete mít? Zemřete.“

Barchánek se pokouší něco říci na svou obranu a cosi breptá. Maršík je výmluvnější. Rozebere tchána důkladně a stařec kloní hlavu a vzdychá.

„Jsem vinen před tebou a přede všemi.“

„Ještě že to uznáte!“ dí Maršík a propouští jej v milosti.

„To jinak nejde, pane rado,“ obrací se na vyšetřujícího soudce. „Člověk jim musí domluvit. Nemá to rozum, copak je to platné. Prosím vás, co může jeden od nich chtít? Ve světě to nebylo, poučení žádného to nemělo. To já, pane rado, rád si promluvím s rozumným člověkem. Člověk se tím povznáší.“

Vyšetřující soudce se laskavě usmívá.

„Má řeč, pane Maršíku. To je zcela moje mínění. Já jsem poslouchal, když jste rozprávěl s manželkou. Hned jsem si povídal: To musí být nějaký moc hodný a rozumný člověk, ten pan Maršík. Jsem rád, že jsem vás poznal, pane Maršíku. Máte u mne dobré oko. Já za vás ztratím slovíčko. To víte, člověk musí hledět, aby udržel své přátele.“

„Moc vám budu děkovat,“ volá Maršík vděčně.

Vyšetřující soudce kyne odmítavě rukou. „Rádo se stalo, pane Maršíku.“

Také kolegové přicházejí.

„Tak co, hoši, pracujete?“
„Pracujeme, sakramentské dílo!“
„To jinak nejde, braši.“
„Ba, ba...“
„Chybíš nám, hochu,“ povídá hlídač. „S tebou byla řeč. Ať se ve zdraví navrátíš!“
„Budu hledět, táto...“
Z chodby se ozývá krok stráže.

3

Osud velel, aby Maršík ještě jednou spatřil svoji obec. Bylo usneseno doplnit vyšetřování výsledkem obviněného na místě činu.

Když se to vězeň dověděl, snažně prosil vyšetřujícího soudce, aby jej zbavil této potupné cesty. Ve své obci, pravil, těšil se vždycky vážnosti všeho občanstva a nyní má být vystaven veřejné hanbě.

Vyšetřující soudce pokrčil rameny. Nedá se nic dělat. Bez seznání místa činu bylo by šetření neúplné. Slíbil Maršíkovi, že záležitost se odbude rychle a bez okázalosti.

Vězeň sklonil hlavu a vzdychl.

Jednoho šedého a zasmušilého rána vyvedli Maršíka před věznici a kázali mu, aby vstoupil do zeleného vozu, který se podobá veliké bedně. Maršík byl oděn v skořicově zbarvený svrchník, který mu přinesla manželka obávající se, aby se muž nenachladil. Na hlavě mu seděla trestanecká čapka.

Vůz jej pohltil a obklopil šerem, neboť světlo dovnitř vnikalo pouze zamřížovaným okénkem.

K volantů usedl dozorce v zeleném stejnokroji a s fialovými výložkami a vedle něho zaujal místo policejní strážník.

Stroj zahučel a vůz se dal do pohybu. Vůz se otřásá a poskakuje. Vězeň ví, že jedou po hrbolaté dlažbě. Někdy se v bedně poněkud rozední a proužky světla šinou se přes Maršíkův šat a zanikají v koutě. Tehdy vězeň poznává, že řada domů byla přerušena buď nízkou zdí, nebo staveništěm. Hučením stroje proniká k němu

zvonění elektrické dráhy a Maršík se domnívá, že zachycuje zvuk lidských hlasů.

Zanedlouho přestává jím vůz cloumati. Do vozu se trvale nastěhovalo šeré světlo. Maršík poznává, že jedou po silnici.

„Nyní,“ uvažuje, „přibližujeme se k topolové aleji. Napravo je vidět barákovou kolonii.“

Vůz zarachotil a Maršík pociťuje nárazy.

Poznává, že přejeli železniční koleje.

„Nečekali jsme,“ zjišťuje, „závory byly zdviženy.“

A nyní ovšem se zjevuje dýmající cementárna a pak přichází řada dělnických činžáků. Světlo ve voze pohaslo.

Pak se zase objevily na oděvu Maršíkově stříbrné pruhy světla. Vězeň tají dech.

Ano, nyní přijíždíme k dřevěné boudě, která nabízí výletníkům šumivé limonády, kokosové koláčky a pomeranče. Vbrzku se zjeví ohrada fotbalového hřiště, která se vyznačuje velkými písmeny nějakého reklamního nápisu.

Pak je tu příkop, zarostlý býlím. Příkop se přeskočí a odtud vede úvozová cesta do polí.

„My však,“ míní Maršík, „dáme se vlevo po železné lávce. Tudy vede cesta do obce.“

Pod automobilem zadunělo. Železná lávka.

Už je zajisté vidět školní budovu.

„Děti jsou asi ve škole,“ dumá Maršík.

Chlapec už jde do páté a děvče do třetí třídy. Jestlipak dávají ve škole pozor a není-li slyšet stížnosti? Kdo ví, uvidí-li letos jejich vysvědčení?

Vězňovo srdce se zkormoutilo.

Obecní úřad. Maršík vidí duševním zrakem vyhlášky v zadrátované skřínce. O kontumaci psů, o soupisu branců a o zákazu táboření ve zdejších lesích a rozdělování ohně.

V postranní ulici, která se nazývá Komenského, je hostinec pana Odvárky. Tuto dobu nebude tam nikoho a ospalý číšník čistí

příbory. Možná, že tam s hlukem vešli zedníci a dávají si jedno pivo vestoje.

Maršík vzpomíná, jak v tom hostinci užíval a dával historky k lepšímu.

Obraznost jej postavila před četnickou stanicí. Věžeň hvízdá a signál vyláká pana Cechmajstra. Tlustý strážmistr se chechtá, přívětivě kyne na pozdrav a říká, že v momentě je dole. Také pan Týc je připraven.

Auto se pachtí do kopce. Motor hučí a klakson varuje chodce.

Jsme poblíže Barchánkova stavení. Věžeň si utírá dlaní oči.

Vůz zastavil. Dozorce odemkl zámek a káže vězni, aby vystoupil. Maršík vylezl z bedny. Obklíčil ho den.

Rozhlédl se a spatřil několik tmavě oděných pánů. Mezi nimi poznává vyšetřujícího soudce.

Opodál stojí strážmistr Cechmajster s panem závodčím Týcem. Strážmistr jej pozdravil očima, ale pan Týc hledí zarputile a odvrací tvář. Oba jsou ozbrojeni puškami s nasazenými bodly. Také ramenatý pan inspektor Fuksa je přítomen.

Průvod se hnul směrem k borovému háji, který stojí na zvlněném návrší. Kráčí po polní cestě, napřed černě oděná páni, uprostřed Maršík mezi dvěma bodáky. Revírní inspektor Fuksa uzavírá průvod.

Páni se živě baví o lhostejných věcech a jeden soudce vykládá svému kolegovi o zažívacích potížích a o své stolici. Kolega naslouchá se zájmem a zpestřuje výklad svými osobními zkušenostmi.

Maršík požádal strážmistra o cigaretu. Již dávno nekouřil a jeho hruď lační po tabákovém dýmu.

Strážmistr lituje, že nemá cigaret, a obrací se na kolegu Týce. Závodčí se zastavil, sáhl do kapsy a zasmušile podává věžňovi stříbrné pouzdro.

Maršík s díkem bere jednu cigaretu, kterou mu strážmistr zapálil.

Při tom říká lítostivě: „Maršíku, Maršíku, vy jste nám to vyved.“

A závodčí připojil: „Já se vám divím... Měl jste to zapotřebí?“

Maršík chtěl něco pronést na svou omluvu, ale nenalézal slov.

Potom pronáší tajemná slova: „Však ještě není všech dnů konec. Ono v tom je všelicos, co se neví.“

A sliboval různá odhalení. Jakmile promluví, svět užasne. Jemu stačí říci slovo a všechno vezme velký obrat.

Již propadl romantice vězňů, kteří o samotě naslouchají hlasům svého nitra a přesvědčují se o své nevině. Svůj čin oprádadají všelijakými okolnostmi, obraznost jim dosvědčuje, že se stali obětí jakéhosi neslýchaného spiknutí. Zločin uniká do dálky, rozplývá se a stává se nepravděpodobným. Zbývá jenom lítost nad sebou samým a rozhořčení proti neurčitým nepřátelům, kteří svými pletichami zahubili nevinného.

Strážmistr mávl rukou a závodčí Týc se pohrdlivě usmál. Maršík mlčí a dychtivě vdechuje kouř.

Průvod dospěl k borovému lesíku. Maršík poznává ono místo, kde tehdy v noci seděl s tou... Tenkrát nad obzorem visel ohromný měsíc, hněvivý a krvavý jako býčí oko. Zdá se mu, že se v háji ozval nějaký pták zvukem, jako když se natahují hodinky.

Vyšetřující soudce velí vězni, aby ukázal, jak tenkrát s onou osobou ležel na pokraji lesa. Maršík uléhá na zem a zdá se mu, že cítí kladívko za řadry. Kouří cigaretu a myslí si: „Tak, teď jsem tam, kde jsem nechtěl být.“

I vzpomněl si, jak se chystal té slečně říci, aby se namáhala s tím košem nazpátek, že to byl pouze sen a ten sen prchl v širou dál.

„Zapomeňte,“ chtěl jí říci, „na doby naší lásky, neb nesmělo to být.“

Na rozkaz těch pánů musel demonstrovat, jak jí sevřel hrdlo.

Slyší, jak se zachichtla: „Ou! Ty mě škrtíš!“

A pak jí klekl na prsa a svíral hrdlo stále silněji. Ona zmodrala v tváři, tělo se prohnulo jako luk a pak kleslo. Údy se natáhly.

Vypravuje, jak jí chtěl prohledávat kapsy, ale seznal, že nemá kapes. Z kabelky vyňal její měsíční mzdu, přepočítal peníze a strčil je do kapsy.

Bylo mu vysvětliti, proč jí rozbil kladívkem hlavu, když už byla mrtva. Nevěděl, že je mrtvá, a ulekl se kloktavého zvuku, který unikl té osobě z hrdla.

Musí těm pánům ukázat, jak rozbíjel kladívkem lebku. Dělá, jako by bušil kladívkem do hlavy té slečny. I zdá se mu, jako by ucítil odporný, nasládlý zápach karbidu a v plápolu acetylenové lampy uviděl pouťového prodavače, jak rozbíjí kladívkem kokosový ořech.

Cítil nevolno a zdálo se mu, že bude dávit. Prosil ty pány, aby mu už dali pokoj. Všecko již řekl, ke všemu se doznal, tak co ještě od něho chtějí?

Vyčkali, až se upokojil, a pak mu veleli, aby jim ukázal, jak ukryl proutěný koš.

Vedl je k bývalému lomu a ukazuje, jak v ostružinách ukryl proutěný koš. Potom vypravoval, jak se ke koši vrátil, jak jej otevřel a vyňal její věci, které pak prodal jistému vetešníkově ve městě.

Když skončil, cítil, že je velmi unaven a že jej mrazí.

Umlkl.

Páni se živě rozhovořili a dávali svoje vzpomínky k lepšímu. Jeden soudce říkal, že měl podobný případ před sedmnácti lety. Tenkrát také vrah utloukl svou oběť kladívkem.

Vyjadřovali se velmi nenuceně, aniž dbali na přítomnost Maršíkovu. Neboť on pro ně nebyl člověk, nýbrž causa, to jest předmět trestního řízení.

Maršík ucítil něčí pohled.

Zdvihl hlavu a uviděl svou manželku. Stojí opodál a neodvažuje se přistoupit. Možná, že má dokonce kuřivo.

Kývl na ni a ona nesměle přistoupila ke skupině. Podává muži balíček. Páni ničeho nenamítají.

Otázal se jí, co je nového.

Ona řekla, že je všecko při starém; děti jsou zdravý a ona si nemůže stěžovat.

Brzy nato odjelo zelené auto.

Hlava patnáctá

1

Přihnala se vichřice a zaburácela v kraji ve městě. A pak umlkla a vzduch ztuhl. Noc nastoupila vládu nad zemí a den se zmenšil, utišen nocí.

Tiše se snášel sníh na zmrzlou zemi. V kraji se třpytil bezpočtem hvězdiček, ale ve městě měnil se pod nohama chodců v hnědou kaši.

Bylo několik dní před vánočními svátky a v ulicích bylo znamenati onen pošetilý ruch, který nutí chodce k pospěchu. V postranních ulicích rozbili prodavači své stánky. Tam byla tlačence. Kolem vyvolavačů kupily se hloučky a naslouchaly skandovaným a rýmovaným říkankám, kterými prodavači vychvalovali své zboží.

V ošatkách bylo vyloženo jižní ovoce, pomeranče, americké ořechy a vyleštěná jablka; v bedničkách mazlavé datle; stánky jsou ozdobeny pletenci fíků. Nabízí se textilní zboží, patentní vynálezy, senzační novinky, přípravky, kterými se zaručeně odstraní každá skvrna, a lepidlo, kterým možno spravit každou rozbitou věc. Lze tu obdržeti žertovné předměty, kterými se vnáší veselost do společnosti; možno koupiti hračky, kterými se potěší hodné děti.

Ačkoli bylo již před devátou hodinou ranní, přece svítila v kancelářích a obchodech světla, neboť nad městem visela těžká a zlověstná mlha, která činila z chodců mihotavé, vrávoravé stíny. Kalný den neměl počátku; přímo se rodil z nočních temnot.

Proud lidí ústil do vrat soudní budovy. Hlučný a nepokojný dav domáhal se vstupu do justičního paláce. Byl stěží zadržován otlým vrátným v erárním kožichu a dvěma strážníky, kteří zkoumali vstupenky a propouštěli jednoho po druhém. Propuštění hnali se po schodech do prvního patra, dupající nohama, aby zbavili obuv špinavého sněhu.

Na lavici přede dveřmi jednacích síní seděli lidé, držíce v ruce obsílku. Na modravě vyholených tvářích venkovanů bylo lze čísti ono napětí, které způsobuje styk s úřady. Někteří seděli s tupým, odevzdaným klidem lidí, jež nízký původ a chudoba naučily čekati. Starci přežvykovali zapadlými ústy. Ženy konejšily svá děcka, která se bála v nezvyklém prostředí. Pokaždé, když se otevřely dveře jednacích síní a úřednice vyvolala ostrým, netrpělivým hlasem jméno, nastalo v hloučku vlnění. Lidé s čepicemi v rukou a s ohnutými zády vcházelí neohrabaně do světnice.

První patro budovy hučelo jako tkalcovská továrna. Dav se zmítal kolem improvizované šatny; lidé házeli své svršky dozorcí v náruč. V prvním patře oddělily se ženy od mužů, spěchaly do druhého patra, aby zaujaly místo na galerii v porotním sále.

Přede dveřmi porotního sálu propukaly hádky s dozorcí. Každý chtěl být přítomen soudnímu líčení, každý chtěl získat nejlepší místo, kde by mohl pozorovat každé hnutí obžalovaného a kde by mu neušlo ani slovo.

Lidé se dočtli v novinách, že dnes bude souzen jakýsi Josef Maršík, tentýž, který ukrutně zavraždil jednu služebnou dívku, jménem Alžbětu Válovou, když se byl předtím lstivě zmocnil jejích úspor. A každý cítil, že musí být přítomen tomuto představení, které slibovalo nebývalé vyražení.

A ten, kterému se podařilo dostat se do porotního sálu, byl zklamán, že veškerá sedadla jsou již obsazena. Posluchači četnického kursu tvořili šedozelený ostrov. Přední lavice obsadily dámy, kterým pro jejich vynikající společenské postavení nemohl být odepřen přístup k přelíčení. Prostorným sálem vznášelo se ono netrpělivé napětí a spokojené rozjaření, jaké bývá v divadle, než zhasnou světla a tlumeně zazní gong. Ti, kteří získali sedadla, počínali si nenuceně jako divadelní abonenti ve svých křeslech. Byla tu i místa k stání. Vzadu se tísnila různá drobotina, vousaté i oholené obličejy, ženské i slečny, a na všech obličejích bylo soustředěné očekávání.

Prostorným hledištěm proběhlo vlnění. Dva dozorcí přivádějí postranním vchodem obžalovaného.

Lidé natahují hlavy. Každý je žádostiv spatřit vraha. Leč obžalovaného zevnějšek vzbudil zklamání. To že je ukrutný vrah? Není možná! Vrah přece musí mít štětinatou hlavu, nízké čelo, pod nímž nejistě zírají sveřepé oči.

A zatím je to člověk nezajímavý a všední, takový člověk, jehož míjíme bez pozornosti, s nímž si vyměníme několik zbytečných slov o počasí, se kterým posedíme v hospodě, pomluvíme lidi a poreptáme na poměry. Jedním slovem, obžalovaný nevyznačuje se ničím zvláštním a je podoben většině návštěvníků tohoto představení.

Diváci mají obžalovanému za zlé, že nenese na čele Kainovo znamení, čímž by se lišil od pořádných občanů, kteří tu sedí v křeslech a na galerii a čekají, co bude dále.

Obžalovaný byl oděn v černý, sváteční šat, jako by se vypravoval na svatbu nebo na pohřeb. Dříve než usedl na lavici obžalovaných, prohlédl si místo, kam je mu usednouti, chvílku jako by váhal, a pak složil pečlivě šosy svého kabátu a usedl mezi dva dozorce.

„Ani by to člověk do něho neřek,“ mínil jakýsi pán s hranatou lebkou a s rudým obličejem, „docela ouhlednej člověk...“

Naklonil se k svému sousedovi, vyschlému starci s tlustými skly na očích, a projevil mínění, že by se s takovým uličníkem mělo zkrátka zatočit. Žádné štráchy s takovým, žádné dlouhé soudy a oběsit na místě.

Vyschlý stařec cosi zachrochtal, natahoval krk a přikládal dlaň k uchu.

Dámy s lornonem na očích zkoumaly zevnějšek obžalovaného a s nevolí zjišťovaly, že vrah je bledý a drobný mužík; byly nespokojeny očekávající, že se jim představí lamželezo atletického složení.

Postranním vchodem přichází soudní senát; napřed kráčí předseda s balíkem spisů pod paží; poslední je kudrnatá zapisovatelka.

Senát usedl a předseda sňal brýle a čistil skla. Zapisovatelka pokradmu se podívala do zrcátka a upravila si kudrnu na čele.

Advokát se nachýlil přes pult a dotkl se ramene obžalovaného. Onen muž úslužně vyskočil. Obhájce něco vykládá a obviněný kývá hlavou, že rozumí.

Pán se čtverhrannou lebkou a rudým obličejem odhadl zevnějšek advokátův a pravil s úctou: „Ten je těžkej. Mít tak ty jeho prachy! Ten už vysekal moc lumpů.“

Jeho soused vypustil ze sebe dutý zvuk. Tlustá skla zvětšují nestvůrně jeho strnulé, sklerotické oči.

„Ale tohohle,“ pokračuje pán se čtverhranným obličejem, patře s nenávistí na obžalovaného, „nevyseká ani tenhle doktor. Je s ním ámen. Provázek ho nemine.“

Předseda nasadil si brýle a podíval se na místo, kde sedává veřejný žalobce. Místo bylo prázdné. Předseda zazvonil. Přiběhl dozorce.

„Pane Vitečku, kde je pan státní?“ tázal se předseda nespokojeně.

Dozorce vyběhl na chodbu, kde se rozléhalo volání: „Pan státní, pan státní!“

Po chvíli vřítíl se do sálu státní zástupce s vlajícím talárem. Nervózně se omlouval předsedovi soudu a pak usedl na své místo.

Předseda se obrátil k zapisovatelce a velel: „Slečno, vyvolejte věc!“

Kudrnatá slečna povstala a přednesla: „Počíná se hlavní přelíčení proti Josefu Maršíkovi pro zločin vraždy úkladné a loupežné.“

A usedla.

Předseda velí: „Vstaňte, obžalovaný!“

Maršík se vymrštil.

Předseda káže, aby se obrátil k pánům porotcům a mluvil hezky hlasitě.

Obžalovaný uposlechl, zahleděl se do lavice porotců. Soustředil na sebe pohled dvanácti párů očí, které náležely devíti mužům a třem ženám. Jeden z těch pánů, asi nejmoudřejší ze všech, seděl

v krajním sedadle, byl ozdoben plnovousem a držel v ruce tužku, jsa připraven činiti si poznámky.

Předseda upozorňuje obviněného, že má právo zapírat, nicméně jej upozorňuje, že přiznání je závažnou polehčující okolností, na kterou se bere zřetel při výměře trestu.

Obžalovaný kývá hlavou na znamení, že porozuměl, a na další odpovídá, že je ženat, má dvě děti, povoláním je železniční zřízenec a umí číst a psát. Trestán dosud nebyl.

Nato se posadil.

Načež povstává senát, soudcové si nasazují barety a předseda upozorňuje pány porotce, že budou vzati do přísahy. Na znamení soudního zřízence vstává obecnstvo. Sál zahlomozil.

Předseda dojatým hlasem přečetl přísežnou formuli, která zavazovala soudce z lidu, že nebudou hlasu přízně nebo nepřízně slechu dávati, že budou bedlivě posuzovati všechno, co svědčí ve prospěch obžalovaného i proti němu, a že budou souditi, jak se na svobodné muže a ženy patří.

Porotci přísahali, tak jim dopomáhej Bůh, a když usedli, měli unylý výraz jako po horké koupeli.

Sál opět zahlomozil. Obecnstvo usedlo.

Na pokyn předsedův povstává kudrnatá slečna. Její mladistvý hlásek zazvonil:

„Státní zastupitelství v Praze žaluje pana Josefa Maršíka, železničního zřízence, ženatého, toho času v řádné vazbě vyšetřovací, že proti Alžbětě Válové v tom úmyslu, aby ji usmrtil, takovým způsobem jednal, že z toho nastala její smrt...“

2

Zřízenec zhasil elektrické světlo a v sále se rozprostřelo kalné šero. Slečna čte křehkým hláskem, špulíc koketně ústa, neboť zahlédla mezi obecnstvem svého ctitele. Zachrastěly sáčky s bonbóny. Počíná se neklid. Dámy naklánějí hlavy k sobě a lorňonem si prohlížejí zapisovatelku. Jenom vyschlý stařec natahuje

tenký krk a přikládá dlaň k uchu. Muž s červeným obličejem myslí na to, že má v aktovce deset deka šunky.

I říká si: „Až bude deset hodin, posvačím.“

Obžalovaný sedí se sklopenou hlavou. Dívá se na boty, které jsou pečlivě vycíděny. Zjišťuje, že má na levé botě prasklý nárt.

Vzdychá: „Bude to chtít správkou.“

Z chodby je slyšet temný hukot. Někteří opozdilci se chtějí dostat do sálu. Dozorci jim zabraňují vstupu. Ale opozdilci neodcházejí doufajíce, že se jim poštěstí spatřit vraha.

Jeden soudce vstal a opřel se rukama o sedadlo svého křesla. Obžalovaný si jej prohlíží a uvažuje: „Jako bych měl toho pána odněkud znát. Kam bych ho dal? Trošičku je podoben hostinskému Odvárkovi.“

„Kdepak,“ usuzuje, „tenhle je nejméně o hlavu větší.“

Obhájce šeptá něco soudnímu znalci. Soudní lékař si hladí prošedivělou hlavu a přikyvuje.

Předseda snímá brýle a utírá si oči kapesníkem. Druhý votant sedí se sklopenými víčky jako čínská modla.

Obžalovaný si klade otázku: „Kolikátého máme dnes?“

A vzpomíná si, že je den před vánočními svátky, i diví se: „Lidi, to to utíká! Hnedlinko tu máme Nový rok, pak je svátek svatých Tří králů, a brzo-li, zima je pryč...“

Odříkává pro sebe: „Nový rok, Makaria, Jenovefy, Tita biskupa, Telesfora...“

Slečna zapisovatelka čte: „... peníze vybral a vkladní knížku zničil. Peněz takto nabytých částečně užil pro sebe a zbytek byl u něho nalezen. Obžalovaný doznává v souhlase s vyšetřenými okolnostmi, že...“

Veřejný žalobce chrástí papíry. Na temeni hlavy se mu zdvihla chocholka. První votant si šňupl a usedl do svého křesla.

Muž se čtverhrannou lebkou naklonil se k svému sousedovi a šeptá mu, že tohle jsou všechno zbytečné formality a utrácení času.

Jak říká: „Chytit, oběsit! A žádné dlouhé soudy.“

Vyschlý stařec vydal ze sebe dutý zvuk.

„Pročež je naň právem žalováno,“ končí zapisovatelka.

Sál ztichl. Je slyšet, jak chrastí sáček s bonbóny.

„Obžalovaný, vstaňte,“ káže předseda.

Maršík se vymrštil a postavil se do pozoru.

„Slyšel jste obžalobu? Rozuměl jste jí? Jste vinen?“

Obviněný sklání hlavu a mumlá: „Udělal jsem to, ale nechtěl jsem to udělat.“

„Cože?“ rozčilil se muž se čtverhrannou lebkou. „Jakže to řek? Že to nechtěl udělat? Tak proč to udělal, uličník?“

Bere svého souseda za loket a lomcuje jím. Vyschlý stařec se na něho podíval očima, které nestvůrně zvětšují vypouklé brýle, a vypustil zvuk.

Advokát se otočil, aby ukázal obecenstvu tvář slavného obhájce. V koutku úst mu trčí párátko.

Obviněný odpovídá k otázkám, které mu klade předseda, odpovídá topornými slovy, která se mu převalují v ústech a těžce se odlepují od rtů.

„Tchán pořád na nás tlačil, abysme se stěhovali, a tak...“

„Vy jste neměl ani peněz, ani bytu, a tak jste se rozhodl opatřit peníze nezákonným způsobem,“ doplňuje předseda. „Je to tak?“

Obžalovaný přikývl.

Je to tak a není to tak. Měl by vlastně říci, že tenkrát dal slovo. Maršík je muž slova. Nevezme slovo nazpět.

Měl by těm pánům povědět, jak se tenkrát připlížila úskočná obraznost, která vykouzila obraz vily. Páni by měli mít vědomost o tom, jak ta vila vyhlížela. Měla červenou, prejzovou střechu, která byla zakončena věžičkou. Na té věžičce se otáčí plechový kohout, oznamuje směr větrů.

Pak, ano... Pak tam byl balkón. Na ten balkón Maršík vstoupil a nějaká veselá ženská mu přinesla něco k snědku. Maršík pojedl a dívá se z balkónu. Jdou kolem sousedé a pozdravují. Říkají: „Vida, Maršík, a pak že nic!“

Mezi pěstěnými záhony míhá se ta ženská, natrásajíc boky. Je oděna v červené puntičkované šaty. To je, prosím, taková ženská,

kteřá doveďe dát kaŹďeřmu odpověď. Mařšík byl na ni hrd. Bylo s ní veselo a přijeřno. Nebyla jako ta osoba... co měla vysedlé dásně a porcelánový chrup. Ta seděla jako pecka a neuměla se bavít.

Tohle by měl svým soudcům zjevit. Pak by měli o něm jiný názor. Ale jak to pověďet? Mařšík nemá slov. Ta slova! KdyŹ seděl v hospodě a dával něco k lepšiemu, měl slov, kolik jich chtěl. Slova se hrnula a slouŹila. A nyní jej slova zradila a vydala vepsí.

Předseda se táŹe: „Proč jste nepouŹil vylákaných peněz na opatření bytu a proč jste je utrácel? Víte, ono to vypadá tak, Źe jste chtěl pouze uŹívat a dobře se mít za cizí peníze.“

Tato otázka obviněného překvapila. Opravdu, vŹďyť on se ani nepokoušel sehnat byt. KdyŹ měl peníze v ruce, přestal myslet na vilu s preŹzovou střechou. Peníze jej znepokojovaly. Nebyl zvyklý na ty fialové a modré bankovky. Chtěl se jich zbavit, aby měl zase hlavu čistou. Měl by svým soudcům říci, jak je přenášel jako kočka koťata a jak touŹil po tom, aby od něho odešly a nechaly ho na pokoji.

Jeho myšlenky a činy byly samý rozpor. Jeho slova nesouhlasila s myšlenkami. Sám sobě nedoveďe vysvětlit onen zmatek. Jak to má vyloŹit těm pánům?

Řekl: „Já jsem se informoval a bylo mně řečeno, Źe ty peníze nikam nestačí. Bylo toho málo...“

„Tak jste je mohl vrátit,“ namítl soudce.

ObŹalovaný sklopil hlavu.

Vrátit! To se lehko řekne... Ale to byste ji, páni, museli znát. Ona se do člověka zavěsila a dívala se oddaným pohledem. Ona byla taková krotká. Kolikrát se jí chystal říci: „Slečno, byl to všecko klam. Nesmí to být. Zapomeňte na doby naší lásky a hleďete si štěstí jinde.“

Avšak vŹďycky mu selhal jazyk. Zapletl se do bludu a nevěďel, kudy ven.

Předseda předčítá dopisy, které obŹalovaný psal té osobě. Krasořečnické obraty znějí v této síni satiricky. Obecenstvo se baví a veselost propukla.

Předseda se přísně podíval na obecnstvo a křikl: „Klid! Copak je to?“

„Uličník!“ řičí pán se čtverhrannou lebkou. „Jak on to sepsal! Já bych ho...!“

Advokát obrátil do obecnstva svou rozveselenou tvář. Také jeho pobavily ony dopisy. Přehazuje párátka z jednoho koutku úst do druhého. Povstává a klade zkřížené ruce za záda.

Předseda dává kolovat ona psaní mezi porotci. Pán s plnovousem nasadil si skřípec a něco si poznamenal. Porotci prohlížejí dopisy a kývají hlavou.

„A nyní přicházíme ke dni šestnáctého července,“ pokračuje předseda ve výslechu. „Řekněte nám, obžalovaný, jak jste se na ten čin připravoval?“

Obžalovaný něco zamumlal.

„Hlasitě!“ napomenul jej soudce.

Co má říci? Vždyť se na nic nepamatuje. Tenkrát se potácel jako ve snách. Vidí se, jak vchází do různých krámů a nakupuje. Proč tenkrát nakupoval? Kdo mu to poví?

Předseda jej vede přesnými otázkami bludištěm myšlenek. Zná všecko lépe než obžalovaný. Jeho činy jsou zaznamenány ve spisech.

„Jak to bylo s tím kladívkem?“ zeptal se předseda. „Proč jste kupoval kladívko, když tvrdíte, že jste neměl úmysl Válovou usmrtit?“

Obviněný chvíli přemítá.

Pak praví: „Copak kladívko... To se vždycky potřebuje v domácnosti...“

Jeho další slova zanikla v bouři rozpoutaného veselí.

Předseda zvonil a usiloval o klid.

Obžalovaný uraženým pohledem pokáral obecnstvo.

Co je tu k smíchu? Opravdu chtěl tenkrát kladívko opatřit pro domácnost. Takového kladívka je vždycky zapotřebí. Něco přibít, něco roztlouci, prosím... Pamatuje se, že se mu tenkrát nějaký tenounký hlas posmíval: „Pro jakou domácnost, ty chytrý?“

Myslíl to dobře. Kdo za to může, že se to tak zapletlo?

Pán se čtverhrannou lebkou třeští: „On to potřeboval pro domácnost! Co tomu říkáte?“

A lomcuje vyschlým starcem s vypouklými brýlemi.

Stařec vydal ze sebe dutý zvuk a pak zase přiložil dlaň k uchu.

Obviněný musí vypravovat o tom, jak uchopil Alžbětu Válovou za krk; jak chroptěla; jak prohlížel její kapsy. Všecko musí na sebe povědět, a když umdlévá, je bičován nemilosrdnými otázkami předsedy soudu.

Advokát založil ruce a dívá se před sebe. Jeho tvář se leskne, jeho dužnaté uši, obraz zelných lupenů, se lesknou. Myslí na to, že byl chudých rodičů synek a nyní zastupuje velké peněžní ústavy a šlechtické velkostatky.

„Cítil jste, jak jí lebka praskala?“ táže se předseda.

Rozprostřelo se mrtvé ticho.

Obžalovaný si zakryl oči a zavzlykal.

„Teď brečí!“ bouřil pán se čtverhrannou lebkou. „Měl brečet dřív! Oběsit! Nic jinýho než oběsit by mu patřilo! Nemám pravdu, pane?“ obrátil se na vyschlého pána.

Vypouklé brýle se zvolna otočily a vyschlý stařec nenadále promluvil: „Jaký oběšení? Všecko musí jít cestou práva...“

„Aha,“ zlostně zašeptal rudolící, „já rozumím. To je ta vaše humanita!“

A děl k sobě: „Ono na vás dojde, humanitáři. Filozofové!“

Zachrastěly sáčky s bonbóny.

Obviněný vypravuje, jak mrtvolu odtáhl do křoví a pak...

„Pak se mi udělala před očima tma a já utíkal a pořád utíkal...“

„Tma! Já bych ti dal tmu!“ myslí si pán se čtverhrannou lebkou, patře s nenávistí na obžalovaného.

„Já nemám žádnou další otázku,“ končí předseda výslech.

Vousatý porotce se hlásí o slovo.

„Řekněte mi, obžalovaný, já se vás ptám jakožto laik a hostinský, za jakým účelem jste psal ony symbolistické dopisy zavražděné Alžbětě Válové?“

„To už nám obžalovaný vysvětlil,“ řekl předseda laskavě.

Vousatý porotce se uklonil, nasadil si skřípec a něco si poznamenal.

Obhájce žádá obviněného, aby blíže vysvětlil svůj stav, který označuje slovy „udělala se mi tma před očima“. Co mínil výrazem „tma“?

Obžalovaný neví, co by odpověděl.

Advokát se táže, nebyl-li obviněný pod cizím vlivem? Hypnóza hraje velkou roli v dějinách zločinnosti a obhájce zná mnohé případy ze své bohaté praxe.

Obžalovaný nic o tom neví. Advokát se zachmuřil.

Nahlíží do svých poznámek a táže se dále. Jeho hlas sladce plyne, jako by kousal do zralé ryngle.

Chtěl by, aby obviněný pověděl, jak se choval ve válce. Že byl vždycky obětavý a s kamarády se dělil o poslední.

„Pane doktore,“ přerušuje ho předseda, „to si račte nechat jako plaidoyer¹⁰.“

Advokát se obrací do obecnstva a volá: „Já konstatuji, že se mi ex praesidio¹¹ ztěžuje obhajoba!“

Prudce usedl, uhodil tužkou o pult a založil ruce.

Předseda nařizuje přestávku.

3

Sál zahučel. Napětí se uvolnilo a mnozí vstávají a opouštějí sál. Někteří se jdou posilnit naproti do hospody.

„Přestávka se mi hodí,“ liboval si pán se čtverhrannou lebkou.

„Teď si dám něco k lepšímu,“ a jal se rozbalovati balíček.

Čichl k šunce a zamračil se.

„Nezdá se mi být čerstvá,“ řekl vážně. Počal reptati. „Ti uzenáři! Takové peníze si nechají dát za kousek masa. Mělo by se to úřadům

¹⁰ Závěrečná řeč, výstup obhájce nebo žalobce při soudním přelíčení. *Pozn. red.*

¹¹ Ex praesidio – z předsednictva, z předsednického místa. *Pozn. red.*

oznámit. Kdo má na to dohlížet, ne-li úřady? Lumpárna je to, zlodějna a nic jinýho!”

„Schválně si čuchněte!“ vybídl vyschlého starce.

Stařec si čichl a zakroutil hlavou.

Nicméně rudolící se pustil do šunky. Brada se mu leskla tukem. Žvýkal a rozjařené vykládal, že vrah neujde oprátce. Ani slavný doktor mu nepomůže. Posluchačstvo souhlasilo. Provaz a nic jinýho než provaz! Žádné dlouhé soudy s takovým!

Chodba je naplněna tabákovým dýmem. Obecenstvo se prochází a debatuje. Obhájce stojí u okna se státním zástupcem. Vsadil se, že pro svého klienta vytluče zabití. Na vraždu mu nekývnou. Ví, jak na porotce působit.

Soudní lékař vyhledal jednoho novináře, chopil se ho kolem boku a s tajemným výrazem mu sdělil: „Pane redaktore, musím se vás zeptat na něco velmi důležitého.“

A odtáhl jej do kouta.

Tam začal vykládat, ohlížeje se úzkostlivě na všechny strany, že je nyní v páté hodnostní třídě a že by chtěl do penze odejít se čtyřkou. Mluvil o propočítání let, zmínil se o tom, kdy nastoupil a kdy byl povýšen a že všechno by souhlasilo v jeho prospěch. Nyní se ale dověděl, že ministr financí chystá nějakou předlohu. Neví, bude-li obsahovat zhoršení nebo zlepšení pro státní zaměstnance.

Redaktor řekl, že mu o chystané předloze není nic známo, ale slíbil psychiatrovi, že se bude informovat.

Soudní lékař mu tiskl ruce a vřele děkoval. Redaktor se vzdálil. Lékař si hladil šedou hlavu a vzdychal: „Bože můj, bože...!“

Kdesi v postranní chodbě sedí na schodech nějaká ženská se dvěma dětmi. Děvče a chlapec. Děvče škemrá, že má hlad.

„Měli jste rohlík a párek, tak co ještě chcete?“ utrhuje se žena.

Děvče by chtělo zkusit, dovede-li seskočit z pěti schodů rovnýma nohama. Ale netroufá si, protože je maminka dnes nějaká nevrlá.

Žena myslí na to, že je v soudní budově už od božího rána a patrně bude až do večera. Je unavena a hlava ji bolí.

Chlapec stojí vedle ní a dívá se jí do obličeje velkým, tázavým očima.

Děvče by rádo nahlédlo do porotního sálu. Ví, že je tam tatínek a mluví s nějakými cizími pány. Chtělo by vědět, je-li sál větší než školní třída a kolik má oken.

Matka je napomíná. Nemůže jít k porotnímu sálu. Setkala by se tam se známými. Na svědecké lavici sedí pan Cechmajster s panem Týcem, hostinský Odvárka i pan starosta Linda. Ona nesmí lidem na oči. Musí se před nimi skrývat, ačkoli ničeho nezavinila.

Z chodby je slyšet dusot. Ozývá se volání:

„Pan státní! Pan státní!“

Lidé kvapně zhasínají cigarety. Přestávka se končí.

„Pane Vitejčku, kde je pan státní?“ mrzí se předseda.

Po chvíli vřítíl se do sálu veřejný žalobce a rozkládal rukama, nervózně se omlouvaje.

Počíná se výslech svědků.

Dozorce rozsvítil svíčky před krucifixem a pan revírní inspektor Fuksa přísahá.

Vypravuje o postupu pátrání, skončil, utřel si z čela pot a odešel. Vystřídal jej pan Cechmajster. Srazil před soudem po vojensku podpatky a vykládá jasným hlasem.

Obhájce se táže svědka, jaký míval dojem z obžalovaného. Považoval jej za rozumného člověka, nebo trochu slabomyslného?

„Neměl, jak se říká po staročesku, o kolečko víc?“ ptal se advokát žertovně.

Porotní sál se zachechtal.

Svědék nemůže říci, že by obviněný byl slabomyslný. Ale za rozumného jej také nepokládal.

Jaký má pan svědek důvod pro tento názor?

„No,“ praví strážmistr, „jak bych to řekl. On to byl takovej hovorka a plácal nesmysly.“

Obhájce žádá, aby se to protokolovalo.

„Pište, slečno,“ velí předseda, „na dotaz obhájcův uvádí svědek, že obviněný byl takový hovorka a plácal nesmysly.“

Maršík pobouřen vyskočil. No tohle! Nemyslí si, že strážmistr udělá z něho hlupáka. Chce se bránit. Ale advokát mu velí, aby si sedl a mlčel.

Obviněný usedl a skryl hlavu ve dlaních.

Přemítal hořce: „Tak, tohle se o mně povídá... Do očí se mi to netroufají říci, ale po straně mluví...”

Je dobře. Aspoň ví, na čem je. Podruhé si dá pozor. Od nynějška se s nikým nebude kamarádit.

„Jak jste vy na mne, tak budu na vás.“

Pan závodčí Týc praví, že měl hned od počátku podezření na Maršíka. Všiml si, že mnoho utrácel, a to se mu nechtělo líbit.

Skončil své svědectví, uklonil se a odcházel, aniž pohledem zavadil o obviněného.

Pan starosta Linda říká, že obžalovaný byl vždycky hodný člověk a nic špatného na něho nevěděl. Velmi se divil, že mohl spáchat takový zločin.

Potom přicházejí železničáři, aby vydali svědectví o svém bývalém kolegovi. Jsou pobouření a rozhořčení. Maršík svým činem vrhl velkou hanbu na jejich stav.

Předseda konstatuje, že manželka obviněného se vzdala svědectví.

Dozorce zavolal do chodby: „Pan Barchánek!”

Stařec se přibelhal do jednací síně a po poučení předsedově říká, že chce svědčit.

Praví, že jedné noci, na datum si nepamatuje, nespál, protože mu zrály třešně. Obával se, aby mu nějaký škodlivý člověk nevlezl do zahrady. Stál u okna a tu zpozoroval, že jeho zeť stojí na dvorku u pumpy a myje si ruce.

Pak se dal do nářku. Má to neštěstí, že jeho dcera si vzala zločince. Vždycky jej pokládal za nebezpečného chlapa a bál se, aby mu zeť neublížil. Maršík si nevážil svého tchána a nedával mu čest, jaká mu náležela. Byl lehkomyšlný, samá společnost a mnoho utrácel. Napomínal jej, ale nebylo to nic platné.

Svědék zahrozil obviněnému pěstí a odbelhal se ze sálu.

„Ten mu dal!“ radoval se pán se čtverhrannou lebkou. „Já vám říkám, že svou výpověď vykopal tomu chlapovi hrob.“

Zalomcoval svým sousedem.

Sklerotické oči pod vypouklými brýlemi pokáraly rudolícího. Stařec zareptal: „Nevyrušujte!“

„Aha! Humanitář! Filozof!“ zasípěl pán se čtverhrannou lebkou.

Sál zaduněl. Obecenstvo vstává. Před rozžatými svíčkami stojí paní Skrbková a přísahá.

Potom se obrací k porotcům a vypravuje o své bývalé služebné Alžbětě Válové. Byla to hodná dívka, obětavá a úslušná. Nezasloužila si tak hrozného osudu.

Svědce se zajíkla a žmoulá kapesník. Porotci si utírají oči. Obecenstvo slzí. Zachrastěly sáčky s bonbóny. Předseda snímá brýle. Druhý přisedící sedí se sklopenými víčky. Je nehybný jako bronzová modla.

Obhájce vstává. Svědkyně obrací tvář k němu.

Paní svědkyně, pravil, pověděla nám zde o své bývalé služebné samou chválu. To je zcela v pořádku, není-liž pravda? Obhájce ji za to chválí. Nicméně, pokračuje, musí obhájce, bohužel, konstatovat, že tragicky zesnulá Alžběta Válová nebyla taková, za jakou ji svědkyně vydává. Obhájce má zjištěno, že dotyčná Válová byla lehkomyšlné povahy, libovala si ve společnosti mužů a své milence často střídala. Tak se jí podařilo také obžalovaného vlákat do svých tenat. Obhájce nabízí o tom důkaz pravdy.

V lavicích porotců se zavlnilo. Obecenstvo hlučně reptalo.

Předseda ostře přerušil obhájce a řekl, že se tento návrh nepřipouští.

Obhájce uhodil tužkou o stůl a zvolal, že se mu ztěžuje obhajoba. Ohlašuje zmatečnou stížnost.

Usedl s uraženým výrazem a zabodl zrak do lavice porotců.

„Má pravdu,“ dumal hořce Maršík. „Ona mne vlákala do svých tenat. Ona byla taková honěná. Já jsem jí ve všem věřil a zatím... Teď to mám. Ale já to na sobě nenechám. Ono všechno vyjde najevo.“

Předseda uděluje slovo soudnímu znalci – psychiatrovi.

Znalec povstává a praví, že měl zpočátku dojem, že obžalovaný je schizofrenik.

„Schizofrenie,“ vysvětlil znalec, „je slovo původu řeckého. Schizein znamená ‚štípnutí‘ a slovo frenos značí ‚bránici‘, kamž, jak je pánům porotcům známo, kladli staří Řekové sídlo duše.“

Vousatý porotce kývá na znamení souhlasu a cosi poznamenává do svého archu.

Schizofrenie, pokračuje znalec, znamená tedy rozštípenou osobnost. Ale obžalovaný není schizofrenik. Znalec mu položil otázku, jaký je rozdíl mezi monarchií a republikou. Obžalovaný nedovedl přesně tuto jednoduchou otázku zodpovědět. Nicméně nelze obžalovanému přisouditi mdlý rozum ve smyslu trestního zákona, ježto jinak vypovídal rozumně. Otázku na střídavé pominutí smyslů jest znalci zodpověděti záporně.

Obhájce vstává a se lstivým výrazem klade otázku: Kdyby byl obžalovaný schizofrenik, jestli by bylo možno pokládati jej za schizofrenika.

Znalec odpovídá, že v tom případě zajisté by obžalovaný musel být pokládán za schizofrenika.

„Tak vida!“ zvolal obhájce a uhodil tužkou o pult. Usedl, založil si ruce a vítězně se díval do lavice porotců.

Vousatý porotce nasadil si skřípec a něco si poznamenal.

4

Čtou se spisy. Obžalovaný vychodil pět tříd obecné školy s dobrým prospěchem. Načež se vyučil kolářství. V roce 1910 byl odveden k zeměbraneckému pluku. Účastnil se světové války. V mládí byl nemocen spálou. Zpráva domovské obce praví, že jeho pověst je dobrá a že majetku nemá žádného. Předseda podstrčil jeden protokol levému přisedícímu. Bronzová modla otevřela oči a nenadále se rozhovořila.

Setmělo se a dozorce rozsvítil světlo. V sále je dusno. Za lavicemi porotců vykukují výtvarní reportéři jako sádroví pidimužáci z houštin. Kreslí pro noviny obžalovaného a soud.

Maršík sedí se skloněnou hlavou. Kadeř mu padá do čela a dotýká se pravého obočí. Je mu nudno a je unaven. Mdlé obrazy se rozsvěcují v hlavě. Míhají se červená a zelená světla. Lokomotiva prudce oddychuje a zaznívá pronikavý zvuk píšťaly. Nákladní vagóny se linou pomalu po kolejích. Zvoní nárazníky.

Bez něho se pracuje na nádraží, bez něho se skládají garnitury nákladních vagónů.

Napadla jej pošetilá myšlenka: „Co já tu sedím? Na nádraží mne čeká práce a já tu mařím čas. Nejlepší by bylo, sebrat se a odejít. Oni to rozsoudí beze mne.“

Avšak vedle něho sedí dozorce, ozbrojený obuškem. Ten mu nedovolí, aby odešel.

Soudní znalec, psychiatr, má hlavu ve dlaních a myslí si: „Bože, bože... Co ten ministr financí na nás chystá? Dostanu tu čtyřku, nebo ne?“

Zoufale počítá svoje služební léta a sténá: „Nemám žádné štěstí. Napišu o tom článek do novin, aby se vidělo, jaká je nespravedlnost.“

Advokát kreslí na arch papíru ženské hlavičky a dumá: „Jsem proslulý obhájce. Soud se nesmí na mne vytahovat, protože já jsem milionář a soudcové jsou žebrota.“

A napsal pod jednu ženskou hlavičku „JUDr. Alois Fábera, obhájce ve věcech trestních“. K podpisu připojil samolibou kličku. Vypjal prsa a podíval se do obecenstva.

Vyschlý stařec zírá svýma ptačíma očima, které nestvůrně zvětšují vypouklá skla, na přisedícího, který drží v ruce protokol a vypočítává, jaké požitky bral obžalovaný od železničního eráru. Drží dlaň u ucha a namáhavě chytá každé slovo.

Pán se čtverhrannou lebkou sleduje podezíravě soudní jednání. K čemu všechny ty ceremonie? Snad nechťi naposled vraha pustit?

Zatíná pěsti a mručí: „Já bych vám ukázal!“

Pak zase dumá o tom, že čas pokročil a že by nebylo na škodu něco dobrého pojmít.

První votant vstal a opřel se rukama o sedadlo svého křesla. Státní zástupce vyběhl na chodbu.

Druhý přisedící dočetl spis a vrátil jej předsedovi. Předseda si nasazuje brýle a praví: „Není-li dalších návrhů, prohlašuji skončení průvodního řízení.“

Pak povýšeným hlasem: „Udělují slovo panu veřejnému žalobci.“

Podíval se na místo, kde seděl státní zástupce, a zatvářil se nespokojeně. Zazvonil a objevil se dozorce.

„Kde je pan státní?“

Dozorce vyběhl na chodbu a povykoval: „Pan státní, pan státní!“.

Po chvíli vřítíl se do sálu veřejný žalobce s vlajícím talárem. Na hlavě mu vstala třetí chocholka.

Zachrastěl papíry a počal mluvit. Jeho hlas je ostrý a štekavý. Vrhá se vztekle na obžalovaného a nazývá jej vyvrhelem, který nesmí ujít zaslouženému trestu.

„Jen do něho!“ řičí pán se čtverhrannou lebkou. „Nesmí ujít zaslouženému trestu. To je pravé slovo.“

Lomcuje vyschlým pánem a rozčileně šeptá: „Ten mu to dává, co? Gustíčko!“

Stařec se nevrle podíval na něho a vypustil dutý zvuk.

„Já vím,“ myslí si rudolící, patře s nenávistí na svého souseda, „tobě to nejde pod vousy, ty humanito filozofická!“

Maršík naslouchá řezavému hlasu a reptá: „Tak, já mám být ten špatný a ona nic? Ó, kdybyste ji znali, ta byla! Co peněz jsem s ní utratil, ona by jenom pořád užívala.“

Obhájce naslouchá řeči svého odpůrce a shovívavě se usmívá.

Psychiatr si hladí šedou hlavu, upírá svůj strnulý zrak na jedno místo a ustavičně se obírá myšlenkou: „Propočítají léta, nepropočítají? A co ten redaktor? Snad ví, co chystá ministr financí, ale nepoví... Samí tajnůstkáři jsou kolem mne. Šeptají, šeptají a mně se nic neřekne. Ó bože, bože, hlava bolí...“

Státní zástupce skončil a usedl. Sál zašuměl. Hlavy se zavlnily: Ten mu to dal, ten mu to dal!

„Já prosím pana obhájce,“ praví předseda.

Sál umkl.

Obhájce zvolna vstává a klade židli stranou, aby měl větší prostor pro své ozdobné věty.

Rozhlédl se po sálu, vyčkal, až zanikl nejmenší nepokoj, a pak vstrčil jednu ruku do kapsy. Ve druhé ruce drží tužku a tou podtrhuje ozdobné věty.

„Donec eris felix, multos numerabis amicos¹²,“ praví latinský básník...”

Obžalovaný se zatetelil rozkoší.

„Tak to jsou ona slova! Ona cizí a vzácná slova, která se mi vždycky nedostávala. Jenom bohatí a učenící chovají ve svém vlastnictví taková kouzelná slova. Proto mají život lehčí a příjemnější. Ke všemu snadno přijdou...”

I zdá se mu, že tato latinská slova jsou svazek klíčů, kterými se otvírají železné zámky. Obhájce zachrastil latinskými slovy a brzy stane vězeň na svobodě.

Nevěděl, že tváře porotců zkameněly. Nevěděl, že vousatý porotce si pomyslí: „Tak ty na nás s latinou? Ba ne, holečku, my jsme chytří! My se na tvoji latinu...”

Baryton proslulého obhájce šťavná. Sladká šťáva slov teče mu po bradě. Pravá ruka dává takt umělým periodám.

Vychvaluje mírnou a dobrotivou povahu svého klienta.

Obžalovaný cítí, že jej slzy štípají v očích. Má zadrhnuté hrdlo a těžce polyká.

„To je pravda,“ štká, „já byl vždycky takový mírný, takový dobrák. Až moc velký dobrák!“

¹² Donec eris felix multos numerabis amicos tempora si fuerint nubila solus eris. – Dokud budeš šťasten, budeš mít mnoho přátel, ale zachmuří-li se čas, budeš sám. (Ovidius, Tristia – Žalozpěvy I.9.5) Pozn. red.

Obhájce mluví o zesnulé Alžbětě Válové a hlas se mu chvěje nevolí.

„To je pravda,“ dotvrzuje obviněný hořce, „ta byla! Kdo ji neznal, ten by ji koupil!“

Obhájce připomíná porotcům, že zítra bude lidstvo oslavovat narození Spasitelovo, který odpouštěl hříšníkům.

Pán se čtverhrannou lebkou zaskřípěl: „To na nás neplatí. Zavraždil a zaslouží provaz, nic jiného než provaz!“

Chrastí sáčky s bonbóny.

Obhájce skončil citátem z jednoho velikého básníka. Šťavnatý baryton umkl. Sál si s uspokojením oddychl a zašuměl.

Předseda si nasadil brýle a počal přednášeti resumé. První přísedící něco píše a druhý sedí se sklopeným zrakem jako bronzová modla. Státní zástupce listuje v trestním zákoně a obhájce maluje ženské hlavičky.

Předsedův hlas je tichý a jednotvárný, jako by v zešeřelém chrámě četl hodinky. Zdá se, že se v sále vznáší mdlý zápach kadidla.

Někteří opouštějí jednací síň. Chodí po chodbách a debatují.

V postranní chodbě na schodech sedí jistá žena se dvěma dětmi. Děvče je ospalé a naříká, že chce domů.

Žena je konejší: „Bud' hodná, proč nejseš hodná, když vidíš, že maminka má starosti.“

Je pozdě a na chodbách svítí žárovky.

Zadusaly kroky a zahlomozily chodby. Porotci šli k poradě.

5

Kudrnatá slečna přečetla obviněnému, že páni porotci odpověděli na první hlavní otázku: Jest obžalovaný Josef Maršík vinen, že dne šestnáctého července proti Alžbětě Válové takovým způsobem jednal, že z toho její smrt nastala? dvanácti hlasy ano.

Maršík poslouchá její křehký hlásek, dívá se na ni a myslí si: „Ty jsi kudrnatá, ale já jsem také kudrnatý. Jenomže ty máš trvalou ondulaci, kdežto moje vlasy se kadeří přirozeně.“

Předseda prohlašuje: „Soud se poradí o rozsudku.“

Soudcové odcházejí a v sále propukl hluk, jako když učitel vyjde ze třídy.

Lid je příjemně rozčilen. Pán se čtverhrannou lebkou povykuje:

„Už je tam! Nic ho nezachrání. Já to říkal, ó, já mám nos!“

Obrací se k sousedovi: „Ale vytrávil jsem jaksepatří. To se nám to protáhlo. Aspoň mi bude chutnat večere.“

A opět: „Nic mu to nebylo platný, uličníkovi, že si vzal drahého doktora.“

Obhájce skládá spisy do kožené aktovky.

Soud se vrací. Sál zahlomozil a všechno povstalo. Ozývá se netrpělivé syčení a hlavy se natahují dopředu.

„Jménem republiky! Krajský trestní co porotní soud nalezl dnes po skončeném přelíčení takto právem: Obžalovaný Josef Maršík jest vinen...“

V sále bylo mrtvé ticho.

„... a odsuzuje se k trestu smrti...“

Sál mocně zaburácel.

Soud usedá a předseda přednáší důvody rozsudku. Lidé ho neposlouchají a hrnou se ze dveří.

Pán se čtverhrannou lebkou klestí si lokty cestu.

Předseda se obrací na obžalovaného: „Proti tomuto rozsudku máte právo zmateční stížnosti, kdybyste se domníval, že vám rozsudkem bylo ublíženo. Zmateční stížnost jest do tří dnů ohlásiti a do dalších osmi dnů provésti. Zmateční stížnost musí být podepsána advokátem. Rozuměl jste?“

Obžalovaný ničemu nerozumí. Obrací k obhájci zoufalý zrak, který prosí o pomoc.

„No, no, kamaráde,“ praví advokát laskavě, „snad to nebude tak zlé.“ Odchází s aktovkou pod paží. Dozorci odvádějí obžalovaného.

Sál se prázdní. Poslední odchází vyschlý stařec. Předseda se obrací k lavici porotců a usmívá se zdvořile: „Přeji pánům porotcům příjemné svátky.“

„Děkujeme uctivě a nápodobně,“ praví porotci. Obecenstvo dusá po schodech.

Před branou soudu stojí valný dav lidí, kteří se nedostali k přelíčení. Pán se čtverhrannou lebkou přináší jim slavnou zvěst: „Dostal provaz!“

„Dostal provaz!“ zazněl shluk lidí.

„Dostal provaz!“ nese se ulicemi.

Za několik minut běží kameloti s náručí čerstvých novin a vřeští: „Senzační rozsudek nad vrahem Maršíkem!“

Zatím dozorce zamyká porotní sál. Prohýbá se v kříži a říká si s uspokojením: „To byl dneska perný den!“

Zahýbá do postranní chodby a tam vidí, že nějaká ženská sedí na schodech. Má dvě děti v náručí a spí.

Dotkl se jí a pravil: „Paní, tady nemůžete zůstat.“ Žena otvírá oči a rozhlíží se nechápavě.

Dozorce se nad ní naklání a říká si: „Počkat. Není to Maršíková? Už je to takové.“

Žena poznala, kde je, a upírá na dozorce bledé oči. Její zrak se ptá: „Jak to dopadlo?“

Také chlapcovy vážné oči se ptají. Děvče spí.

Dozorce cítí, že se mu brada chvěje.

Žena praví: „Já jsem mu přinesla něco k snědku.“

Srdce šedivého dozorce se zkormoutilo.

„Nedělejte si starosti, paní...,“ mumlá, „jděte domů. Ono mu tu nic nechybí. Bůh vás potěš.“

Žena bere děti za ruce a má se k odchodu.

Dozorce klade chlapci ruku na hlavu.

„Jak ti říkají, chlapče? Josef? Máš krásné jméno.“

Sahá do kapsy a dává hochovi peníz: „Tady máš, Pepíčku, a kup si bombo. A dej taky sestřičce. Ne, abys to všechno snědl sám. To ti povídám!“

Žena s dětmi odchází. Dozorce se za nimi dívá a cítí, že ho oči pálí. Bručí: „Má to letos smutný svátky. Má to mnohej člověk neštěstí, že se to nedá ani vypovědět... Ba jo! A co ty děti? Ty jsou nejvíc trestaný a za nic nemůžou... Bída bídoucí, jak říkám...”

Na město se snášejí tiché vločky sněhu. Nějaká žena ubírá se ulicemi a vede za ruku dvě děti.

Kameloti vřeští: „Senzační rozsudek nad vrahem Maršíkem. – Pouze dvacet haléřů!”

Žena si myslí: „Teď abych se šla utopit. Copak můžu? Mám dvě děti.”

Hlava šestnáctá

1

A zase kanul čas do bezedné kádě a den si podával ruku s nocí v nekonečném řetězu.

Maršík chodil v kole s ostatními trestanci, na hlavě měl trestaneckou čapku, a na rukávě červenou pásku vyšetřovance, neboť nejvyšší soud nepotvrdil ještě rozsudek první instance.

Kraj ztuhl a soukromé cesty se pokryly bělostnou kůrou. Sníh ležel na ovocných stromech starce Barchánka i na prejzových střechách a pošetilých věžičkách. Osířely tenisové kurty a do besídek dul mrazivý vítr.

Maršíková chodila po domech prát a páni byli na ni hodní. Obyvatelé ji litovali pro neštěstí, které se na ni přivalilo.

Ve městě v podzemních lokálech bečel saxofon zvířecím hlasem, členové jazzbandů se pitvořili a mladí páni se slečnami tancovali. Na nádražích tlačily se houfy lidí u pokladny; slečny byly oděny v kalhoty a vlekly lyže. V biografech dívali se lidé, jak v kancelářích zpívají písáčky a břinkají do taktu na psací stroje. Písáčky nepracovaly, ale ukazovaly svoje nožky. Všecko zpívalo a tančilo; zpívaly komorné s koketními čepečky, zpívaly komické staré, i sám pan generální ředitel zpíval a tančil. A ta slečna světlovlasá a štíhlá tancovala a zpívala; i dotančila k oltáři s generálním ředitelem. A v závěru se obraz zvětšil, oni dva mladí lidé měli přižehnutou líc k líci a zpívali, až se obraz rozplynul.

A zatím vrah Maršík byl ve věznici, která je chladná a obrovská jako pevnost. Jsou tam dlouhé koridory a galerie, samé dveře, samý zámek, samá mříž. Trčel v obílené kobce, která se podobá nemocniční světnici.

Potom v kraji zavanulo jarem a po ulicích zurčely stružky špinavé vody. Sadoví zřízenci ostříhovali větve stromů. Kos sedal

na zídku, která je proti vpádu škodlivých lidí vyzbrojena střepinami skla, a roztouženě zpíval hlasem flétny.

Pan starosta Linda vládl obcí a dával uveřejňovati vyhlášky o zákazu táboření v lesích, o soupisu branců a o kontumaci psů.

Strážmistr Cechmajster se závodčím Týcem objížděli okres a jejich motocykl rachotil po silnici. Večer nořil se strážmistr do četby cestopisů, studoval přírodovědecká díla a krmil rybičky, které pluly v zelenavém slizu, ševelíce ploutvemi. Pan Týc zkoumal výnosy zemského četnického velitelství.

Hostinský Odvárka si nemohl stěžovat do obchodů. Někteří dělali velkou útratu a snesli mnoho.

Potom vystoupilo slunce nad obzor a pěstěné trávníky se zazelenaly. Majitelé vil natírali ploty bílou emailovou barvou.

Vězni Maršíkovi oznámili, že nejvyšší soud potvrdil rozsudek první instance, a že tudíž verdikt nabývá moci práva. Vrah Maršík podal si žádost o milost.

Na nádraží supala lokomotiva a z ní se vykláněl strojevůdce. Šinuly se řady nákladních vagónů a zvonily nárazníky. Míhala se červená a zelená světla a lokomotiva chrílila ohnivý snop jisker.

Nastalo teplo a hlídač zul plstěné bufy a odložil kožich. Popínavé boby vyháněly výhonky a také slunečnice u hlídačovy boudy počínala se zelenat.

Do kraje i do města vtrhlo jaro. Ve městě zavoněl bez v parcích a stoky páchly tesknou melancholií.

Sestry Rösslerovy prodávaly tabák, pohlednice a potřeby pro kuřáky, i žehraly na invalidu, který se usadil se svým stánkem nedaleko od nich a velmi jim škodil. O památných dnech šustěly hedvábím a na krku měly medailónky s podobenkami svých předků.

Kanuly dny do bezedné kádě a přirůstaly úroky k jistině Barchánkově. Stařec se díval oknem, jak odkvétají jeho třešně, a střežil zelené bobulky, které počínaly dužnatět.

Litoval sebe, že nemá štěstí na světě, protože nemohl pronajmout svůj domek letním hostům. Každý se vyhýbal jeho příbytku, neboť

pod jeho střechou spával hrozný zločinec. Pokradmu prohlížel vkladní knížky a za tichých nocí, když nenalézal spánku, sečítal a násobil. Vyschl docela a jednoho dne pokynul Pán prstem, aby se odebral tam, kde není realit ani vkladních knížek.

Maršíková zdědila celý majetek a lidé jí to přáli, říkali, „copak o to, ona je hodná ženská a za nic nemůže“. Rozhodla se, že dá chlapce na studie, protože je vážný a má otevřenou hlavu. Sám pan Cechmajster říkal, že z něho bude učenec, a přál si, aby proslavil obec.

Potají však paní Maršíková plakávala a vzpomínala na muže.

„Jestlipak má všechno, co potřebuje, netrpí-li hlad a má-li čisté prádlo?“

Rozhodla se, že mu upeče tvarohovou buchtu, aby také něco užil v tom svém velkém soužení.

2

V korunách rozkvetlých lip bzučel roj včel jako telegrafní dráty. Maršíkovi oznámili, že jeho žádost o milost byla zamítnuta. Odsouzence prohlédl vězeňský lékař, je-li dost silen na poslední cestu.

Vyvedli ho před věznici a kázali mu, aby vstoupil do zeleného vozu, který se podobá veliké bedně. Vůz jej pohltil a obklopil šerem. Stroj zahučel a vůz se dal do pohybu. Vězeň napínal sluch, aby zachytil lidské hlasy. Slyší, že zvoní vozy elektrické dráhy a houkají rohy automobilů. Po jeho šatě se šinou proužky světla a zanikají v koutě. Venku je jasný, znojný den a plovárny se naplnily opálenými těly.

V budově trestního soudu ve Spálené ulici panoval divný ruch, úředníci a dozorcí pobíhali po chodbách a měli vyjevené tváře. Do síně, kde je pokladna soudu, dostavil se jakýsi stařeček drobné postavy. Měkké, prošedivělé kučery tvořily prstence kolem jeho opáleného obličeje. Přinesl si kufřík, v němž měl uloženy své rekvizity. Obdržel diety, naříkal na horko a huboval na poměry.

Lidé na chodbě se za ním obraceli, ukazovali naň prstem a něco tajemně šeptali. Stařeček si jich nevšímal, jsa zvyklý na to, že jeho zjev vzbuzuje pozornost. Odebral se do prezidia a tam hlásil, že nastupuje službu.

Večer snesli jeho pomocníci z pudy soudu hrubý kůl, který očistili a postavili v zastrčeném dvorku mezi dvěma chorobnými stromky akátu, které byly odsouzeny věčně žít ve stínu. Lidé pracovali a stařeček na ně dohlížel.

Maršika usadili v jedné cele, oholili jej a dali mu čistou košili. Holíč mu chtěl také ostříhat vlasy, ale tomu se odsouzenec úporně bránil. Jinak byl tichý a zasmušilý. Seděl u stolku se svěšenou hlavou a kadeř mu padala do čela. S ním dlél v kobce jeden dozorce, jenž dostal rozkaz, aby byl tomu člověku společníkem po celou noc.

3

Jednoho dne v podvečer seděl jistý dozorce trestního soudu v zahrádce kteréśi menší restaurace, kde na kostkovaný ubrus padají zvadlé květy a kde se podává chléb s kouskem oroseného másla. Nad kostkovaným ubrusem seděl onen dozorce ve společnosti několika přátel. Z blízkého ostrova řinčela hudba a vanula sladká vůně akátů.

Společnost vedla mnohé řeči, které zalévala černým pivem. Středem pozornosti byl dozorce s fialovými výložkami.

„Co dělal a jak se choval?“ doráželi lidé.

„No, co... Nejdříve jen tak seděl a nic neříkal. Byl takovej bledej, to si můžem pomyslet... Potom mu přinesli šunku a pivo. Bylo to jeho poslední přání. Najedl se a dostal barvu. Trochu se rozveselil. A ještě se tak udělá: „Něco dobrýho sníst, hezkou děvku po boku, to je moje...““

„I jděte!“

„Opravdu, jak tu sedím... Potom mu podali černou kávu. Povídal, že jím roztřásla zima...“

„To dá rozum. V takovou chvíli...“

„Ba že. Jenom to pomyslení... Ale nechte pana Kroutila mluvit!“

Dozorci si zapálil doutník, zahleděl se na popel a mluvil.

„Chodí po cele a kouří cigarety. Také mu dali kouření, odsouzenci se musí vyhovět. Co je jenom možný, to se udělá. To je předpis...“

„To je docela v pořádku.“

„No, a on tak chodí a povídá... Vypravuje všelijaký příhody ze svého života. O tom, jak byl ve válce a jak kolikrát nebylo do čeho píchnout. ‚Ale já,‘ udělá si, ‚já si věděl vždycky rady. Na mě byl vždycky spoleh. Opatřil jsem všechno pro sebe, pro hejtmana i pro celou kumpanii. Všichni mne chválili...‘ Pořád si zapaluje cigarety, udělá několik tahů a hned je odhazuje. Povídá: ‚Ani to kouření mi nechce chutnat.‘

Pak si sedl a začal vzdychat: ‚Ty svoje děti bych rád ještě uviděl.‘ Ale hned nato mávl rukou a řekl: ‚Radši ne. On by to nebyl pro ně dobřej příklad.‘

Potom zase chodí sem a tam, chvilku se přede mnou zastaví a vykládá.

‚Zima byla,‘ prej, ‚pršelo i mráz byl a nebylo se kde ohřát. Pak zase svítlo slunce až moc. Pražilo a my měli žízeň. U Kovelu jsem najednou dostal chuť na čokoládu. Tak bych snědl tabulku čokolády, až bych brečel...‘

Bručel: ‚Jenom malinkej kousek čokolády... Kdepak! To byla tenkrát náramná vzácnost...‘

Přisedl si ke mně a vykládá: ‚Já jsem ležel v patnáctém roce v jednom lazaretě. On to nebyl ani žádněj lazaret, ale ruskej kostel. Bylo nás tam přes sto. Leželi jsme na slámě a koukali se na obrazy svatejch. Byly celý pozlacený. Měli jsme horečku a jíst nám dávali málo. Já si tak myslil: Kdyby mě tak dali do Lvova a odtud transportem do Bohumína. Pak bych měl vyhráno... Kdepak,‘ udělá si, ‚já neměl štěstí. Přišel štábní, napsal mi »A« a druhěj den jsem si to hasil do štelunků. Bylo nás patnáct. To bylo v listopadu a pršelo. Šli jsme dvě hodiny a pak jsme uviděli kouř. Ucítíl jsem, jak se pálí dříví. Kuchař byl od nás a dal mi šálek kafe. Trochu jsem se zahřál.

Od té doby,‘ povídá, ‚nemůžu cítit, když se pálí dříví. Taková tesknota mě chytne a já si na všechno vzpomenu, jak ten kuchař mi dal pro zahřátí šálek kafe. Nevěříte?’

‚Docela rád věřím,‘ já na to.

‚Děláte, jako byste nevěřil,‘ povídá. ‚To místo, kde byl ten lazaret v kostele, se jmenovalo Ostronož. Já náhodou nelžu, můžete se zeptat, koho chcete...‘

Z ničeho nic si najednou vzpomene na to, jak byl školní dítě a jak jeden kamarád mu slíbil barvičky. Stál hodinu před domem, kde bydlil ten chlapec, a přešlapoval. Najednou vidí, že hoch se dívá z okna a posmívá se mu.

‚Tak jsem vám brečel,‘ povídá, ‚že si to nedovedete představit. Inu, dítě, toť se rozumí... Takovou jsem měl lítost, že mě ošidil... Já byl vždycky takovej dobrák,‘ povídá, ‚a všichni mě šidili...‘

Dal se do pláče a já ho těšil, jak jsem dovedl.

Utišil se a jenom koukal jako beze smyslu...“

Dozorce se napil. Posluchači čekali, co bude dále.

Pán s fialovými výložkami zavrtěl hlavou a usmál se.

„Najednou vám,“ opět začal, „přistoupí ke mně a začne mnou lomcovat.

‚Co je vám?’ ptám se.

‚Pane!’ začal šeptat a ohlížel se na všechny strany.

Bylo mně úzko a skoro jsem se bál. Oči mu hořely a on byl takovej nepokojnej.

‚Pane, pane..., ‘ udělá si, ‚a co, když... když já už nebudu, co myslíte...? Bude jezdit lokomotiva a budou lidi chodit do biografu... víte, bude všechno takový, jako bylo předtím...?’

Stojí nade mnou celej bledej a čeká, co řeknu.

Co jsem mu měl říct? To nebylo, pane, tak jednoduchý. Já cítil, že mu musím říct něco takovýho, aby byl uspokojený...

Přemýšlím a pak povídám: ‚Nic nebude, žádný takový věci nebudou, ale bude se vším konec.‘

‚Jistě?’ on zrovna křikl. ‚Jistě, nelžete?’

„Co bych lhal,“ povídám, „nic nebude, když vy nebudete, na to se můžete, Maršíku, spolehnout.“

On si zrovna oddychl.

Dobře jsem to řekl, co myslíte?“ obrátil se dozorce na posluchače.

„Parádně jste to vysvětlil, pane Kroutile,“ chválili jej posluchači.

Bylo ticho. Společnost se zamyslela a poslouchala hudbu.

„No, a co bylo pak...?“ naléhal jeden z posluchačů.

„Pak...“ mumlal dozorce, „nebylo nic...“

„Já myslím,“ objasnil ten pán, „jaká byla poprava? Já bych to rád věděl.“

Všichni chtěli vědět, jaké to bylo.

„Já nevím, co bych vám pověděl...,“ bručel neochotně dozorce, „bylo to docela obyčejný... jak to bejvá vždycky...“

„Tak dejte něco k lepšímu, pane Kroutile,“ naléhali posluchači. „Jakej byl? Měl strach?“

„To vám ani nepovím,“ řekl dozorce, „spíš bych řekl, že byl klidnej. Ovšem, strach měl, to dá rozum...“

„Taky si myslím,“ povídal jeden pán, „ono jen to pomyšlení...“

„Vedli ho,“ počal opět dozorce, „a on doposledka kouřil. Když už měl ruce svázaný, vyplivl cigaretu a zvolal: ‚Ať žije pan prezident!‘“

„Ale?“ divili se posluchači.

„On si totiž každej takovej myslí,“ vysvětloval vypravěč, „že v poslední chvíli přijede kurýr na bílým koni a přinese milost. To víte, každej doufá, dokavád' může...“

„Ba, ba,“ přisvědčili posluchači.

Dozorce dopil a zvedl se.

„A já už zas musím jít, copak je to platný. Mějte se tu dobře.“

Odešel s uspokojením, že dal zajímavé vypravování k lepšímu a že upevnil svou popularitu.

4

Na náměstí konala se pouť. Dav se zmítal kolem plátěných bud a stánků. Vřeštěl italský kolovrátek, ozdobený fantastickým

obrazem a píšťalami jako u varhan. Pištivé dívky se vznášely v lodčkách a sukně se jim vzdouvaly. Kudrnatý pán v námořnickém oděvu a s růží za uchem třepal zvoncem.

Jeden stánek věznil zeleného papouška, který vytahoval planety. Jakýsi muž hučel do megafonu, nabízí pohled na doly v plném chodu, všechno věrně podle přírody a podle nejnovějších výzkumů vědeckého bádání. Lidé tlačili se u střelníc, zkoušeli svoje střelecké umění a měli radost, když trefili do terče a uvedli v pohyb plechové figury.

Pak tam byl jeden muž, který ukazoval rákoskou na pomalované plátno a zpíval píseň o vrahovi Maršíkovi, který ukrutně ze světa sprovedil služebnou Alžbětu Válovou. Píseň byla podle skutečné události a končila se mravním naučením, které nabádalo rodiče, aby své děti vedli k dobrému. Doprovázel ji na harmoniku slepý hudebník.

Pán dozpíval a pak nabízel obecnstvu tištěnou písničku, kus pouze za padesát haléřů.

Mezi posluchači byla také jedna slečna, která se opírala o rámě svého průvodce a dívala se mu zamilovaně do očí. Pán koupil písničku a věnoval ji své slečně.

Když pak se setmělo, rozsvítili u stánků acetylenové světlo. Jeden prodavač roztloukal kladívkem kokosový ořech a hlasitě vychvaloval své zboží. Bylo cítit odporný nasládlý zápach karbidu.

Ediční poznámka

Při zpracování textu jsme se řídili aktuálním zněním pravidel českého pravopisu, upravili jsme interpunkci a opravili tiskové chyby. Respektovali jsme však stylové, morfologické a lexikální zvláštnosti původního Poláčkova textu.

Jako předloha pro naše vydání posloužila kniha *Hlavní přelíčení*, která vyšla v nakladatelství Československý spisovatel v roce 1969 (POLÁČEK, Karel. *Hlavní přelíčení*. Praha: 1969). Součástí předlohy byl i doslov Evy Strohsové, který v případě zájmu najde laskavý čtenář tamtéž.

Redakce MKP

Bibliografie díla Karla Poláčka

Povídky pana Kočkodana (1922)
Mariáš a jiné živnosti (1924)
Na prahu neznáma. Kouzelná šunka (1925)
Čtrnáct dní na vojně (1925)
35 sloupků (1925)
Povídky izraelského vyznání (1926)
Lehká dívka a reportér (1926)
Pásky na vousy (1926)
Život ve filmu (1927)
Okolo nás (1927)
Bez místa (1928)
Dům na předměstí (1928)
Hedvika a Ludvík (1931)
Hráči (1931)
Muži v ofsajdu (1931)
Hlavní přelíčení (1932)
Pan Selichar se osvobodil (1933)
Edudant a Francimor (1933)
Židovské anekdoty (1933)
Žurnalistický slovník (1934)
Michelup a motocykl (1935)
Okresní město (1936)
Hrdinové táhnou do boje (1936)
Podzemní město (1937)
Vyprodáno (1939)
Hostinec U kamenného stolu (1941) – pod jménem Vlastimila Rady
Otec svého syna (1946)
Bylo nás pět (1946)
Ze soudní síně (1956)
Se žlutou hvězdou (1959)

Karel Poláček
Hlavní přelíčení

Vydala **Městská knihovna v Praze**
Mariánské nám. 1, 115 72 Praha 1

V MKP 1. vydání
Verze 1.0 z 2. 9. 2016

ISBN 978-80-7532-147-3 (pdf)